

1956

AZ ELÁRULT FORRADALOM

(Dokumentumösszeállítás – 1956.
„Szigorúan titkos” jelentéseiből)

SZALAY RÓBERT

A szerző

1930-ban született. Érettségi után beiratkozott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarára, ahol történelem szakon kezdte meg tanulmányait. 1950-ben önként vonul be a hadseregbe. A Petőfi Akadémiát kiváló eredménnyel végezte el és ezután kezdte meg hivatásos tiszti szolgálatát. Egyetemi tanulmányait levelező úton fejezte be. 1956. októberig a tatabányai Hunyadi lövész tiszti iskola társadalomtudományi tanszékén tanított.

Október 23-a Budapesten érte, ^{*} ahol a forradalom első óráitól kezdve, november 1-ig a leghevesebb harcok színhelyén ^{***} és a Zrinyi Akadémián tartózkodott. November 4-én Budakeszin maga köré gyűjti a fegyvereseket és megszervezi a Nemzetőrséget. 8-ig reménykedik, hogy a szabadságharc még nem bukott el. Miután tájékozódott az ellenállás reménytelenségéről, feloszlatta nemzetőr csapatát és civilruhában a szülei lakására távozott.

Mikor Kádár bejelentette, hogy a forradalomban való részvételért senkit nem vonnak felelősségre, szolgálattételre jelentkezett a Honvédelmi Minisztériumban, ahol az első karhatalmi ezred 7. századába osztották be őrszolgálatra. ^{xxx} Három hét múlva előzetes őrizetbe veszik, mivel több feljelentés érkezett ellene, hogy együttműködött az ellenforradalmárokkal. Az ezred felülvizsgáló bizottsága több hónapos nyomozás után fegyelmi úton ^{xxxx} leszereli a hadseregből.

Ezután a polgári életben tanárként helyezkedik el.

1960-ban egy koncepciós per kapcsán letartóztatják, fegyverrejtegetés és feljelentési kötelezettség elmulasztása címén 4 évi börtönre ítélik.

A börtönben ismerkedett meg közelebbről és kötött egy életre szóló barátságot azokkal a forradalmárokkal, akikkel lélekben mindig is azonosította magát.

1988-ban, nemzeti újjászületésünk kezdetén nagy lendülettel kezd a változások sikeréért munkálkodni. Tevékenységének kiemelkedő állomásai: a Kerepesi temető 21-es parcellája "Nemzeti Kegyhellyé" emelésének kezdeményezése. 1989. június 16-án a Hősök terén a koporsók mellett felállított diszőrség parancsnoka. 1989. október 23-i ünnepségsorozat egyik főrendezője. Legkiemelkedőbb tette a Munkásőrség meglepetésszerű, október 23-án déli 12.00 óráig történő lefegyverzésének megszervezése volt.

Jelenleg nyugdíjas és fő feladatának a forradalom és szabadságharc történetének hiteles feldolgozását tekinti.

* jelen volt a Szabadság napok rendezésénél, Tuzsér a Rádióhoz ment, majd felhívta édesanyját, hogy jöjjön el a Kilián lakományba.

** a Kilián Lakományban, a Práter u.-i iskolában, a Corvin-körben

xxx Mivel munkahelyét, a Tatabányai H.F. Tiszti Terveztől elbocsátották, szociális munkások látogatják megrendelése, /

Tiszakécskén 1956. október 27-én délelőtt 10 óra tájban lelkes kis csoport gyűlt össze a falu közepén, hogy ünnepelje és éltesse a frissen kivívott szabadságot. Egy fiatal ember éppen a Talpra magyart szavalta, amikor megjelent egy katonai vadászgép és kört írt le a falu felett. Felderítést végzett. A következő körnél lejjebb szállt és géppuskájából tüzet nyitott az ünneplőkre. Azután újabb kör, újabb sorozat. Az eredmény 15 halott és 120 sebesült. A robbanó /dum-dum/ lövedékek munkája rettenetes volt. A találatok felrobbantották a sebeket. Önkéntes, bátor emberek mentették a sebesülteket, a falu temette a halottait. Fájdalommal, fegyelmelzen.

Azóta 32 év telt el. Ki tette, kik parancsára gyilkolta a pilóta magyar testvéreit? Erről nem került nyilvánosságra semmi. Annyit kiszivárogtattak, hogy téves volt az információ. S ezzel az ügy részükről lezárult.

Kapcsolódó gondolatok:

Az információ nem téves volt, hanem rosszindulatu, megtevesztő, szándékos. Az informátor a saját szemével látta a csendes ünneplést. Gonosz lelkiismerete nem bírta elviselni a felszabadult emberek tiszta örömét.

Mi indokolta a robbanó lövedékeket?

Egy katonai parancsnok, aki egy álhir hallatára halomra lövette saját fajtáját?!

A történetek után az elmúlt 32 év alatt az elkövetőkben nem szólalt meg a lelkiismeret?

Az özvegyek és árvák nem indították meg a hatalom kőszívét? Az egyik sirkeresztben ez olvasható: "Siratja három gyermeke." Sirathatta is, mert az árvák felneveléséhez a hatalom 10 fillérrel sem járult hozzá. Ez bűnük elismerését jelentette volna!

De a magyar nép legyen meggyőződve a vezető hatalom jószándékáról és őszinteségéről.

A 15 hősi halottneve: Sánta István, Parádi Pál, Parádi János, Mohácsi István, Sztár János, Mihályi Gizella, Kállai Etelka, Szóráth György, Tekes Mária, Fazekas Imre, Szabó Péter Csonka László, Gyapjas Ferenc, Lovas József, Bognár József.

Aki a Talpra magyart szavalta -a 15. áldozat- a meghurcolások miatt öngyilkos lett.

Csak a tényeket közöltem, s néhány felvetődött gondolatot. A részleteket fel kell tárni és a nyilvánosság elé kiteríteni. Ha már elégtétel nem történt legalább tanulság maradjon a tisztulást kívánó nemzetben. Egy megújulni akaró országban minden lehetséges: tüntetés is, téves -rosszindulatu-információ is, sortüz is.

Adja Isten, hogy a nép IGAZ akarata vérontás nélkül; szabadszólás, szabad társulás, többpártrendszer, népképviselő, alkotmányosság útján valósuljon meg!

A 425. Oldalon nehezen olvasható utolsó 7 sor:

„November 4.-én Nagy Imre rádióban elhangzott bejelentése után, elrendelik a harci riadót. A Nemzetőrség részére fegyvereket osztanak ki. Itten fő szervező, Antal százados.”

37.

Ceglédről jelenti a tüzérezred parancsnoksága:

„Az egység végig megőrizte harcértékét. Nem engedett az ellenforradalmárok bomlasztásának. Az együttműködés a szovjet csapatokkal végig biztosítva volt. Már november 5.-én

426.- oldal utolsó 5 sora:

tisztjeivel, a felderítő század tisztjeivel, a törzsüteg harcosai és tiszthelyettesei elmentek. Ezt követően, több elsőéves katona is megszökött. „

Nem tudok fegyverbenálló, hadrakész alakulat tisztjei számára nagyobb szégyent elképzelni, mint ezt a gyáva szétfutást.

428.-oldal utolsó 6 sora:

„ reggel 8 óra körül kivezettek a fogdából és a laktanyaudvarra vittek bennünket. Harckocsik, páncélgépkocsik és teherautók sorakoztak ott egymás mögött. A járművek közelében egy csomó polgári ruhás személy álldogált., géppisztolyokkal felfegyverezve. Felismertük köztük Piros László belügyminisztert és több magasrangú Államvédelmi tisztet.

430.- oldal utolsó

aknavetőt, géppuskát, golyószórótés sok gyalogsági fegyvert hordatott össze. Egy csoport Erdősi Ferenc hadnagy vezetésével felrobbantotta a Hármashatár-hegyen elhelyezett adó-vevőt. November 5.-én lőtték a Bécsi úton haladó szovjeteket. Pércsi 5.-én éjjel, szó nélkül eltávozott, majd 16.-án jelentkezett a Petőfi Akadémián és leszerelt. A kastélyban maradt fegyveres

1956.

A Z E L Á R U L T F O R R A D A L O M

/Dokumentumösszeállítás - 1956. "szigoruan titkos" jelentéseiből/

S Z A L A Y R Ó B E R T

A J Á N L Á S

Könyvemet ajánlom mindazoknak az 1956-os bajtársaimnak, akik október 23. és 28. között fegyverrel a kézben harcoltak az ÁVH és a szovjet hadsereg ellen és mindazoknak, akik november 4-én nem tették le a fegyvert mindaddig, amíg a legkisebb remény volt a szabadságharc folytatására.

Továbbá figyelmébe ajánlom azoknak, akik október 23. és 28. között esküjükre hivatkozva, mint kormányhű katonák, a felkelők ellen harcoltak október 29-től november 3-ig megpróbáltak alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez, de november 4-én esküjüket megtagadva a szégyenteljes fegyverletétellel elárulták a Nagy Imre-kormányt és ezzel a forradalmat is.

A könyv megírásának előzményei

1956. november 4-én a szovjet hadsereg hitszegő támadása megindult és a tulerő néhány nap alatt vérbetiporta a zsenge magyar függetlenséget.

Miután a fegyveres ellenállást felszámolták, átadták a hatalmat a Kádár vezette Orizling kormánynak, aki ezután elvégezte a "piszkos munkát". Mindazok a forradalmárok, akik nem menekültek ki az országból, bitófán fejezték be az életüket, vagy hosszú évekre a börtönbüntetést, szenvedéseket és az azt követő megalázást kellett elviselni.

A leszámolással és hosszuhadjáráttal egyidőben megkezdődött az "önigazolás". Bértollnokok és botcsinálta történészek siserehada próbálta tisztára mosni a Kádár-rendszer szennyesét. Három évtizeden keresztül jelentek meg azok a "művek", amelyek azt igyekeztek bizonygatni, hogy Magyarországon 1956. októberében külföldről irányított fasiszták és lumpen elemek akarták a népi demokráciát megdönteni és eközben állati módon kegyetlenkedve gyilkolták a becsületes ^{újratuln} kommunistákat.

~~A leghírhedtebb történelmehamisító szerszámok: Hollós Ervin-Lajtai Vera, akik számtalan könyvben a hazugságok felnagyításával és az igazság nagy részének elhallgatásával vezették félre az olvasókat.~~

Itt nincs lehetőség az összes történelemhamisító felsorolására, de könyvem végén közlöm a bibliográfiát a Kádár-korszak '56-ra vonatkozó irodalmáról, hogy aki akar, személyesen győződhessen meg az igazság megcsufolásáról.

Mikor 1989-90-ben megbukott a kommunista diktatura, lehetőségem nyílt a Hadtörténelmi Intézet levéltárában való kutatásra. Ekkor, 1990. szeptemberében alakult egy három tagú munkacsoport azzal a feladattal, hogy 1956 katonai történetét dolgozza fel.

Nagy lelkesedéssel fogtam a munkához, melynek első fázisa a rendelkezésre álló, 1957-től 1990-ig szigorúan titkosként kezelt levéltári anyag feldolgozása volt. Itt két alapvető témakörben nyílt kutatási lehetőség.

Az egyik a Katonai Biróságok által tárgyalt '56 utáni peranyagok. A másik a honvédelmi miniszter részére készített összefoglaló jelentések az 1956. október-novemberi eseményekről.

A magam részéről ez utóbbi anyag rendszeres és módszeres feldolgozásához kezdtem.

A fenti jelentések a Hadtörténelmi Levéltárban 15 vaskos iratcsomóban vannak összegyűjtve.

Az első három iratcsomó áttanulmányozása után arra a szomorú megállapításra jutottam, hogy a hadsereg a forradalom alatt alapvetően negatív szerepet töltött be.

Ekkor az alábbi összefoglaló jelentésben számoltam be az Intézet főigazgatójának dr. Rázsó Gyulának tapasztalataimról és javaslatot tettem a kutatási bázis kiszélesítésére.

"Összefoglaló jelentés az "1956-os ellenforradalom iratai" 1.2.3.sz. iratcsomójának kutatási tapasztalatairól:

Az iratcsomókban felsorolt ^{csoporthónok} egységek, intézetek és alakulatok október 23. és november 15. közötti ténykedése alapvetően azonos képet mutat a forradalom jól elkülöníthető szakaszaiban.

Az első szakasz október 23-tól október 29-ig tart. Ebben az időszakban a felsorolásban szereplő egységek szinte kivétel nélkül magukévá tették a párt és a kormány értékelését, hogy "ellenforradalmi elemek támadást intéztek az államhatalom különböző intézményei ellen és ezeket a rendbontó elemeket minden erővel fel kell számolni". Határozott központi irányítás hiányában az egyes parancsnokságok a maguk hatáskörén belül tették meg a véleményük szerint szükséges intézkedéseket. Ezek az intézkedések alapvetően az akkor "felkelőknek" nevezett forradalmárok lefegyverzésére irányultak és ahol ez békés úton nem sikerült, ott fegyveres tüzharcra került sor. Számos helyen, mintkét oldalon, - de főleg a felkelők soraiban - több halálos és sebesült áldozatok-

ról szólnak a jelentések.

A különböző alakulatok többszáz felkelőt fogtak el, közülük sokat átadtak az október 28-ig működő ÁVH-nak.

Katonai egységek, vagy parancsnokságok "átállításáról" a fenti időszakban egyáltalán nem beszélhetünk! A felkelők soraiban található tisztek, tiszthelyettesek és katonák kizárólag a maguk felelősségére, felsőbb utasítás és parancs nélkül vették ki részüket a forradalomból.

Itt felvetődik az alapvető minősítés kérdése! Azok a tisztek és katonák, akik a fennálló hivatalos álláspont ellenére október 23. és 28-a között bármilyen fegyveres akcióban résztvettek a forradalom mellett, parancsmegtagadó fegyelmezetlen katonák-e, vagy pedig a forradalom bátor élharcosai?

A felsorolt intézmények és alakulatok egységes felkelő ellenes álláspontjától határozottan elkülönül a haditechnikai csf-ség álláspontja. Itt a személyi állomány döntő többsége már a forradalom első napjaitól egyetértett a haladó követelésekkel. 18 pontban rögzítették álláspontjukat. Éles vitába álltak a Petőfi Akadémia forradalom ellenes nézeteivel és intézkedéseivel.

A forradalom második szakasza október 29-től november 4-ig tartott. Ekkor alakította meg Nagy Imre a koalíciós

kormányát és ekkor mondták ki, hogy az elmúlt hét eseménye nem ellenforradalmi lázadás, hanem hazafias nemzeti forradalom.

Ez a tény alapvetően megváltoztatta a honvédség felső vezetésének álláspontját. A minisztériumban a különböző csf-ségeken az intézeteknél és a csapatoknál létrehozták a Forradalmi Katonai Bizottságokat, amelyek összetétele vegyes képet mutat. Egyes bizottságok, ahol hazafias érzelmi tisztek, főtiszték lettek megválasztva, őszinté lelkesedéssel kezdtek a szétzüllően lévő hadsereg összefogásához. Más bizottságokra, ahol maradi, a forradalommal lélekben azonosulni nem tudó tisztek lettek a tagok, a teljes passzivitás, sokszor tudatos hátráltatás volt jellemző. Szavakban és látszólag azonosultak a forradalommal, tetteikben azonban semmit nem cselekedtek, ami a forradalom teljes győzelmét biztosította volna.

Az október 29. és november 4-e közötti időszakot röviden úgy lehet jellemezni, hogy a hadsereg vezetése a felkelőkkel szemben jóindulatu semlegesség, a szovjet csapatokkal szemben az ország megvédésével kapcsolatban lanygos, a kivárási álláspontjára helyezkedett.

Az adott időszakban a hadsereg egységes, határozott vezetéséről nem beszélhetünk. Az egyes parancsnokságok, csf-ségek, csapatok önállóan cselekedtek, felsőbb parancsok, utasítások hiányában.

Mikor október 31-én a szovjet csapatok nagyarányu beözönlésével nyilvánvalóvá vált, hogy újabb támadásra készülnek, egyetlen intézkedés sem történt a szovjetek elleni fellépésre, annál több a surlódások, összeütközések elkerülésére, a fegyverhasználat megtiltására. Pedig a magyar hadsereg, bár fegyverzete elavult és korszerűtlen volt, létszámát tekintve és az egész nemzet szinte egyöntetű támogatását élvezve, komoly ellenállást tudott volna kifejteni, kombinálva a partizánharc módszereivel. Azonban a magasabb egységek és egységek parancsnokai döntő többségében nem érezték magukénak a forradalmat, és ezért nem is készültek, illetve egységeiket nem készítették fel az ellenállásra.

Erre az időszakra esik a "Nemzetőrség" megalakítása. A honvédség, a rendőrség és a felkelők alakulataiból, egységes nemzetőrséget szándékoztak létrehozni. A jószándék azonban a kölcsönös bizalmatlanság miatt nem volt elegendő egy ütőképes nemzetőrség megalakulásához. A honvédségi - rendőrségi - egyetemista nemzetőr egységek nem szívesen fogadták maguk közé a felkelőket, akiknek soraiban véleményük szerint kétes elemek is helyet foglaltak. Ugyanakkor a felkelő alakulatok is bizalmatlanok voltak a hozzájuk küldött kiképző tisztekkel szemben, hiszen azok annak a hadseregnek voltak tagjai, amelyik néhány nappal előbb még fegyverrel harcolt ellenük.

Ilyen előzmények után került sor a harmadik szakaszra, amely november 4-től 15-ig tartott.

A szovjetek második hitszegő támadása, ami a honvédelmi miniszter letartóztatásával kezdődött és hajnalban az egész ország területén az összes ellenállási góc egyidejű megtámadásával folytatódott, megmutatta, hogy a hadsereg vezetés hiányában képtelen a szervezett ellenállásra.

A november 4-i támadást követően egyetlen parancs sem ment ki a csapatokhoz, ami az ellenállásra vonatkozott volna. Annál több "bizonyíték" van ennek ellenkezőjére. A forradalom legfőbb katonai vezetői egy-két kivételtől eltekintve a fegyverletétel, a megadás mellett döntöttek. Kovács v. Örgy. például parancsban tiltotta meg a szovjetekkel szembeni fegyverhasználatot. Ezt a parancsot Váradi v. Örgy. a miniszteri K vonalon továbbította november 4-én hajnalban a csapatokhoz. 5-én pedig Szolnokra repült és felajánlotta szolgálatait a Kádár-Münnich vezette fegyveres erők megszervezéséhez.

Ilyen előzmények után került sor a hadsereg összes alakulatának lefegyverzésére. Még a legmegbízhatóbb, az ellenforradalmárok elleni harc hősi példaképének kikiáltott kiskunhalasi 37.löv.e. is a lefegyverzés sorsára jutott.

November 4-én csak néhány alegység, üteg és század, valamint egyénileg azok a tisztek és katonák vették fel

a harcot, akik erkölcsi kötelességüknek érezték a Nagy Imre kormány melletti kiállást. November 12-15-ig a szervezett ellenállás befejezéséig ez a néhány száz katona és néhány ezer elszánt szabadságharcos folytatta az egyenlőtlen küzdelmet. A hadsereg mint olyan, ezekben a napokban megszűnt létezni, csak miután a szovjet hadsereg minden ellenállást felszámolt, kezdődött el a szétzilált hadsereg összeszedése, de most már a forradalmi munkás-paraszt kormány utasítására.

Ahhoz, hogy a hadsereg 1956. október 23. és november 25-e közötti szomorú szerepléséről pozitívabb képet kapjunk az szükséges, hogy megismerjük a forradalom leverése után felelősségre vont és különböző mértékben megbüntett katonák, tisztek és főtiszték tevékenységét, akiket a jószándék, a forradalom ügye melletti lelkesedés vezérelt.

Ezért javaslom: a felsorolásban szereplő alakulatok jelentéseiben név szerint említett tisztek, főtiszték '56-os cselekedeteit összeírni. A még élőkől írásban, vagy szóban /magnó/ megkérni visszaemlékezéseiket.

A már meghaltak, vagy kivégzettek személyi anyagát, a periratokat a levéltárakból áttanulmányozni és csoportosítani azokat az eseményeket, cselekedeteket, amelyek ellensúlyozni tudnák a hadsereg forradalom alatti - a rendelkezésre álló iratokból kimutatható - passzív szereplését."

Az Intézet főigazgatója tudomásulvette az összefoglalót és hozzájárult ahhoz, hogy az alábbi levelet küldjük el 134 olyan ^{*}főtisztnek és tábornoknak, akik 1956-os szereplésükért el lettek itélve, napjainkban lettek rehabilitálva és előléptetve.

"Hadtörténeti Intézet - 1950 Bp. Kapisztrán tér 2.

Tisztelt Ur!

A Hadtörténeti Intézet vezetői, kutatói és dolgozói elhatározták, hogy 1956-os forradalmunk 35.évfordulójára, 1991. október 23-ra a Hadtörténeti Muzeumban kiállítást adunk át a nagyközönségnek a forradalom dokumentumaiból és tárgyi emlékeiből. Ezzel egyidőben ki szeretnénk adni a forradalom hadseregének hiteles, dokumentumokkal alátámasztott történetét is.

Mivel Intézetünk birtokában szinte kizárólag az elmúlt 34 év egyoldalú, a forradalmat negatívan bemutató dokumentum található, /parancsnokok, jkv-k, visszaemlékezések stb./ a hadsereg valódi szerepét csak akkor tudjuk tárgyilagosan, a valóságnak megfelelően értékelni, ha a forradalom résztvevői közkinccsé teszik emlékeiket, élményeiket. Kiemelkedő példái ennek: Király Béla vezds., Szücs Miklós ezds. és Kopácsi Sándor r.v.őrgy. visszaemlékezései.

Azzal a kéressel fordulunk Önhöz, mint a forradalom egyik katona résztvevőjéhez, hogy 1956. október 23. és november 15-e közötti időszakról emlékeit feleleveníteni és

* tisztnek,

azokat valamilyen módon rögzítve /írás, magnó/ intézetünk rendelkezésére bocsátani sziveskedjék.

Az események helyének, idejének és a cselekmények lefolyásának rögzítése, dokumentumként lesz felhasználható a forradalom katonai történetének megírásához.

Mivel a hadsereg egységes fellépéséről a forradalom mellett nem beszélhetünk, az egyes katonák, tisztek, fő-tisztek és tábornokok helytállása, bátor magatartása és cselekedetei fogják reprezentálni a forradalmi tömegek és a hadsereg katonáinak összeforrottságát.

Intézetünk tervei között szerepel kerekasztal beszélgetések szervezése a forradalom katonáival. Megtiszteltetésnek vennénk, ha elfogadná meghívásunkat az 1991.

január 15-én 9.00 órakor az Intézet könyvtárában kezdődő megbeszélésre.

Megértő segítségét, - amely nélkül munkák elképzelhetetlen - előre is köszönjük és kérjük mielőbb vegye fel a kapcsolatot Györkey Jenő alezredes urral, a legújabbkori történeti osztály vezetőjével írásban, vagy telefonon: 156-9522/89-es mellék.

Budapest, 1990. november 16. dr.Rázsó Gyula főig."

Erre a levélre sajnos február végéig egyetlen válasz sem érkezett. Ebből arra kellett következtetnem, hogy az elitált tisztek sem hajtottak végre olyan valóban forradalmi tettet,

amivel büszkén kiállhatnának a közvélemény elé. Ezt támasztotta alá az előbb említett jelentések alaposabb elemzése is.

Egyre jobban kibontakozott az a kép, ahogy a nonvédség vezetői szinte kivétel nélkül és a tisztek nagy része nem-hogy támogatta volna a forradalmat, hanem annak valóságos elárulója volt.

Mikor ezt több helyen szóvátettem, "megfagyott körülöttem a levegő". Munkatársaim, akik néhány hónappal előbb örömmel üdvözöltek, most lehetőleg elkerültek. Ekkorra derült ki ugyanis, hogy nem vagyunk "közös nevezőn" a Hadtörténeti Intézet munkatársainak nagy többségével.

Jellemző például, hogy 1956 katonai történetét feldolgozó háromtagu csoportból Horváth Miklós alezredes, volt politikai tiszt, a pártállam összeomlásáig a hadsereg egyik pártbizottságának függetlenített titkára volt és amikor megszüntették a hadseregben a pártszervezeteket, akkor "ejtőernyőzték" a Hadtörténeti Intézetbe.

Másik munkatársam Györkey Jenő alezredes szintén politikai tiszt, Moszkvában végzett és a spanyol polgárháború nemzetközi brigádjának a fő kutatója.

Mindkét katona rendes, a maga módján becsületes, az új rendszerbe beilleszkedni igyekvő, de lélekben, a politikai hozzáállás tekintetében olyan messze voltunk egymástól, mintha egy óceán két partján állnánk.

Hivatalos és félhivatalos helyekről olyan baráti, fenyegetésnek is beillő figyelmeztetéseket kaptam, hogy ha a birtokomban lévő anyagot nyilvánosságra hozom, az egyesek személyiségi jogait sérti, amiért esetleg még bíróság előtt is felelnem kell!

Egyre nagyobb nyomás nehezedett rám, hogy a dokumentumok tanulmányozását hagyjam abba és mondjak le a publikációról. Ekkor helyeztek nyugdíjba, majd egy hónappal később nyugdíjas státuszomat is megvonták.

Februárban közölték, hogy a kutatási engedélyemet meg kell újítani, ^{*}különben nem tekinthetek bele az iratokba.

Mivel az engedély megújítása a bürokrácia utvesztőjében - gondolom nem véletlenül - megakadt, határoztam el, hogy az eddig összegyűjtött anyag alapján megírom, hogy a hadsereg hogyan árulta el a forradalmat.

Az anyag hiányos, mert a 15 iratcsomóból csak hármat sikerült részletesen áttanulmányoznom, a többibe csak áttekintő ismerkedésre volt időm. A katonai bíróságok peranyagait pedig egyáltalán nem volt módom kutatni.

Azonban úgy gondoltam, hogy a rendelkezésemre álló anyag alapján, - bár nem teljes a kép - mégis meg kell írnom -e könyvet, mert minden nap késés a történelem-hamisítók malmára hajtja a vizet. Hiszen nagyon sok olyan vezető

* amihez a Honvéd Vezérkar Főnöke, és a Legfelsőbb Vezérkar engedélye szükséges,

maradt a helyén és egyre több olyan vezető kerül pozícióba, akik számára nemkívánatos az elmúlt évek hiteles történetének feltárása.

Különösen vonatkozik ez azokra a katonatisztekre, akik 1956-ban a forradalom ellen léptek fel, vagy együttműködtek a kádári rendcsinálókcal és még ma is szolgálnak, vagy kiemelt nyugdíjat élveznek. De vonatkozik azokra a közelmúltban rehabilitált ^xFőtisztekre, tábornokokra is, akik napjainkban a Történelmi Igazságtétel Bizottság reformkommunista vezetői körül gyülekeznek és akik a forradalom alatti tevékenységükért szenvedtek hosszabb-rövidebb ideig börtönbüntetést, mert nem álltak elég szilárdan helyt a rendszer védelmében, de napjainkban a forradalmár és szabadságharcos jelzót követelik meg maguknak. A levéltári jelentésekből azonban ez nem mutatható ki, hanem inkább annak az ellenkezője.

Ezt tudva és az elmúlt évek gyakorlatát tapasztalva, az alábbi feljegyzést szándékoztam a Hadtörténelmi Intézet főigazgatójához eljuttatni: ^{**}

"Feljegyzés

A Magyar Politikai Foglyok Szövetségének Elnöksége, választmánya és történész csoportja azzal a kéréssel fordul Főigazgató Urhoz, hogy a levéltárban elhelyezett "Az 1956-os ellenforradalommal kapcsolatos 1-15-ig iratcsomók" megőrzésére fokozott gondot fordítani sziveskedjék!

* Tisztekre,

** Ugyanis ekkor, a Politikai Foglyok Országos Szövetsége (POFOSZ) elnökségi tagja, a kényszerűen létrehozott szervezet vezetője voltam.

Az elmúlt két év keserű tapasztalata megtanított arra, hogy a még meglévő, dokumentum értékű iratanyag megőrzése az elmúlt 35 év történetének és az '56-os forradalom értékelésének szempontjából rendkívül fontos. Tudták ezt az "elvtársak" is, és az elmúlt két évben tanui lehettünk annak, hogy a különböző hivatalokból, irattárakból tömegesen, sokszor teherautónyi irat lett eltüntetve, illetve megsemmisítve. E pótolhatatlan iratok eltűnése igen nehéz, vagy éppen megoldhatatlan feladat elé állítja a jövő történészeit. Féltő, hogy a forradalom alatt, vagy a forradalom leverése után készült jegyzőkönyvek, jelentések, bírósági ítéletek részben vagy egészben eltűnnek, ezzel lehetetlenné téve a teljes igazság feltárását.

Ezért kérjük a fent jelzett iratcsomók fokozott őrzését és javasoljuk az anyag azonnali mikrofilmen való megőrkítését és biztonságba helyezését. Az ezzel kapcsolatban felmerülő költségeket a Szövetség magára vállalja. Megértő segítségét előre is köszönjük abban a reményben, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc katonai történetének megírásához nélkülözhetetlen iratok fokozott védelemben részesülnek!

Budapest, 1991. február 5. Fónay Jenő ~~POPOSZ~~ "elnök"
Magyar Politikai Fogyók Szövetsége

A legnagyobb megdöbbenésemre Fónay Jenő nem tartotta szükségesnek a feljegyzés elküldését mondván, az anyagok egész biztos jó helyen vannak, különben sem fontos, hogy ott min-

denki kutatgasson és nem szükséges, hogy mindent nyilvánosságra hozzunk.

Ezek után, ~~ismerve Fónay Jenő és a TIB közötti egyre szorosabb együttműködést,~~ úgy éreztem, hogy most már parancsolóan kötelességem a rendelkezésemre álló dokumentumok sürgős nyilvánosságra hozása, mert talán ez az utolsó lehetőség megakadályozni, hogy a hadseregben meghuzódó régi és új reformkommunisták a tényeket elhallgatva, vagy elferdítve ismételten, de most ellenkező előjellel hamisítsák meg a történelmet.

Bevezetés

Az 1956. október 23-án Magyarországon kezdődött forradalom és szabadságharc, majd annak leverése és következményei alapjaiban rázta meg a kommunista világrendszert, annak ideológiai és erkölcsi alapjait.

Az a tény, hogy egy kis nemzet a szabadságáért és függetlenségéért szembe mert szállni a világ legerősebb szárazföldi hadseregével, két hétig ellenállt annak és közben jelentős veszteséget is okozott, bebizonyította, hogy az addig látványosan gyarapodó, sikert-sikerre halmozó "szocialista világrendszer" győzelme nem olyan egyértelmű, mint azt ennek ideológusai és politikusai elképzelték és hirdették.

A magyar forradalom híre futótüzként járta be a világot és olyan emberek tudatához is eljutott, akik addig nem is hallottak Magyarországról.

Miután az egyesült Nemzetek Szervezete napirendre tűzte a "magyar ügyet", hónapokon keresztül az érdeklődés homlokterében maradt és még évek múltán sem került le a napirendről. Itt szinte egyöntetűen - a szovjet csatlósországok kivételével - mindenki elítélte a Szovjetunió durva beavatkozását. Ez olyan mérhetetlen erkölcsi, politikai és diplomáciai kárt okozott a Szovjetuniónak és a kommunista ideológiának, hogy azt többé nem tudta kiheverni.

Bebizonyosodott, hogy a kommunista rendszer csak nyílt, brutális katonai erő alkalmazásával tartható fenn. Ez a későbbiekben is beigazolódt, 1968-ban Csehszlovákiában, 1980-ban Afganisztán esetében. Napjainkban pedig a soknemzetiségű szovjet állam széthullását próbálja megakadályozni, több helyen durva beavatkozással a szovjet hadsereg.

Az 1956-os magyar forradalom eszméi éledtek újjá 1988-ban és söpörtek végig az azt követő évben Kelet-Európa leigáztott népein. Az 1956-os példa nyomán dőlt meg a kommunista diktatura hazánkban. Ami nem sikerült akkor fegyverrel, az most békés eszközökkel győzedelmeskedett. A mi példánkat követve sikerült győznie a K-német, a cseh, a román és bolgár haladó, demokratikus erőknek.

A Szovjetunió visszahúzódik a saját határai mögé. A kudarcot vallott KGST összeomlása után gazdaságilag, a felbomlóban lévő Varsói Szerződés megszűnése után katonailag is. A fennálló szerződések értelmében 1991. nyarán végre hazánk-ból is kivonul az utolsó megszálló katona és valóban független állammá válunk.

Miért kellett erre 34 évig várni? Engedjük egy kicsit szabadjára képzeletünket és vágyainkat!

1956. november 4-e után néhány nap alatt felszámolták a magyar forradalom fegyveres ellenállását és utána a sir csendjén

át csak a menekülők sóhajtása és a meggyötörtek jajszava hallatszott.

A történelemben nincs "ha", de tétélezzük fel és a nagy számok törvénye alapján következtessünk arra mi történt volna, ha a szovjet hadsereg november 4-én egy 100 ezer fős harcra kész hadsereggel és ezt a hadsereget támogató, mindenre elszánt szabadságáért küzdő nemzettel találja magát szembe?

A kicsinyhitűek, a gyávák azt mondták és mondják, teljesen reménytelen és kilátástalan lett volna minden ellenállás a szovjet hadsereggel szemben, csak a pusztítás lett volna sokkal nagyobb és sokkal több áldozatot követelt volna a harc. Ez igaz. A szovjet hadsereget nem tudtuk volna legyőzni, de a harc, az ország teljes leigázása hosszú heteket vett volna igénybe. Az első támadó hullámban bevetett szovjet csapatok olyan érzékeny veszteséget szenvedtek volna a magyar hadsereg váratlan, első meglepetésszerű csapásaitól, hogy újabb hadosztályokat kellett volna felvonultatni. A partizán harcmódra átállt hadsereg és a nép ellen hónapokig folytathatta volna a tisztogató hadműveleteket.

Amennyiben a kormány "szabad földre" menekül, vagy nem egy másik kommunista állam követségén kér "menedékjogot", a nemzet és a hadsereg egységesen ellenáll, egész biztos, hogy az ENSZ és a világ népei másképpen reagálnak az eseményekre. Nem mondom, hogy a Szovjetuniót akkor meghátrálásra tudtuk volna kényszeríteni, de az erkölcsi és politikai veresége

sokkal nagyobb lett volna. Amennyiben 1956-ban Magyarországon komoly katonai és népi ellenállás bontakozik ki, talán meggondolják az 1968-as csehszlovák és az 1980-as afganisztáni beavatkozást és elképzelhető, hogy a mostani felszabadulásig nem kellett volna 35 évig várni.

Azonban a múlt vágyainak és az elképzeléseknek a világából térjünk vissza a rideg valósághoz és a tények alapján győződjünk meg arról, hogy a fenti elképzelés nem fantazmagória.

A forradalom kitörése, győzelme és veresége ma már közismert, több oldalról megvilágított tényként vonul be a köztudatba az ország egész lakossága előtt. 34 év hazudozásai és ferdtései a Hollós Ervin-Lajtai Vera-szerű történelmi "mű^{velek} tényei, a Hodosán-féle "hősköltemények" úgy tűnnek el az emberek tudatából, mint ahogy a cséplés után feldobott tiszta buza közül kifujja a szél a pelyvát.

Van azonban egy pont, amit még mindig homály fed, és ez a hadsereg!

Kétségtelen tény, hogy a forradalom egész menetét, győzelmét és vereségét alapvetően a hadsereg ténykedése határozta meg. Az a tény, hogy a fegyveres harc kitörése pillanatában néhány tiszt és néhány száz katona a maga elhatározásából, felsőbb parancs nélkül a felkelők mellé állt, nagy erkölcsi támogatást jelentett a spontán kitört harc résztvevőinek.

A fegyveres felkelőkkel együtt harcoló katonák és tisztek jelenléte sokakban azt a hitet ébresztette, hogy a katonák is

a forradalom mellett vannak, hogy a "hadsereg átállt". Pedig erről szó sem volt! A valóság az, hogy a hadsereg mint egységes szervezet, a fegyveres harc kitörésétől október 28-ig, Nagy Imre bejelentéséig, sőt 29-ig Janza Károly honvédelmi miniszter tüzszünet parancsáig, hivatalosan az akkor felkelőknek nevezett forradalmárok ellen lépett fel.

Igaz, a hadsereget népi jellege a sorkatonák, de sokszor a tisztek érzelmei miatt nem merték nyíltan bevetni a forradalmat szinte egy emberként támogató néppel szemben. Félték a nyílt parancsmegtagadástól. Ugyanakkor azonban ez a hadsereg párthadsereg is volt, mert vezetői magasabb parancsnokai, a párt vezérkarából és a párt akaratából kerültek magas katonai beosztásba. Így nem lehet csodálkozni azon, hogy mint később látni fogjuk, - nagyon sok helyen került sor a nép és a hadsereg közötti konfliktusra és sok helyen lőttek bele a fegyvertelen tüntetőkbe, nemcsak az ÁVH alakulatai, hanem sajnos a hadsereg több parancsnoka is lövetett sortüzet a felvonulók közé, számtalan embert megölve és megsebesítve.

A forradalom leverése után, a "Kádár-korszak" éveiben ezek a tisztek azt bizonygatták, hogy ők már akkor látták, hogy itt nyílt ellenforradalom van és a proletárdiktatura védelmében cselekedtek. Ezért meg is kapták jutalmukat, hiszen közülük kerültek ki a hadsereg 1956 utáni vezetői, magasabb parancsnokai, tábornokai, a "Munkás-Paraszt Hatalomért" ala-

pitott kitüntetés tulajdonosai. Ezek saját maguk és családtagjaik részére minden előnyt megkaptak, lakás, továbbtanulási lehetőség, a gyermekeiknek előnyös beosztás stb. és mikor elérték a nyugdíjkorhatárt, magas nyugdíjjal mentek el kipihenni szolgálatuk fáradalmaikat.

Napjainkban, amikor már nem illik a proletárdiktatura megvédésére hivatkozni, azzal mentegetik magukat, - és ebben segítőkre találnak a mai reformkommunisták soraiban, - akik szintén azt bizonygatják, hogy ők csak azért léptek fel a felkelők ellen, mert a kormány hivatalos álláspontját képviselték, ami szerint ellenforradalmi felkelést kell levetni, de október 28-29-e után, miután a kormány elismerte a forradalom jogosságát és nagyrészt azonosult annak követeléseivel, a hadsereg is átállt és együttműködött a forradalmárokkal. Ez szintén csak részben igaz, mert legtöbb alakulatra a passzivitás, a befelé zárkózás, a semlegesség volt jellemző, de sok parancsnokság még november 1-2-3-án sem azonosult a forradalommal. Szabotálták a nemzetőrség felfegyverzését, semmit nem tettek a csapatok harcra való felkészítése érdekében, pedig akkor már a kormány hivatalos álláspontja volt a függetlenség, a semlegesség, a Varsói Szerződésből való kilépés.

A hadsereg szereplésének legérthetlenebb és legszomorubb epizódja éppen az október 30 és november 3-a közötti ténykedés volt. Ekkor vált nyilvánvalóvá, hogy a szovjet had-

sereg nem kivonulni készül, hanem hatalmas páncélos egységek beözönlésével a forradalom fegyveres leverésére készül. November 2-ig, míg a repülőtereket meg nem szállták a szovjet csapatok, a magyar légi felderítés pontos adatokat közölt a szovjet egységek nagyságáról, vonulási irányáról. Ugyanilyen jelentések futottak be a szárazföldi csapatok felderítőitől és a MÁV dolgozóitól is. Mindenki előtt világos volt, hogy a szovjetek újabb támadásra készültek, csak a honvédség vezetői dugták homokba a fejüket és nem tettek semmit az ország megvédése érdekében. Pedig a katonák döntő többsége, köztük nagyon sok tiszt is, a már megalakult és alakulóban lévő nemzetőrségek egyöntetűen a honvédő háború mellett foglaltak állást. Erre számtalan példát hozok a könyvemben, de még többet tudtam volna felsorolni, ha a könyv terjedelme megengedné.

Csak a parancsot kellett volna kiadni és a fegyveres erők egy emberként álltak volna a haza védelmére. Igaz, kissé szervezetlenül, mert a forradalommal azonosulni nem tudó tisztek jelentős része otthonmaradt volna, de százezer katonára és a felfegyverzett nép megnehezítette volna a szovjet hadvezetés terveinek végrehajtását.

A forradalmi lelkesedéstől vezérelt tömegeket október 30 és november 4 közötti napokon komoly ellenállásra lehetett volna felkészíteni. Ez el lett szabotálva! Az a néhány igaz hazafi a Honvédelmi Minisztériumban, aki megpróbálta az ellenállást szervezni és itt feltétlenül meg kell említeni

Király Béla vezérőrnagyot és Zólyomi^Vezredet, - elveszett az ingadozó, megalkuvó, visszahuzó, gyáva és főleg áruló tábornokok és főtiszték tengerében. Így nem lehet csodálkozni azon, hogy november 4-én sor került arra a világ hadtörténetében páratlan fejvesztett önlefeigyverzésre és fegyverletételre, amit a hadsereg szégyenteljes szétzavarása követett.

Az, hogy ennek nem kellett volna így történnie, előljáróban csupán egyetlen összehasonlító számadatot tekintsünk át.

November 4-én hajnalban, amikor a második szovjet támadás megindult, a hadsereg páncélelháritásra alkalmas lövegeinek csak kis töredéke volt tüzelőállásban. A későbbiekben látni fogjuk, hogy miért.

A tüzelőállásban lévő lövegek közül a megkésétt riadó, a megtévesztő parancsok, a tiszték nagy részének távolléte, vagy eltávozása miatt mindössze 23 löveg, összesen 15 ellenette *fel a tárházat a benyomuló szovjet csapatok ellen. Ez a 23 löveg* séges egységet semmisített meg. Nevezetesen 8 harckocsit, egy páncél gépkocsit, 2 önjáró sorozatvetőt, 2 tehergépkocsit, egy személygépkocsit. A járművekből kiugráló szovjetek és ÁVH-sok nagy részét gyalogsági fegyverekkel semmisítették meg. Egyrészüknak sikerült elmenekülnie. Lelőttek továbbá egy IL-28 mintájú repülőgépet, melynek 3 főnyi személyzete is az életét vesztette.

Nem kell sok fantázia ahhoz, hogy elképzeljük, mi történt volna abban az esetben, ha a hadsereg hozzávetőleg 3 ezer

páncélelhárításra alkalmas lövege harcra felkészülten, tüzelőállásban és hasonló elszántsággal veszi fel a küzdelmet. Mekkora veszteséget okoztak volna ezek a betolakodóknak? És akkor még nem beszéltem a harckocsiaknákról, a páncélelhárító kézigránátokról és a benzines palackokról, ami szintén nem volt elhanyagolható tényező, hiszen a szovjet páncélos erőknek éppen ezek okozták a legnagyobb veszteséget. A szűk utcákban forgolódo harckocsikkal szemben a fedezékből, vagy a házak ablakaiból benzines palackot dobó harcos feltétlenül előnyben van.

Tehát a hadsereg szégyenteljes harcnélküli megadása nem volt más, mint a forradalom, a szabadságharc elárulása!

Hogy miért és milyen körülmények között került erre sor, arra próbálok könyvemben a tények feltárásával és értékelésével magyarázatot találni.

A következtetések levonását a Kedves Olvasóra bízom.

A hadsereg akkori vezetőinek egyetlen mentségül felhozott magyarázata az egyetlen lövés nélküli megadásra, a pusztítás elkerülése, a veszteségek megelőzése volt. Erre hivatkoznak azok a tábornokok, főtiszték és tiszték is, akik ma forradalmárnak kiáltják ki magukat, mert november 1 és 4 között különböző forradalmi bizottságokban tevékenykedtek, ezért a megtorlás éveiben hosszabb-rövidebb börtönbüntetést kaptak, de a döntő pillanatban közülük is legtöbben a szabadságharc megkezdése helyett a megadás mellett döntöttek.

Hogy ki volt a forradalmár és szabadságharcos, azt -e könyv elolvasása után a Tisztelt Olvasó döntse el. Emlékeztetőül csak annyit, hogy soha nem beszélhattünk volna a jugoszláv, a szovjet partizánok, vagy a francia maqizárdok hősiességéről és harcaik eredményességéről a II. Világháboruban, ha a döntő tulerőre hivatkozva nem veszik fel a harcot a német megszállók ellen. Gondoljunk a vietnami szabadságharcosokra, vagy az afganisztáni mudzsahedinekre, akik kézfegyverekkel, jórészt egységes irányítás nélkül, de kimondhatatlan lelkesedéssel és hazafias érzéssel vetették magukat bele a küzdelembe és meghátrálásra kényszerítették a világ két legerősebb hadseregét.

Hittel vallom a költővel: "Csak akkor születtek nagy dolgok, ha voltak bátrak, akik mertek ..."

A szabadságnak, a függetlenségnek ára van! Ezt tudja mindenki. Ezt éreznie kell minden forradalmárnak és szabadságharcosnak. Vannak esetek, amikor nincs helye a mérlegelésnek! Ezért vetette bele magát november 4-én a kilátástalan küzdelembe néhány ezer végsőkig elszánt szabadságharcos.

Had utaljak itt legkedvesebb költőm egyik utolsó versére, amit néhány héttel hősi halála előtt írt:

Petőfi Sándor: FÖL A SZENT HÁBORURA! /idézet/

Itt a próba, az utolsó
Nagy próba:
Jön az orosz, jön az orosz,
Itt is van már valóba'.
Eljött tehát az utolsó
Ítélet,
De én attól sem magamért,
Sem hazámért nem félek.

Miért félnék az ítélet
Napjátul?
Féljenek ők, kik viselik
Magokat oly galádul,
Kik rátörtek az ártatlan
Magyarra,
Most veri meg az úristen
Mindenható haragja!

Föl, hazámnak valamennyi
Lakója,
Ideje, hogy tartozását
Minden ember lerója;
Ki a házból, ki a síkra,
Emberek,
Most az egész Magyarország
Legyen egy nagy hadsereg!

Ki is megyünk, szó sincs róla,
Mindnyájan,
Meghalni vagy győzedelmet
Nyerni a szent csatában.
Szent a csata, nem harcolunk
Királyért;
Király ellen szabadságunk
Istenünk és hazánkért!

Sok az orosz, nagy a száma,
Mi haszna?
Több lesz ott a magyar; talán
Száz is jut egy oroszra.
És ha volnánk kevesebben,
Mint azok:
Hála isten, minket hí úgy
A világ, hogy magyarok!

Ne féljeteK, gyermekeink, ne
FéljeteK,
Nem szúr által dárdájával
A vad kozák titeket;
Feleségink, kedvesink, ne
SírjateK,
Idegenek ölelése
Nem tesz csúfot rajtateK.

S ti apáink, anyáink, szent
Halottak,
Sírotokon ellenség ne
Tapadjon, nem tapodhat;
Inkább vesszen ki nemzetünk
Egy szálig,
S dagadjon föl kifolyt vérünk
Arja az ég holtjáig!

Minden, ami szent előttünk,
Kockán van,
Ha a világ támad is meg,
Győznünk kell e csatákban;
Ha miljomnak el kell veszni,
Vesszen el!
Ki fogna most fukarkodni
Életével, vérivel?

És te isten, magyarok nagy
Istene,
Légy népeddel, hü népeddel,
Jó népeddel, légy vele!
Tedd hatalmad fiaidnak
Lelkére,
Világdöntő haragodat
Pegyvereink élére!

Pest, 1849. június 20-30.

Emennyiben az egész vers hosszalának hat, csak az 1-5. verset sorolhatom.

Azok, akik a lehetséges veszteségek elkerüléséről beszélnek és ezzel indokolják a megadást, soha ne tévesszék szem elől, hogy a fegyverletétel jelentette a forradalom azonnali bukását, aminek az lett az egyik következménye, hogy több mint 200 ezer ember menekült ki az országból. Ez is vérveszteség volt, mégpedig sokkal nagyobb, mint a világosi fegyverletétel, ^{1956-os} és a doni katasztrófa együttvéve. Ilyen emberveszteség bármilyen elkeseredett szabadságharc és ellenállás esetén sem érte volna hazánkat, de dicsőségünk és szabadságharcunk világtörténeti jelentősége megsokszorozódva került volna be a történelemkönyvekbe.

Amikor -e könyv megírását elhatároztam az a cél vezérelt, hogy a fellelhető dokumentumok hadseregre vonatkozó részeit kiemeljem, azokat felsoroljam és szembeállítsam egymással azokat a tényeket, amelyek azt bizonyítják, hogy a hadsereg 1956-ban helytállt a proletárdiktatura védelmében, tehát elárulta a forradalmat, azokkal a tényekkel, amelyek a hadsereg és a forradalom azonosulását igyekeznek bizonyítani.

Az elmúlt évtizedekben a magyar olvasók csak olyan könyveket vehettek a kezükbe, amelyek egyértelműen ellenforradalomként tárgyalták az '56-os eseményeket. Ezek a könyvek egyoldalú beállítottságuk révén nem dokumentum értékűek. Ideológiai elkötelezettségükből következően az eseményeket úgy csoportosították, ahogy ez a céljaiknak legjobban megfelelt.

Fontos eseményeket elhallgattak, vagy csak mellékesen említették meg, pedig ezek alapvetően meghatározták a későbbi történetek menetét. Ilyen volt például a többszáz áldozatot követelő Parlament előtti és a mosonmagyaróvári sortűz, ami akkor a tömegeket szinte egy emberként fordította az ÁVH ellen. Ugyanakkor egyes negatívnak minősülő eseményeket, mint a néhány helyen történt lincselés, jelentőségüket sokszorosán meghaladó terjedelemben ismertették és próbálták úgy beállítani, mintha ez határozta volna meg alapvetően az események jellegét.

Másrésről az elmúlt két évben hozzáférhetővé váltak itthon is azok a könyvek, amelyeket a forradalom résztvevői, vagy szemtanúi nyugaton jelentettek meg. Ezek a könyvek nagy része alapvetően az írók személyes élményeikre támaszkodik, nem mentesek a szubjektív érzésektől, benyomásoktól. Szerzőiknek egyáltalán nem, vagy csak korlátozott mértékben állt rendelkezésükre korabeli okmány, dokumentum, fénykép, szemtanu stb. Ezért könyveik bár lebilincselő olvasmányok, hiteles forrásként csak azok a részek fogadhatók el, amit több oldalról mások is megerősítenek.

Ezért volt nagy jelentősége annak, hogy 1990-től hozzáférhetővé és kutathatóvá vált a különböző könyvtáraknak, levéltáraknak azon anyaga, ami mindaddig csak a kommunista párt szempontjából megbízható egyéneknek volt kiváltsága. Ekkor nyílt lehetőség arra, hogy a 34 év előtti dokumentumokkal

hitelesítsük azokat az írásokat, amelyek az utóbbi évtizedekben megjelentek.

Most érkezett el az ideje annak, hogy tárgyilagosan, indulatoktól mentesen a felelősök felelősségre vonásának igénye nélkül, 35 év történelmi távlatából megvizsgáljuk és értékeljük az akkori eseményeket. Most jött el az ideje annak, hogy valódi történelmi igazságot szolgáltatassunk a forradalom és szabadságharc hősi halottainak, kivégzett mártírjainak és a még élő hőseinek, azoknak, akik valóban méltók arra, mert a legkritikusabb időszakban álltak helyt és tették azt, amit megkövetelt a haza, a nép, a szabadság iránti becsület.

Könyvem összeállítása és ilyen korai megjelenése nem lett volna lehetséges, ha nem kapok segítséget a legnagyobb könyvtárak és levéltárak vezetőitől már 1989 végén az addig zárt anyagok közötti olvasásra, kutatásra.

Köszönettel tartozom a Hadtörténelmi Intézet főigazgatójának dr. Rázsó Gyulának és a Hadtörténelmi Levéltár igazgatójának Markó Györgynek.

Az ő segítségük, utmutatásuk és tanácsaik nélkül nem tudtam volna megbirkózni azzal a hatalmas anyaggal, melynek végső feldolgozása még így is hosszú éveket fog igénybe venni.

Munkámhoz nagy segítséget kaptam Gosztonyi Péter Svájcban

élő hadtörténésztől, 1956-os bajtársamtól, aki az itthoni politikai megújulás kezdetétől fogva rendelkezésemre bocsátotta könyveit, -e témakörben folytatott kutatásainak anyagait és több évtizedes történelmi tapasztalatait.

Külön meg kell köszönnöm dr. Berki Mihály tábornok okos és hasznos tanácsait, azt, hogy a hadseregben eltöltött 40 év minden gyakorlati és elméleti tapasztalatát önzetlenül átadta és rendelkezésemre bocsátotta a könyvéhez * gyűjtött anyag bőséges tárházát, ami nélkül munkám csak hónapokkal később jelenhetett volna meg.

Végül, de nem utolsó sorban hálámat és köszönetemet fejezem ki azoknak az itthon és külföldön élő szabadságharcos bajtársaimnak, akik személyes találkozásaink és levélváltásaink alkalmával gazdag ismeretanyaguk, tapasztalataik és írásos dokumentumaik rendelkezésemre bocsátásával felmerhetetlen segítséget nyújtottak az összegyűjtött anyag pontosításához, értékeléséhez és rendszerezéséhez.

Minden segítóm nevét nincs módomban felsorolni, de úgy érzem azokat név szerint kell megemlítenem, akik legnagyobb mértékben járultak ahhoz, hogy -e könyv összeállítása hitelesen és minél előbb az olvasók kezébe kerülhessen.

Dr. Dömötör Tibor Páspók

Egyesült Államokból: Balogh Ernő, Boeska József, Helm Árpád,

Hóka Ernő, [†]Major Tibor, Molnár Lajos,

Nagy Imre, Pongrácz Gergely.

* Dr. Berki Mihály: "Hadsereg vezetés nélkül." ^{András}

*Dr. Gutay László
Pószton László
Sisa István
Radics György
Pokyák István
Veres József*

+ és Mihály, László György, Molnár Viktor

Ausztriából:

Sardányi István, Székedi Tibor

- 32 -

- Svájcban: *Gosztonyi Péter, Borsóki János*
Kindernay István, Sárközi László, Gyarmati Géza,
Siket Győző, Szabó Zoltán. Tóth Pál
- Németországból: Csaszókóczy Emil, Filippi István, *Hellner Lajos,*
Molnár János, Nagy-Attila Béla, *Nagy Lajos*
Oltványi László, Piffkó András,
Tollas Tibor.
- Franciaországból: *Fodor Jenő,*
Kiss Rezső, Németh István, Sulyánszky Jenő.
Szén József, Bréznay Péter
- Angliából: Gorka Pál, Karászi János. *Szakály János, Szarvas József*
- Magyarországról: Biró Endre, Glatz Gusztáv, ^{né} Hornyák Tibor,
Kálmán Béla, Krassó György, Kuklis István,
Kunszabó Ferenc, Németh Bálint, Priska József,
Pruha József, Szlama Árpád, Víz János.
Fónay Jenő

Továbbá köszönetet mondok mindazon bajtársaimnak, akik '56-os élményeiket a börtönben töltött évek alatt, vagy az utóbbi két évben a Politikai Foglyok Szövetsége '56-os szekciójának megbeszélésein, és az '56-os Szövetség üléssein mondták el. Így több oldalról megvilágítva, az események és időpontok egyeztetésével lettek hitelesítve a jelentésekben rögzítettek.

Mint e könyv szerzője, nem vágyom irodalmi babérokra, csak mint egy íródeák, próbáltam összeilleszteni a hiteles doku-

mentumok és személyes résztvevők által több oldalról megerősített tényeket. Ha néha saját véleményemnek is helyt adtam, azt azért tettem, hogy felhívjam a Kedves Olvasó figyelmét, - főleg azokét a fiatalokét, akiknek 1956 már történelem, - azokra az összefüggésekre, amelyeket napjainkban nagyon sokan próbálnak elfelejteni, összemosni, vagy összezavarni, hogy az igazság minél nehezebben legyen kideríthető.

Jó olvasást és az igazi katonai erényeket szem előtt tartó hazafias érzelmektől vezérelt tisztánlátó értékelést kívánok.

Budapest, 1991. ...*május*.....

Szalay Róbert

I.

Mitosz és valóság - Maléter Pál.

A legtöbb hatalmon lévő, vagy hatalomba kerülni szándékozó párt, szervezet, vagy csoport úgy igyekszik magának ideológiai, politikai, társadalmi bázist teremteni, hogy a politikai, társadalmi változásokat, történelmi eseményeket, megtörtént tényeket úgy magyarázza, ahogy az érdekeinek legjobban megfelel.

Ennek leggyakoribb módja, hogy a valóban megtörtént eseményeknek csak egyik részét írják le, más részeket elhallgatnak. Ez a valóság, a hitelesség látszatát kelti, hiszen amit leírnak, vagy mondanak, az igaz, de csak részigazság, mert az események más részét elhallgatják. És tudjuk jól, hogy a részigazság legtöbbször hazugság.

A történelem-hamisítás másik módja, amikor megtörtént tényeket tudatosan hamis beállításban közölnek abban a reményben, hogy idővel az emberek elfelejtik az igazságot és a hazugság rögződik a köztudatban. Így például a szovjetek által 1956. november 5-én Gyulafirátót határában agyonlőtt katonáról Bognár János honvédről azt irták, hogy az ellenforradalmárok gyilkolták meg. Hiába tudta az egész falu az igazságot, hogy a szovjetek lőtték agyon, az csak néhány

száz ember, aki ráadásul félelemből is, de hallgat. A nyomtatott betű révén azonban milliókhoz jut el a hamis hír és ez marad meg az utókornak is.

Természetesen a két véglet között a csusztatásnak, az át-fedésnek, a belemagyarázásnak számtalan variációja képzelhető el, amit az íráshoz értő "szakemberek" olyan sikerrel tudnak alkalmazni, hogy azok a hitelesség és tárgyilagosság látszatát keltve, könnyen félrevezethetik a jóhiszemű olvasót.

Ennek a történelem-hamisításnak voltunk szenvedő alanyai az elmúlt 34 évben, amikor ~~magukat történészeknek kiadó bértelne-^{ket!!!}kok, újságírók és tankönyvírók~~ 1956. október dicsőséges forradalmát és magasztos eszméit vérgőzös ellenforradalmárok és árulók, külföldi imperialisták által támogatott népellenes lázadásaként igyekeztek az emberek tudatába beleplántálni. Az önzetlen, életüket is feláldozni képes forradalmárokat bünöző gonosztevőkké aljasították, ugyanakkor a népet eláruló gyilkos kollaboránsokat nemzeti hőssé magasztosították.

Sajnos a történelem-hamisításnak erről a rossz kommunista módszerével, amint ezt az elmúlt két évben tapasztaltuk, a mai reformkommunisták sem tudtak teljesen szakítani.

Mikor 1987-88-ban a demokráciát követelő erők nyomására a

pártállam minden eresztékében recsegni, ropogni kezdett, a kádári diktatura emlőin nevelkedett Grósz-kormány elfogadta az 1956-os reformkommunista vezetők által feléjük dobott mentőkötelet, hogy közösen, egyrészt a hatalomban maradva, másrészt a hatalomba bekerülve együtt javítsák ki a hibákat és építsék föl a "demokratikus szocializmust". Ennek a nagy manipulációnak első lépése az volt, hogy 1956-ot úgy kezdték emlegetni, mintegy nagy kommunista öntisztulási folyamat kezdetét, amit később lovagoltak meg ellenforradalmi elemek. A nagy öntisztulás élharcosai természetesen kommunisták voltak, akik kiérdemelték, hogy csontjaikat az "ellenforradalmárok" közül kiemelve a család eltemethesse. Ez a családi temetés változott aztán 1989. június 16-án a Hősök terén egy világraszóló eseménnyé, ahol öt kommunista vezető mellett egy üres koporsó volt hivatva 1956 eszméjét, több ezer áldozatát és többszáz mártírját képviselni.

A nagy temetés után kezdődött a széles néptömegek ideológiai megdolgozása. Ennek a lényege az volt, hogy 1956. októberre nem a forradalmat fegyveresen győzelemre vivő szabadságharcosok érdeme, hanem Nagy Imre és reformkommunista társai által gondosan előkészített és tudatosan végrehajtott átalakulás volt.

Mivel a sajtó,- rádió,- TV irányítása egyértelműen a régi kommunisták kezében volt, a nyilvánosság előtt csak azok

számítottak forradalmárnak és azok jelenhettek így meg, akiket a hatalom urai, illetve a régi reformkommunista vezetők jónak láttak.

Ebben a nagy politikai manipulációban született meg ~~ez~~ a Maléter-kultusz, ~~ami sokszor már a jó ízlés határát is~~ *kel!!!* ~~relje~~. Hiszen hogyan lehet forradalmárnak és szabadságharcosnak nevezni azt az ezredest, aki október 23-ig csak a forradalmárok ellen harcolt. Soha nem adott ki egyetlen parancsot a szovjet csapatok elleni fellépésre és november 4-én hajlandó lett volna miniszterelnökét megtagadva, parancsot adni a hadseregnek a fegyverletételre. Erre csak azért nem került sor, mert azt a szovjet páncélos oszlopot, amivel Tökölről a Honvédelmi Minisztérium felé közeledett, magyar tüzérség támadta meg és kényszerítette visszafordulásra.

Malétert tisztelen és sajnálom mint mártírt, mert érdemtelenül lett az esztelen bosszu áldozata, de forradalmárnak és szabadságharcosnak nem tudom elfogadni. Csak azok szeretnék azzá felmagasztosítani, akik hozzá hasonló elveket vallottak és vallanak, hogy ezzel Maléterrel együtt ők is reformkommunista kommunistákból forradalmárrá és szabadságharcossá változzanak.

Tehát nézzük meg a szigorú tények és dokumentumok alapján, hogy ki is volt tulajdonképpen Maléter, mit tett 1956-ban,

hogyan és miért alakult ki körülötte az a legenda, ami még ma is körülengedezi?

Maléter a forradalom idején 39 éves volt. Addigi életutja nem sokban tért el a vele egykorú akkori ezredesekétől. A Horthy-rendszer éveiben végezte a Ludovika Akadémiát. Hadnaggyá avatása után rövidesen a keleti frontra került. Nem sokkal ezután szovjet fogságba esik. Itt teszi magáévá a németekkel való szembe fordulás gondolatát. Már Erdélyben folynak a harcok, amikor sor kerül partizánként való bevetésére. A háború után, mint volt partizán, gyors katonai karrier állt előtte, azonban első feleségének származása miatt a rendszer urai kissé bizalmatlanok voltak vele szemben és "csak" a megbízhatatlannak kikiáltott, ún. osztályidegen elemekből álló fegyvernélküli építő alakulatok, a műszaki kiegészítő csapatok parancsnokságát bízták rá. A parancsnokság a Budai Várban, az Uri u-ban volt.

Nézzük ezután az események alakulását és benne a Kilián lak-tanya, illetve Maléter szerepét október 23-a után.

A Müegyetemről délután elindult tüntetők a Bem térre, majd onnan a Parlament elé vonultak. Itt Nagy Imre beszélt a tömeghez, nem nagy sikerrel. A közben beállt sötétben a Parlamenttől két irányba indult el a tömeg. Egyik fele a Városliget felé indult, hogy ledöntse a rendszer fő szimbólumát, a hatalmas bronz Sztálin-szobrot. Ez 21 óra körül be is

következett. A tömeg másik fele a rádió Bródy Sándor u-i székháza felé indult. Az volt a szándékuk, hogy beolvassák az egyetemisták követelését tartalmazó 14 pontot. Az egyetemisták kérését a rádió akkori elnöke Benke Valéria megtagadta, ellenben közvetítette Gerő Ernő beszédét, melynek stílusa és tartalma mégjobban elkeserítette és dühre fakasztotta azokat, akik azt hallgatták.

A rádiót védő 3-400 ÁVH-s egy ideig sikeresen védte a székházat az emberek meg-megujuló rohamaival szemben. Amikor ezt fegyver nélkül nem sikerült, előbb riasztólövésekkel és könnyfakasztó gránátokkal tartották fel a tömeget és amikor ez nem vezetett eredményre, sor került a tüntetőkre leadott célzott lövésekre. Rövidesen több halott és sebesült maradt az utcakövezeten. Az elkeseredett és feldühödött nép mindenáron fegyverhez akart jutni, hogy felvehessék a harcot a fegyvertelen népre tüzet nyitó ÁVH-sok ellen.

Ez a pont volt az, ahol a tüntetés forradalomba csapott át.

Az első fegyverek a rádió székházának megerősítésére küldött katonáktól kerültek a tüntetőkhöz. Ugyanis ezeket a katonákat, akik a piliscsabai gépesített ~~és páncélos~~ ezred katonái voltak, lőszer nélkül küldték a rádióhoz. A tüntetők így számbeli fölényüket kihasználva, elvették a fegyvereket ^{és sok} a katonáktól. Sokszor nem is kellett különösebb erőszakot alkalmazni, hiszen a katonák maguk is szemtanúi voltak az eseményeknek.

Azonban a fegyverek lőszer nélkül nem sokat érnek, ezért sokan elindultak a legközelebbi laktanya, a Kilián felé, hogy fegyvert, de mindenekelőtt lőszert szerezzenek.

22 óra körül ért a laktanya elé a főleg civilekből, kisebb részben katonákból álló mintegy 100 fős tömeg. Rövidesen betörték a kaput és előzönlöttek a laktanyát. Nemsokára ráakadtak a fegyverekre is. A laktanya állományába tartozó katonák közül ezután nagyon sokan a civilekkel tartottak és részben fegyverrel, de sokan fegyver nélkül mentek vissza a rádióhoz harcolni. Ezek a katonák és civilek a rádió körül harcoló felkelők között már 23-án éjjel elhíresztelték, hogy a Kilián a felkelők kezén van és ez a hír futótüzként terjedt el az egész városban.

Ekkor még nem beszéltek a hadsereg átállításáról, de azt már mindenki tudta, hogy a Kilián a felkelők oldalán áll. Ez a hír 24-én továbbgyűrűzött és erősödött, mivel az Üllői uton a belváros felé közeledő első szovjet páncélos oszlopok a Kilián laktanya és a vele szemben lévő Corvin köz magasságában kapták az első tüzet és az első benzines palackokat.

Meg kell jegyezni, hogy az első fegyverek és a katonák is a Kiliánból kerültek még 23-án éjjel a Corvin közbe.

24-én reggel a rádió elfoglalása után a Kilián katonáinak

nagy része visszatért a laktanyába. Sokan hozták magukkal az időközben szerzett fegyvereiket és azt a lelkesedést, amit az első sikeres harc megvívása jelentett. E sorok írója is a laktanyába visszatérő felkelőktől kapta az első géppisztolyt még 24-én hajnalban.

Ezen a napon, 24-én az Üllői ut és a körut kereszteződésében bontakozott ki a legelkeseredettebb küzdelem a felkelők és a szovjet alakulatok között. Ezen a napon a legtokéletesebb, bár spontán együttműködés alakult ki a Kilián és a Corvin köz felkelői és katonái között. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy amikor katonákról beszélünk, elsősorban honvédekről és tiszthelyettesekről kell szólnunk. A Kilián tisztjei közül a leggondosabb levéltári kutató munka sem tudta kimutatni, hogy ezekben az első napokban egy is a felkelők oldalán állt volna. A legtöbb jelenlévő tiszt vagy semleges szemlélője volt az eseményeknek, vagy a felkelők ellen lépett fel.

A Kilián előtt lett ^{először meg) megsemmisítve} az első szovjet harcokcsis is. Igaz, ebben fő érdem a Corvin köz felkelőié volt, akik a mozi melletti benzinkuttól hozták a benzint a "Molotov-koktélokhoz".

Az itteni harcok hevessége és a harcok sikere a nap folyamán az ország egész területén közismertté vált, sőt a Kilián és a Corvin köz híre már az ország határain is

latva *szovjet helyettesek után katonák is helyettesek és nem tartózkodtak a hadsereg rendjébe.*

tuljutott. Tehát a Kilián nimbusza, mint első és egyetlen laktanya és katonai egység, amely átállt a forradalom oldalára és sikeres harcot folytatott a szovjet harckocsik ellen, a forradalom első két napján született meg!

A laktanya hírére öregbitette a későbbiek folyamán, hogy a Liliom u-i és a köruti szárnyat 28-ig a felkelők tartották megszállva, innen lőtték a szovjeteket, amit azok természetesen tüzzel viszonzottak. Tehát október 23-tól 28-ig a forradalom győzelméig a Kilián nagy része heves tüzharcban állt a forradalom oldalán!

Egészen más események zajlottak le 25-től a Kilián közép-szárnyán azután, hogy Maléter a laktanyába érkezett. Maléter már 23-án éjjel értesült, hogy felkelők elfoglalták a laktanyát. Azonnal megkísérelte, hogy gépkocsival odamenjen. Azonban az utcákon ekkorra már sok helyen a felkelők voltak urai a helyzetnek és Malétert a Kálvin téren a gépkocsiból kiszállították, aki ezután nem a laktanyába ment, hanem a lakására távozott. 24-én 06 órától 25-én 06 óráig ~~Maléter~~ a Honvédelmi Minisztériumban tartózkodott, mint főügyeletes tiszt. Ezidő alatt tájékozódott az eseményekről, többek között a Kilián helyzetéről is. ✓*

Mivel a kormány hivatalos álláspontja szerint az országban ellenforradalmi lázadás volt, számára presztizskérdést

* E sorok írója 24.-e folyamán több alkalommal beszélt ^{telefonon} M.P.-al, aki minden alkalommal jelentést kért a laktanyában és a laktanya körül kialakult helyzetről.

jelentett, hogy az ellenforradalom egyik legerősebb bázisa éppen az ő egyik laktanyájában van. Ezért amikor 25-én letette a főügyeleti szolgálatot, legfőbb feladatának azt tartotta, hogy a Kiliánban "rendet teremtsen". Így érkezett ki 25-én délelőtt a laktanyába.

A laktanya középső szárnyát ekkorra Csiba százados, a laktanya parancsnoka néhány rendszerhez hű tiszt és katona segítségével részben visszafoglalta a felkelőktől.

Maléter nagy lendülettel fogott hozzá a laktanyában található rendszerhű katonák megszervezéséhez, felfegyverzéséhez. Segítséget kért a Honvédelmi Minisztériumból és hozzákezdett a Kilián megtisztításához. A következő négy napban több támadást szervezett a felkelők ellen, akik a laktanya két szélső szárnyába fészkeltek be magukat és onnan lőtték a szovjeteket. Ezeket támadta hirtelen Maléter katonáival és 28-ra sikerült is az egész laktanyát ellenőrzése alá vonni. E tisztogató hadműveletek alatt több alkalommal került összetűzésbe a Corvin köz felkelőivel, akik nem nézték jó szemmel, hogy Maléternek és katonáinak az a legfőbb igyekezete, hogy lefegyverezze és ha az nem megy, megsemmisítse azokat a felkelőket, akik a corvinistákkal együtt napok óta sikeres harcot folytattak a szovjet harckocsik és az azokat támogató páncélgépkocsikkal felvonuló harcosok ellen.

28-án megalakult az új Nagy Imre kormány, létrejött a fegyverszünet és 30-án a szovjet csapatok kivonultak Budapestről.

Ez idő alatt, tehát október 23 és 30 között Maléter csak a felkelőknek nevezett forradalmárok ellen harcolt! Egyetlen egyszer sem adott parancsot a szovjetek elleni harcra! Mégis 30-tól a sajtó és a rádió úgy kezdett Maléterről beszélni, mint a forradalom hős ezredeséről, aki bátor katonáival és fiatal forradalmárokkal az oldalán napokig verte vissza az oroszok Kilián elleni meg-megújuló támadásait.

A forradalom résztvevői tudták, hogy ez nem felel meg az igazságnak, de abban a győztes-eufórikus hangulatban nem azt figyelték, hogy Maléter mit nyilatkozik a magyar és külföldi újságíróknak. Legfőbb gondjuk soraik rendezése, a nemzetőrség felállítása, fegyverzetük kiegészítése volt.

Felvetődik a kérdés, kiknek volt szüksége arra, hogy Malétert érdemtelenül, október utolsó és november első napjaiban a forradalom hősévé kiáltsák ki?! A válasz kézenfekvő, és a napnál is világosabb!

Október 28-29-én győzött a forradalom. A reformkommunisták tudták, hogy ez a győzelem szinte az egész nemzet által támogatott fegyveres forradalmárok érdeme és érezték, hogy a forradalmi változások nem állnak meg azon a szinten, amit ők elfogadhatónak tartottak. A következő napok eseményei

ezt be is igazolták. A forradalmi követelések egyre radikálisabbak lettek, a "demokratikus szocializmus" mint cél nem elégítette ki a nemzetet és mindenki érezte, hogy rövidesen a régi rendszer mindenestül, kommunistákkal és reformkommunistákkal együtt a történelem süllyesztőjébe kerül. - Itt meg kell jegyezni, hogy az elmúlt évtizedek történelem-hamisító rágalmaival szemben, az akkori győzelmi mámorban senki nem gondolt véres leszámolásra, de a törvényes felelősségrevonás mindenképpen elkövetkezett volna. -

Tehát a kommunisták és reformkommunisták lázas igyekezettel keresték a fennmaradásukhoz nélkülözhetetlen módszereket.

A legkompromittáltabb kommunisták, vezető funkcionáriusok és ÁVH-s tisztek sokan a szovjet csapatokhoz menekültek, hogy ezek védjék meg őket a felelősségrevonástól. Sokukban egészen biztosan élt az a vágyálom is, hogy a szovjetek leverik a forradalmat, ők visszatérhetnek és bosszút állhatnak. Sajnos az ő számításuk következett be november 4-én.

A reformkommunisták azt a taktikát választották, hogy meglovagolják a forradalmat. Ugy igyekeztek azt beállítani, mintha az elért eredmények egyedül az ő érdemeik lennének. Ehhez szükség volt bizonyítékokra, néhány reformkommunista "hősre", akiket a sajtón és a rádión keresztül népszerűsítettek és ezzel ellensúlyozták azt a hallatlan lelkesedést és csodálatot, amit ekkorra a forradalmárok nemcsak Magyarországon,

hanem az egész világ közvéleménye előtt kivívtak.

Kopácsi Sándor személye, kommunista múltja alkalmas lett volna arra, hogy a forradalom lendületét lefékezze, de erre az időre szinte semmi hatalommal nem rendelkezett. A rendőrök egy része átállt a felkelőkhöz, aki nem állt át azt lefegyverezték.

Mentőangyalként tűnt elő az ismeretlenség homályából egy kommunista, partizánmúlttal rendelkező ezredes, aki szerencséjére éppen a Kiliánban tartózkodott, abban a Kiliánban, ami 30-ra az előző hét folyamán - Maléter szándéka ellenére is - bátran mondhatjuk, világhírnévre tett szert.

Szerencsés megoldásnak és mentőötletnek tűnt a már-már talajtvesztett vezetők köreiből a Kilián hírnevét összemossni a kommunista ezredes nevével és máris bizonyítva van, hogy a forradalmat a kommunisták nemcsak előkészítették, hanem ők vitték győzelemre is. Megfelelő propagandával ezt könnyű belevinni a köztudatba. A hatalom pedig csodálatos propagandagépezettel rendelkezett.

Egy-két nap múlva az egész ország Maléter nevétől volt hangos. A forradalmi események színhelyétől távol lakó, a valódi helyzetet nem ismerő, csak újságból és rádióból tájékozódó milliók, örömmel vették tudomásul, hogy a hadseregben akadt legalább egy ezredes, aki a forradalom

oldalára állt. A külföldi újságírók is szivesebben készítették riportot egy hős ezredessel a Kiliánban, mint egy senki által nem ismert, szedett-vedett ruházatu felkelővel.

Most már csak arra volt szükség, hogy a forradalom legkövetkezetesebb bázis^{ait}, a fegyveres csoportokat, a Corvin közt, Széna teret, Práter utcát, Tüzoltó utcát, Tompa utcát és a többit semlegesítsék. Ezt úgy próbálták megoldani, hogy hangzatos szólamokkal meghirdették, hogy a honvédség, a rendőrség és a fegyveres szabadságharcosok soraiból közös, egységes fegyveres erőt hozzanak létre. Ez nem jelentett volna mást, mint a néhányezer fegyveres fiatal beleolvadását és felhigulását a több-tízezer katona és rendőr között. Ezzel megszűnt volna a forradalom fegyveres bázisa és kezdődhetett volna a visszarendeződés a "demokratikus szocializmus" felé.

Érdemes ebből a szempontból megvizsgálni az október 31-~~re~~^{én} a Kiliánban tartott Forradalmi Karhatalmi Bizottság alakuló értekezletének összetételét és lefolyását.

A hatalom, a kormány fegyveres erőinek képviselőjében nagy politikai tapasztalattal rendelkező katonák és rendőrök, ezredesek, tábornokok vettek részt az értekezleten. A legismertebbek: Maléter Pál ezredes, Szücs Miklós ezredes, Kovács István vezérőrnagy, Király Béla vezérőrnagy, Kopácsi Sándor rendőr ezredes. Valamennyien a rendszernek elköte-

~~Uzsa Gyula vezérőrnagy~~; Márton Andras ezredes, Váradi Gyula
vezérőrnagy; Dapsi Károly ezredes

lezett, hithű kommunisták. Talán Király Béla volt az egyetlen, aki szívből a forradalom mellé állt, mivel előzőleg egy koncepció ^(belsőre álltak és) per kapcsán több évig ült Rákosiék börtönében.

A forradalmárok részéről a különböző fegyveres csoportok parancsnokai jöttek el. Ezek zömmel fiatal emberek, akik egy hétig halálmegvető bátorsággal küzdöttek a félelmetes tulerővel és ezalatt vívták ki bajtársaik bizalmát és érdekeltek ki a parancsnoki megbízatást. Ezek kevésbé rendelkeztek politikai tapasztalattal, nem látták át eléggé a csapdát, amit állítani szándékoztak a forradalomnak. Talán Pongrácz Gergely, az akkor 24 éves agronómus volt a legéberebb, aki keményen szembeszállt Maléterrel, szemére vetve az előző napok forradalommal szembeni ellenséges cselekedeteit. Azonban a megbékélés szellemében az ellentéteket nem akarta kiélezni és elfogadta a feléje nyújtott békejobbot.

Szerencsére a felkelő csapatok nem sétáltak bele a csapdába, megtartották függetlenségüket és önállóságukat. A szabadságharcos csoportokat nem sikerült lefegyverezni!

A Maléter kultusz közben tovább erősödött. Megjelent a "Néphadsereg" című ujság utódja, a "Magyar Honvéd". Nem éréktelen itt megjegyezni, hogy a "Magyar Honvéd" vezetői, szerkesztői, munkatársai és riporterai szinte kivé-

tel nélkül azok maradtak, akik az előző években kritikátlanul végrehajtották feletteseik utasításait, azokét, akik még mindig a minisztériumban voltak és éppen most próbálták magukat forradalmárrá átváltoztatni. Az ujság már az első számában követelte, hogy "Maléter Pált a hős szabadságharcost, haladéktalanul kapcsolják be a hadsereg legfelsőbb vezetésébe". A második számban már így ír: "Maléter, a Kilián fegyveres ifjúságának parancsnoka, aki a felkelt katonák és a fegyvert ragadott ifjúság élén harcolt a nemzet szabadságáért".

Azonban nemcsak a "Magyar Honvéd" próbálta Malétert hőssé kozmetikázni, hanem a többi korábbi lap is. A "Népszava" november 2-i számában arról ír, hogy 8 napon át védtek katonái a laktanyát az oroszok ellen. A "Magyar Ifjúság" ugyan csak a pénteki számában "a bevehetetlen fellegvár" címmel írt riportban azt bizonygatja az egyik katona, hogy ő és társai a szovjet tankok elleni harcot Hollmann Gábor főhadnagy, majd 25-e után Maléter Pál parancsnoksága alatt vívták.

Az általános lelkesedést tapasztalva, a még hatalmon lévő kommunisták és a hadsereg vezetői úgy gondolták, hogy Maléter a honvédségre támaszkodva megmentheti számukra a szocialista rendszert, vagy legalább annak demokratikusabb vállfáját. Ezért aztán nagy sietve honvédelmi miniszterhelyettesé, tábornokká, majd egy napra rá honvédelmi miniszterré nevezték ki.

Közben felsőbb parancsra, a csapatoknál megalakították a Forradalmi Katonai Tanácsokat. A legtöbb alakulatnál az előző parancsnokok és a rendszerhez hű tisztek lettek a Forradalmi Katonai Tanácsok tagjai és vezetői. Ezek személye biztosíték lett volna az előző rendszer továbbvitelére. /Erről később részletesen írok./

Hogy ez a taktika bevált volna-e, és a forradalmat sikerült volna-e visszafordítani, nem tudjuk, mivel az események november 4-e után teljesen más irányba terelték a történelem menetét.

Ahhoz, hogy a Maléter körül kialakult legenda és valóság közötti különbséget tisztán lássuk, javaslom az érdeklődőknek elolvasásra a hadsereg akkori két századosa visszaemlékezésének néhány részletét. Mindketten meghatározó alakjai a Kilián forradalom alatti történetének. Egyik -e sorok írja, aki 23-án este felkelők élén elfoglalta a laktanyát és 24-én egész nap a laktanyában tartózkodott. A másik tisztt Csiba százados a laktanya akkori parancsnoka, aki részletesen leírja naplójában, mi történt 25-e után, miután Maléter megélezett és átvette tőle a vezetést.

x
Miután 1988-ban Lakitelken megalakult a Magyar Demokrata Fórum, a szólás és sajtószabadság szele kezdett fújdogálni, bátorságot merítettem ahhoz, hogy átadjam a sajtónak a Kilián laktanya elfoglalásának történetéről szóló beszámolómat. /Hitel 1989.12.szám./ Azonban, az azóta előkerült dokumentumok sok kérdést más megvilágításba helyeznek. Ezért kérem a Kedves Olvasót, hogy akkori beszámolómat olvasva gondoljon arra, hogy amikor ezt először közreadtam, még kemény, egypárti diktatura volt hatalmon. Grósz Károly a Sportcsarnokban tízezer pártfunkcionárus előtt még a fehér terror rémével riogatta az embereket és kemény osztályharcot hirdetett meg a hallgatóság nagy ünneplése és helyeslése közepette. Akkor még nagyon kevés irodalom került haza nyugatról és gondolni sem lehetett a könyvtárak, levéltárak zárt anyagai közötti kutatásra.

Kilián laktanya 1956. október 23.

/naplórészlet/ *

32 év nagy idő. Az emlékezet lassan megkopott. A résztvevők és a szemtanúk száma egyre fogy. Minden évvel nehezebb lesz 1956 igaz történetének megírása. Most kell mindent megtennünk, míg nem késő, míg a feledés és az enyészet hománya mindent el nem fed, hogy a résztvevők történeteinek, az események leírásának és a fellelhető dokumentumok mozaikjainak összeillesztésével 1956 a maga nagyszerűségében álljon előttünk és lemoszuk azt a sok szennyt és gyalázkodást, amit 32 éven keresztül a forradalomra és annak résztvevőire szórtak. Történetem egy ilyen apró mozaik az események forgatagában, de úgy gondolom, hogy sok száz és sok ezer hasonló történetből kikerekedhetik az a kép, ami legjobban megközelíti az igazságot. Mikor az 1956-os forradalom és szabadságharc akár történelmi viták, akár baráti beszélgetések során szóba kerül, egyöntetű véleményként erősödik meg az a tény, amit az események igazolnak, hogy ami a spanyoloknak Alkazar, a cubaiaknak Moncada, az oroszoknak a Téli Palota ostroma, az a magyaroknak a Kilián laktanya, és a Corvin köz. Azért, mert itt voltak a leghevesebb, a legelkeseredettebb harcok. Itt semmisítették meg a legtöbb ellenséges harckocsit, páncélgépkocsit és ellenséges katonát. Itt volt a forradalmi harcok bölcsője, legerősebb

x Megjelent: "Hídel" 1989. 12. n.

támaszpontja és talán egyik legutolsó ellenállási bázisa.

Az 1846-ban épült masszív, mastag falu laktanya régen a Mária Terézia nevet viselte. 1945 után kapta a Kilián György nevet.

Sokáig itt állomásozott a budapesti helyőrség parancsnoksága. 1956-ban ez a laktanya az akkor osztályidegennek és megbizhatatlannak bélyegzett katonai munkásalakulatok szálláshelye volt, ahol csak a laktanya őrségének volt minimális fegyverzete. Az összes katonai munkásalakulatok parancsnoka ekkor Maléter Pál ezredes volt. Így az ő parancsnoksága alá tartozott akkor a Kilián laktanya is.

Azt hiszem közérdeklődésre tarthat számot az, hogy október 23-án este hogyan került a Kilián laktanya a felkelők kezére, amely esemény döntően meghatározta a laktanya további sorsát.

Magamról annyit, hogy ekkor 26 éves voltam, a Néphadsereg századosa, a tatabányai Hunyadi János Lövészti Iskola Társadalomtudományi Tanszékén tanítottam és naponta Pestről jártam a munkahelyemre. Október 23-át megelőző hetekben engem is magával ragadott a felpezsdült politikai élet. Lelkesedéssel hallgattam a Petőfi Kör vitáiról szóló híreket és olvastam az irodalmi uj-

ság híreit, melyek nagy része a megújulást hirdette. Mikor 23-án délután Tatabányán vonatra szálltam, hogy Pestre utazzam, az egyetemisták tüntetéséről csak annyit tudtam, hogy azt a Belügyminisztérium betiltotta. Nagy volt a meglepetésem és megdöbbenésem, mikor a Keleti-pályaudvar főbejáratán kilépve hatalmas hömpölygő emberáradatot láttam és a tér két közelben lévő pontján lobogó tekintetű fiatalok - nyilván egyetemisták - olvasták fel - most már nem emlékszem - 12 vagy 16 pontból álló követeléseiket.

Ezek a követelések nagyon reálisak voltak, ami a tömeg lelkes reagálásából lemérhető volt. Azonban én úgy éreztem, hogy a kormány ezeket teljes egészében nem fogadhatja el. Különösen azt a követelést tartottam a hatalom részéről elfogadhatatlannak, hogy a szovjet csapatokat vonják ki az országból. Hiszen mindenki előtt világos volt, hogy a párt és a kormány csak azért tudja a népszéles rétegei által lélekben elutasított politikáját tovább folytatni, mert biztosítékként maga mögött érzi a szovjet hadsereget, amely végső soron mindenkor megmentheti.

Kicsit megijedtem az indulatok gyors fellángolásától és félelmem tovább fokozódott, mikor a tömeg elkezdte skandálni: "Rusz-kik ha-za", "Rusz-kik ha-za". Ugy éreztem akkor, hogy ezt a kormány nem tűrheti, és ennek nem lesz jó vége. El is határoztam, hogy kivonom magam ebből a

"zavaros tömeg"-ből és elindultam szüleim Dózsa György ut 140. szám alatti lakása felé.

A villamosok, buszok már nem jártak, így gyalog indultam el a Thököly uton hazafelé. A Dózsa György utra befordulva egyre-egyre sűrűsödő embertömegbe furakodtam előre, de a Sztálin szobornál már olyan sűrű volt a tömeg, hogy nem tudtam továbbmenni. A kíváncsiság is ott tartott. Vajon sikerül-e a tömegnek a hatalmas bronz gólemet ledöntenie? Ennek leírására most nem térek ki, ezt már nálam jobb tollu és hivatottabb szemtanuk és résztvevők már sokszor leírták. Az viszont tény, hogy a szobor ledöntése és a tömeg örjüngő lelkesedése engem is magával ragadott. A minden ember lelke mélyén szunnyadó nemzeti érzés elemi erővel tört föl bennem. A büszkeség, hogy mi magyarok a hatalmas és félelmetes birodalom volt vezetőjének szobrát - az alávetettség és zsarnokság jelképét - le mertük dönteni, és ezzel hitet tenni a függetlenség, a szabadság mellett, szinte szárnyakat adott. Megszállottként törtettem a ledöntött szobor közelébe. Nem értem oda, csak a talpazatig, ahol az emberekkel együtt pusztá kézzel estünk neki a vörös műkőnek, hogy ezt is darabokra zuzzuk. Ekkor zugott végig a tömegen a hír. "A rádiónál lövik az embereket!" Megdöbbsentem. A spontán indulat, amit a szobor és szelleme iránt éreztem, lassan elszállt belőlem, mert ekkor eszméltem rá, hogy valami rendkívül sorsfordító események előtt állunk,

és ha valóban szólnak a fegyverek, nekem is tennem kell valamit.

Hosszu lenne most leírni azokat az indítékokat, amelyek a hadseregnek egyik századosát arra készítették, hogy a fennálló rend urai ellen forduljon. Legyen elég a talán patetikus hangzó, de a lényegét meghatározó két szó: Szabad és magyar szerettem volna lenni.

Tudatosan és elszántan indultam - akkor még nem sejtve, hogy sorsdöntő események helyszíne felé. Térképtáskámat, ha a mozgásban ne akadályozzon, beadtam a Dózsa György ut egyik házának házfelügyelőjéhez, hogy vigyázzon rá, később majd visszajövök érte. A ház előtt felkapaszkodtam egy tehergépkocsira, ami emberekkel volt megtömve és az uton hömpölygő emberáradattal együtt lépésben haladtunk a Thököly ut felé. Most már én is együtt kiabáltam a lelkesült tömeggel: "Aki magyar velünk tart! Aki magyar velünk tart!" Nem kellett a biztatás. Mindenki az utcán volt. "Magyar zászlót tegyék ki! Magyar zászlót tegyék ki!" zugott a jelszó, és a lobogók felreppentek a házak ormára. Minden zászló megjelenését lelkes taps és ünnepléses rivalgás köszöntött. Egyre több zászló közepéből vágták ki a történelmi hagyományainkat nem tükröző szovjet államjelvényt utánzó cimereket és a későbbiek folyamán ezek a lyukas zászlók lettek a Kossuth címer helyett a forradalom jelképei.

A Thököly utról a város felé vette az irányt a gépkocsisor és a tömeg, kiknek egy részét a lelkesedés, más részét a kíváncsiság vezérelt. Az akkor még álló Nemzeti Színházhoz közeledve megütötte fülünket a távoli fegyverropogás. Jól meg lehetett különböztetni a géppisztolyok ropogását a puskák dörrenésétől és a pisztolyok csattanásaitól.

Az Uránia mozi előtt megrekedt a menet, mert már az egész uttest feketéllet az emberektől. Ekkor láttam az első vérző sebesülteket, akiket vagy támogatva, vagy ha eszméletlenek voltak, kézben emelve vittek a Rókus Kórház felé. A tehetetlen düh folytogatott. Ekkor elém toppant 5-6 sötétkék egyenruhás 16-17 éves Rákóczi katonai középiskolás hallgató és könyörögve kértek, hogy szerezzek fegyvereket és vezessem őket az ÁVH-sok ellen. Ekkor még a katonai fegyelemtől, a pedagógiai ösztönömtől vezérelve a gyermekeket féltve rájuk parancsoltam, hogy ne menjenek a lövöldözés közelébe és térjenek vissza kollégiumi körleteikbe. Többé nem találkoztam velük, nem tudom megfogadták-e utasításaimat.

Az időérzékeimet már elvesztettem, de kb. ^{este} 9-10 óra között a Múzeum kert felől lassan közeledve feltűnt egy katonai tehergépkocsi kb. egy szakasz katonával és előtte egy parancsnoki gépkocsi, egy nyitott Skoda, amit a hadseregben csak "pléhmadárnak" becéztünk. Az egység parancsnoka

egy lövészs százados volt. Felzaklatott lelkiállapotban odamentem hozzá és vázoltam a magam által felmért helyzetet, aminek a lényege az volt, hogy az ÁVH a Rádiónál lövi az embereket és felkértem, hogy katonáival csatlakozzon az ÁVH elleni küzdelemhez. A százados elmondta, hogy a budapesti őrzászlóaljhoz tartoznak, most lettek leváltva és a laktanyájuk felé igyekeznek. Lőszer egyáltalán nincs náluk, így értelmetlen a lövöldözés közelébe menni.

A tömeg közben - aki nem sokat hallott kettőnk beszélgetéséből, és nem ismerte a helyzetet - ellepte a gépkocsikat és kezdte a katonáktól elkérni, illetve elvenni a fegyvereket. Azok természetesen nem akarták odaadni, félve a következményektől, hiszen minden hadseregben a legnagyobb vétek, ha a katona megválna fegyverétől. A huza-vona egyre kritikussá vált és hogy a helyzetet megmentsem, alkalmi szónokká előlépve a tehergépkocsi vezetőkabinjának tetejére állva elmondtam, hogy a fegyverekhez nincs lőszer, és ezért a Kilián laktanyákhoz megyünk. A fegyvereket ne kérjék el a katonáktól, mert azok nem adhatják azt oda, de aki akar jöjjön velünk, és ha tudunk, szerzünk számukra lőszeret és fegyvereket.

Ekkor még nem tudtam, hogy a helyőrség parancsnoksága már nem a Kilián laktanyában állomásozik és az csak fegyvertelen munkáskatonák szállása.

"Szónoklatom" megnyugtatta az embereket és két dugig meg-

pakolt gépkocsin elindultunk a Rákóczi uton a Nemzeti Színház felé. Akkora volt a zsufoltság, hogy én már csak a parancsnoki gépkocsi motorházára tudtam felülni és ott kapaszkodva egyensúlyozni. A Nemzeti Színháznál rákanyarodtunk a Nagyköruttra és a Boráros tér felé vettük az irányt. Ezekben a napokban a körut ezen szakaszán éppen javították a villamos sineket és az utcakövezetet a sinek mentén felszedték. Ezek a kövek, mikor mi odaértünk az uttesten szét voltak dobálva, hogy a gépkocsi közlekedést lehetetlenné tegyék.

Ugyanis elterjedt a hír, hogy az ÁVH-sok mentőautóval próbálkoznak lőszerutánpótlást eljuttatni a Rádióhoz. Mikor a gépkocsiaiinkkal erre az utszakaszra értünk, azokról leszállva kezdtük az utat szabaddá tenni, hogy továbbhaladhassunk. Az utcát ellepő tömeg ekkor égtelen füttykoncerttel és szidalmak özönével, valamint kőzáporral támadt ránk azt gondolva, hogy az ÁVH-soknak megyünk segíteni. Egyik kő az én sapkámot is leverte a fejemről. Egy másik az ott rekedt villamos ablakát zuzta be. Látszólag megint eluralkodott az anarchia. Ekkor ismét a tömeg elé ugrottam és teljes erőmből üvöltöttem, hogy a lármát tulharsogjam: "Emberek! Mi az ÁVE ellen megyünk. Lőszerért megyünk a Kiliánba." Az előző füttykoncert és szidalmazás diadalorditássá vált, és az önkéntes segítő kezek százai pillanatok alatt szabaddá tették a kövektől az uttestet és mi folytattuk az utunkat.

A harci zaj, a fegyverropogás, a tömeg egyre jobban mögöttünk maradt és amikor a Körut-Üllői ut sarkán álló Kilián laktanya elé értünk, kihalt, üres és néma utcán találtuk magunkat. Gépkocsiaiunkról leugrálva a kapuhoz igyekeztünk és kopogtatásunkra csakhamar kinyílt a kémlelő ablak és az őr megkérdezte, hogy mit akarunk.

Kértem, hogy nyissa ki a kaput, de ő a kapu előtt zsongó - mintegy 30-40 fős - csoport láttán nem merte azt kinyitni. Erre kértem, hogy küldje az ügyeletes tisztet. Kisvártatva megjelent egy lövész főhadnagy, akinek elmondtam, hogy a Rádiótól jövünk, ahol az ÁVH lövi az embereket és lőszert szeretnének vételezni, engedjen be minket.

A főhadnagy elmondta, hogy a laktanyában nincs se lőszer, se fegyver, hisz ez csak afféle munkásszállás. Én erősködtem, hogy csak engedjen be, ne ezen a kis tenyérszerű ablakon keresztül tárgyaljunk. Ő azonban a percről-percre növekvő sokaságtól megijedve nem merte a kaput kinyitni, hiszen már vagy 80-100 fő szorongott körülöttem. Azt kértem, hogy legalább engem és 4-5 fős küldöttséget engedjen be. Erre hajlandó volt, de csak akkor, ha a tömeg lehuzódik az uttestre, hogy a kinyíló kapun be ne nyomulhassanak. És csodák-csodája, a felzaklatott, türelmetlen emberek kérésemre, hogy csak akkor nyitják ki a kaput, hogy küldöttségünket beengedjék, ha lehuzódnak a járdáról, mind egy szálig szótfogadtak. Ekkor úgy találomra kijelöltem a "bizottságot". Rámutattam egy MÁV-ruhába öltözött középkorú férfira, aki egy nagy piros-fehér-zöld zászlót szorongatott. Másik jelöltem egy

fiatalember volt, akiről később megtudtam, hogy a müegyetemistákkal indult el. Ugy gondolom utolsó éves lehetett, esetleg fiatal tanársegéd. A keresztnevére emlékszem, Bélának hívták. Magam mellé intettem még egy munkás kinézetű férfit és egy fiatal lányt, akiről kiderült, hogy első éves müegyetemista és Temesvári Évának hívják.

Az öttagu küldöttség most ismét odament a kapuhoz, de a főhadnagy még most sem merte azt kinyitni. Hiába kértem, hiába érveltem, hajthatatlan volt. A tömeg pedig egyre növekedett és egyre türelmetlenebbül topogott az uttesten. Mikor látták, hogy én a főhadnaggal nem tudok zöldágra vergődni, elvesztették a türelmüket és a nagy, kétszárnyu gépkocsi-bejáratot kezdték el döngetni. A hatalmas kapu megreccsent, mikor a tömeg nekifeszült és félő volt, hogy előbb-utóbb beszakad. Ekkor az ügyeletes tiszt hangja élesen felcsattant: "Fegyveeerbe!" És láttam, hogy a katonák puskát fogva szaladnak és az oszlopok mögött a fal-kiszögellésekben helyezkednek el tüzelőállást foglalva, csővel a bejárat felé.

Kétségbeesésemben a kémlelő ablakon keresztül ordítottam: Drága katonák, tegyétek le azt a puskát! Talán az apád, vagy a testvéred áll a kapu tuloldalán. - Hivatkoztam az esküjükre, a lelkiismeretükre, hogy ne lőjenek a népre. Közben a kapu egyre jobban eresztett és egyszer csak hatalmas döngéssel beszakadt.

Erről így emlékezik vissza az esemény egyik résztvevője, Biró Endre: "Ugy éreztem beszakad a mellkasom. Szemből a nagy deszka kapu feszült a mellemnek, hátulról pedig a hatalmas tömeg egyre vadabbul nyomott előre. Meg sem tudtam mozdulni, alig kaptam levegőt és míg a kapu recsegett-ropogott egyre arra gondoltam, hogy mi lesz, ha betörik a kapu? Amennyiben a védők lőni fognak a behatolókra, az első golyókat én kapom!"

Szerencsére egyetlen lövés sem dördült el. A laktanya katonáitól pillanatok alatt elvették a puskákat és a most már több száz főre növekedett tömeg szétáradt a laktanyában. Első utam az órszobába vezetett, de ott már egyetlen katonát, egyetlen fegyvert sem találtam. Ott volt azonban az a lezárt szekrény, amelyben a tisztek pisztolyait őrizték. Megijedtem! Mi lesz, ha a tömeg ezt is feltöri, és széthordják a fegyvereket. Tudtam, hogy nagyon sok, esetleg avatatlan kezekbe kerülne és akkor kérve-kértem Bélát, hogy vigyázzon, nehogy valaki feltörje ezt a szekrényt. Még működtek bennem a katonai reflexek és a katonákban is élt még a besulykolt fegyelem. Ekkor kiadtam az utasítást a naposoknak, hogy a folyosókon azonnal sorakoztassák a századokat.

A katonák közül sokan felöltözve sorakoztak, de voltak olyanok is, akik már aludtak és az ágyból ugrasztották ki őket.

Az emeleten körletről-körletre haladva, ahol a napos asztal elég erős volt, arra felállva elmondtam röviden, hogy az ÁVH lövi az embereket és itt az idő, hogy lerázzuk nyakunkról az igát. Századonként sorakozzanak az udvaron, mert megyünk az Üllői uti tiszti iskolához fegyverért és lőszerért. És mire az utolsó századnál is elmondtam ugyanezt, láttam, hogy az udvaron már kezdenek sorakozni az első századok. Közben valahol elsült egy puska és a dörrenés az egész épületen végigremegett. Futva igyekeztem a lövés hangjának irányába, mert éreztem, hogy ez csak egy avatatlan kézben sült el. Nem tévedtem. Egy 15-16 év körüli fiú állt ijedten egy kisebb embergyűrű közepén. Szerencsére a lövés senkiben nem tett kárt, de ezt csak a véletlennek tulajdonítottam és a fiú kezéből kitéptem a puskát, biztosítottam a fegyvert és őt korholni kezdtem. Erre az emberek nekem támadtak, hogy mi jogon vettem el a puskát a fiutól, és valóságos lincs-hangulat kezdett körülöttem kialakulni. Láttam, hogy a puskával nem tudok elmenni és hogy szorongatott helyzetemből kivágjam magam, megkérdeztem, hogy ki volt katona és mikor egy férfi jelentkezett, a puskát neki adtam át azzal, hogy csak katonaviselt embernél akarok fegyvert látni. Tudtam, hogy ez hiu remény, de legalább a tekintély látszatát egyelőre megőriztem.

Ezalatt az udvaron eluralkodott a fejetlenség. A gépkocsi ügyeletes - ha jól emlékszem tizedes, vagy szakaszvezető - lélekszakadva rohant hozzám, hogy siessek, mert egy csomó

ember a gépkocsikat akarja beindítani és elvinni. Oda-
siettem és erélyesen felszólítottam a gépkocsik körül
sürgölődő embereket, hogy azonnal hagyják abba a gép-
kocsik felnyitását és beindítását. Morogva és vonakodva
tettek eleget a felszólításnak, és éreztem, hogy abban a
pillanatban, hogy elmegyek, ismét elkezdik a randali-
rozást. Mialatt a gépkocsik körül próbáltam rendet te-
remteni, lihegve jött egy katona, hogy azonnal menjek,
mert az első emeleten egymás után törik fel az irodákat.
Törnek és zuznak.

Futva igyekeztem az udvaron keresztül a lépcsőház felé,
miközben láttam, hogy a tárva nyitott kapun ki-be hüm-
pölyög a meghatározhatatlanul vegyes összetételű tömeg.
Ekkor lépett oda hozzám Béla és a kezembe nyomott egy
géppisztolyt és egy doboz lőszert azzal a megjegyzéssel:
Ugy gondoltam "tüzér", - a továbbiakban mindig így szóli-
tott ha összefutottunk, mivel piros tűzér fegyvernemi
jelzést viseltem, nekem pedig ő csak Béla maradt az el-
következő 24 órára -, feltörjük a szekrényt a piszto-
lyokkal, mielőtt más töri fel és legalább azok megfelelő
kezekbe kerülnek. A pisztolyt és a lőszert a zsebembe
tettem és siettem az emeletre, hogy a vandalizmust meg-
szüntessem. Közben az udvarra lenézve szomoruan láttam,
hogy míg én az anarchiának próbáltam gátat vetni a gép-
kocsik körül, a rendben felsorakozott századok, mivel
fél órája más parancsot nem kaptak, lassan kezdtek fel-
homlani.

Az első emeleten vigasztalan kép fogadott. A folyosón és a szobákban össze-vissza mászkáltak az emberek. Mindenki fegyvert keresett és közben mindent felforgattak. A következő csapat - nem tudva az előzők sikertelenségét - tovább kutatott, fokozva a felfordulást. És ez így ment szobáról-szobára. Senki nem ismert senkit, senki nem tudott semmit, senki nem hallgatott senkire. Láttam, hogy itt tehetetlen vagyok. Egy telefont kerestem, hogy valahogy jelentést tehessenek az itteni állapotokról. De minden telefon vagy ki volt tépve a falból, vagy a készülék volt összetörve. Nagy öröm volt számomra, mikor egy katona jelentette, hogy a harmadik emeleten van egy működő telefon. Felrohantam és mint fuldukló szalmaszálba, úgy ragadtam meg a készüléket, hogy végre megosszam a gondjaimat és a felelősséget mással. Tárcsáztam a Honvédelmi Minisztérium ügyeletes tisztjét. Szabályosan jelentkeztem és jelentettem az itt uralkodó anarchikus állapotokat. Az ügyeletes tiszt felvette az adataimat és utasított, hogy egy óra múlva ismét jelentkezsem. Ekkor éjfél lehetett és a helyzet a következőképpen nézett ki: A földszinten és az első emeleten teljes fejetlenség. A második emeleten viszonylagos nyugalom, a harmadik emeleten szinte semmi mozgás. A szobában, ahol tudomásom szerint az egyetlen működő telefon volt, mintegy 8-10 Kilián-beli katona, 5-6 civil fiatal és egy egyetemista kislány matatott körülöttem. Tőlem várva a tanácsot, hogy mi most a teendő. Pedig talán én voltam a legtanácstalanabb ebben a pillá-

nathan. Közben Béla az egyetemistákkal, a lövészsza-
dos a gépkocsiaival és a katonáival eltűntek a forgatag-
ban. Ugy gondoltam, nem is fogok velük többé találkozni.

Egy óra elteltével ismét hívtam a Honvédelmi Minisztérium
ügyeletes tisztjét. Az ismét kérte az adataimat és közölte,
hogy intézkedés történt a rend helyreállítására. De hogy
milyen rendre gondolt, azt nem tudtam elképzelni. A nagy
rend, az ÁVO-s uralom helyreállítására? Vagy pedig csak
a Kilián-beli rend helyreállítására?

A pillanatnyi nyugalmi helyzetben levettem a zubbonyomat,
hogy a rohangálástól és az izgalomtól teljesen átizzadt
ingemet kissé megszellőztessem. Ezalatt az egyetemista
Éva felvarrta a valahol leszakadt vállapomat. Közben szám-
vetést csináltam magamban. Nagy álmom, hogy felfegyverzett
századokkal vonulok a Rádióhoz, és egycsapásra magunk ol-
dalára fordítjuk a "hadiszerecsét", álmoként köddé foszlott.
Mi maradt? Egy feltört laktanya, néhány széthordott fegyver,
felfordulás, anarchia, vandalizmus, 15-20 rám felnéző,
tőlem vezetést váró fiatal és zsebemben egy szál pisztoly,
amit még megtölteni sem volt időm.
Szomorú mérleg.

Időközben néhány katona a csepeli századból visszajött és
elmondták, hogy a Rádiónál jártak, ahol a harc egyre
elkeseredettebb, nagyon sok a halott és sebesült és jó

volna a felkelőknek segíteni. Ekkor jött be egy katona a szobába és jelentette, hogy a kapu előtt egy csomó sisakos tiszti iskolás áll és nagy vitában vannak a civilekkel. Az ablakhoz mentem és letekintve láttam, hogy körülbelül egy századnyi felfegyverzett tüzértiszti iskolás, egy főtiszt - ha jól emlékszem őrnagy, vagy alezredes vezetésével - arra készült, hogy a civilektől megtisztítsa a laktanyát. Ezzel elvben én is egyetértettem, mert valóban, normális körülmények között a laktanyában ne randalirozzanak nem oda való egyének. Azonban most rendkívüli körülmények vannak és én ekkor fontosabbnak tartottam az ÁVH elleni harcot, mint a civilek kizavarását. A felfegyverzett katonákat meglátva megdobbant a szívem. Itt a század, amivel harcba lehet indulni! Lerohantam az utcára, ahol a katonák hatalmas tömegtől körülvéve, felsorakozva álltak és szorongatták puskáikat, amit a civilek el akartak tőlük venni. Felkapaszkodtam egy ott álló motorkerékpár nyergére és onnan kértem a katonákat, hogy álljanak a nép mellé és vállalva a már harcolókkal segítsék a forradalom győzelmét. Elmondtam, hogy néhány éve én is azokat a padokat koptattam, ahol most ők tanulnak, ismerem a közös gondjainkat, én is a népből származom és most jött el az idő a szabadság kivívására. Ez volt mondanivalóm lényege, mire a tömeg hangos éljenzés közepe tette tiltakozásom ellenére a vállára emelt és nagy lelkesedéssel vitt vissza a Kiliánba.

Szónoklatomnak a katonákra nem nagy hatása volt, mert az emeletre érve az ablakhoz mentem és azt láttam, hogy a tömeg és a katonák egy része egymás kezéből rángatják a puskát, míg a katonák nagyobb része zárt tömbben a Kilián kapuja felé huzódott. A telefonhoz visszaérve ismét jelentkezni akartam a Honvédelmi Minisztériumban, amikor sor került első letartóztatásomra. Kivágódott az ajtó, négy sisakos tiszti iskolás nyomult a szobába rámszegezve puskájukat. Nyomukban 8-10 tiszt és egy civil ruhás ember. A tisztekről láttam, hogy részben a tiszti iskolásokkal jött tűzértisztek, részben a helyi alakulat zöld parolinos tisztjei, akik eddig a legénységi körletekben tartózkodtak. A civil ruhásról kiderült, hogy ő Dien őrnagy a dandár politikai osztály rendőrije. Most ő volt a hangadó. Határozott hangon közölte, hogy le vagyok tartóztatva, adjam át a fegyveremet és elmondta, hogy már intézkedett, hogy kísérjenek át a Fő utcára.

Ugy éreztem, befellegzett forradalmi pályafutásomnak. Rámordult az egyetemista kislányra, hogy mit keres itt. Ő ijedtében azt mondta, hogy félt az utcán és ezért jött be a laktanyába. Mint később elmondta nekem, az Uránia mozi óta velünk együtt jött egészen idáig. Mikor kiderült, hogy tud gépelni, az őrnagy leültette az írógéphez és kezdte diktálni a jegyzőkönyvet. "Felvétetett 1956. október 24-én 04 órakor a Kilián laktanya 3.emelet X számú

szobájában ...!" A fő vádpont és kérdés az volt, hogy milyen szónoklat hatására emelt engem vállára a tömeg. Még felhívtam figyelmét, hogy vegye be a jegyzőkönyvbe, hogy mikor átadtam a fegyveremet, nem volt megtöltve. Ő flegmán kijelentette, ne oktassam ki. Tudja ő, hogy mit kell jegyzőkönyvbe venni.

Már láttam magam a cellában, vagy a bíróság előtt, mikor bejött a szobába egy sisakos tiszt i skolás és sugott valamit a parancsnokának. Ekkor kiment a folyosóra, de rövidesen visszajött és ekkor nagy mozgás, suttogás kezdődött a szobában. Közben valamelyik emeleten eldőrdült egy lövés, ami ijesztően visszhangzott a boltíves folyosókon. Mozgolódás közben megütötte a fülemet egy mondat. "Valami tüzért keresnek." Megdobbant a szívem. Hiszen ez csak én lehetek, engem hívott így a műegyetemista Bélám. Az őrnagy remegő kézzel tépte ki a jegyzőkönyvet az írógépből és gyűrte be a varokban álló kályhába és igyekezett azt meggyújtani. A kitáruló ajtóban megjelent Béla, 4-5 állig fel-fegyverzett fiatal kíséretében és örömmel ölelkeztünk össze. Kérdezte, kik ezek és a bentlívőkre mutatott. Azt mondtam idevaló tiszték, most tájékozódnak, ne törődjön velük és azok néhány perc múlva már nem voltak a szobában.

Béla elmondta, hogy mikor a Kiliánban nem találtak fegyvereket, elmentek a Soroksári utra a fegyvergyárba és ott ellátták magukat fegyverekkel. Osztogatták mindenkinek,

aki harcolni akart és utána jöttek vissza a Kiliánba a katonák közé. Az elmúlt óra izgalmai után ismét hívtam a Honvédelmi Minisztérium ügyeletét, ahol közölte velem az ügyeletes tiszt, hogy ne türelmetlenkedjek, mert egy szovjet páncélos dandár utban van Budapest felé és az majd rendet csinál.

Azt hittem nem hallok jól. Felrémlett előttem az 1953-as berlini és az 1956-os poznani események emlékképe. Szovjet tankokkal akarják megvédeni az ÁVO-sok hatalmát a nép ellen? Ez nem lehet igaz! Láttam, hogy kik vannak az utcán, láttam kik vannak körülöttem. Ezek nem fasiszták, nem ellenforradalmárok. Én is itt vagyok. Ellenünk hoznak orosz tankokat? A megdöbbenés után a harag és elkeseredés lett urrá rajtunk. Ha valóban jönnek a szovjet páncélosok, mit csinálunk? Néhány géppisztoly, néhány puska és pisztoly a T.52-esek a Josziv Sztálinok ellen? Mint katona tudtam, hogy semmi esélyünk a harcban. Egyetlen korszerű páncéltörő fegyver nem volt a hadsereg-nél. Mindenki tudta, hogy a második világháboruban leharcolt, a hadihasználhatóság végső fokán álló T.34-esek és tüzérségi lövegek, kerek Maxim géppuskák, dióverőnek csufolt múlt századi puskák képezték a magyar hadsereg alapfegyverzetét. Egyetlen fegyver, ami az utcai harcokban úgy ahogy megállta a helyét a "Davajgitárnak" becézett dobtáras géppisztoly volt.

Erről beszélgettünk, mikor a hajnali szürkületben a Nagyváradi tér felől feltűntek az első páncélgépkocsik. Lassan jöttek az uttest közepén, csak a fegyverek csöve szegeződött az utat szegélyező házakra. A járdán rengeteg ember volt. Azt hiszem ezen a hajnalon kevesen aludtak Budapesten. Az emberek kiabáltak, mutogattak, sokan a páncélgépkocsik előtt ugráltak, hogy azok mozgását lassítsák. Végülis kb. a Páva utca magasságában megálltak a gépkocsik és láttuk, hogy a köréjük sereglett emberekkel nagy beszélgetésben vannak. Gondoltuk nyilván van ott valaki, aki tud oroszul és azt magyarázza, hogy itt nincsenek fasiszták és jobb ha visszafordulnak. És lám, a páncélgépkocsik visszafordultak és eltűntek a szemünk elől. Nagy öröm és meglepődés öntött el mindannyiunkat. Dicsértük az orosz tiszt bölcsességét, mert visszafordult, megértette, hogy itt a nép ellen kellene harcolnia. Az idegfeszültség után ki nem mondott, hogy megkönnyebbülés volt az a tudat, hogy nem kell felvenni a reménytelen harcot a szovjet hadsereggel.

Ebben a pillanatban felugratott egy géppuska hangja és amikor az ablakhoz ugrottam és kinéztem, nyomjelzős lövedékek cikáztak végig az Üllői uton. A motorzugás és a géppuska-tűz egyre erősebben hangzott. Az emberek az utcán ijedten, egymást lökve, tiporva rohantak a mellékutcákba, a kapuk alá. A páncélgépkocsik pedig, melyek nyilván egy nagyobb páncélos egység felderítő szakaszának kocsijai voltak, nagy sebességgel rohantak el előttünk a Kálvin tér felé.

A megdöbbenéstől szinte megdermedtünk. Arra sem volt időnk, hogy a sarokba támasztott fegyvereink után nyuljunk, és már vége is volt. Az utcán sebesülteken és halottakon kívül senkit nem lehetett látni és csak lassan merészkedtek elő az alig ocsudó emberek és kezdték összeszedni az utcán szanaszét heverő mozdulatlan, vagy még mozgó embereket. Mi is rohantunk le a földszintre, hogy valamit segítsünk. Ekkor láttam az első embert meghalni. Nem tudom, hogyan került az utcára egy fiatal páncélos hadnagy, nyilván a kíváncsi nézelődők között volt, mikor a géppuskasorozat belekaszált a tömegbe. Mikor behozták a Kilián kapujába, még volt benne élet. Az őrszoba előtt tették le és tehetetlenül néztük szemhéjának egyre gyengülő rezgését. Vártuk, hogy a Tüzoltó utcai hátsó kapun át a közeli kórháztól vagy szülőotthonból jöjjön az orvos. Ő azonban már csak a halált tudta megállapítani. Borzasztó érzés volt szembenézni a valósággal. Akár én is feküdhetnék itt. Nem! 26 évesen nem lehet véletlenül meghalni. Ha kell, akkor fegyverrel a kézben, drágán adva az életet.

Ugy éreztem akkor, hogy egy szál árva géppisztollyal felveszem a harcot az egész szovjet hadsereggel. De azt hiszem, akkor mindenki így érzett, aki ott volt.

Miközben a halott hadnagy mellett topogtunk és a közelünkben sebesülteket cipeltek, a távolban harckocsik lánctalpának csikorgása hallattnak, ami egyre közeledett.

Ha nem csal az emlékezetem, eddig magyar részről nem esett egyetlen lövés sem. Rohantunk fel az emeletre, hogy fegyvereink közelében lehessünk. A lánctalp csörömpölése egyre félelmetesebben hangzott és egyszer-csak feltűntek a hatalmas acélszörnyek. Mint valami őskori ormányos állatok kusztak lassan, feltartóztat-hatatlanul egyre közelebb. A legfelháborítóbbnak azt a magabiztos pimaszságot tartottam, hogy nyitott ab-lakokkal és páncéltetőkkel közeledtek, mintha csak disz-szemlén vonulnának fel. Ugy gondolták, hogy a látványtól és a csörömpöléstől megrémülnek az emberek és a félelem hazazavarja őket.

Csak azok a nyitott páncélablakok és ajtók ne lettek volna! Egy zárt harckocsira eszembe sem jutott volna lőni, de ez a pimaszul nyitott ajtó csábitott. Kibiz-tosítottam a géppisztolyt, előretoltam a tűzváltót és szóltam a körülöttem lévő fiuknak, és üzentem a mellet-tem lévő szobákba, hogy a harckocsiknak a nyílásaira célozzanak. Ekkor értek a Kilián elé a páncélosok és szinte vezényszóra ropogtak fel a fegyverek a laktanya és a szemben lévő ház ablakaiban. Az élen haladó harckocsi motorja felbőgött, homlokgéppuskája eszeveszett lövöl-dőzésbe kezdett és nagy sebességgel távolodott a Kálvin tér felé. A többi harckocsi addigra becsukta a nyitott ajtókat. Így már értelmetlen lett volna tovább lőni. Azonban az emberek, mint a megszállottak, lövöldöztek a

harckocsikra, amelyek vaktában leadtak néhány géppuskasorozatot és az élharckocsi után iramodtak. A lövegeket ekkor még nem használták. Nem felejttem el, mikor az utolsó harckocsi is elhaladt a Kilián előtt, egy kisfiu, - ugy 14-15 év körüli - kirohant a Kilián kapuján, az uttest közepére kiállva dobtárasával löni kezdte a távolodó harckocsikat. Üvöltöttem az ablakból, bár tudtam, hogy nem hallhatja meg, hogy vigyázzon magára, bujjon fedezékbe. De ő addig húzta az elsütő billentyűt, míg a tár ki nem ürült.

A harckocsik távozása után csend borult a környékre. Most újból a földszintre mentünk, hogy a Tüzoltó utca felőli összeköttetést a kórházzal állandósítsuk, mert az Üllői uton már nem volt biztonságos a közlekedés. Mintegy fél óra múlva felbojdukt a laktanya. Ujabb harckocsik közeledtek. Gyorsan tüzelőállást foglaltunk az emeleti ablakokban és vártuk a páncélosokat. Azok nagy robajjal közeledtek, most már minden nyílásuk zárva volt és gyakran adtak le géppuskasorozatokat, zömmel vaktában. Minden figyelmeztetés ellenére eszeveszett lövöldözés kezdődött, pedig ez csak felesleges lőszerpocsékolás volt.

Félelmetes volt látni, hogy nem tudni honnan szerzett kézigránát hogyan robbant fel a harckocsikon úgy, hogy azok meg sem rezdültek. Közben a Kiliánban nem szűnt az anarchia. Most már a Tüzoltó utca felől is jöttek-mentek.

a fegyveres és fegyvertelen emberek. Azon a néhány tucat fiatalon kívül, akik látásból ismertek, mindenki bizalmatlanul tekintgetett rám. Hiszen egy szabályos öltözékű, fegyveres tiszt gyanusnak tűnt.

24-e folyamán háromszor vagy négyszer vették el a géppisztolyomat.

Négy-öt fegyveres körülvett, rámfogták fegyvereiket, kérdezték ki vagyok. Hitték, vagy sem - nem volt idő sokat magyarázkódní. Elkérték a géppisztolyt. Vagy lelövöm őket, vagy odaadom a fegyvert, de az is lehet, ők lőnek előbb. Inkább odaadtam a géppisztolyt. Mikor felmentem az én embereimhez, felháborodtak. Ideadtak egy másik fegyvert, majd elmentek öten-hatan és nemsokára - ki tudja honnan - három-négy újabb géppisztollyal jöttek vissza. Nyilván másoktól vették el. Alig vártam, hogy ismét hívhassam a Honvédelmi Minisztérium ügyeletesét, aki azonnal kapcsolta az illetékes főtitisztet. Ekkor a telefonban megszólalt Maléter ezredes. Önkéntelenül feszesebb tartásba helyezkedtem és jelentettem részletesen az elmúlt órák itteni eseményeit. Az ezredes türelmesen végighallgattott, majd néhány kérdést tett fel. Hogyan kerülök én a tatabányai Tiszti Iskolából a Kiliánba? Jelentettem, úgy tudtam, hogy itt van a helyőrség parancsnokság és jöttem jelentkezni. Azt nem mertem elmondani, hogy az én vezetésemmel törtünk be a laktanyába, hogy fegyvert és lőszert szerezzünk az ÁVH elleni harchoz.

Megkérdezte, hol vannak a laktanyába beosztott tisztek. Jelentettem, hogy körülbelül éjfélkor beszéltem utoljára az ügyeletes főhadnaggyal, azóta sem ővele, sem más, ide beosztott tiszttel nem beszéltem. Futólag láttam egy-két lövész tiszttel, egyik például a sebesültek ellátásánál tevékenykedett.

Közben az Üllői uton jöttek-mentek a harckocsik, sokat lövöldöztek, főleg géppuskával és úgy emlékszem ekkor adták le az első harckocsilövegből leadott lövést.

Egyszer csak izgatott futkározás kezdődött a laktanyában, és a szemtanúk elmondták, hogy a körut és az Üllői ut sarkán két harckocsi összeütközött és az egyik nem tud elmenni. Gyorsan egy ablakhoz siettem és a következő látvány tárult a szemem elé: az uttest közepén a Kilián sarkánál egy Josziv Sztálin típusu harckocsi, ami akkor a szovjet hadsereg legfélelmetesebb, 122 mm-es löveggel felszerelt nehéz harckocsija volt, bal lánc-talpáról lefutva, tehetetlenül állt az utkereszteződésben. És ebben a pillanathban a Corvin-köz felőli átjáróból egy üveg repült a harckocsi felé, ami ott szét-törve felrobbant. Ez volt az első benzines palack amit láttam. Közvetlen ezután jött a következő. A harckocsi eszeveszett tüzelésbe kezdett, forgott a lövegtornya és folyamatosan adta le a géppuskasorozatokat. Azonban a tüzeső egyre fokozódott, most már tucatszám repültek a

benzines üvegek és egy lángtenger volt a harckocsi és környéke. Rövid idő alatt megszűnt a tüzelés. A kezelőszemélyzet nyilván meghalt. Egy pillanatig végig-gondoltam, milyen borzasztó halál, elevenen elégni a rámfolyó égő benzintől. Lelkem legmélyén sajnáltam szegény katonákat, akik azt sem tudták miért haltak meg. De rögtön arra gondoltam: vagy ők, vagy mi. A szovjet katonák élete azoknak a lelken szárad, akik őket idevezényelték! Az emberek nem elégedtek meg a harckocsi elnémulásával, mintha az elmúlt évek minden szégyene, nyomora, nélkülözése, szenvedése a harckocsik elleni gyűlöletben összpontosulna. Egyre dobálták a benzines üvegeket. Mostmár nemcsak litereseket, hanem ötliteres uborkás üveget, teli vödrökkel hordták a Corvin mozi melletti kutról a benzint és locsolták a lassan áttüzesedő harckocsit. Így telt el vagy fél óra, mire az emberek lassan kezdtek elhuzódni az égő harckocsi közeléből. Nyilván figyelmeztették őket, hogy robbanás várható. És valóban. Egyszer csak egy óriási detonáció rázta meg a környéket. A harckocsiban lévő lőszer fel-robbant, nagy körzetben minden ablak betörött, a villamos vezetékek, a közvilágítási lámpák egy pillanat alatt eltűntek, a hatalmas harckocsi több tonnás tornya messze lerepült és miután a tűz lassan elaludt, egy kiégett roncs emlékeztetett a félelmetes, büszke tankra, amit azért küldtek ellenünk, hogy a rabságba visszarettentsen minket.

Ennek az első harckocsinak a kifüstölése nem csak erkölcsi győzelem volt, hanem megmutatta, hogy a "győzhetetlen hadsereg" is legyőzhető és megmutatta, hogy páncéltörő fegyverek nélkül, primitív eszközökkel is lehet harcolni a magas színvonalú haditechnika ellen. Ez volt a híres Molotov koktél, amely elnevezés akkor ment át a köztudatba.

A nap következő órái kisebb-nagyobb lövöldözésekkel teltek el. Béla és emberei a nap folyamán elmentek. A fegyveremet ismételten elvették, a fejetlenség nem szűnt meg. Most már több Kilián-beli tiszttel találkoztam, akik egyre ellenségesebben néztek rám. Csak akkor mertem a folyosókon közlekedni, ha 2-3 fegyveres felkelővel együtt mentünk. Ugy éreztem, hogy itt már nem tudok sokat csinálni. Ugy döntöttem, hogy még a sötétség beállta előtt hazamegyek. Annál is inkább, mivel előző éjszaka egy percet sem aludtam és nagyon kimerült voltam.

Édesapám forrón ölelt magához. Örült, hogy végre biztonságban, és sértetlenül hazaértem.

Alig telt egy 24 óra a Sztálin szobor ledöntése óta, és én - bár akkor még nem tudtam - egy kezdődő csodálatos forradalom és szabadságharc résztvevőjévé váltam.

Lássuk ezután Csiba százados naplóját, aki a Kilián első két napját elég felületesen és röviden írja le, pedig ezekben a napokban vésődött bele a köztudatba, hogy a "Kilián átállt".

25-től azonban világosan kitűnik a naplóból Maléter szerepe és ténykedése.

De lássuk a naplót!

Csiba Lajos - Napló az 1956-okt-i eseményekről a Kilián laktanyában. *

Október 23. Kedd

Délután az Uri utcai Parancsnokságról utasítást kaptam, hogy a munkaidő leteltével a zászlóalj parancsnokok személyesen biztosítsák az építkezésekről a laktanyába való bevonulást, nehogy a tüntetés miatt valahol elakadjanak. Ezt végre is hajtottuk és este 6 óra körül mind a 3 zászlóalj hiánytalanul bent volt a laktanyában. Még egy utasítás jött, hogy a gyakorlófegyvereket a zászlóalj körletekből szedjük össze és helyezzem el egy üres fogdahe-lyiségben, a fogda őrség őrizete alá. Ezt is végrehaj-
tottuk. Utasítottam a laktanya ügyeletes tisztet, hogy Gerőnek a 8 órára meghirdetett rádióbeszédére a rádió-
hallgatást a zászlóaljaknál szervezze meg. Ezután ugy-
7-1/2 8 óra körül hazamentem a laktanyából a lakásomra.

Este 1/2 10-kor telefonált először Vörös főhadnagy kapu-
ügyeletes a lakásomra, hogy az utcán zajongó tömeg be-
akar törni a laktanyába. Röviddel ezután Raffay főhad-
nagy telefonált, hogy már az utcán lövöldöznek is. A gép-
kocsit nem tudják utánam küldeni. Felhívtam Malétert a
lakásán, aki a közvetlen parancsnokom volt, és ezeket je-
lentettem neki. Ő elküldte értem az Uri utcai riadó gép-
kocsit, mellyel Horváth alezredes /a helyettese/ is jött

* Megjelent: "Pesti Hírlap" 1990. okt. 23.

és bementünk a laktanyába a munkásszálló felőli bejáraton. Akkor az udvarban már bent volt a különböző fegyverekkel hadonászó tömeg. A fogdaórség őrizete alatt lévő gyakorló fegyvereket, valamint a főkapuőr-ségtől a 10 éles géppisztolyt és a kb. 30 db pisztolyt már magukhoz vették. Ez volt a laktanya teljes fegyverzete abban az időben. Lőszer nem volt, csak ami a kapuőrsegen lévő géppisztolyokban és pisztolyokban volt. A Kossuth tüzértiszti iskoláról valószínűleg Maléter intézkedésére, egy növendék szakasz jött segítségül, de ezek is lőszer nélkül, így ezek is csak utban voltak és a fegyvereik csak vonzották a tömeget, másnap el is küldtem őket vissza az iskolára.

Egy tüzér századosról, aki az utcán agitált a forradalom mellett, jegyzőkönyvet vettünk fel. Behozattam a laktanyába.

A tömeg első hullámát sikerült részben rábeszéléssel, részben erőszakkal kb. éjjélre kiszorítani a laktanyából. Bezártuk a kapukat és egy csepel tehergépkocsit állítottunk a főkapu eltorlaszolására. A második és az azt követő hullámok azonban a kaput betörve ismét bejöttek a laktanyába. Fegyvert és lőszert kerestek. Sztálinistának neveztek, ami akkor meglepett, mert nem tudtam mit jelentsen az. Hangoztatták, hogy a rádiónál az ávósok lövik a védtelen tömeget.

A katonák egy része, kb. 300 kiment a laktanyából a tömeggel az utcára. A bentmaradó többieket igyekeztem összefogni és a hátsó részben elhelyezni. Hogy a többiek kimentek, nem tudtuk megakadályozni. Minden kapu tárva nyitva volt.

Hajnal felé kijött a laktanyába Dien őrnagy, a politikai osztályvezető is az utcából civilben, de csak körülnézett és ismét elment.

Az éjszaka ezzel a tömegekkel való viaskodásban telt el, akik ismételten fegyverekért jöttek és a katonákat akarták magukkal vinni az utcára.

Akkor még nem tudtam megérteni a felkelést, különösen az egyetemisták részéről nem akik tulajdonképpen ennek a rendszernek köszönhetnék, hogy egyetemisták lettek.

Október 24. /szerda/

A délelőtt folyamán ismét jött a tömeg és betört a laktanyába. Egy géppisztolyos felkelő kényszerített engem és Horváth alezredest, hogy menjünk le az utcára. Horváth alezredes korára és családjára hivatkozott, elengedték és elment haza. Engem rövid huza-vona után szintén elengedtek és visszamentem a lak-

tanyába. Jelentettem a helyzetet Maléternek. Szovjet harckocsik jelentek meg az utcán, az Üllői uton és a Nagy Köruton.

Mivel semmi fegyverünk nem maradt, és egy minimális őrséget fel kellett hogy állítsak a laktanyában és a H.M. nem tudott fegyvereket küldeni, délután az utcán a felkelőktől szedtük el ami volt, puskát, géppisztolyt, légpuskát, lőszert. Ezzel aztán felfegyvereztem és megszerveztem a laktanya őrségét úgy ahogy.

Este és éjjel tüzharcba keveredtünk a felkelőkkel. A főkapunál Szabó százados és Kolmann főhadnagy. Szabó százados és egy katona megsebesült, kórházba szállítjuk. Néhány felkelőt fogságba ejtenek és a kihívott rendőrségi rabszállító kocsiba tesszük őket, hogy reggel elszállítjuk a rendőrségre. /Ez aztán nem volt lehetséges, nálunk maradtak másnap délutánig, amikor a H.M. tüzet szüntess parancsára, az időközben a laktanyába érkező Maléter engedte őket./ Berkovics törzsőrmester és Müller honvéd megszervezik az egészségügyi szolgálatot, akik ezután a saját és az utcán levő sebesülteket, /szovjeteket is/ látják el, ill. szállítják a szomszédos klinikára.

Október 25. /csütörtök/

Hajnalban a felkelők részéről a tüzelés megélénkül, mi

továbbra is védekezünk, amennyire azt a rendelkezésünkre álló, a felkelőktől zsákmányolt, fegyver és lőszer lehetővé teszi. Reggel segítséget kérek a H.M. Főügyeletestől, aki ekkor történetesen Maléter ezredes, a Műszaki Kisegítő Alakulatok parancsnoka, az én közvetlen előljáróm. Ő segítséget ígért és kitartásra adott parancsot. Ugy 9 h. felé közölte, hogy harcokocsikat fog küldeni, szervezzek lövész támogatást a részükre. Én tartottam a kapcsolatot távbeszélőn a Hadművelleti Csoportfőnökségben Kindlovics őrnaggyal, akivel megbeszéltük, hogy a Kossuth tüzértiszti iskola küldjön részünkre lövészalegységet, lehetőleg géppuskát is hozzanak. Az iskola parancsnokával is rögzítettem a dolgokat. Ezek az alegységek azonban nem tudtak a laktanyáig jutni a tömeg miatt, amely valahol utközben feltartóztatta őket. A Füzoltó utca felől vártuk volna őket, géppisztolyos biztosítással.

10 óra felé megérkezett maga Maléter 5 harcokocsival. Ő beállt egy harcokocsival a főkapuba. /A harcokocsi nem tudott bejönni, mert a kapu nem volt elég széles./ A többi a laktanya körül helyezkedett el. A kapuban álló harcokocsi tüzelte a szemben levő házakra, ahonnan a felkelők lőttek. A laktanya ablakából adtunk tüzirányítást. Ez a harcokocsi ottmaradt végig a kapuban, a másik négy szó nélkül eltűnt, valószínűleg délután visszamentek az egységükhöz.

13 óra körül Kindlovics őrnagy a H.M. Hadművelleti Csoport-

főnökségről azt mondta nekem telefonon: "Nem löni, csak védelemből, és kitenni a nemzeti színű zászlókat cimernélkül. A helyzet kulcsa Maléter kezében van a környék rendjéhez, ők /mármint a H.M./ nem tudnak sem más tanácsot sem segítséget adni." Ezt közöltem Maléterrel. Kitűztük a nemzeti zászlókat, hangszórókat szereltünk az ablakokba és a rádióadást közvetítettük az utcára. /Ez utóbbi nemigen tetszett a felkelőknek/ és beszüntetjük a tüzelést. Maléter járőröket küld fehér zászlóval a laktanya körül /Gosztonyi alhadnagy/, erre a tömeg ujjongva előjön az utcára. Leverik a cimert a laktanya kapu fölött. Délután 5 óra felé a felkelők egy kocsikenyeret hoztak a katonák részére. Az éjszaka viszonylag nyugalomban telt el. Tudtuk lünni, először a forradalom kitörése óta.

Október 25. /Péntek/

Egész nap szovjet harckocsik járnak az utcán /Üllői ut és Nagy Körut/ és lövik a házakat /a laktanyát is!/. Hatalmas repesz darabok hullanak a laktanya udvarba. Ez nem tetszik nekünk. Malétert is felháborítja, hogy harckocsi ágyúval lövik a házakat és az embereket.

A felkelők benzines üvegeket dobálnak a harckocsikra, néhány kigyullad és állva marad. A kezelők a vészkijáraton próbálnak menekülni. A felkelők többet foglyul

ejtenek, másrésztük elesik vagy a házak pincéiben bujnak el és csak később jönnek elő. /Egy ilyen, a laktanya pincéjében meghuzódó szovjet katona, lőtte le később Illés századost, az egyik századunk politikai tisztjét./ Az egészségügyi szolgálat a sebesültek ellátásán dolgozik. Délután felhív beünket telefonon egy szovjet ezredes, a Bakáts térről, ahol valószínűleg parancsnoki harcálláspont van. Ott vannak a vezérkartól Borbély őrnagy és Chriszten százados is, velük is beszélünk. /Maléter a szovjet ezredessel és a két magyar tiszttel./ A helyzetről érdeklődnek. Mi ezt elmondjuk nekik. Este Maléter egy sebesültvivő járőrrel /Berkovics törzsőrmester és Müller honvéd/ vázlatot küld a Bakáts térre az ottani szovjet parancsnoknak a helyzetről. Szintén egy egészségügyi járőrrel lőszert kapunk Solymosi őrnagytól, akitől előzőleg Maléter kérte. Solymosi őrnagy akkor a Kossuth tüzérségi tiszti iskolán van.

Később ismét felhívott beünket egy szovjet parancsnok és kérte, hogy a sebesültjeiket és a kilőtt harckocsijaikat kivihessék az Űllői utról. Maléter erre azt mondta, hogy a sebesültekért jöhetnek, de a harckocsikat kivontatni a felkelők miatt nemigen tudják, /ezek a felkelőknek nyilván jó, természetes akadályoknak is szolgáltak az utcán/, jobb ha Solymosiék jönnek értük magyar vontatókkal és mi /Kolmann főhadnagy és én/ a laktanya ablakából biztosítunk. Ezt azután meg is beszéltük Soly-

mosi őrnaggyal. El is indultak, de közben észrevettem, hogy a köruti részt a felkelők elaknásítják, illetve jórészt már el is van aknásítva. Erről Solymosit értesítettem, így ezek is visszafordultak. Az éjszaka hátralevő részén piheünk felváltva.

Október 27. /Szombat/

Délelőtt a szovjet harckocsik ismét megjelennek és lönek /a laktanyai részt most talán nem annyira lövik, mint az előző nap, de délután és másnap reggel ismét./

Valószínűleg nem hitték el Maléter előző nap küldött helyzetvázlatát, vagy más szovjet csapat került arra a részre! Nyilván ők is erősen meg voltak zavarodva.

Végzetes hiba, provokáció és végül is bűn volt a szovjet harckocsik bevetése és ilyen módon való alkalmazása.

Semmit nem érhettek el, csak még jobban kiélezte a helyzetet. Olaj volt a tüzre és felbőszítette még a legjobb szándéku embereket is.

Délután a kormány, Nagy Imre és Janza rádión felhívja a felkelőket, hogy "azok, akik még harcban állnak, már nem becsületes szándékuak, mert a követelések nagy része már teljesítve van, a többit a lehetőségek szerint Nagy Imre kormánya biztosítja". Fegyverletételre szólítottak fel előbb 18 órai, majd 22 órás határidővel.

Erre, valamint abból a célból, hogy a jobb és balszárny

épület felőli bizonytalanságát /ahol munkásszállók voltak/ megszüntessük, Maléter elhatározta, hogy birtokba, illetve őrizet alá vesszük és az ott tartózkodó fegyveres felkelőktől elvesszük a fegyvert. Ezt azután egy 10 fős, a "csepeli" századból kiválogatott járőrrel a Liliom utcai részen végre is hajtotta. /A másik oldalon másnap reggel./

Ezen a részen megszerveztem az őrséget, az őrség parancsnoka Kalocsai százados lett ezen a szárnyon. Este eltorlaszoltuk a kapukat /szekrény, ágy, szalmazsák stb./ és erős kapuőrséget szervezünk. Szintén ugy este felé Solymosi őrnagy jelentkezett telefonon és a környék rendfenntartójának nevezte magát. Távbeszélőn felhívtam a HM ügyeletes tisztjét igazolásképpen, aki megerősítette ezt. Ezután Maléter felhívta Solymosit és csak fegyvert és lőszert kért tőle, a többi magára vállalta a környéken. Kaptunk is tőle egy keveset, amelyet egy egészségügyi járőrünk hozott fel. Az éjszaka többi része viszonylag nyugalomban telt el. Lent a földszinten levő gondnoki szoba elé vittünk egy ágyat és azon pihentünk felváltva Maléterrel.

Október 28. /Vasárnap/

Reggel 8 órakor megindul Maléter a körútra, hogy az ottani fegyveres felkelőktől a fegyvereket összeszedje. Közben Illés századost egy a pincében meghuzódó szovjet páncélos katona ijedtében lelövi, nem tudta, hogy nem őt keresik, ő ugy tudta, hogy nem eshet fogságba, mert a felkelők fel-

koncolják. Ezután rövid tüzharc keletkezik a felkelőkkel, amiben Holmann főhadnagyot találat éri és ő is meghal. Négy felkelőfoglyot ejtenek, akiket a fogdába zárunk. Közben a szovjet harckocsik változatlanul lövik a házakat és a laktanyát. Ilyen összevissza helyzet volt ott akkor. Egyik politikai tisztünk egy szovjet katona golyójától hal meg, egy másik tisztünket a felkelők lövik le. Megpróbálunk rendet teremteni a környéken, miközben szovjet harckocsik lövik a laktanyát.

Ebben igazodjon ki valaki abban az időben! Ez már több, mint tragikus. Ehhez járult még, hogy a rádió valamiféle, a Kilián laktanyából jött parlamenterekről beszél, akikről nekünk fogalmunk sincs, mi nem küldtünk senkit sehova. Ez ellen előbb én a rádiónál, a vezérkarnál és a HM ügyeletes tisztjénél is tiltakozom, majd a köruti akció után Maléter hívja fel a honvédelmi minisztert, hogy ez ellen tiltakozzon. Janzával akar beszélni, de ő nincs ott, azonban érdekes módon Bata még mindig ott van, és így Maléter vele beszél igen felzaklatott idegállapotban, megemlítve, hogy nálunk emberek, tisztok halnak meg és a rádió ilyeneket kürtől ellenőrizetlenül és felelőtlenül a világba. Ezután Maléter Horváth alezredest, az Uri utcai helyettesét hívja fel telefonon és felkéri, hogy ő is tiltakozzon a nevében.

A szovjet páncélos katona, aki a rejtekhelyről Illés századost lelőtte, súlyosan megsebesült, összeégett, alig állt a lábán. Maléter magával hozta a laktanyába, az

egészségügyi szolgálat bekötözte és Maléter, aki tudott oroszul, elmagyarázta neki a helyzetet és hogy kit lőtt le. A katona erősen meg volt rendülve és kicsordultak a könnyei, Ő ezt nem így képzelte el, nem ismerte a helyzetet. Ő mindenkiire lőtt aki hozzá közeledett, azt hivatkozva, hogy itt mindenki ellenforradalmár és fasiszta felkelő. Az állapotára való tekintettel átszállítottuk a kórházba orvosi gyógykezelés végett.

Délután 13 h körül a Kormány fegyverszünetet rendel el, a honvédség maradjon állásaiban és csak önvédelemből lőjjön. A felkelőket fegyveres hazafiaknak nevezi. Ezek szerint mi fegyveres hazafiak ellen harcoltunk. Ez új helyzetet teremt nálunk is. A korábban foglyul ejtett felkelőket kiengedjük. Nagy öröm és ujjongás az utcára özönlő tömeg részéről. A forradalom győzelmét éltetik. Később a szovjet harckocsik ismét megjelennek és lőnek. A tömeg lemenekül a házakba. Általános felháborodás mindenütt és kérdezik Malétertől: "a szovjet harckocsikra és katonákra nem vonatkozik a fegyverszünet??" Maléter tiltakozik a Honvédelmi Miniszternél a szovjet harckocsik további támadásai ellen. Én a délelőtt elfoglalt köruti részen is megszervezem az őrséget és az itteni őrség parancsnokául Jancsik főhadnagyot bizom meg.

A délután folyamán bejött a laktanyába egy Iván-Kovács nevű fiatalember, aki a Corvin-közi felkelők parancsnokának mond-

ta magát. Kiderült azonban, hogy ez nem felelt meg a való-
ságnak, lehet hogy korábban az volt vagy valami hasonló,
de most már nem volt az. A felkelőknek igen rossz véle-
ményük volt róla és más egyéb gyanus körülmények és zava-
ros magyarázatok miatt ott tartottam a laktanyában és
bezártam a kapu alatt levő egyik üres szobába. Másnap haj-
nalban azután a Corvin-közbe kiérkező Váradi vezérőrnagy
javaslatára, aki őt ismerte, /Iván-Kovács hivatkozott is rá/
elengedjük. Később az öccsével találkoztam Jugoszláviában,
aki elmondta, hogy a bátyja nem volt rosszindulatu, sem
fasiszta, sem ávós, korábban rajzoló volt a Honvédelmi Mi-
nisztériumban és Váradi vezérőrnaggal innen volt az isme-
retség. Most egy rádiógyárban dolgozott.

Ugy délután négy-öt óra felé Maléter üzem a Corvin-közi
felkelők parancsnokának /aki mint később megtudtuk ekkor
Pongrácz Gergely volt/, hogy jöjjön át a laktanyába, be-
szélni akar vele. Ő nem akart átjönni és egy helyettesét
küldi, hogy Maléter menjen át vele a Corvin-közbe. Maléter
át is ment és a kormány fegyverszüneti felhívását, és nyi-
latkozatát ismertette, amely elismerte a felkelés jogossá-
gát és arról akarta őket meggyőzni, hogy tegyék le a fegy-
vert, mivel elérték amit akartak. A továbbiakban meg arról
beszéltek, hogy a rendet hogyan lehetne a környéken hely-
reállítani, valamint hogy kik ők /már mint a felkelők/
és hogy mit akarnak. Maléter ezután elgondolkozva jött
vissza a laktanyába.

Este a Kossuth tüzérségi iskola csapatzászlóval vonult végig az Üllői úton. A tömeg minden oldalról megtapsolja és élteti őket. Általános a hangulat. "Éljen a magyar néphadsereg" jelszóval. A Vezérkarról Kindlovics őrnagy is ott vonul a Kossuthosokkal, beszéltem vele és visszafelé jövet ott tartottam belőlük egy géppuskás szakaszt a laktanyában, hogy végre felszerelt és kiképzett katonáink is legyenek. /Nálunk a laktanyában akkor csak 2 hónapos újonc kiegészítő műszaki szolgálatosok voltak, nagyon kevés és hiányos katonai kiképzéssel. Ezenkívül sokan a származásuk miatt voltak ide kényszerítve és nem nagy kedvvel voltak itt./ A hírek és a tervek azok voltak, hogy másnap magyar katonai gépkocsik jönnek a környékre a felkelők fegyvereit összeszedni. Abban az általános ünnepi hangulatban hihető is volt, hogy a felkelők, legalábbis nagy része a magyar néphadseregnek átadná a fegyvert. Mint később persze kiderült ezek naiv elképzelések voltak csupán, mert a kormány és a vezetők nem használták ki ezt a hangulatot, nem mentek az események elébe, mindig lemaradva az eseményektől, mindig a tegnapi követeléseket valósították meg.

Estefelé még az történt, hogy beállított az irodába egy Mátrai-Máté nevezetű idős, volt horthysta ezredes szolgálat-tételre. Megmagyaráztuk neki szépen, hogy ami most történik az nem az ő ügye, maradjon csak távol tőle és elküldtük szépen haza. Ez azonban nem használt neki, mert másnap hajnalban ismét feltűnt a Corvin-közben. Ekkor azután bezártuk a laktanyában levő fogdába, hogy ne okvetetlenkedjen tovább.

Ott is maradt november 4-ig a szovjet csapatok laktanyába való betöréséig.

Éjjel a pincében berendezett szálláson alszunk kora hajnalig. Ez az első nyugodt éjszaka a forradalom kitörése óta. Nagyon fáradtak és álmosak voltunk már mindketten. Maléter és én is.

Október 29. /Hétfő/

Ugy hajnali három óra körül a Corvin-köz parancsnoka Pongrátz Gergely és helyettese, valamint egy orvos átjönnek a laktanyába Malétertől tanácsot és segítséget kérni, mivel náluk a Corvinban pártoskodás és széthuzás kezdődik. Felkeltjük Malétert és ő azt tanácsolja, hogy a többséggel ismertessenek el egy parancsnokot és az aztán erős kézzel vezessen, ő támogatni fogja őket ebben. Javasolja, hogy szerveződjenek raj, szakasz, századokba és folytassanak kiképzést. Esetleg átjöhetnek a laktanyába is, mivel itt is megindul ismét holnaptól kezdve egy kis alapkiképzés és a tisztek ebben segíteni fognak nekik. A javaslatokat elfogadják és visszamennek a Corvin-közbe. Később átüzennek a laktanyába Maléterért, aki közben ismét elaludt, most nem engedem felkelteni: /hadd pihenjen legalább ő/ én megyek át hozzájuk. Megmutatnak egy fiut, akinek a nyelvét az ávósok zsillettel felhasogatták.

Négy-öt óra felé ismét áthivatnak, mert kijött a Corvin közbe Váradi vezérőrnagy a HM-ből, a Honvédelmi Miniszter, Janza altábornagy megbízásából a Corvinistákkal tárgyalni. Ismét én mentem át. Épp ekkor állítják össze a követeléseiket a HM. felé a szovjet csapatok kivonására, amnesztiára stb. Váradi távbeszélőn beolvassa Janzának ezeket a követeléseket, amire Janza azt javasolja, hogy az előző/??/ követelések elfogadhatóbbak voltak, ezek nem fogadhatók el. Később átjött Maléter is. Ettől kezdve ő vett részt a tárgyaláson. Én visszamentem a laktanyába és magammal vittem az előbb említett Mátrai-Máté ezredes urat, akit ott találtam a Corvinosok között amikor másodszor átmentem a Corvin-közbe. Meglepődve kérdeztem, hogy mit keres ott köztük, hogyan került oda. Azt mondták, hogy a tegnap este odajött a laktanyába és mi valóban elküldtük onnan, de nem hozzájuk, se nem máshova, hanem haza. Erre aztán Pongrátz azt mondta, csináljunk vele amit akarunk, nekik ugyanis kezdett már a terhükre lenni.

Délelőtt folyamán még jött néhány szovjet harckocsi az Üllői úton, de már nem lövöldöztek. Négy-öt harckocsit a tömeg megállított. A kezelők kiszálltak belőlük és átadták a felkelőknek. Később ezeket a kezelőket, miután a Corvin-közben kikérdezték őket a felkelők, úgy hallottam visszaküldték a csapatjaikhoz. Néhány ilyen tisztet és tiszthelyetteket láttam és a Corvin-közben valóban nem büntették őket a felkelők.

Később a laktanyában levő katonák egy részét, főleg a nős és családosokat, kb. 400-at hazaengedtem szabadságra, hogy a családjukat meglátogassák.

Mint katonákat ugysem igen lehetett őket használni, a már előbb említett okok miatt. Annyi fegyverünk különben sem volt a laktanyában és foglalkoztatni nem tudtuk volna őket. Kb. 300 fő maradt a laktanyában akiket aztán később felszereltem úgy ahogy a Róbert Király körúti laktanyából kapott fegyverekkel és századokba szerveztem őket. Ezzel aztán végre megszűnt az eddigi többé-kevésbé kiszolgáltatott helyzetünk.

Délután ujságírók és filmesek jönnek a laktanyába, irnak és filmfelvételeket készítenek az ujságok és a hiradó számára. Az utca állandóan tele van emberekkel és egyszer csak elkezdik Malétert éltetni. Egy páran be is jönnek, mint küldöttség a laktanyába. Malétert vállra veszik, innen-onnan elhangzik, hogy Maléter legyen a honvédelmi miniszter. Maléter ez ellen tiltakozik, azt mondja, hogy ökle van, harcolni tud de a politikához ilyen színvonalon nem ért. Később babér, ill. virágkoszorút találunk a főkapuban levő harckocsink ágyujának a csövén és valaki ráfestette az oldalára a Kossuth-cimert. Ez igen meglehető volt.

Estefelé Berkovics törzsőrmester, Müller honvéd és még páran voltak a IX.kerületi Forradalmi Bizottság ülésén

és mondták, hogy Malétert és engem beválasztottak a bizottságba. Ezt 30-án este és 31-én reggel a rádióban is közlik.

A Corvinosok 4-5 állítólagos ávóst, rendőrt, polgári személyt stb. foglyul ejtenek, akik ott vannak a Corvin-közben. Én mondtam nekik, hogy nálunk a laktanyában van fogda, adják át őket és ott biztonságban lesznek. /Én arra is gondoltam úgy magamban, hogy biztos ami biztos, nálunk jobb helyen és valóban nagyobb biztonságban lesznek, esetleg velük szemben is. Később aztán a bíróság dolga elbirálni, hogy bűnösök-e vagy nem, ez nem a mi dolgunk és főleg nem is az övéké./ Meg is egyeztünk, átadták a foglyaikat és mi elhelyeztük őket a fogdánkban, a fogda-őrség őrizete alatt.

Október 30. /Kedd/

Délelőtt általános takarítás és rendcsinálás folyik a laktanyában. Bejönnek a többi, eddig még nem jelentkezett, laktanyához tartozó tisztek is. Megbizom őket az alegységeik körletében és az udvaron folyó általános rendcsinálás felügyeletével, ill. vezetésével.

Délután sincs különösebb esemény a laktanyában, általános pihenés, beszélgetés, vitatkozás folyik. Közben különböző helyekről, még a környékbeli falukból is

lovaskocsival, autókkal különböző élelmiszereket, lisztet, zsírt, burgonyát, csirkét, libát, húst, zöldséget stb. hoznak a laktanyába, mondván így akarják szolgálni a forradalmat. Az összes raktárak megtelnek és ezeken kívül is több helyiséget kell kiürítenünk erre a célra. Ez a segítőkészség a falusiak részéről igen megható és elgondolkoztató volt.

Este hét óra körül egy felhívást olvasnak fel a rádióban, hogy Maléter hívjon fel telefonon egy távbeszélő számot, /a számra már nem emlékszem/. Maléter ezt a számot felhívta és közölte vele, hogy menjen be a Parlamentbe. Maléter kérte, hogy küldjenek érte egy gépkocsit, mert ő harckocsival jött ki a laktanyába és a belső udvarban levő laktanyai gépkocsival a kaputorlaszok miatt nem lehetett kihajtani, ehhez előbb ezeket a torlaszokat le kellett volna bontani. Így is történt, küldtek érte egy gépkocsit és ő ezzel bement a Parlamentbe. Mikor visszajött néhány óra múlva, közölte, hogy Nagy Imrével tárgyalt. Honvédelmi Miniszter helyettes lesz és másnap délelőtt a laktanyában gyűlés lesz, ahol meg fog alakulni a Forradalmi Karhatalmi Bizottság. Rendezzek be erre a célra egy erre alkalmas helyiséget. Oldalt az első emeleten az egyik nagy hálótermet jelöltük ki, melyet aztán másnap reggel kiürítettünk és berendeztünk.

Október 31. /Szerda/

Majd délután, úgy öt óra körül jelentkezik Mecséri ezredes az esztergomi páncélos hadosztály parancsnok és felajánlja szolgálatait, a hadosztályával együtt a forradalom mellé áll. Reggel hat óra körül hír érkezik a légi erő parancsnokság nyilatkozatáról, valamint felhívásáról a forradalom mellett. Valamivel később jelentkezik távbeszélőn a Mátyásföldi repülőtér parancsnoka, egy ezredes /a nevére nem emlékszem/ és felajánlja támogatását Maléternek. Maléter feladatul adja neki, hogy hajtsanak végre állandó légi felderítést az ország területén valamennyi csapatmozgásról, a szovjet csapatokat is beleértve, és erről időnként tájékoztatót adjanak.

A híradó tiszti iskola küld egy rádióskocsit kezelővel és egy hadnaggyal, aki a kocsi parancsnoka. Ez a rádióskocsi tartja az összeköttetést a repülőtérrel. Mecsériék feladata a Parlament őrzése lesz és az, hogy felderítést végezzenek Budapest területén valamennyi fegyveres erők mozgásáról és tevékenységéről. Átcseréljük az eddigi sapkajelvényt a Kossuth címerrel. /Hogy ezek a Kossuth-cimerek hogyan kerültek a laktanyába, fogálmam sincs, már akkor is csodálkoztam rajta./ A rendfokozati jelzéseket ugyancsak áthelyezzük a vállaprol a hajtókára.

- Nyolc óra körül Maléter ismét bemegy a Parlamentbe tárgyalni.

Közben folyik a tegnap este kijelölt első emeleti hálóterem kiürítése és berendezése, diszitése a már említett gyűlésre. Kb. 10 órára készen van. Ugy 11 óra körül megérkezik Maléter, kíséretében jönnek, Kovács vezérőrnagy, Szücs ezredes, Király Béla vezérőrnagy, Kopácsi rendőr ezredes stb. Valamivel később jönnek a különböző felkelő csoportok parancsnokai, valamint küldöttei a Corvin-közből, Széna-térről, Baross utcából stb. Igen sokan vannak, zsufoolásig megtelik a terem. A terem bejáratához 2 fős diszőrséget állítunk, melynek egyik tagja katona, a másik pedig fegyveres felkelő. /Úrre a célra és a váltásra 10 fegyveres felkelő jött a Corvin-közből a laktanyába akiket azután a laktanyában szállásoltunk el. Ezt a diszőrséget ugyanis a gyűlés után is fenntartottuk a később berendezett parancsnoki iroda és szállás előtt./ Ezután megkezdődött a Forradalmi Karhatalmi Bizottság alakuló gyűlése. Ezen sok felszólalás, javaslat, vita hangzott el a forradalom győzelméről és egy fegyveres karhatalmi alakulat, egy Nemzetőrség szükségességéről és felállításáról, mely egységbe fogná össze az egységes parancsnokság alatt a szétszórtan anarchikusan működő fegyveres csoportokat és alakulatokat. Tagjai lesznek a honvédség, rendőrség és fegyveres felkelő csoportok. Ezek igazolvánnyal lesznek ellátva és ezeken kívül másnak fegyvert viselni nem szabad. Ezek járőrözéssel össze fogják szedni az illetéktelen személyek kezébe került, ill. levő fegyvereket. A budapesti Nemzetőrség főparancsnoka Király Béla vezérőrnagy lesz.

Közben néhány szavazat hangzik el a forradalmi írók részéről. Éles vita alakul ki Maléter és a Corvin-köz felkelő parancsnoka, Pongrátz Gergely között. Maléter előző, a forradalom alatti magatartását és általában a laktanya magatartását illetően. Maléter álláspontját, a laktanyában, ill. a laktanya részéről történekekről való elbeszélését, valamint ezek indokait a gyűlés nagy többsége helyeslőleg elfogadja és jóváhagyja. Ebben Pongrátz is megnyugodott, a vita ezzel lezárult. Pongrátz ugyanis szemünkre vetette, hogy mi a laktanyából lőttünk rájuk, ennek során többen közülük meghaltak vagy megsebesültek, néhányat elfogtunk közülük, és mint foglyaikat a laktanyában tartottunk és hogy Maléter egy felkelőt felpofozott. Maléter a válaszában elmondta, hogy ők lőttek ránk először, nem mondták meg, hogy kik ők és hogy mit akarnak, betörték a laktanyába, a nagy főkaput is bezuzva nehéz szállító tehergépkocsikkal. Mi a néphadsereg katonái vagyunk és nekünk elsőrendű kötelességünk volt védeni a laktanyát minden rendelkezésre álló eszközzel. Az természetes reakció volt a részünkről, akiket kívülről megtámadtak, hogy védtük magunkat és a laktanyát. Nekünk is voltak sebesültjeink és halottaink katonákban és tisztekben. És ha a laktanya hátul és oldalt a munkásszállók felől, a laktanya sajátos és sajnálatos jellegénél fogva nem lett volna nyitva, őrizetlenül, valamint ha a laktanyában rendszeren felszerelt harcoló alakulatok lettek volna rendszeresített fegyverekkel, so-

hase tudtak volna erőszakkal betörni a laktanyába. Mi ennek ellenére védtük magunkat ahogy tudtuk, különben esküszegők, árulók lettünk volna, erre pedig mi még csak nem is gondoltunk, ezt mindenki meg kell, hogy értse. Ezt nem lehet nekünk bűnül felróni és emiatt elmarasztalni bennünket, ezt inkább minden becsületes embernek méltányolnia kell. Mi katonák voltunk és kötelességünket teljesítettük. Ezt meg kellett akkor tennünk annak ellenére, hogy minket a néphadseregben arra neveltek, hogy a népre soha nem szabad lőnünk. Mi nem tudhattuk kik állnak velünk szemben és hogy ez a nép, arra mi még álmlunkban sem gondoltunk. Ez különben is paradox, a nép nem támadhat a hadseregére. Hogy aztán ez mégis így volt, annak okai máshol és pedig a felső párt és államvezetésben keresendők. Ezt most már tudjuk és hogy így alakultak a dolgok ez most már más lapra tartozik.

Most itt ülünk egymás mellett és tárgyalunk. Ez a nép és a Nagy Imre kormány akarata és ennek mi alávetjük magunkat. Ami pedig azt az állítólagos felkelő felpofozását illeti az valóban úgy volt, de azt ma is megtenné és azt minden más becsületes ember megtette volna és megtenné ma is. Az olyan ember ugyanis, akinek a zsebéből lopott aranyórát, aranyláncot és miegyebet huznak elő, az nem felkelő, hanem tolvaj gazember, aki csak bemocskolja a forradalom tisztaságát. Az pedig akit ő felpofozott, ilyen volt. Szólott még a továbbiakban arról, hogy a szocialista rendet és annak vívmányait és az eredményeket, amelyek helyesek meg fogjuk

tartani és ha kell meg is fogjuk védeni. Eddig és nem tovább. Azokkal, akik tovább akarnak menni jobb felé és a régi rend visszaállítására törekednek, mi semmiképp nem fogunk együttműködni és tovább haladni. Tudjuk vannak néhányan ilyenek és ha szükség lesz rá, ezek ellen fel fogjuk venni a harcot. Ezeket mondotta ott a gyűlésen, ha nem is szóról-szóra, de ez volt az értelme. Ezekről a dolgokról ugyanis már a gyűlés előtt, az előző napokban is beszélgettem Maléterrel és az a vélemény alakult ki köztünk.

A gyűlés után berendeztünk egy irodahelyiséget, ahol Maléter tovább tárgyalt különböző emberekkel.

Délután a kormány Malétert kinevezi a Honvédelmi Miniszter helyettesévé és Kovács vezérőrnagyot pedig a Vezérkar főnökévé. Maléter továbbra is a laktanyában akar maradni egyelőre, amíg a H.M.-ben berendeznek neki egy megfelelő helyiséget. A délután folyamán rengeteg ujságíró, filmes és különböző küldöttségek jönnek a laktanyába Maléterrel tárgyalni. Mindenkihez van egy-két szava. A legtöbben azt kérdezik, hogy mik a további céljai. Erre mindig azt válaszolja amit már az előző napon, amikor a laktanyába érkezett és az első tüzszünetben az egyik felkelő kérdésére válaszolt, "szocialista Magyarországot akarunk". Azt is kérdezték, hogy mi történik, ha a szovjet csapatok megtámadnak ismét Budapestet, ill. az országot, harcolna-e ellenük? Ez volt a legnehezebb kérdés. Ha jól

emlékszem olyan formán válaszolt, hogy ő nem hiszi, hogy ez bekövetkezhet, ugyszólván kizártnak tartja azok után amiket a Parlamentben hallott és ahogy ő személyesen tapasztalta magasabb rendfokozatu és beosztásu szovjet tiszteknél. Azonban ha erre a szovjet csapatok rákényszerítenék, kötelessége lenne felvenni a harcot ellenük. Ennek a kivitelezéséről nem volt szó, mert az elképzelhetetlen volt, hogy a kis Magyarország a Szovjetunió ellen hosszabb ideig eredményesen harcolhat. Ha pedig más is beleavatkozna fegyveresen ez esetleg Világháborút okozhatott volna. Ezt pedig nem akarhattuk. Így a kérdés felvetése akadémikus volt csupán, ha valamit a Szovjetunióval szemben el akartunk volna érni, ez csak diplomáciai úton volt elképzelhető és pedig diplomatikusan és nem provokativ módon. Különben is minden jel arra mutatott ekkor, hogy a Szovjetunióval lehet tárgyalni és igen megértő tárgyaló félként mutatkozott. Erre mutatott a Szovjetunió kormányának 1956. okt.30-i nyilatkozata is. Hogy a kulisszák mögött mi történik, azt akkor természetesen még nem tudhattuk. Akkor azonban különböző nyilatkozatokból és jelekből arra lehetett következtetni, hogy a Szovjetunió is hivatalosan akceptálja, ill. elismeri a forradalmat /az okt.30. nyilatkozatban a magyar dolgozók jogos mozgalmának nevezi a forradalmat/ és nem avatkozik be tovább fegyveresen az eseményekbe. Erre mutatott többek között az is, hogy a szovjet csapatokat kivonták Budapest területéről és tárgyalásokat folytattak az egész ország területéről való kivonulásról is. Az okt.30. nyilatkozatban a szovjet kormány

elismerte a magyar dolgozók jogos mozgalmát és kész volt a szovjet csapatok kivonására.

Kérdés hangzott el továbbá a Maléter szovjet kitüntetésével kapcsolatban is, melyet ott viselt most is a többi között az egyenruháján. Erre ő azt válaszolta, hogy a második világháboruban az igazságos oldalra állva a magyar nép felszabadulásáért, a fasiszta elnyomás elleni küzdelemben kapta ezt a kitüntetést, ezért ő megharcolt és ezt ő élete végéig büszkén fogja viselni. További kérdés volt, hogy mi a véleménye az "összes keresztény vallások szabadságáról Magyarországon". Ezt ő természetesen és feltétlen tiszteletben tartandónak tartotta, bár ő személy szerint nem volt vallásos, hanem az összes többi, tehát a zsidó, mohamedán stb. vallások gyakorlásának is szabadoknak kell lenni. Meg is kérdezte az őt kérdezőtől, valóban csak a keresztény vallások szabadságára gondol-e és a többit el kellene nyomni? - mert ez így nem lenne helyes. A vallás szabadság alatt az összes vallások szabadságát kell érteni, sőt azt is ha valakinek az a vallása, hogy ateista és nem akar egy vallásfelekezethez sem tartozni. Feltűnik ebben az időben Gosztonyi Péter alhadnagy az egyik szoc. parancsnokhelyettes aktív tevékenysége, aki mindenütt ott van, ahol csak lehet. Jegyzeteket készít, fényképez, beszélget a katonákkal, a laktanyába bejövő emberekkel, küldöttségekkel, általában mindig szolgálatkész, mindig rendelkezésre áll, az

az utasításokat, a Malétertől kapott feladatokat nagy lelkesedéssel és örömmel hajtja végre. Jöttek persze a laktanyába különböző nem kívánatos személyek is, akikkel azután Maléter röviden végzett. Bejött például egy Horváth nevezetű volt kisgazdapárti politikus, aki a kisgazdapárt szervezéséhez akart megbízó, ill. ajánlólevelet kérni Malétertől. Maléter megmondta neki, hogy erre ő természetesen nem illetékes és ezt ő is nagyon jól tudja, menjen azokhoz, akik erre illetékesek. Horváth igen meglepődött mikor engem ott meglátott, úgy tett mintha nem ismerne meg, nem is köszönt, pedig mi nagyon jól ismertük egymást a XIII.ker.Előljáróságról, ahol annak idején mindketten dolgoztunk. Ismertem a reakciós jobboldali beállítottságát ami miatt ezután később el is távolították az Előljáróságról, ugy 1947-48-ban. Én sem szóltam hozzá, de nagyon hamar eltűnt a laktanyából, látva, hogy ott ő nem kívánatos. Valószínűleg mást várt, mást képzelt el a laktanyában. Jöttek ezenkívül még, már ekkor is és azután később is még többen is, olyan a Rákosi időben, és azelőtt elbocsátott, leszerelt vagy nyugdíjállományba helyezett volt tisztek, akik most Malétertől a reaktivitálásukat és a tényleges állományba való visszahelyezésüket várták, ill. remélték. Maléter ezeknek azt mondta, hogy ennek a kérdésnek a felülvizsgálására most nincs idő. Egyelőre sokkal fontosabb egyéb dolgokat kell megoldani, erre most egyszerűen még nincs idő. Később ha ennek eljön az ideje, ha a viszonyok ismét rendeződnek, talán 1-2 hónap múlva

jöjjenek ismét, és akkor minden és valóban embertelen igazságtalanságokat a lehetőségekhez képest orvosolni fogják. Ez természetes és ő is nagyon fontosnak tartja, már csak emberileg is, amint erre idő és lehetőség lesz.

Estére ott fent az emeleten, az iroda mellett rendezünk be éjjeli szállást kettőnk részére, Maléternek és nekem. Elalvás előtt még sokáig elbeszélgetünk. Ettől kezdve nov. 4-ig itt alszunk éjjelente.

November. 1. /Csütörtök/

Reggel 8 óra körül Maléter a Parlamentbe ment, mint mondotta Tildyvel volt tárgyalása. Csaknem egész nap távol volt, csak késő délután jött ismét vissza a laktanyába. Én a laktanyában maradt kb.300 katonából és az időközben bejött tisztekből három századot szervezek. Egy fegyveres őrszázadot, feladata a laktanyai őrség ellátása és fegyveres kiképzés. Annyi fegyvert, lőszert, kézigránátot sikerült innen-onnan szerezni, amivel azt a századot úgy ahogy fel tudtuk szerelni. E század parancsnokságával Simon Gyula századost bíztam meg. A főkapuőrség parancsnoka Ficzkó őrnagy lett, aki úgy tudom később nov.4-én a szovjet csapatok laktanyába való betörésekor meghalt. Eddig tulajdonképpen a laktanya minden nagyobb támadással szemben védtelen volt. A második század tartalék század volt, ezeknek már nem jutott fegyver, feladatuk fegyver

nélküli kiképzés és egyes hadtápmunka elvégzése volt. A harmadik, munka és egészségügyi század lett, szintén fegyver nélkül, feladata romeltakarítás és minden egyéb munka elvégzése volt a laktanyában. Közben a központi Honvéd kórházból egészségügyi anyagot és egy orvost kaptunk és ehhez ebből a századból egy egészségügyi szakaszt különítettem ki. Az első emeleti étkező helyiségekben segélyhelyet rendeznek be. Mint már előzőleg említettem, napok óta özönlik a környékről és vidékről a különböző élelmiszer a laktanyába. Még élő, lábas jószágot is hoznak. Maléter utasítására a H.M.-ből kijött Anda hadtápos alezredes a laktanyai hadtáp megszervezésére és az egy hónapi tartalékon felüli élelmiszer kiosztására a lakosság között. /A főkapu ti. még mindig el van torlaszolva, és előtte ott áll a harckocsi, amivel Maléter kijött a laktanyába./

A Róbert Károly köruti laktanyából fegyvert és lőszert, valamint kézigránátot kapunk. Egy első emeleti hálószobában lőszer-raktárt rendeztek be ezek részére és ide is őrséget állítottunk fel. Ezt a raktárt Simon százados parancsnoksága alá rendelem, aki ebből kiegészíti az őrszázad felszerelését. A laktanya Üllői-uti oldalán a földszinten volt egy ágyuütötte rés, amit egy páncéltörő ágyu okozott a Corvin-közből. Ennek a lyuknak a befalazására anyagot kértem az Anyagtervező Csoportfőnökségről. Később üvegesek jönnek és kérik, hogy a sztrájk ellenére megkezdhessék a környéken a betört ablakok üvegezését, mert

jön a tél és máris hűvös van. Mondtam nekik, hogy ez természetes sőt igen kívánatos, haladéktalanul kezdjék meg a munkát. Hogy miért jöttek hozzám a laktanyába a kérelem máig sem tudom. Csak azzal tudom magyarázni, hogy nem akartak sztrájktrórknek látszani és valahonnan, valami hivatalos helyről fedezni akarták magukat valamilyen engedéllyel. Akkor ugyanis a laktanyának, mely körül harcok folytak előzőleg, jó hangzása lett a lakosság körében. /Ezt a jó hangzást aztán később igen drágán fizettük meg./ Tárgyaltam a kerületi Tanáccsal az Üllői uti és a Köruti romok, leszakadt villamos vezetékek eltakarításáról, és az utca megtisztításáról, valamint Mecséri ezredessel, a kilótt és kiégett szovjet harckocsik elvontatásáról. Mindez szépen meg is indult. Közben, de főleg délután ismét ujságírók, riporterek, filmesek, küldöttségek járnak a laktanyába. Ezek filmeznek és jegyzeteket készítenek, a küldöttségek csak késő délután tudtak Maléterrel beszélni, amikor visszajött, ill. hazajött a laktanyába. /Akkor ugyanis ott laktunk./ Nemzetőr igazolványokat kértem a Kapitányságról. Kopácsiéktól és ezekkel elláttuk a katonákat és a tiszteket a laktanyában. Miután Maléter visszaérkezett, én először a forradalom kitörése óta, hazamentem a lakásomra átöltözni és megtisztálkodni, valamint egy kicsit körülnézni a városban, hogy ott mi történt. /Maléter előzőleg járt otthon a lakásán, ahol ő is rendbe hozta magát./

Abban a házban ahol én laktam, a szomszédos lakásban lakott

egy államvédelmi, ha jól emlékszem, százados, valahol irodában dolgozott a hatóságnál. Elbeszélgettünk egy kicsit és mondta, hogy a felesége nagyon fél és ő sem érzi valami nagy biztonságban magát. Hívtam, hogy jöjjenek be velem a laktanyába, míg a viszonyok egy kicsit ismét rendeződnek. Így is volt, ebben is maradtunk. Később azután mikor én visszaindultam a laktanyába, mégis inkább úgy határoztak, hogy a kórházba mennek erre az időre. Így aztán be is vittem őket az autóval, amivel hazamentem, a honvéd tiszti kórházba. Ezután én visszamentem a laktanyába. Ott még folyik az ujságírók és küldöttségek látogatása Maléternél. Este 8 óra körül a Tüzoltó utcai kapuőrsnél jelentkezik az angol katonai attasé, legalábbis ennek mondja magát és igazolványt is mutat az őrségnek. Az őrparancsnok felküldött egy küldöncöt értem. Én lementem és az attasé azt mondja a tolmácsán keresztül, hogy meg akarja látogatni Malétert, mint Honvédelmi Miniszter helyettest és beszélgetni szeretne vele. A látogatás teljesen hivatalos jellegű. Én abban nem találtam semmi kivetni valót, ha egy külföldi diplomata, a nálunk székelő követségről látogatást akar tenni hivatalosan a mi Honvédelmi Miniszter helyettesünkénél, és én magam vezetem az attasét Maléterhez. Én azután a dolgom után láttam, a beszélgetésnél nem voltam jelen, így nem is tudom miről volt szó, de nem hiszem, hogy Maléter ekkor árulta volna az országot az angoloknak, ezt Maléterről nem lehetett és nem lehet feltételezni, ebben

biztos lehet mindenki. Nem volt áruló típus, meggyőződése ellenére soha nem tett semmit, nyíltságára és becsületességére bizonyíték az egész multja, a partizán multjával egyetemben, amikor felismeri a második világháború igazságtalan voltát és harcolt az ország és a nép felszabadításáért az elnyomók ellen. Este elhangzik a rádióban Maléter felhívása, melyben a rend helyreállítására és a sztrájk beszüntetésére hívja fel a dolgozókat. Ez a felhívás véleményem szerint igen megnyugtatólag és pozitív irányban hatott a lakosság valamennyi rétegében.

Jelentkezik a laktanyában egy fiatalember, aki ÁVH-s tolmácsnak mondja magát és igazolványt kér tőlünk. Én megmondtam neki, hogy erre mi nem vagyunk illetékesek, ha jól tudom az ÁVH volt tagjainak a rendőrkapitányságon kellett jelentkezniök igazolásért. Ha fél, hogy az utcán valami bántódása esnék, maradjon ott éjjelre a laktanyában és másnap a többiekkel együtt, akiket szintén szándékom volt a kapitányságra szállítani, ő is elmehet oda igazolásért.

Később, ugy este 10 óra felé átjött egy felkelő a Corvin-közből, akit Pongrátz küldött, hogy a nálunk levő foglyakat, akiket ők 29-én és azóta átadtak nekünk, vigye át a Corvin-közbe kihallgatni a Köztársaság tér felől, ahol állítólag valamiféle pincebörtön van, ahol az ÁVH embereket tart fogva. Én nem engedtem át őket, azt üzentem,

hogy jöjjenek ők át ide és itt hallgassák ki őket. Ugy gondoltam, hogy jobb ha itt előttem hallgatják ki őket, így nem lehet bántódásuk, ha esetleg elragadtatnák magukat. Így is történt, Pongrátz és még néhányan átjöttek, lementünk a fogdába, mindenkit megkérdeztek, mit tud esetleg a dologról, vagy a bejáratról. Erről a börtönről és főleg a bejáratáról, amit a Corvinosok firtattak, senki nem tudott semmit, még csak nem is hallottak róla. Ez a börtön úgy ill. annak a létezése nekem is és másoknak is különben is nagyon valószínűtlenül hangzott. A felkelők azonban utána akartak járni, a tér egy részét gépekkel fel is ásták, de nem találtak semmit. E kihallgatás után Pongrátzék eltávoztak a laktanyából. Én még leellenőriztem az őrségeket és utána úgy éjjél körül lefeküdtem én is aludni. Maléter is már a hálóhelyiségben volt és aludt.

November 2./Péntek/

Reggel és egész délelőtt folytatódik a különböző küldöttségek és ujságírók látogatása Maléternél. A laktanyában folyik a fegyveres század kiképzése, általános ktp. munka, takarítás stb. Megszervezzük a laktanyabeli tisztek fizetésének folyósítását, amely okt.31-én volt esedékes. Intézkedem az okt.28-án elesett Illés százados és Kolmann főhadnagy temetésének megszervezésére és a családjuk támogatására. Ezzel a zászlóalj politikai

tisztjét, Tóth századost bizom meg. Megszervezzük az éjjel-nappali tiszti szolgálatot a laktanyában. A tisztek részéről felmerül a kívánság, hogy mivel éjjel sem tudnak hazamenni a családjukhoz, ezeknek az esetleges zaklatásának, félreértések elkerülése érdekében állítunk ki igazolványokat, miszerint ők honvéd tisztek és a Kilián laktanyában teljesítenek szolgálatot. Ki is állítunk ilyen igazolványokat, a beosztott tiszteket én, az enyémet Maléter írja alá és hazaküldjük egy-egy küldönccel a családjaink részére. Erre azért volt szükség, mert a városban a rendőrség még nem működött és ezt kihasználva egyes helyeken kilengések, a börtönökből kiszabadult, ott meggyötört emberek részéről sok gyűlölet szitotta egyéni bosszúállások fordultak elő. Ez persze csak egy rövid ideig tartó átmeneti állapot volt, amíg a rendőrség és egyéb karhatalmi szervek megerősödve ismét urrá lettek ezeken a minden forradalmi események szülte sajnálatos, anarchikus állapotok felett. Régi igazság, hogy minden forradalom feldobja a szennyet, a szemetet is. Így volt ez a francia forradalomban, a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban 1917-ben Oroszországban stb. Ez azonban csak átmeneti jelenség volt és senki nem állithatja, hogy ez jellemző volt a forradalomra. Rövid idő alatt a becsületes emberek kerülnek tulsulyba, akik megszüntetik az anarchiát és a tulkapásokat. Ez következett volna be nálunk is, minden jel erre mutatott. /Egyre többen nyilatkoztak és emelték fel a szavukat

Délután Maléter hazatelefonál a laktanyába nekem, hogy közeledünk a békéhez, a tárgyalások jó irányban és jól haladnak előre és még két ágyat tetessek a hálólhelyiségünkbe, mert este vele jön két illusztris vendég a laktanyába. Estefelé meg is érkeztek és vele jött Kovács vezérőrnagy, vezérkari főnök és Szücs ezredes, ha jól emlékszem a hadműveleti osztály vezetője volt akkor. Ott is vacsoráznak és ott is alszanak a laktanyában. Kovács vezérőrnagy vacsora közben kijelenti, hogy véleménye szerint "egyetlen fix bázis van most az országban, és ez a Kilián laktanya. Innen kell és fog kiindulni a szocialista rend helyreállítása!" Malétért délután vezérőrnaggyá nevezte ki Nagy Imre, a kormány elnöke az elnöki tanács nevében. Ez egyébként már esedékes előléptetése volt Maléternek, az események ezt most csak meggyorsították. Az éjjel nyugalomban telt el.

November 3. /Szombat/

Reggel Maléter bemegy a parlamentbe, vele mennek Kovács vezérőrnagy és Szücs ezredes is. Délelőtt tárgyalnak a szovjet katonai parancsnokokkal a szovjet csapatok kivonásának részleteiről. Ez a tárgyalás a Szovjetunió Kormányának az 1956.okt.30-i nyilatkozata /mely több budapesti ujságban is megjelent ekkor/ alapján jön létre és annak elvi alapján megy végbe. A nyilatkozat ugyanis a magyar dolgozók jogos mozgalmának nevezi a forradalmi eseményeket, ezzel mintegy elismerve azt, és késznek jelenti ki magát a magyar kormány kérésére tárgyalni a

szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról, ill. kivonásáról. Budapestről pár nappal előbb ki is vonták már a szovjet csapatokat. A magyar kormány elnöke ekkor kétségkívül Nagy Imre és ő bizza meg Malétert, mint Honvédelmi Miniszterhelyettest, a tárgyalás lefolytatásával. Az elvi kérdésekben létre is jön az a megegyezés a szovjet csapatok kivonulásáról. Délben Nagy Imre Honvédelmi Miniszternek nevezi ki Malétert és most már mint a Kormány tagját, egy Kormány küldöttség elnökeként megbizza Malétert a Tököli Szovjet Katonai Parancsnokságon lefolytatandó tárgyalással, ahol a szovjet csapatok Magyarországról való kivonásának technikai lebonyolítási részleteit kellett már csak megbeszélni és megszervezni. Ez a tárgyalás mintegy folytatása volt aznap este Tökölön, a délelőtti Parlament-beli tárgyalásnak. Délután Maléter hazajött a parlamentből a laktanyába és megmutatta nekem a kinevezési okmányát és az eddigi tárgyalások jegyzőkönyvét, melyet a magasrangu szovjet parancsnokok is aláírtak, akik a tárgyaláson részt vettek.

Közben dél óta, különböző vidéki küldöttségek, a Mátyásföldi repülő felderítés és egyéb hírforrások, jelentéseket tesznek nagy arányu szovjet csapatmozgásról kelet-nyugat irányban. Müller honvéd, aki Maléter megbízásából a nyugati határra ment, az ott beözönlő egészségügyi anyag átvételére és elszállításának megszervezésére, telefonált nekem a határról, hogy ott is nagyarányu

szovjet csapatmozgás érzékelhető és hogy a szovjet csapatok lezárják a határt. Mindezekből meglehetősen egységes kép alakul ki. Maléter és Kovács vezérőrnagy, a vezérkar főnöke, akik délelőtt a szovjet katonai parancsnokokkal tárgyaltak, nem tudják elhinni, hogy ez a csapatmozgás ellenünk irányulna. A következtetésük a következő: "Az a hatalmas erő amiről a jelentések beszámolnak, már nem szólhatnak nekünk, erre ennek a töredéke is elég lenne. Felderíthették esetleg nyugati csapatösszevonásokat és ezek esetleges támadásának megakadályozására készülnek fel, így ez a nagyarányú mozgás csak nyugatnak szólhat már. De ha hamarosan a tárgyalások értelmében nem távoznak, nyilvánosságra hozzák a kérdést." Maléter mindenesetre jelentést tesz Nagy Imrének az eseményekről, aki ha jól tudom, aztán a szovjet követségen tiltakozott, ill. felvilágosítást kért a szovjet csapatok ilyen irányú Magyarország területén végrehajtott mozgásáról, ill. az újabb szovjet csapatok Magyarországra való beözönléséről, melyet a szovjet határállomásról, Záhonyról jövő jelentések is megerősítettek.

Ezután megvacsorázunk. Erre a vacsorára meghívta Maléter a Corvin-közi felkelők parancsnokát, aki ekkor Pongrácz Gergely volt és a Tompa-utcai felkelők parancsnokát, akinek a nevére már nem emlékszem. Vacsora után beszélgetés alakult ki, főleg a két téma körül, éspedig a felkelők további sorsáról és Maléter szovjet kitüntetéséről,

melyet Pongrátz említ ismét fel, ő még mindig nincs ezzel teljesen kibékülve. A felkelők további sorsát illetőleg Maléternek kb. az az elképzelése, hogy a legnagyobb része természetesen visszamegy előző munkahelyére, állásba. Egy része érdemei és képességei alapján esetleg magasabb beosztásba, munkakörbe fog kerülni. Az a része pedig, amely kedvet és hajlamot érez katonai pályára, altiszti vagy tiszti beosztásban, erkölcsileg szocialista gondolkodásban és minden egyébben megfelelő, katonai iskolára, akadémiára kell küldeni, ahol megfelelő kiképzés után altisztek, ill. tisztek lesznek. Részletekről természetesen még nem lehet beszélni, azt még senki sem tudja, azt majd a jövő dönti el, ehhez a témához még sokan hozzá fognak szólni. Pongrátz kijelenti, hogy ő neki nincs szándéka katonatiszt lenni.

A szovjet kitüntetésével kapcsolatban pedig Maléter ismételtén megmagyarázza Pongrátznak, hogy ő ezt miért kapta, hogy erre továbbra is büszke marad és változatlanul viseli továbbra is. Ezt a forradalom nem érinti, ebben ő semmiféle változást nem lát és nem is akar látni.

Este 8 óra körül megérkeztek a laktanyához a tököli küldöttség tagjai. Maléter magával vive az ideiglenesen megbízott segéd tisztjét és egy Horváth nevű katonát a laktanyából, csatlakozik hozzájuk és elindulnak Tökölre, a szovjet katonai parancsnokságra, ahol a délelőtt a

Parlamentben megkezdett tárgyalást szándékoztak folytatni. Itt a szovjet csapatok Magyarországról való kivonulásának részleteit és technikai lebonyolítását kellett még megbeszélni és ebben is megegyezésre jutni, mint délelőtt elvben a Parlamentben. A bucsuzáskor a laktanyában felmerül a kérdés, mi lesz ha ott tartják Tükölnön, ott le tartóztatják és nem engedik vissza többé. Erre ő azt mondja: "Ezt nem hinné el a szovjet elvtársakról, de mivel volt már ilyen eset a történelemben, előfordulhat esetleg most is. Ő ennek ellenére megy, mert gyávaság volna most azokat a lehetőségeket és előnyöket, amit a tárgyalás nyújt a megegyezésre és kibontakozásra, nem kihasználni, ill. ez elől meghátrálni. Ha mégis előfordulna a hihetetlen és ott tartanák, akkor itt a helyettesem, itt a laktanya parancsnoka és Ti. /ezzel a Corvin és a Tompa utcai parancsnokokra mutat/ vigyázzatok. Ezt a forradalmat az ő személyének a kikapcsolása nem gyengíti, ez az egész nép megmozdulása és ez olyan tény és erő, amelyre a világ minden részén tekintettel kell lenni. Lehetőleg azonban tartózkodni kell minden esetleges provokációtól, és ha ez mások részéről előfordulna, nekünk ennek nem szabad engedni, mert ez a folyamathoz levő tárgyalást, ill. megegyezést nehezené meg." Ezek voltak az utolsó szavai, mert mint később kiderült, mégis ott Tükölnön galádul törbecsalva letartóztatták.

A küldöttség távozása után még leellenőriztem a laktanyai

őrségeket és mivel Maléter azt mondta, hogy ne várja rá, lehet hogy a tárgyalás egész éjjel tartani fog, nyugodtan, mit sem sejtve lefeküdtem aludni a hálólhelyiségünkben, ahol most egyedül voltam.

November 4. /Vasárnap/

Kora reggel úgy fél 5 körül /még teljesen sötét volt/ hatalmas lövöldözésre ébredtem. Gyorsan felöltöztem és kinéztem, hogy mi a helyzet. Egy katona a folyosón jelentette, hogy szovjet katonák törtek be lövöldözve a főbejáratnál, ahol a kapualjban és a földszinti folyosón a laktanyaőrség és az őrszázad feltartóztatta őket. Ugy hallotta, hogy Ficzkó őrnagy a főkapuőrség parancsnoka mindjárt a betöréskor elesett. Az őrszázadot Simon százados vezényelte, akik a főkapuval szemközti első és második emeleti folyosókon helyezkedtek el és tüzharcban álltak a betört szovjet katonákkal. Bekövetkezett tehát az a tragikus helyzet, esemény, aminek nem kellett, nem lett volna szabad: minden szó nélkül, minden előzetes felszólítás nélkül megtámadtak, rántörtek a szovjet csapatok, mintha betörők, banditák, fasiszták, vagy mit tudom én mik lettünk volna. Erre igazán nem számítottunk. Nem is tudtam előbb elhinni, hogy ez általános támadást jelentene a hivatalos szovjet katonai vezetés részéről, hiszen Maléter ezekkel Tökölön tárgyal a kivonulásról. Csakis valamiféle provokációra kellett

gondoljak, aminek elkerülésére intett bucsuzáskor Maléter. Így vagy úgy, tény azonban az volt, hogy mindenképpen sajnálatos módon igen heves tüzharcban álltunk a támadó szovjet katonákkal. Hogy az őrség és az őrszázad védekezésésképpen felvette a harcot és feltartóztatta a szovjet katonákat, az természetes volt. Parancsuk volt, hogy a laktanyába nem engedhetnek be senkit engedély nélkül. Valószínűleg nem is tudták az első pillanatban, hogy kik törnek rájuk a sötétben, az első reakció természetesen a védekezés, az ellenállás volt. De melyik magyar vagy akármilyen laktanyába lehetett volna ellenállás nélkül betörni. Nyilvánvaló, hogy az őrség kötelességszerűen felvette a harcot a betörőkkel szemben, legyen az bárki. Ez volt a természetes, ha nem ezt tette volna, megszegte volna a parancsot, a kötelességet. Ugyanugy, mint két héttel ezelőtt is a körülményekhez képest ellenálltunk és harcoltunk az erőszakkal a laktanyába betörni akaró, ill. betörő felkelőkkel szemben, csak azzal a különbséggel, hogy most már voltak fegyvereink is, és most már meg volt szervezve a laktanya védelme.

Mindenekelőtt bármit is tettem, ill. tehettem volna, előbb mindenképpen tisztáznom kellett a helyzetet.

Átmentem a Liliom utcai munkásszállóba és ott a kapun kinézve láttam, hogy kb. 15-20 szovjet harckocsi áll a

laktanya előtt dogohó motorral. A laktanya főbejáratánál és az ágyu szakította résnél egy-egy csoport szovjet katona mozgott, hallottam a beszédüket is. Vissza mentem a laktanyába, telefonáltam a Parlamentbe, ahol tudtam, hogy Mecséri ezredes tartózkodott harckocsijával. Meg akartam kérdezni tőle, hogy mit tud a laktanya elleni szovjet támadásról, mi a helyzet ott a Parlamentben és ha lehet harckocsi támogatást a laktanya elleni támadás elhárítására. Mecséri már nem volt ott, közölték, hogy nemrég elhagyta a Parlamentet, nem tudják hová ment. Egy parlamentbeli tisztviselő közölte még, hogy az ablakon keresztül látta, hogy szovjet harckocsik jöttek a Parlament előtti térre, lefegyverezték katonáikat és elküldték őket haza. A harckocsikat birtokukba vették, és ott maradtak a Parlament körül. Innen tehát nem várhattam támogatást, de megtudtam, hogy ott is tevékenykedtek szovjet katonák. Ezután telefonáltam a Honvédelmi Minisztériumba, a főügyeletes tiszttel akartam beszélni, hogy jelentsem neki a laktanyánál történeteket. A telefonon Horváth vezérőrnagy jelentkezett, neki jelentettem a helyzetet és kértem tájékoztatást, ill. utasítást. Ő közölte, hogy ott a H.M.-ben is bent vannak az oroszok, őket nem bántották és ők sem bántják őket. Fogalma sincs, hogy mi történt, itt nálunk a laktanyában valószínűleg provokáció lehetett, igyekezzek a tüzelést megszüntetni és a szovjet katonákkal beszélni. Segíteni nem tud, cselekedjek a legjobb belátásom szerint.

/Ez utóbbi volt egyébként abban az időben a magasabb parancsnokok, a H.M. a Vezérkar általában megszokott válasza, utasítása, ill. támogatása, ha valaki arra vetemedett, hogy felhívta és megkérdezte őket./ Segítséget tehát innen sem várhattam. Ugyanezt, ill. hasonló választ kaptunk két héttel ezelőtt is a Vezérkari Főnökségtől, amikor a felkelők támadtak ránk, és közölték, hogy nem tudnak segíteni, a helyzet kulcsa Maléter kezében van a rend helyreállításához a környéken. Aki eddig segített, az csak Maléter volt, aki öt harckocsival kijött annak idején a laktanyába. Magunkra voltunk tehát utalva. Felhivtam még a Corvin-közi és a Tompa utcai felkelőket, hogy mi náluk a helyzet. Közölték, hogy őket is megtámadták, a Corvinban akkor kapkodtak, osztották ki a fegyvereket, mondták, hogy igen nehéz helyzetben vannak. A Tompa utcaiak támogatást ígértek, őket eddig nem érte támadás. Egy tisztet kiküldtem a laktanyából, hogy derítse fel, milyen szovjet erők vannak a környéken. A Nagyvárad térről telefonált, a laktanya körül van véve szovjet harckocsikkal, /amit én is láttam a munkásszálló kapujából előzőleg/ és újabb 40-50 harckocsiból álló egység halad a Nagyvárad téren, az Üllői uton a laktanya felé, és kb. ugyanannyi páncélozott csapatszállító autó /páncél koporsó/ kíséri őket. Az egész környék tele van szovjet katonákkal, ő kb. 200-ra becsüli a harckocsik és páncélautók számát. Nem kis erők voltak tehát. Közölte, hogy ő már nem tud visszajönni a laktanyába, az oroszok

mindenütt lezárták az utakat. Antal őrnagy felhívott telefonon a Móricz Zsigmond körtérről és közölte, hogy ő kijött a H.M.-ből a szovjet csapatok ismét bejöttek a városba, mindenütt tele van velük a város, legyünk óvatosak, nagyon vigyázzunk, kerüljük el a provokációt, és az esetleges harcot a szovjet csapatokkal, ezek elsöprőtulerőben vannak és segítségre nem számíthatunk. Mondtam neki, hogy ez itt már késő, mi már "szerencsésen" harcban állunk velük. Ő is azt tanácsolta, próbáljam a tüzelést megszüntetni és próbáljak beszélni velük. Ez egyébként a Honvédelmi Minisztérium álláspontja, ill. parancsa is, ő most jön onnan és így hallotta a Főügyeletestisztától. /Ezt előzőleg Horváth vezérőrnagy már közölte velem telefonon./ Mindezen kilátástalan körülmények, káosz minden vonalon, szovjet csapatok a Parlamentben és a Honvédelmi Minisztériumban, valamint Maléter bucsuzáskor elhangzott figyelmeztetése, hogy tartózkodnunk kell minden esetleges provokációtól, harctól, a szovjet csapatokkal szemben mert ez a folyamatban levő tárgyalást, ill. megegyezést és kibontakozást nehezené meg, arra a meggyőződésre és elhatározásra juttattak, hogy valóban be kell szüntetni a harcot és meg kell próbáljak a szovjet katonákkal szót érteni, ill. egy fegyverszünetet elérni. Ehhez járult még hozzá, hogy látom a katonáink milyen ügyetlenek, gyakorlatlanok, vigyázatlanok. Egymás után lövik ki őket az oroszok, legtöbbszörre fejlődéssel. Sebesültünk alig van, annál

több halott. A kiképzés hiánya erősen megmutatkozik, az a kevés, amit úgy mellékesen kaptak nem nevezhető kiképzésnek és különben is most harmadik hónapja, hogy beöltöztek katonaruhába, még ujoncnak számítanak. Simon százados nagy nyugalommal irányítja, tanítgatja őket, ez azonban döntően nem változtat a helyzeten. Látom az udvaron két fehérköpenyes ápolónő fekszik holtan, a fehér köpenyük nyilván jó célpont volt az oroszoknak a sötétben és őket sem kimélték. Sürgősen ki kell vonnom a katonáinkat ebből a gyilkos tűzből. Ez nem volt könnyű feladat. A lépcsőházból átkiabáltam a szovjet katonához /tudtam egy keveset oroszul, amit a tanfolyamon tanultam/, próbáltam megértetni velük, hogy nem fasiszták, nem ellenforradalmárok vagyunk, szüntessék be a tüzelést, mi sem lövünk tovább rájuk. Nem válaszoltak, lőttek tovább. Lepedőből fehér zászlót csináltattam, hogy jelezzem fegyverszüneti szándékomat, rálőttek a zászlóra és az azt tartó katonára. Nem álltak velünk szóba. Nagyon ránk heccelhatték őket, hogy ellenforradalmárokkal állnak szemben, akiket kiméletlenül meg kell semmisíteni. Így tehát nem érhettem el fegyverszünetet. A tisztekkel akartam megbeszélni a helyzetet, de a folyósókon való közlekedés majdnem lehetetlen volt, legalábbis tulságosan veszélyes. Az idő sürgetett, már világosodott, lehetett úgy 7-fél 8 körül. Egyre több halottunk volt. Más megoldást nem láttam, egyoldaluan kell beszüntetni a tüzelést, és a katonákat sürgősen kivonni a

laktanyából. Számítottam rá, hogy ebben belső ellenállásra találok, ezért akartam előbb a tisztekkel beszélni, de nem tudtak átjönni a folyosókon mert már világos volt. Simon századosnak parancsot adtam a tüzelés beszüntetésére. Nem adta tovább, elhagyta a laktanyát. Ekkor én adtam közvetlenül a katonáknak a folyosón parancsot a tüzelés beszüntetésére és a laktanya hátsó körletébe való visszavonulásra, ahonnan szükség esetén a munkásszálló és a Tüzoltó utca felé ki lehetett menni a laktanyából. Gosztonyi alhadnagy kétszer is megkérdezte ki adott ilyen parancsot, nem akart hinni a fülének. A megismételt és leghatározottabb parancsomra azonban vonakodva, de mégis beszüntették a tüzelést és hátravonultak a körletbe. A Liliom utcai munkásszálló felőli katonákat átviszem a munkásszálló helyiségeiben berendezett óvóhelyre, a másik részen levők akik nem tudtak átjönni erre az oldalra, a köruti munkásszállóba és hátul a Tüzoltó utcai házakba mennek. Én is a Liliom utcai munkásszállóba mentem át, ahonnan időnként átmentem a laktanyába, hogy lássam hogyan alakul ott a helyzet. A laktanya lényegében így üres volt. A szovjet katonák azonban sem ezen a napon sem másnap, nov.5-én nem jöttek beljebb a főbejárati kapualjából és az Üllői uti földszinti részről. Egy vagy két, valószínűleg géppuska azonban időnként tüzelt befelé az udvarba és az emeletekre, hogy minden mozgást megakadályozzon. Ezek még délután is ott voltak. Hogy nem jöttek akkor még beljebb, annak két oka lehetett véleményem szerint.

Egyrészt valószínűleg nem hitték el, hogy mi beszüntetjük tényleg a tüzelést és csapdától tartottak. Másrészt a Corvin-közi felkelők, miután rendbe szedelőzködtek, erősen szorongatták őket a Corvin-köz felől. /Egyébként ilyen három tűz közötti helyzetben voltunk mi a felkelés idején, két héttel ezelőtt ott a laktanyában, amely most a másik laktanyai tömb három részének a középső részét foglalta csak el. Mondhatom nem valami jó érzés az ilyesmi, különösen ha fegyverek hiányában még védekezni is alig lehetett./ Nos, az oroszok most nem akartak ilyen helyzetbe kerülni és ez érzékelhető volt, mert ők nem tudtak, nem hitték el, hogy nekünk a munkásszálló felől nincsenek támadó szándékaink, mi még most is el akartuk kerülni a velük való harcot mindenképpen. A laktanyai fogdában egyedül levő, az előzőekben említett Mátrai-Mátét az őrség már korábban kiengedte és amint a tüzelés egy kissé alább hagyott, elment a laktanyából, többet nem hallottam róla.

Délután megpróbáltam kapcsolatot keresni Maléterrel, hogy megtudjam mi történt tulajdonképpen és hogy mit tegyek vagy tehetek a továbbiakban. Felhívtam telefonon a H.M. Főügyeletes tisztet, hogy próbáljon távbeszélő kapcsolatot teremteni a Tököli szovjet katonai parancsnoksággal, neki erre biztosan lehetősége van a H.M.-ből. Azt a választ kaptam, hogy ő is megpróbálta már, de ott nem jelentkezik senki azokon a számokon, ami neki

rendelkezésére áll. Megpróbálta most is, de ismét nem jelentkezett senki. Megkíséreljük többször is egész estig, de mindig eredménytelenül. Fogalmam sem volt, mi történhetett Maléterrel, aki ha tehetne volna, ezideig már biztosan felhívott volna telefonon, vagy visszajött volna már a laktanyába. Ekkor már csaknem bizonyossá vált előttem, hogy Malétert törbe csalták és letartóztatták Tökölön, vagy másutt. A helyzet nagyon kilátástalannak látszott. Senki sehol nem tudott semmit, még a legmagasabb helyekről sem tudtam semmiféle felvilágosítást, utmutatást kapni. Így egy ideig várakozó álláspontra kellett helyezkednem.

Estefelé a szovjet egységek visszavonulnak a környékről és elkezdik a környék és laktanya tömb aknázását módszeres lefogó tüzellel, hogy minden mozgást megakadályozzának az utcákon, a laktanyában és a környéken. Egész nap nem tudunk enni, így legalább vacsoráról kellett gondoskodni. A munkásszálló konyháján levő élelemből egy Ica nevű szakácsnővel vacsorát főzettek, és az óvóhelyen megvacsorázunk. A munkásszálló lakói is ott vannak velünk. Villanyáram sajnos nincs, egy-két gyertyafénynél és sötétben vagyunk. Egész éjjel folyik az aknázás, az óvóhelyen földre fektetett pokrócokon alszunk.

November 5. /Hétfő/

Reggel és délelőtt tovább folyik a laktanya és a környék

aknázása. Néhányszor megpróbáltam még telefonon kapcsolatot keresni Maléterrel, de eredménytelenül. Ismét felhívtam Horváth vezérőrnagyot a H.M.-ben, hogy tőle tudjak meg valamit. Ő sem tudott semmit, fogalma sem volt mit kellene tenni, ezt ismét a legjobb belátásomra bízta stb, stb. Később néhány szovjet harckocsit láttam a laktanya körül körözni. Ezeket nem veszélyeztette az aknátűz a házak között és nyilván felderítést hajtottak végre. A helyzet teljesen kilátástalan volt. Semmi értelmét nem láttam tovább is ott maradni a laktanyában, ill. a munkásszállóban. Elhatároztam, hogy elhagyjuk a laktanyát, amíg erre még lehetőség van. Inkább a visszavonulás, mint teljesen kilátástalan helyzetben és mérhetetlen tulerővel szemben értelmetlenül lemészároltatni engedjek tapasztalatlan, kiképzetlen embereket. És milyen értelmetlen lett ismét minden. Két napja, hogy Maléter egy kormányküldöttség élén elment Tökölre, hogy a magyarországi szovjet parancsnokságon a szovjet csapatok kivonulásának, /melyben elvileg már előzőleg a Parlamentben megegyeztek,/ technikai részleteit megbeszéljék. Másnap reggel a szovjet csapatok megtámadnak bennünket, betörnek a laktanyába és azóta is szünet nélkül lőnek bennünket. A rádió, Nagy Imre nov.4-i hajnali felhívása óta, melyben bejelentette a szovjet csapatok támadását, hallgat a H.M.-ben és a Parlamentben senki nem tud semmit, miért és mi a teendő. A káosz teljes. Mit lehetett ebben a helyzetben még tenni. Én nem találtam más megoldást,

elhagyni a laktanyát, elmenni haza és megvárni, hogy mi lesz. A katonák egy része kb. 20-30 fő, akiknek Pesten és környéken sem hozzátartozója sem ismerőse ahová mehetett volna nem volt és így ott akartak maradni a munkásszállóban, ott maradtak. A többivel kb. 30-40 fő, az első emeleti étkezdei ablakból leereszkedünk a laktanya hátulsó Tüzoltó utcai részén levő szomszédos civil udvarba. Ott találkoztam Kazinczi főhadnaggal és Kapros nevezetű polgári laktanyai gondnokkal, akik ebben a civil házban aludtak az éjjel. A katonák szétoszlottak, én is elmentem haza a lakásomra. Nem volt mást mit tenni. Ezzel tulajdonképpen a laktanya szerepe, ill. története az 1956. októberi eseményekben véget ért. Egyáltalán mint laktanya is megszűnt létezni és úgy tudom azóta sem, mind a mai napig, nem helyeztek el ott katonai egységet többé.

Később tudtam még meg Török gondnoktól, aki a munkásszálló gondnoka volt, hogy az oroszok csak szerdán, november 7-én mentek be az üres laktanyába. Ellenállásról nem tud, de az oroszok rettenetesen lövöldöztek, miközben a munkásszállón egy asszonyt lelőttek és több személyt megsebesítettek. Az utcáról behoztak egy fiatal lányt, aki a szovjet harckocsikra még mindig benzines üveget dobott. Ott a laktanyában végezték ki, több más személlyel együtt. Egy teljes magyarsággal beszélő szovjet egyenruhában lévő /nyilván volt Á.V.H.-s/ tiszt egy névsorral a kezében névszerint engem keresett. Követeli tőlük, hogy mondják meg

hol vagyok, nekik tudniuk kell. Megmondták, hogy hétfőn egy csoport katonával elhagytam a laktanyát, többet nem tudnak. Szabó százados, aki még a felkelés idején megsebesült és kórházba szállítottunk, is ott volt az oroszokkal és kijelenti, hogy mindenért én, a laktanya parancsnoka vagyok a felelős és ha ott lennék, ő lőne le, mint egy kuttyát. Így vélekedett rólam ott már akkor Szabó százados, a laktanya egyik politikai tisztje. Ez nagyon megrendített. Mi bünt követtem én el. Nem tudtam megérteni. A munkásszállóban maradt katonákat nem bántották, összeszedték őket és ők ugy tudják, hogy őket is Tökölre vitték. Később Jugoszláviában, ahová menekültem, találkoztam Szücs Sándorral, a Záhonyi állomásfőnökkel, aki elmondta, hogy találkozott, ill. együtt volt Ungváron Kilián laktanyabeli katonákkal. Még ott is kerestek közöttük engem az oroszok. Szerinte januárban visszahozták őket az országba. Szintén ő mondta, hogy Malétert is látta az ungvári fogház udvarán kísérsen januárban, amikor szerinte Malétert visszahozták a Szovjetunióból.

Ugyszintén Jugoszláviában találkoztam Maléter polgári testőrével, aki Horváth honvéddal együtt az októberi események utolsó napjaiban állandóan kísérte. Ők vele mentek Maléterrel november 3-án este Tökölre is. Ő mondta el, hogy mi történt akkor este ott Tökölön. 10 óra körül este kezdték meg a tárgyalást. Éjfél körül egy magas rendfokozatu ~~sz~~ szovjet tiszt, tele kitüntetéssel,

jött be a terembe, ahol tárgyaltak, valamit sugott a tárgyalást szovjet részéről vezető tiszt fülébe, mire csak valamennyien kivonultak a teremből. Ezután géppisztolyos katonák jöttek be, közrefogták őket és egyenként becsukták őket egy-egy szobába. Másnap repülőgéppel kivitték az egész magyar csoportot a Szovjetunióba. Ott szétválasztották őket, nem tudja, hogy Maléterrel mi történt a továbbiakban. Őt januárban visszahozták Budapestre, ahol akkor elengedték, de ő tartott a további zaklatástól ezért menekült el ő is az országból. Én csak decemberben menekültem el az országból, /mindaddig reméltem, hogy még minden jóra fordulhat/, de ezeknek a napoknak a története már nem tartozik a Kilián laktanya történetéhez.

Ezzel befejezem ezt a naplót, melyet az 1956. december végén Jugoszláviában, Pancsován közvetlenül az események után még minden feledékenységtől mentesen papírra vetett feljegyzéseim alapján irtam meg, kissé kibővitve, mások számára is érthetőbb formában.

Wienterhur 1968. január 28. Csiba Lajos százados

Kedves Olvasó! A két naplórészlet megismerése után maga döntse el, hogy mi volt a Kilián és Maléter szerepe, jelentősége a forradalomban. Mivel azonban mindkét napló szubjektív, a tények mellett az egyéni érzelmeket is tükrözi, nem fogadható el egyértelműen dokumentumként. Ezért szükséges, hogy néhány eredeti dokumentummal támasszam alá a leírtakat.

Molnár János az "Akadémia kiadó" gondozásában számtalan dokumentum felhasználásával, 1967-ben összefoglaló és elemző művet jelentetett meg "Ellenforradalom a Magyarországon 1956-ban" címmel. Ebben a következőket találjuk a hadsereg és a Kilián laktanya szerepéről és jelentőségéről az október 23-24-i események tükrében.

"A Magyar Néphadsereg egységei nem tudtak méltó módon harcolni az ellenforradalmi erőkkel szemben. Ennek - az általános helyzeten túlmenően - konkrét politikai és szervezeti okai is voltak. Október 23-án tulajdonképpen már a tüntetés ideje alatt terjesztették azt, - ami akkor nem is volt igaz - hogy a Zrínyi Akadémia, a Petőfi Akadémia tisztjelöltjei a tüntetők oldalán állnak, hiszen követelték a tüntetés engedélyezését, sőt maguk is készültek felvonulni. Tiszti iskolások - parancsnokaik engedélyével - valóban résztvettek a felvonuláson. Ez volt az egyik olyan momentum, amely tápot adott azoknak a

hireszteléseknek, hogy a hadsereg átállt. De nem ez játszotta a főszerepet, hanem az a tény, hogy a rádió megtámadása során és később a gyárak elleni támadásokban is résztvettek egyenruhás katonák. Ez a tény alkalmas volt további uszító propagandára, és dezorganizálóan hatott a néphadsereg egységeire. De azok a katonák, akik az első átállók közé tartoztak, nem akármilyen katonák voltak, hanem olyanok, akik a Kilián laktanyában szolgáltak.

A Kilián laktanya már október 23-án este elárulta a hadsereget és ebben nem kis szerepe volt a laktanyában tartózkodó katonák összetételének. Az un. műszaki kiegészítő alakulat katonái nagyrészt politikailag megbizhatatlan elemekből összeválogatott egyének voltak, akiknek nem volt rendes fegyverzetük. Természetesen nem voltak valamennyien a szocialista rendszer ellenségei. Ellenkezőleg, fiatal koruk alkalmassá tette volna őket arra, hogy megértsék és megszeressék az új világot. Sokan közülük azonban a rendszer tudatos ellenségei voltak. Ezek közül mintegy százán 23-án este a rádióhoz mentek, ahol aktív szerepet játszottak a rádió elleni fegyveres támadás megszervezésében. Fellépésük nemcsak azért volt lényeges, mert a fegyveres harc kezdeményezői közé tartoztak, hanem azért is, mert ők reprezentálták legelőször "a hadsereg átállását". Tulajdonképpen pedig ők voltak az egyetlen szóhajóhető alakulat, amelynek

az átállásáról valóban beszélni lehet." 1.

Az alábbiakban részleteket idézek a Hadműveleti Csoportfőnökség jelentéséből, amit a H.M. részére irtak a csoportfőnökség tevékenységéről az 1956. október 23-át követő napokról.

"26-án kb. 9-10 óra körül Borbély őrnagy parancsot kapott Kovács vezérőrnagytól, hogy két szovjet ezredessel menjen a Kiliánba, szervezzék meg az együttműködést Maléterék és a szovjetek között.

A szovjet tiszték úgy döntöttek, hogy nem mennek a Kiliánba, hanem Malétert vagy megbizottját hozzájuk hívják. Maléterrel megállapodtak, hogy egy sebesültvivő járőrrel egy tisztet fognak küldeni, aki fel lesz hatalmazva a megbeszélésre. 13 órára a jelzett időben meg is érkeztek és a Kilián vázlatát hozták, hogy hol vannak Maléter emberei és hol vannak a felkelők.

Ezen a megbeszélésen jelen volt egy szovjet altábornagy és egy vezérőrnagy, valamint két ezredes, továbbá Borbély őrnagy, Kovács alezredes és Konok ezredes.

A szovjet altábornagy Maléter tervével egyetértett és kérését elfogadta és intézkedett, hogy ne lőjék a Kiliánt még akkor sem, ha onnan lőnek.

Ugyanezen a napon Maléter felhívta a főügyeletet és a honvédelmi minisztert kereste, annak távollétében

Szanti alezredessel közölte, hogy menjen a H.M.-hez és jelentse meg, hogy a terv a következő: "13,45-kor meg fogom rohamozni a Kilián jobb és balszárnyát és megtisztítom a felkelőktől. Hogy a szovjet csapatok által biztosítva legyek, ill. hogy azok engem ne lőjenek, a következő tervet dolgoztam ki: hordágyon vöröskeresztes járőr egy tisztet fog vinni a szovjetekhez. A hordágyon lévő tisztnél vázlat lesz, melyen megjelölöm, hogy az épületben melyik részeket ne lőjék a szovjetek. Tehát menj és ezt jelentsd a miniszternek".

2.

"Maléter elkötelezettje volt a rendszernek és bár a változások híve volt, a rendszer megdöntésére nem tett egyetlen lépést sem. A fegyveres csoportok vezetői előtt is nyíltan hirdette, hogy kommunista, és ne higgye valaki, mondta - hogy a régi rendet és a kapitalistákat akarják visszahozni."

3.

Most pedig Kedves Olvasó ismerkedjen meg azzal a jelentéssel, amely 1956-tól napjainkig megjelent írások közül Maléter Pál személyét illetően a leghitelesebb és legtárgyilagosabb.

Berki Mihály tábornok ^{májusában a legfeljebb ügybizottság} 1988-1989-ben a ~~köztársaság ideiglenes elnöke, és a miniszterelnök megbízásából,~~ tanulmányozta,

(a rehabilitálást megelőzően)

és összefoglaló jelentésben értékelte a Nagy Imre perét, *alapján hogy*
~~annak lefolyását és az összes résztvevője jellemzését.~~
az illetőkben foglaltak helytállóak-e vagy nem.

Berki Mihály értékelése korrekt, szigoruan ragaszkodik a tényekhez, de érezni benne a szimpátiát és lelki azonosulást az ártatlanul kivégzett tábornoktárssal. Jelentéséből egyértelműen pozitív képet kapunk Maléterről, de ennek alapján sem állithatja senki, hogy forradalmár és szabadságharcos volt.

Nézzük a jelentést:

"Maléter Pál ~~és Kopácsi Sándor~~ személyének és 56-os cselekményeinek katonai megítélése.

A kapott megbízás alapján gondosan tanulmányoztam a Nagy Imre és társai peranyagát. Az előző anyagok tanulmányozása során kialakult véleményem jelentősen módosult mind Nagy Imréről, mind pedig Maléterről és Kopácsi Sándorról, miután lehetőséget kaptam -e peranyag áttanulmányozására. Nagy Imre egyetlen intézkedést nem hozott önállóan. Annyira tisztelte az őt sorozatosan megalázó és az ő becsületes szándékait, igyekezetét és minden törekvését elítélő pártot, hogy -e
13 nap folyamán minden intézkedéséhez kérte a politikai bizottság és a központi vezetőség hozzájárulását, illetve annak határozatai alapján adott ki utasításokat. *3. rész*
Bebizonyosodott a per során, hogy a Nagy Imre féle

csoport soha nem létezett, ilyen nem működött. Nagy Imre nem akart nyugati típusú változást, de a szocializmus sztálini modelljével szakítani akart. Becsületes, nemzeti politikát kívánt folytatni, népet szabadnak, függetlennek szeretne volna tudni.

E becsületes nemzeti törekvéseket félremagyarázva, koncepciós pert indítottak ellene, melynek eredményeként a külföldi és a hazai kommunista vezetés együttes erővel eltette az utóból a nemzet igaz fiát."

Maléter Pál: Nagy Imre egyik hűséges, a miniszterelnökhöz hasonló hazafiui érzésekkel megáldott személy volt, akinek a megítélésénél azt vizsgáltam, hogy az ítéletben szereplő állítások igazak-e?

- 1/ bűnös-e Maléter Pál a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekményekben?
- 2/ - megvalósította-e a zendülés büntetését?
 - megszegte-e az esküjét és a Szolgálati Szabályzat előírásait?
 - elkövetett-e parancsmegtagadást?
 - átállt-e október 28-a előtt?
- 3/ milyen hatással volt Maléter Pál a Magyar Néphadsereg erkölcsi,- politikai,- fegyelmi állapotára?
- 4/ igazságos-e az ítélet, amely kioltotta Maléter életét?
- 5/ javaslat.

1/-hez: Maléter Pál nem bűnös a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekményekben. Katona volt a szó igazi értelmében. Művelt, tekintélyes és tiszteletet parancsoló katona, akit beosztottai joggal tiszteltek és példaképüknek tekintették.

Maléterrel a vezetés és az elhárítás mindvégig bizalmatlan volt. Olyan beosztásokat látott el, ahol a Magyar Néphadseregnek csak egy kis része ismerte őt!

A fegyveres csoportok vezetői előtt is nyíltan hirdette, hogy kommunista és ne higgye valaki, - mondta - hogy a régi rendet és a kapitalistákat akarják visszahozni. /V-150000/5. dosszié, 28.lap./

November 3-án kijelentette, hogy "Ha Mindszenty vissza akarja szerezni a papi birtokokat, mi is ott leszünk, de fegyverrel". /V-150000/6.dosszié, 82.oldal/.

Elkötelezettje volt a szocializmus ügyének és nem tett a rendszer ellen egyetlen lépést sem.

2/-höz: Zendülést nem követett el, ami azt jelenti, hogy nem hozott létre katonai csoportot, amely csoport - beleértve őt is - szembehelyezkedett volna a katonai szolgálati renddel.

A bíróság latolgathatta volna a parancsmegtagadás kérdését, amely esetleg felmerülhetett volna ellene, ha a

26-i és a 27-i kijelentéseit veszik alapul. Ez azonban nem lett volna elég a halálos ítélethez, amit viszont előre elhatároztak, így a bűnöket is ahhoz kellett igazítani.

Vizsgáltam, hogy megszegte-e az ezredes /később tábornok/ az esküjét /Belszolg.Utasítás 205.oldal/, és arra a következtetésre jutottam, hogy nem.

Megjegyzem, hogy a Nagy Imre és társai peranyagának megismerése nélkül ma is vállalnám ennek az ellenkezőjét.

Felmerülhetne a parancsmegtagadás ténye, ha a bíróság bizonyította volna, hogy 26-án és 27-én Maléter megtagadta a parancsot, de mivel elfogadta, hogy az /akkor még/ ezredes 28-án 13 óra 15-kor jelentette be a miniszternek, hogy átáll a felkelők oldalára, nem hajtja végre a miniszter parancsait és nem 27-én este, így a parancsmegtagadást is el kell vetni, mivel 28-án délben a kormány bejelentette a helyzet átértékeléséről hozott döntését.

Nincs tehát szó sem zendülésről, sem az eskü és a parancs, valamint a Szolgálati Szabályzat vonatkozó pontjának megsértéséről.

Maléter 28-a előtt nem állt át.) 27-ig harcolt, ugyanakkor tárgyalt is, hiszen tudatlan magyar fiatalok voltak

fegyverben a környéken, akiket joggal sajnált és féltett mind a magyar, mind a szovjet fegyverektől.

3/-hoz: Maléter Pál esete a Magyar Néphadsereg erkölcsi,- fegyelmi helyzetére nem volt különösebben hatással. Az ujságok és a rádió 28-a előtti hirverését egyrészt nem hitték el a katonák, másrészt nem ismerte az ezredest a tisztikar nagy része. Akik mindvégig ellenforradalomnak itélték meg az eseményeket, azok gyűlölettel beszéltek róla akkor, és beszélnek napjainkban is.

A hadsereg fegyelmét nem Maléter "átállása" és a róla elterjedt hírek ásták alá, hanem az alakulatoknál létrehozott Forradalmi Katonai Tanácsok, amelyek miniszteri parancsra alakultak meg 30-án és 31-én.

Amikor nov.1-jén Maléter meglátta a miniszteri parancsot és elolvasta azt, Janza előtt az asztalra csapott és kijelentette, hogy nem ért egyet sem a paranccsal, sem az FKT-ok Szervi Határozványával, amely kimondta, hogy a parancsnok nem adhat ki intézkedéseket az FKT hozzájárulása nélkül és a tanács leválthatja a parancsnokokat.

Maléter meg akarta őrizni a hadsereget és annak fegyelmét, hiszen ő nem értett egyet a nemzetőrség Királyék által kigondolt szervezetével. Azzal ti., hogy minden fegyveres /felkelő, lumpén, köztörvényes bűnöző,

gyerekek stb./ tagja lehet annak.

November 2-án Maléter jelentést tett Nagy Imrének, hogy amennyiben a Király elleni vádak bebizonyosodnak, november 4-én letartóztatja azt. Nagy Imre egyetértett.

Maléter okt.31-től a miniszter első helyettese. A kormány határozatai, döntései alapján cselekedett.

4/-hez: Az ítélet nem igazságos. Egy olyan ember életét oltották ki, aki határtalanul szerette a hazáját és a népét, hűséges volt a párt és a szocializmus ügyéhez. Az ítélet átgondolatlan, elkapkodott, mégsem a bírakat illeti az elmarasztalás, hanem Hruscsovval az élen a szocialista tábor országainak - beleértve elsősorban a magyar - párt és állami vezetőket, akik így, ilyen módon látták biztosítotttnak a félgymarmati és diktatórikus rendszer fennmaradását, a tábor egységének megőrzését.

5/-höz: Javasolom felmenteni Maléter Pált.

4.

A jelentésből egyértelműen megmutatkozik, hogy a Nagy Imre per, benne Maléter és a többi vádlott egy hamis vádakon alapuló koncepciós per áldozata volt.

A vádlottakat ártatlanul ítálték el és végezték ki, de hogy Maléter forradalmár, vagy szabadságharcos lett volna, még Berki Mihály jelentéséből sem olvasható ki.

És hogy a Maléter kép teljes legyen, álljon itt, hogy 1958. június 14-én a tárgyalásán mit mondott az utolsó szó jogán:

"Engem november 3-án fogtak el és attól kezdve egészen a tárgyalásom megkezdéséig és a tanuvallomások megkezdéséig abban a hiszemben voltam, hogy az amit én tettem, helyes volt. Nem hittem a dokumentációs anyagoknak, mert azt hittem, hogy az csalás. Mindenféle teóriákat állítottam össze saját részemre, politikai elképzeléseket, tanukat szedtem elő emlékezetemből az igazságomnak igazolására. Tegnap azonban itt volt egy elvtárs, Szántó Zoltán, s az ő vallomásából megláttam, hogy azoknak van igazuk, akik másfél éven keresztül azt mondták nekem, hogy Magyarországon igenis ellenforradalom volt. Aztán az ügyész ur ismeretett egy anyagot, amely arra világít rá, hogy voltak személyek, akik már október előtt idegen követséggel tartottak fenn kapcsolatot, először mint magánszemély, majd mint miniszter. Ha én ezekről tudok, akkor a tüzszüneti parancs után nem lépek be a Parlamentbe. Vagy védem a laktanyát tovább a felkelőkkel szemben, vagy felmegyek a parancsnokságra, de a Parlamentbe nem teszem be a lábam. Tegnap a Népbirósági Tanács szigorú ítéletét kértem, most mégis kérek kegyelmet."

5.

Nem kapta meg! Másnap, június 15-én kihirdették a halálos ítéletet és a következő nap, 16-án kivégezték.

Maléter Pál ellentmondásos személyisége, mely származása, neveltetése és későbbi életútja között fennáll, valamint a forradalom alatti tevékenysége még évtizedekig foglalkoztatni fogja a történészeket. Sajnos kevés remény van arra, hogy újabb dokumentumok kerüljenek elő, olyanok, melyek alapvetően megváltoztatnák a róla itt kialakult képet.

Mártir volt, mert ártatlanul, kommunista elvtársai olyan vádak alapján végezték ki, amiket nem követett el, de nem volt forradalmár és szabadságharcos.

Jól képzett, fegyelmezett katona volt. Meggyőződéssel és őszintén tette magáévá a kommunista elméletet, amit soha nem tagadott meg. A forradalom elfogadására csak a kormánnyal szembeni feltétlen lojalitás kényszerítette.

De amikor november 4-én választani kellett a forradalmi kormány és a kommunista meggyőződés között, az utóbbit választotta. /Ezt a 4.fejezetben írom le részletesen./ Azonban mártir-halálával megbűnhődte és jóvátette mindazt, amit a forradalmárok és a forradalom ellen vétett.

Tisztelet neki, mint minden mártirnak, de hősi mítoszt ne fonjunk köré, mert akkor meghamisítjuk a történelmet és elorozzuk a dicsőséget azoktól a hősi halottaktól, akik fiatal életüket valóban a forradalom oltárán áldozták fel és akik ma jeltelen sírokban, vagy a Kerepesi temető 21-es, ill. a köztemető 301-es parcellájában nyugszanak.

Dokumentumok

1. Molnár János: "Ellenforgradalom Magyarországon 1956-ban. 54-55.ol.
2. Az 1956-os Ellenforgradalom Iratai. Hadtörténeti Levél-
tár 1 cs. 17.o
3. Nagy I. és tsai. Peranyag. V.150.000/6.dosszié 28.ald.
4. Berki Mihály: Jelentés Maléter Pál személyének és
56-os cselekményének katonai megítéléséről.
5. Nagy Imre és tsai. Peranyag. V.150.000/6.dosszié. 216 old.

II.

Utban a győzelem felé

október 23-28-ig.

A forradalom főbb eseményeinek időrendi sorrendjét szinte óráról-órára követhetjük, mert nagyon sok szerző foglalkozott már a témával és dolgozta fel egészben vagy részleteiben a történelmi eseményt. Az értékelés és a hozzáfűzött kommentár természetesen a szerzők politikai, világnézeti hovatartozásától függően lényegesen eltérő, sőt ellentétes képet mutat. Nem érdektelen ennek illusztrálására összevetni '56 krónikásai közül talán a két leg-hitelesebbet, hogy hogyan látták ők a hadsereg szerepét a forradalom alatt.

Berecz János a Kádár-korszak neves politikusa és tollforgatója a következőképpen értékeli a katonák helytállását:

"A Magyar Népköztársaság fegyveres erőinek egyetlen egysége sem állt át egészen az ellenforradalmárok oldalára. Árulás, dezertálás és tehetetlenség jócskán előfordult, de a honvédségi alakulatok tulnyomó többsége harcrakész állapotban volt és a parancsokat teljesítette is /ha volt parancs/, egészen október 28-29-ig." 1.

A Svájcban élő neves hadtörténész Gosztonyi Péter, aki

szemtanuja és részese volt az eseményeknek, így ír:

"A néphadsereg felső vezetése - egyetlen kivétellel - sehol sem volt képes magyar katonai egységeket a felkelők ellen harcba vinni. A kivételt a kiskunhalasi III. hadtest kötelékébe tartozó 37. lövészezred képezte."

2.

A következőkben igyekszem úgy nyomon követni az egyes napok fontosabb eseményeit, hogy a korabeli dokumentumok és a több oldalról bizonyított események közlése mellett, csak annyi tájékoztató szöveget közlök, amennyi feltétlenül szükséges ahhoz, hogy meglássuk az események közötti összefüggést.

Könyvem megírásánál azt a célt tűztem ki magam elé, hogy a néphadsereg, ill. honvédség szerepét tisztázzam a forradalom időszakában. Ez tökéletesen nyomon követhető, szinte óráról-órára, ha összevetjük egymással a kormány rendeleteit, a H.M. parancsait, valamint az egyes parancsnokok parancsait és intézkedéseit a megtörtént eseményekkel, a "barikád" kétoldalán harcoló összetételével, a mindkét oldalon elesettek számával és azok társadalmi helyzetével.

Meggyőződésem, hogy az eseményeket október 23. és 28-a között döntő mértékben és napról-napra egyre határozottabban a kezdetben felkelőknek nevezett forradalmárok irányították

és végső soron az ő kitartásuk, hősiességük, meg nem alkuvásuk kényszerítette a kormányt arra, hogy elismerjék a forradalom győzelmét. Belátták, hogy a "felkelőket" az egész ország, az egész világ /a sztálinisták kivételével/ hősnek tekinti és a lakosság szimpátiája és együttérzése a harcolók mellett van. Ugyanakkor világossá vált, hogy a hadsereg nem vethető be eredményesen a forradalom leverésére, hiszen a szovjet hadsereg beavatkozása után a küzdelem szabadságharc jelleget öltött és a szabadságharcosok, valamint az azokat támogató tömegek ellen kevés katona lett volna hajlandó a szovjet hadsereg oldalán harcolni.

Ennek ellenére a legfelsőbb katonai vezetés ezekben a napokban mindent megkísérelt az "ellenforradalom" leverésére. Szigorú parancsokat adtak ki az alárendelt egységeknek a rend helyreállítására és fenntartására, ha kellett fegyverrel, sortűzzel. Nagy odaadással szervezték a szovjet csapatokkal való együttműködést.

Az egyes egységek, magasabb egységek parancsnokai a legtöbb esetben partnerek mutatkoztak ebben, sőt egyes helyeken öntevékenyen még keményebb intézkedéseket fogantatosítottak. Nagyon sok helyen került sor kisebb-nagyobb összetűzésre a felvonuló lakosság és a katonaság között. A tiszték önmérsékletétől, öntudatától függött, hogy a fegyvertelen tömeg ellen tűzparancsot ad ki, vagy visszavonul. Sok helyen hangzott el a tűzparancs és ekkor a

katonák józanságától függött, hogy a tömegbe, vagy a tömeg fölé lő. Mindkettőre számtalan példát fogunk látni.

Azonban ne felejtsük el, ahol "csak" az emberek feje fölé lőttek sortüzet, vagy ahol a katonák passzívan viselkedtek, ez nem jelentette a forradalommal való azonosulást. Október 28-ig a Kilián laktanya és annak katonái kivételével, egyetlen laktanya sem került a felkelők kezére, egyetlen szervezettzerű katonai egység sem állt a forradalom oldalára.

A szovjet hadsereg egységei, az Á.V.H. és belügyi csapatok ellen kizárólag a felkelők harcoltak. A forradalom oldalán harcoló "honvédséget" azok a katonák és tisztek képviselték, akik a maguk elhatározásából felsőbb utasítás nélkül, önként álltak a felkelők mellé és vettek részt az egyes akciókban.

A néphadsereg, mint egységes szervezet a forradalom kezdetétől 28-ig a legfelsőbb katonai vezetés utasításainak megfelelően, egyértelműen a forradalommal szemben foglalt állást. Igaz, ezekben a napokban a kormány álláspontja is az volt, hogy Budapesten ellenforradalmi lázadás zajlik, amit le kell verni, azonban ez nem lehetett mentség arra, hogy a hadsereg tétlenül szemlélje, hogy néhány ezer fiatal élet-halálharcot vív a mérhetetlen

tulerővel és a hadsereg semmit nem tesz, sőt nagyon sok helyen a forradalmárok ellen lép fel.

Forradalmárnak csak az a néhány száz katona tekinthető, aki ebben az időben fegyvert fogott a forradalmárok mellett és a szabadságharc bukását követő időben ezért felelősségre lettek vonva.

Tehát bármennyire fáj, mint katonának, mégis ki kell jelentenem, hogy a hadsereg nem állt át! Passzivitásával, vagy aktív tevékenységével a fennálló rendszer védelmezője volt. Ezt az alábbiakban dokumentumokkal támasztom alá.

1957. első hónapjaiban a H.M. utasította a központi szerveket, a csoportfőnökségeket, a honvédség alakulatait, ezred és önálló zászlóaljig bezárólag, hogy részletes jelentést tegyenek az 1956. október 23-a utáni időszak, alakulatot érintő eseményeiről. E jelentések jelenleg a Hadtörténelmi Levéltárban találhatóak, "Az 1956-os ellenforradalom iratai" címszó alatt, 15 vaskos iratcsomóban. Azért, hogy a katonai titok megsértésével 35 év után se vádolhassanak, nem közlöm az alakulatok hadrendi számát és parancsnokaik nevét, csak a várost, ahol az egység elhelyezkedett, valamint a fegyvernemet. Különös tekintettel voltam azokra a csapatokra, amelyek elsősorban alkalmasak lettek volna a szovjet páncélos erők elleni harcra, így a tüzér, páncéltörő tüzér, légvédelmi tüzér, és harckocsizó egységek ténykedésére.

Október 23. - 24.

E két nap eseményét azok dokumentumait együtt mutatom be, mivel a 23-án este kezdődő események átnyulnak 24-én reggelre és ezeket a történéseket nehéz egymástól elkülöníteni.

Mikor 23-án este 20 óra körül a rádiónál sor került az első riasztó lövések leadására, egymás után érkeztek az erősítések az Á.V.H-s őrség kiegészítésére. Először mintegy 200 Á.V.H-s érkezett és a hátsó kapun sikerült bejutni az épületbe. Ugyan így érkezett meg a H.M. őrzészlóaljából egy 40 fős egység. Nem sokkal 20 óra után megérkezett egy hiradó ezred 200-250 katonája. 21 órakor már harckocsik is feltűntek a tömeg szétoszlatására és megérkezett a Petőfi Akadémia 150 tisztje is, akik közül később 30-40 főnek sikerült bejutnia a rádió épületébe. 21,30-kor újabb kb.200 fő hiradó katona érkezett, de a tömegtől már nem jutottak el a rádióhoz, így később elvonultak.

22 óra körül érkeztek meg Piliscsabáról a fölvezényelt gépesített és páncélos ezred egységei és a Múzeum körut felől próbálták a rádió épületét megközelíteni. A tömeg ekkor már olyan sűrű volt, hogy azon áthatolni nem tudtak, különösen azért, mert lőszer nem volt náluk. A katonák és civilek között a fegyverek birtoklásáért sok helyen dülakodásra, máshol barátkozásra került sor. Így több fegyver

a civilek kezébe került. Hogy az egység fel ne bomljon, éjjél körül visszavonták őket a környező utcákba.

22 órára szabályos tüzharc alakult ki a rádió védői és a támadók között. A harc egyre elkeseredettebb lett, míg végül 24-én reggel 8,30 körül az utolsó védők is le-tették a fegyvert, megadták magukat, vagy megbujtak a rádió civil dolgozói között.

A felkelők birtokba vették az épületet. Meg kell mondani, hogy ennek ekkor már semmi gyakorlati értéke nem volt, mivel az adást már nem innen közvetítették, hanem a Parlamentből ment egy közvetlen vonal a Laki-hegyi adóhoz.

A forradalom spontán kirobbanására jellemző, hogy a Laki-hegyi adó ellen az egész forradalom alatt senki nem indított nagyobb támadást, pedig ennek elfoglalása sokkal egyszerűbb lett volna, mint a stúdió ostroma. Ez is azt bizonyítja, hogy 1956-ban nem szervezett és előkészített ellenforradalmi puccs volt, mint azt 34 éven keresztül szerették volna elhíttetni, hanem az elkeseredett nép spontán felkelése.

De nézzük, mit irnak erről az időszakról a korabeli jelentések, hogyan viszonyultak a felkeléshez az egyes lakatnyák és parancsnokok?

- "Ezen az estén több civil csoport jelent meg a Zrinyi Akadémia kapujában, akik fegyvert követeltek, mondván: ha magyarok vagytok, fegyvert adtok, nem nézheti a honvédség, hogy a munkásokat lövik a városban." Márton ezredes ezen csoportokat távozásra szólította föl és fegyvert nem adott ki az Akadémiáról.

3.

"Éjjel civilek jöttek a Kossuth Tüzértiszti Iskola elé, fegyvert és lőszert követeltek. A parancsnokság tüzet vezényelt, 5 halott és több sebesült maradt az utcán."

4.

22 órakor az iskolaparancsnok parancsot kapott a Vezérkar főnökétől, hogy foglalja el a Kilián laktanyát és tartsa meg. Megismétlődött azonban a helyzetet egyáltalán nem ismerő esztelen parancsa: "lőszer nélkül". Lénárt alezredes 200 növendékkel és azok parancsnokaival zárt tehergépkocsikon megindultak a Kilián laktanya megszállására.

Szegedi Tibor, aki akkor az iskola másodéves hallgatója volt leírta, hogy 22 óra körül sisakban, szuronyos karabéllyal tehergépkocsikra szálltak. A lőszerkiosztás nem került szóba. A Kilián laktanyánál ahol nagy tömeg volt, mind az utcán, mind az udvaron, gépkocsikról le szálltak. A visszaemlékezés szerint a civilek között voltak egyenruhások is. Ezek voltak a kisegítő műszaki alakulat katonái. A civilek körülvették a katonákat,

- szitkozódtak és becsmérelték, majd felszólították őket, hogy adják át fegyvereiket. Lénárt alezredes látva a növendékek szorult helyzetét, ki akarta magát vágni és kihirdette a katonáknak, hogy ha ezt a nép érdekében szükségesnek tartják, adják át fegyvereiket. A növendékek azonban megtagadták a fegyverek átadását és feltűzték a szuronyaikat.

Itt is - mint a rádiónál - elkezdődött a dulakodás. A többségben lévő civilek több növendéket lefogtak és erőszakkal elvették a fegyverét, vagy késsel elvágták a fegyver vászon hevederét, másokra ráugrottak, a gyomrába tapostak és úgy vették el a puskáját. Hajnali 1 és 2 óra között tértek vissza a laktanyába. Sokan megsérültek, elsősorban a kezükön.

5.

Éjjel Ott László százados parancsot kapott, hogy Kiss századossal és Angeli századossal jelentkezzenek Zó-lomi ezredesnél, aki a rádió védelmét vezeti. A parancsot végrehajtani nem tudták, mert a rádió körül olyan nagy volt a tömeg, hogy azt nem lehetett megközelíteni. Ezt Ott százados jelentette Kovács vezérőrnagynak, aki ezt tudomásulvette és azzal nyugtatta meg, hogy "kb.1 óra múlva ugyanis itt vannak a szovjet csapatok".

6.

Közben folyamatosan újabb és újabb csapatokat küldtek a

- rádióhoz. 24-én 7 órakor Szücs ezredes a rádióhoz küldött egységeknek azt a parancsot adja "lőni, ha kell!".

7.

23-án éjjel Váradi vezérőrnagy civilben a rádió körül "felderítést" végez. Visszatérve a H.M.-be "erélyes fellépést és kijárási tilalmat követel".

8.

24-én a Zrinyi Akadémia parancsnoksága már aktívan tevékenykedett a felkelők ellen.

- A XIV.ker-i kapitányság felmentésére erősítést küldtek, amit a felkelők szorongattak.
- Délelőtt 10 órakor a felkelőket lefegyverezték és elzavarták. 18 órakor egységeket vezényeltek a tömegek szétszórására és a szovjet csapatok szárnyának biztosítására.
- Ugyanezen a napon Zentai G. alezredes parancsnoksága alatti egység 8 felkelőt elfogott és átadott az Á.V.H-nak.

9.

A harckiképzési csoportfőnökség parancsára akció indul a H.M. körüli 30-40 fős felkelő csoport szétszórására. A tüzharcban Andrejka őrnagy és Jakab százados lövést kap. Délelőtt Tóth Lajos ezredes parancsára /nem a V.K.F.-e./ tüzet vezényelnek a H.M. körül csoportosuló felkelőkre. 8 halott maradt a kövezeten /sebesültekről nem tesz említést a jelentés/.

10.

- A Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola parancsnoksága fegyvereket és 10 fő segítséget küld a helyi pártbizottságnak és a helyi A.V.H-nak. 11.

Szentes, a légvédelmi tüzérsztály jelenti:

"A reggeli rádióadásból tudomást szereztünk a budapesti eseményekről. Személyes kapcsolatot létesítettünk a városi és járási pártbizottsággal, továbbá felfegyvereztük őket." 12.

Kiskunfélegyháza, a hadosztály parancsnokság 24-i jelentéséből:

"A hadosztályparancsnok parancsára a helyőrség alakulataiból megszervezték a fontosabb objektumok, párt házak őrzését. A politikai osztály vezetője tájékoztatást végzett, magához hívta a városi, járási pártvezetőket, tanácselnököket." 13.

Dombóvár, a tüzérezred jelentéséből:

"A nap folyamán tisztí gyűlést, majd párt taggyűlést tartottunk. Itt egyhangulag elhatároztuk, hogy a ráánk bizott feladatot minden körülmények között végrehajtjuk és szilárdan támogatjuk a párt központi vezetőségét és a kormányt az ellenforradalom szétmorzsolásában. Az alakulatunk személyi állománya táviratot küldött a K.V-nak, melyben biztosította, hogy az alakulat szilárdan áll és bármilyen feladat végrehajtására kész." 14.

A kecskeméti gépesített ezredet Budapestre vezényelték és a ^{Zrínyi Miklós} ~~Zrínyi Miklós~~ Akadémián helyezték el. 24-i jelentéséből egy részlet:

(Bajcsy Zsilinszki)

"Az akadémia mellett lévő AVÓ-s laktanya parancsnoka X.Y. ezredes kéréssel fordul az e.pk. felé, hogy száz főnyi erőt kér. Ő ugyanannyit ad a Kerepesi ut mellett lévő finommechanikai üzem környékének átfésülésére, mert az ott lévő őrséget megtámadták.

A feladat végrehajtására az e.pk. vezetésével az e.iskola két szakasza és a 2.zj. személyi állományából a 4., 6. és av.szd. ment. A vállalkozás végrehajtására az ávósok biztosították a gk-kat. A menet élén az ávós egység haladt, az oszlop akkor állt meg, amikor az élen haladó gk.tüzet kapott. Ezután az alegységek harchoz fejlődtek, ~~ezután mindjárt~~ a fegyveresekből elfogtak 3 főt, majd a Kőbányai Sörgyár irányába fordult ki az egység és azt a területet fésülte át. Itt a visszavonuló fegyveresek közül egy főt fogtak el, majd az aluljáró és felüljáró vonaláról kijutva a Fehér uthoz, mikor egy TEFU tgc. közeledett, melyről az egység jobbszárnya tüzet kapott. Az egység jobbszárnya visszavonta a tüzet, melynek következtében a gk.kénytelen volt megállni. A gk-n lévő 5 személy közül 4 megsebesült és 1 személyt az ávósok elszállítottak és a 4 személyt pedig a legközelebbi kórházba elszállították. Ezután a vállalkozásban résztvevő alegységek bevonultak a Zrínyi Akadémiára.

- Kb.15.00-kor a hk.zj. személyi állománya egy hk-val, két pct.ágyuval és két lgv.löveggel /37 mm-es/ G.Fodor alez.parancsnokságával azt a parancsot kapta, hogy a Dohány utca sarkán lévő lőszerraktárt a fegyveres ellenálló erőktől tisztítsa meg és a birtokukban lévő egy pct.ágyut hk-val tapossa le. A lőszerraktár megközelítése közben a hk.a pct.ágyut letaposta, de előtte egy szovjet hk. gp.sorozata a hk-n desszantként fenntlévő harcosok közül Rima István szkv-t lelőtte, aki a helyszínen meghalt."

15.

A Kádár korszak "hadtörténései" minden katonát, aki a forradalom időszakában esett el, úgy igyekeztek bemutatni, mintha azok mindegyike az ellenforradalom elleni harc hőse, ill. az ellenforradalmi terror áldozata lenne.

A Zrínyi Kiadó 1981-ben kötetet jelentetett meg "A munkás-paraszt hatalom védelmében" címmel, ebben 224 hősi halott katona életrajzát és halálának körülményeit ismertetik. Az eddigi kutatások kimutatásai szerint e halottak döntő többsége a szovjetek elleni harcban esett el, csak a Kádár történelemhamisítói változtatták őket az ellenforradalom elleni harc áldozataivá.

16.

"A kecskeméti hadtest parancsnoka Gyurkó Lajos vezér-
őrnagy /politikai helyettese Suczin József alezredes/
azt a parancsot adja, hogy az Arad-Temesvár környé-
kéről érkező szovjet páncélos hadosztály előtt biz-
tosítsák az utat, hogy zavartalanul menetelhessen
Budapest felé. Ezen a napon a hadtest törzs megterem-
tette a kapcsolatot és az együttműködést a helyi szov-
jet parancsnoksággal, a tanáccsal és a pártbizottsá-
gokkal."

17.

Kiskunmajsáról a lövészezred parancsnokság jelenti:

"24-én 04.00-kor ezredünket riadóztatták azzal a fel-
adattal, hogy ellenforradalmi fegyveres csoportok
tevékenységének felszámolását hajtsa végre. Az ez-
red második zászlóalját Szegedre vezényelték. Reggel
8.00-kor kisebb tüntető csoportok tartózkodtak a
Széchenyi téren, ezek majd a Tisza-hidhoz vonultak,
hogy megakadályozzák a szovjet harckocsik átvonulá-
sát olyan formában, hogy elállták az utat. Az ut
szabaddá tételét csak a hidon lévő honvédség erélyes
közbelépésével hajtották végre. Délután 16.00-ra kö-
vetelték a nagyméretű gyűlés megtartásának az engedé-
lyezését. Ezt a követelésüket Sebestyén László őrnagy
és Moraczki Pál százados politikai helyettes javas-
latára a városi Tanács nem engedélyezte."

18.

Székesfehérvárról a PF.48-15.alakulat jelenti:

"Délután a pártvezetőség határozata kimondja, hogy a honvédség PF.48-15. kommunistái és személyi állománya egyetért a KV.határozatával, támogatja a KV-t és biztosítja, hogy erejüket nem kimélve harcolnak az ellenforradalmi csoportok ellen. A határozatot táviratilag elküldtük a KV-nak.

A BM főosztálya előtt 20,20-ig tömeg tüntetett, amely csak akkor oszlott szét, miután egy odaérkező szovjet páncélgépkocsi tüzet nyitott. A páncélgépkocsi tüz megnyitását megelőzően a magyar honvédségi és rendőrségi járőr riasztó lövést adott le a levegőbe, amelyet az odaérkező páncélgépkocsi félreértett és beavatkozott. A tömeg fegyvertelen volt és nem is viszonzta a tüzet. A tüzelésnek 7 halott és 13 sebesült áldozata lett. Rácz szds./katonai ügyész/ letartóztatta Petényi tizedest, mert az kijelentette, hogy "aki először lő a népre, azt ő lövi le."

19.

A sok negatív példa mellett akadt olyan is - sajnos kevés - ami azt bizonyítja, hogy voltak katonák, akik már 24-én megtagadták a népellenes parancs végrehajtását.

Pl. az 55.Honi Légvédelmi Tüzérsztály katonái október 24-én megtagadták a tömeg széttaszlatására kiadott tüzparancsot.

20.

Mint láthattuk, 23-án és 24-én rohamosan követték egymást

az események, amelyek 24 óra alatt jellegüket tekintve alapvetően megváltoztak.

A műegyetemisták békés tüntetése 23-án délután kezdődött. A békés tüntetés akkor változott forradalommá, amikor a rádió épülete előtt az Á.V.H. löni kezdte a rádiótól a helyszíni beolvasást követelő tüntetőket.

Miután a tüntetők is fegyvereket szereztek, szabályos tüzharc alakult ki a rádiót védők és a rádiót elfoglalni szándékozó felkelők között, ami rövidesen az egész városra kiterjedt és az államhatalom és forradalmárok közötti harc jellegét öltötte magára. Erre utalnak a másnapi és az azt követő rádió és sajtóközlemények is.

Azonban a szovjet csapatok megjelenése egycsapásra megváltoztatta a forradalom jellegét, és az az idegen megszállók elleni szabadságharccá változott.

Ez világosan kitűnik abból, hogy a forradalom és szabadságharc első három napjában a magyar fegyveres erők vesztesége minimális volt a szovjetek és a "felkelők" súlyos veszteségeihez viszonyítva.

Október 25. csütörtök

Október 25-én egyértelműen tisztázódtak a frontok!

A kormány határozottan az ellenforradalmi lázadás elméletét vallotta magáénak.

Ezt a szemléletet bizonyítja Nagy Imre október 25-i nyilatkozata:

"Nagy Imre elvtárs, a Minisztertanács elnöke, a következő nyilatkozatot adta a Magyar Távirati Irodának:

Miután a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, a nép bizalma a nehéz órákban újra a miniszterelnök terhes felelősségét bízta rám, meg kívánom ragadni az első alkalmat arra, hogy a legélesebben megbélyegezzem a Magyar Népköztársaság rendje és a népuralom ellen irányuló nagyszabású ellenforradalmi provokációt.

Ehhez hasonlítható súlyos támadás a magyar népi demokráciát fennállása óta nem érte. Nagyszámu, felfegyverzett ellenforradalmi bandák megtámadták Budapest egyes középületeit, a rádiót, a Szabad Nép székházát, a telefonközpontot, pályaudvarokat, üzemeket, erőműveket, munkásokat, ártatlan járókelőket, s a velük hősiezen szembeszálló karhatalom tagjait megszárolták le.

Dolgozó népünk tudomására kívánom adni, hogy a kormány megteszi a legerélyesebb intézkedéseket a rend helyreállítására. A rend végleges helyreállítása, a

lázadók által elfoglalt középületek birtokba vétele, az utca megtisztítása a végéhez közeledik. A szükséges karhatalmi műveletek minél gyorsabb és minél eredményesebb befejezése érdekében a kormány haladéktalanul elrendelte mindenféle gyűlés, csoportosulás és felvonulás tilalmát. Fel kell hívni elsősorban a munkásosztály és egész népünk figyelmét arra, hogy ennek az ellenforradalmi akciónak szélessége, tervszerűsége és szervezettsége arra vall, hogy a fegyveres bandák és az általuk esetleg megtévesztett elemek támadása a munkásuralom, a népuralom megdöntésére irányult.

A Magyar Népköztársaság kormánya el van szánva, hogy a legerélyesebben felszámolja ezt a rendszerünk ellen irányuló merényletet. Közvetlen céljuk a szocialista demokratizmusnak diszkreditálása volt.

A leghatározottabban kijelentem a Minisztertanács nevében, hogy sem a további és az eddiginél sokkal határozottabb demokratizálódás útjáról nem hagyjuk letériteni magunkat, sem azt nem tűrjük, hogy ellenséges elemek, vagy egyes félrevezetett csoportok veszélyeztessék népi államrendünket. A kormány szilárdan kitart amellett, hogy a közélet további demokratizálódását határozott intézkedésekkel továbbfolytatja.

A kormány azzal fordul a magyar munkásosztályhoz,

minden dolgozóhoz, a fegyveres erők alakulataihoz, hogy szilárdan és fegyelmezetten őrködjének a magyar népi demokrácia évtizedes harcokban kivívott nagy vívmányai felett.

Arra kérem az ifjúságot, hogy ne tűrje többé, hogy helyes követeléseivel, nemes célkitűzéseivel egyes rendbontó csoportok visszaéljenek. Gondoskodunk a termelés zavartalan folyamatosságáról és államrendünk szilárd védelméről. A párt és a kormány el van tökéltve arra, hogy minden erejét a nép elleni gyátlázatos merénylet visszaverésére fordítja. Nem fog ebben tűrni semmi ingadozást és a magyar munkásosztállyal a dolgozókkal egybeforrva biztosítani fogja hazánk rendjét és nyugalját."

A kormány mellett sorakoztak fel az Á.V.H. belső karhatalom egységei /kék ÁVH/ a határőr egységek /zöld ÁVH/, a szovjet hadsereg Magyarországon tartózkodó csapatai és a Néphadsereg alakulatai. A barikád másik oldalán voltak a felkelők, akik a meghirdetett statárium ellenére nem tették le a fegyvert, halált megvető bátorsággal szedett-vedett fegyverekkel és benzines üvegekkel vették fel a harcot a szovjet páncélosok ellen. A forradalom jellege erre az időre alapvetően megváltozott. A szovjet csapatok 24-i beavatkozása után a felkelés egyre inkább az idegen betolakodók, illetve megszállók elleni

szabadságharccá változott, amit az egész nemzet szinte egy emberként nagy lelkesedéssel támogatott.

25-re az ország egész területén minden helyőrségben, de a legkisebb faluban is mindenki tudta, hogy kik állnak szemben egymással, mindenki eldönthette, hogy ki mellett, vagy ki ellen akar fellépni, vagy ha az aktív fellépésnek nem volt meg a reális lehetősége, lélekben ki mellé áll.

Álljon itt a honvédelmi miniszter parancsa, amit 25-én minden egység előtt felolvastak.

"Szervezett ellenforradalmi erők az október 23-i diákfelvonulást felhasználva, népellenes céljaik érdekében hazánk fővárosában kísérletet tettek fegyveres erővel megdönteni a népi hatalmat.

A Magyar Néphadsereg honvédei, tiszthelyettesei és tisztjei az ellenforradalmi csőcselék megmozdulásának letörésére vívott október 24-i harcokban becsülettel helytálltak. Bebizonyították, hogy a legnehezebb időkben is hűséges védelmezői a munkásosztály vezette nép hatalmának a proletárdiktaturának.

E nap harcaiban súlyos veszteséget okoztak az ellenforradalmi bandáknak, számos foglyot ejtettek, eredményesen védelmezték fővárosunk lakosságát a pusztításokkal, rablásokkal szemben. Önfeláldozó harcaikkal a belügyi karhatalmi szervek és a testvéri szovjet hadsereg egységeivel együtt biztosították a népi demokrácia viv-

mányainak, népi hatalmunknak megőrzését.

Megparancsolom:

Néphadseregünk katonái fokozott aktivitással és teljes határozottsággal /csütörtök délig/ végleg számolják fel a fővárosban található ellenforradalmi erőket.

Néphadseregünk minden katonája teljes képességgel biztosítsa a szolgálat ellátását és akadályozza meg minden hasonló ellenforradalmi akciót. Elismerésemet fejezem ki néphadseregünk, a belügyi szervek és a testvéri szovjet hadsereg minden katonájának, aki a harcokban résztvett.

Dicsőség illesse azokat, akik a nép hatalmáért életüket áldozták.

Bata István vezérezredes"

Ekkor mutatkozott meg, hogy a hadsereg legfelsőbb vezetése végsőkéig elszántan a "felkelés" leverésére törekszik. Ennek ellenére kiderült, hogy a H.M-ben tanyázó tehetségtelen káder-tábornokok képtelenek voltak a csapatokat irányítani és a tájékozódni kívánó vidéki csapatok parancsnokai legtöbbször azt a választ kapták, hogy cselekedjenek önállóan, a helyzetnek megfelelően, saját belátásuk szerint.

Ekkor vált el, hogy kik tartanak ki minden áron a régi vezetés mellett, kik hajlandók lövetni a fegyvertelen

tüntetőkre is, ha a rendszert kell védeni, hogy ki működik együtt a régi pártvezetéssel, az Á.V.H-val, a szovjet csapatokkal. Ekkor vált el, ki az a parancsnok, aki nem volt hajlandó lövetni a tömegre, és inkább tétlenül szemlélte a körülötte zajló eseményeket.

Sajnos egyetlen egységparancsnok sem akadt az egész hadseregben, aki csapatával szembe fordult volna a kommunista vezetéssel.

25-én volt az emlékezetes Parlament előtti tömegmészárlás, melynek körülményei máig tisztázatlanok. Több száz sebesült és halott áldozatot követelt a sortüz és az azt követő embervadászat, - mert a menekülő, vagy a sebesülteken segíteni akarókra külön célzott lövéseket adtak le -. Az biztos, hogy a fő kivitelező a "kék Á.V.H." volt, de a legújabb kutatások szerint "zöld Á.V.H." egységek és a pártbizottság által mozgósított Partizánszövetség tagjai is résztvettek a vérengzésben.

A tömeggyilkosság kitervelőinek és a parancs kiadóinak a neve máig ismeretlen!

Lássuk ezután a dokumentumokat október 25-ről.

A Hadművelési Csoportfőnökség jelentésében ezt olvashatjuk:

"Balogh őrnagy a BM-ből a következő javaslatot hozta:
a H.M. rendeljen alá a BM-nek néhány száz katonát

azzal a céllal, hogy a felderített adatok alapján a honvédségi, belügyi és egyéb erőkkel a BM megkezdi a város átfésülését és az ellenforradalmi csoportok megsemmisítését. Később a parlamenti tüntetés és lövöldözés után a hadműveleti csoportfőnök /Kovács István vezérőrnagy/ közölte, hogy a város átfésülésére vonatkozó terv készítése folyik, az intézkedést rövidesen kiadják.

Délután kb. 14.00-kor 6 tisztet osztottak be főügyeleti szolgálatra. A szolgálatot 31-ig ugyanezek a személyek látták el. A szolgálati idő alatt különböző helyőrségekből állandó tájékoztatást és parancsot kértek, melyet minden esetben jelentettek Szücs ezredesnek, vagy Trepper ezredesnek, akitől a válasz minden esetben az volt, hogy fegyvert kiadni nem lehet és hogy cselekedjenek a parancsnokok, a helyzettől függően saját belátásuk szerint."

21.

Zrínyi Miklós
A ~~Zrínyi~~ Akadémia továbbfolytatja a felkelők elleni hajtóvadászatot. A kora reggeli órákban 5 foglyot adnak át az Á.V.H-nak. Parancsot kap az Akadémia, hogy a Miskolc felől érkező vonatot tartóztassák fel, mert azon felkelők jönnek Budapestre.

Az Akadémiáról kiküldött egység a vonat érkezése előtt felrobbantja a sint! Később tüzet nyitnak a vonatra, két halott öt sebesült ... fegyvereseket nem találtak. A nap folyamán több akciót hajtanak

végre közösen az Á.V.H. egységeivel. Több alkalommal tüzharcra kerül sor. A foglyokat mindannyiszor az Á.V.H-nak adják át.

22.

A Rákóczi katonai Középiskolából újabb erősítést küldenek a helyi pártbizottság és Á.V.H. számára.

23.

Kiskunfélegyháza: hadosztályparancsnokok parancsára a tüzérfegyverzeti főnök felfegyverezte a Csongrád megyei pb-t, a megyei tanácsot, a szegedi pb-t és tanácsot, a kiskunfélegyházi városi és járási pártbizottságot és tanácsot.

24.

Szentes; a légvédelmi tüzérosztály jelentéséből:

"Szücs Imre főhadnagy a postáról jelentette, hogy valami gyűlést akartak tartani, de ő ezt megakadályozta."

25.

Kiskunhalas; a tüzérezred jelenti:

"A délutáni órákban kijött a hadosztály tüzérfőnöke egy darab térképpel és megmutatta az izsáki ut, a Budapest-szegedi műut, az alpári utvonalak lezárásának tervét, mely szerint az izsáki utat 2 db, a többi utvonalat 1-1 löveggel kellett lezárni. A feladat az volt, hogy a lövegek elé 100 m-re kiküldött igazoló

csoporthoz, ha valamilyen jármű nem áll meg, nyisson rá tüzet, valamint a hírek szerint Budapestről kiszoruló fegyveres csoportokat tartóztassák fel." 26.

Kaposvárról jelenti a hadosztály törzs:

"A 24-én létrehozott kommunista aktív csoport továbbfolytatta a csapatoknál a felvilágosító munkát. Röplapokat készítettünk, ami a következő napon repülőgépről a városban szét lett szórva. Ezidőben fokozódott a harci kedv az irányba, hogy a lövészezred Budapestre menjen az ellenforradalom leverésére." 27.

A fentebb említett kaposvári lövészezred jelenti:

"Délelőtt a mozi helyiségben a kommunisták taggyűlésre gyűltek össze. A taggyűlésen Kovács Sándor őrnagy ezredpolitikai helyettes a kommunisták feladatairól beszélt az ezred személyi állománya harci elszántságának fokozása érdekében. Még aznap este az ezred vezető pártfunkcionáriusai a zászlóaljknál gyűléseket tartottak, ahol elmondták, hogy mivel értenek egyet és mivel nem érthetünk egyet Nagy Imre programjából. Birálták a Nagy Imre kormányt, engedékeny, gyengekezű politikáját." 28.

Nagyatád; a páncéltörő tüzérosztály jelenti:

"A hadosztályparancsnok hajtárstól az alakulat azt a

parancsot kapta, hogy mindenféle tüntetést akadályozzon meg. Ilyen közbelépésre ezen a napon még nem került sor."

29.

Baja; a légvédelmi tüzérosztály jelentéséből:

"Az alakulat parancsnokát az abban az időben megalakult bajai Nemzeti Bizottmányhoz több ízben behívták, amelynek a követelése volt, hogy az alakulat álljon melléjük a fennálló rend megdöntése érdekében. Ugyan-ezek követelték, hogy az alakulat fegyvereket adjon ki a megalakult Nemzetőrség részére. A fegyverek kiadásába a parancsnok nem ment bele és nem is adott ki fegyvereket. Az alakulat a Nemzeti Bizottmány utasításait nem hajtotta végre."

30.

Kecskemát; a hadtestparancsnokság jelenti:

"Este 23,10-kor Dunapentele helyőrségből az alábbi szövegű távirat érkezett: Kérek azonnali segítséget, mert a laktanyát civil tömeg meg akarja támadni.

Nagyéry Károly százados.

Válasz: Segítséget adni nem tudok, meglévő tüzeszközöket alkalmazza, minden erőfeszítését a laktanya megvédésére biztosítsa."

31.

Mint később látni fogjuk, a dunapenteleiek okt.26-án és 27-én is megfogadták a tüzeszközök alkalmazására vonatkozó utasítást.

Kecskemét; a gépesített ezred Budapestre felvezényelt részlegének jelentéséből:

"19.00-kor a 3-as főosztályról segítséget kértek az Akadémiától az ott tartózkodó ÁVÓ-sok, mivel a főosztályt és az utlevél osztályt a felkelők állandóan támadták, hogy az ottlévő foglyokat kiszabadítsák. Az ÁVÓ-sok megsegítését az akadémia parancsnokságtól az ezred kapta feladatul, így az e.pk. vezetésével a 2.zj. az e.isk. egy löv.sz.és egy hk. 20.00-kor kiment a 3-as főosztályra és az ott tartózkodó civileket szétoszlatta, a főosztályon tartózkodók részére pedig lőszert és élelmet adtak át. Kb.23.00-kor a Zrinyi laktanyába visszavonultak."

32.

Zalaegerszeg; a tüzérezred jelentéséből:

"Nagy tömeg vonult fel a Fő térre és tüntettek a pártbizottság előtt. Honvédségi egységeket vezényeltek ki a tüntetők szétoszlátására. Ekkor a pb.ablakából tüzet nyitottak, aminek következtében 3 halott és 5 sebesült maradt a kövezeten."

33.

Aszód; a gépesített ezredparancsnokának jelentéséből:

"A Bp-re vezényelt egységünk tüzharcba keveredett a Timót u-i szertárnál a felkelőkkel. Az ^{ezred} ~~ezred~~ parancsnoka Fülöp Pál alez. kijelentette: "Aki nem lő a felkelőkre, azt lelövöm!"."

34.

Székesfehérvár; a hadtest ^{parancsnokság} jelentéi:

"A járőröket a 24-én lezajlott események miatt a tömeg gyűlölni kezdte és gyűlölködő szavakkal illette. A fokozódó tömegtüntetések elhárítására Veszprémből a lövészezredtől egy zászlóalj be lett rendelve Nix százados és Ferge főhadnagy parancsnoksága alatt, akik állandó készültségben voltak.

Dunapentele megerősítésére ugyszintén egy századot küldtünk ki Sárbogárdról.

A személyi állomány előtt ismertettük a Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének parancsát."

35.

A hiradó ezred katonái Budapesten tüzharcot vívtak a felkelőkkel, mindkét oldalon több sebesült veszteség.

36.

Nyiregyháza; a lövész ezred jelentéi:

"A tüntető felvonulók a Fő téren és a laktanya előtt gyülekeztek. Miután nem sikerült a felvonulást békés eszközökkel feloszlatni, az ezred kivezényelt egységei kézigránátokat dobtak a tüntetők közé. 21 sebesült."

37.

Hódmezővásárhely; a légvédelmi tüzérezred jelentése:

Panaszkodik a személyi állomány ingadozásán. Elmarasztalja az ellenforradalmi beállítottságu tiszteket, Garamszegi Miklós és Futó Árpád hadnagyokat. Vizi Béla szigorló orvost őrizetbe veszik!

38.

Cegléd; a tüzérezred parancsnoka jelenti:

"A tüntetés feloszlatása nem sikerült békés eszközökkel. A tüntetők ellen sortűzet kellett vezényelni. Két halott."

39.

Dunapentele; a légvédelmi tüzérezred jelenti:

"Felvonulók a laktanya elé jöttek és fegyvert követeltek, hogy Budapestre mehessenek harcolni. A felszólításra sem távoztak. Így kénytelenek voltunk sortűzet vezényelni a tömegre. Két halott és 16 sebesült maradt a kövezeten."

40.

Október 26. péntek:

Mivel a párt által sugallt kormány-nyilatkozatok továbbra is ellenforradalomról és annak leverése szükségességéről beszéltek, a honvédségi alakulatok parancsnokai egyre keményebb fellépést követeltek alárendeltjeiktől, a "rend" /itt egyértelműen a fennálló kommunista vezetők által irányított proletárdiktaturának csufolt rendet kell érteni/ fenntartására.

Szerencsére ekkor már a katonák közül is többen kezdték látni a valódi helyzetet. Lélekben egyre többen azonosultak a nemzet egészével. A következő napokban egyre többen tették magukévó a haladó követeléseket. Egyre többen keresték a kapcsolatot a városban spontán megalakuló forradalmi bizottságokkal és kísérletek történtek a honvédségi alakulatokon belüli forradalmi bizottságok megalkotására. Ez a legtöbb helyen nem sikerült, mert a parancsnokok az alakulatok párt és politikai apparátusa ezt meg tudta akadályozni.

A legtöbb alakulat parancsnoksága 26-án és 27-én fokozott erőfeszítéseket tett a rend fenntartására, de mint látni fogjuk nagyon sok helyen még a forradalom győzelme után, október 28. és november 3-a között is, szabotálni próbálták a forradalom kibontakozását, az ország biztonsága érdekében hozott intézkedéseket.

Ezek után nézzük meg az október 26-i dokumentumokat. Miután a felkelők a többször meghirdetett és többször módosított határidő elteltével sem tették le a fegyvert, fittyethányva a statáriumra és a kijárási tilalomra, tovább folyt az elkeseredett küzdelem.

Egyre több kifüstölt szovjet harckocsi és páncélgépkocsi volt látható az utcákon, egyre több szovjet katona és főleg magyar fiatal vesztette életét, vagy sebesült meg a harcok során.

Nézzük meg mit csinált ezalatt a néphadsereg? Felhivom a Kedves Olvasó figyelmét, hogy egyre több, a forradalom szempontjából pozitív eseménnyel is találkozunk. A dokumentumok száraz, kommentár nélküli felsorolásából magának kell eldönteni, hogy melyik az, ami a forradalom melletti kiállást és melyik az, amelyik a forradalom elárulását dokumentálja.

Gyurkó vezérőrnagy a kecskeméti hadtest parancsnoka az egyik legkövetkezetesebb árulója a forradalomnak, az első perctől kezdve elszántan küzdött a rendszer fennmaradásáért. 26-án parancsot adott a kiskunhalasi gépesített ezrednek, hogy induljon Budapestre.

"Az ezred 02 órakor kapta a riadóparancsot és 04 órakor indult Budapestre. Kecskeméten, Soroksáron át a Népligetnél lévő Kiss János laktanyába kellett bejutnia az ezrednek, de a soroksári juta-domboknál

megtámadták őket, amikor is az ezred felderítő főnöke, Jurinovics Miklós százados halálos lövést kapott.

Az ezredparancsnok Hodosán Imre őrnagy harchoz vezényelte az ezredet. A katonák utcai harcban küzdötték be magukat a papirgyáron, az ostya gyáron, a téglagyáron és a kertészetten át házról-házra haladva a Határ uthoz. Hat és fél óras harc után estére az ezred bejutott a Kiss János laktanyába. Egy halott és több mint 20 sebesült katona volt a veszteségük. A felkelők 80-85 halottat, 30-40 sebesültet vesztettek és az ezred fogságába került 23 fő, akik azt vallották, hogy véletlenül keveredtek bele az eseményekbe. Az ezred zsákmányolt összesen 108 fegyvert, 300 kézigránátot és mintegy 20 ezer darab lőszeret."

41.

Zrínyi Miklós
A ~~Zalka Máté~~ Katonai Akadémián tovább folyt a felkelők elleni katonai tisztoगतó hadművelet és tovább mélyült a párttal való spontán együttműködés. Ezen a napon került sor a VIII.kerületi PB. felfegyverzésére. Ugyanezen a napon az akadémiáról kivezényelt csapatok szovjet harckocsik segítségével felszámoltak egy 70 főből álló felkelő csoportot.

42.

A II.Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola hallgatói, akik szívük mélyén egyetértettek a forradalommal, parancsnokaiknak engedelmeskedve résztvettek a járőrözésben, melynek során a Kerepesi uton több felkelőt elfogtak.

43.

Minden egyetemen működött katonai tanszék, amiknek a feladata az volt, hogy a hallgatókat felkészítse a tartalékos tiszti vizsgára. A forradalom alatt e tanszékekre hárult az a feladat, hogy az egyetemistákból olyan rendfenntartó "nemzetőr" egységeket alakítsanak, amelyek képesek segítséget adni a rendőrségnek és a honvédségnek a rend fenntartására, ill. az ország megvédésére. Ez a téma egy külön tanulmányt érdemelne. A következőkben csak egy-két epizódra utalok, amelyek azt bizonyítják, hogy a legtöbb tanszék ezekben a napokban nem állt a helyzet magaslatán, holott hatalmas lehetőségeik voltak.

A Sopronban működő Erdő és Bányamérnöki Egyetem jelenti:

A tanszék elvesztette a hallgatók bizalmát, nem is köszönnek.

44.

Érdemes egy kicsit részletesebben megvizsgálni egy-egy ezred, vagy önálló zászlóalj jelentését, ami pontos képet mutat az egység szerepléséről az adott időszakban.

Nézzük pl. a nagyatádi lövészezred jelentéséből a bevezető részt:

"Ezredünk hadosztályparancsnok parancsára Pécsre ment és itthon Nagyatádon csak 70 fő egyetemista maradt, akiknek fegyvert nem adtunk. Itt Nagyatádon nem kellett félni az ellenforradalmároknak, hisz nem volt, aki ténykedésükben megakadályozta volna őket.

Ugyanis az egyetemisták Kurucz Ferenc hadnagy vezetésével és a fiatal tisztek 70 %-a, az ellenforradalom oldalán állt.

A hadosztályparancsnokság felől kiadott intézkedéseket mind végrehajtottuk, azonban amikor Sajti alezredes[☒] vette át a parancsnokságot, egyáltalán nem hajtottuk végre parancsait."

45.

Majd így folytatja a jelentés:

"Parancsot kaptunk, hogy reggel 5 órára érjünk Pécs nyugati kijáratához és vegyük fel a kapcsolatot a párt vezetőivel, a rendőrséggel és a megyei Á.V.H. főoszt. vezetőjével, Bradács alezredessel. A városba beérve voltak olyanok is, akik köpködtek bennünket. Nem kis mértékben voltak, akik üdvözöltek bennünket. Ezredünket 26-án 8 órakor a Pécsváradi uti A/1 laktanyába helyezték el, ahol egy felszámolandó alakulat még ott lévő 60 tisztje és az ÁVH belső karhatalom szálláscsinálói 80 fővel kézfegyverekkel felszerelve a laktanya biztosítását és Pécs város rendjét tartották fenn. Ez idő alatt az ezredparancsnok Bogya Imre százados a megyei pártbizottságon volt eligazításon. A laktanyában lévő A.V.H-s egység parancsnoka beérkezésünk után utasította Szalma főhadnagyot, az ezred törzsfőnökét, hogy szervezzen kisebb csoportokat, mely csoportokba 5-5 fő államvédelmi katonát

^r
☒ Nov.1-jén a leváltott és letartóztatott Matács Pál ezredes hadosztályparancsnok helyett a Katonai Forradalmi Tanács Sajti Albert alezredest bizta meg a hadosztály parancsnoksággal.

is beosztottak.

Ezeket a csoportokat megalakítottuk és azonnal kiküldtük a város különböző területeire gépkocsikkal a tömeg feloszlására. Délutánra ezek a rendet teljesen helyreállították Pécsen. Ebben a munkában szorosán együttműködtünk a belső karhatalommal, a rendőrséggel, valamint a határőrség Pécsen lévő részeivel.

Október 26-án este 23,30-kor a megyei főosztály épületében lévő ezred műszaki szakaszt, az ezred felderítő szakaszt, és az ezred vegyvédelmi raját Rácz József hadnagy, Törökbálint hadnagy és Szabó Lajos hadnagy vezetésével kiküldtük Komlóra, hogy nyujtsanak segítséget az ottlévő fegyőröknek a 870 fő rab kitörésének megakadályozására.

A kiküldött részleg egy része a rabok őrzését látta el, a másik része pedig a komlói karhatalmi erőt erősítette meg. A rabok, akik már arra az időre valamennyien az udvaron voltak, látva az erősítés érkezését, visszahúzódtak az épületbe, így különösebb beavatkozásra ekkor nem került sor.

Még ezen a napon tudomásunkra jutott, hogy az esti órákban Pécs városában nagyobb tüntetést szerveznek. Erre Bogya százados intézkedett a csoportok kiküldésére a város tereire, utcákon a járőrözés megszervezésére és a fontosabb objektumok megszállására. /Pártszékház, főposta, megyei főosztály, stúdió, vasutállomás, uránium bánya, repülőtér stb./ Benn a laktanyában a

belső karhatalommal és az ezred közvetlen alegységeivel megszerveztük a laktanya biztosítását. Közben este a tüntető tömeget a katonák riasztólövésekkel szétzavarták és a rend teljesen helyreállt. A tüntetésből kiemelt hangadókat a rendőrség őrizetbe vette. Egységünk politikai munkásai Szél István főhadnagy kivételével az első pillanattól kezdve elítélték a fegyveres ellenforradalmat."

46.

Kiskörös; a tüzérezred parancsnoka jelenti:

"A hadtestparancsnok parancsára két vadászrepülőgép tüzet nyitott a felvonuló tömegre. Két sebesülés történt."

47.

Szentes; a légvédelmi tüzérosztály parancsnoka jelenti:

"Drávecz főhadnagy helyőrség komendáns jelentette Majoros őrnagynak, hogy a Kossuth téren nagyobb számú tömeg gyülekezik és le akarják verni a csillagot a szovjet emlékműről. Ekkor érkezett oda Majoros János őrnagy és parancsot adott az őröknek, hogy használják a fegyverüket, ha a 4-500 fős tömeg az emlékműhöz nyul!"

48.

Ugyancsak a szentesi tüzérosztály jelentéséből:

"Reggel jelentés jött a járási pártbizottságtól, hogy a katonák a vasutállomásnál a sapkájukról leszabdalták a sapkarózsát. Bagics százados és Hódi főhadnagy kiment

a vasutállomásra, behozták a katonákat és fogdába tették. Majd az osztályparancsnok parancsot adott a sapkarózsák visszahelyezésére, mivel azt zendülésnek vélte."

49.

Kiskunfélegyházán a hadosztályparancsnok parancsára a város területén mindenféle csoportosulást meg kellett szüntetni.

A párt és állami vezetőket, akiket az ellenforradalmárok üldöztek, a parancsnokság épületében megőrizték. A hadosztály tüzérfőnök megszervezte a város utjainak lezárását páncéltörő lövegekkel, a Pestről kiszorított ellenforradalmi csoportok ellen, ill. megakadályozni, hogy ezek behatoljanak Kiskunfélegyháza területére.

50.

Bajáról jelenti a lövészezred parancsnoka:

"... A zenekar és a küldöttség kivonult az emlékműhöz, majd újra a Himnusz mellett megkoszorúzták az emlékművet. Elénekeltek a Szózatot és a zenekar megindult a műuton befelé a város felé azzal, hogy a tömeget elviszi a laktanya elől zeneszóval. A tömeg fel lett szólítva, hogy hagyja el a laktanya területét. A tömeg a parancsnak nem tett eleget, többszöri felszólításra sem távozott, hanem követelték, hogy a honvédség vonuljon ki velük a Béke térre. A hadosztály-

parancsnok parancsot adott a tüzelésre! /Szerencsére erre akkor nem került sor./"

51.

Ugyancsak Bajáról jelenti a harckocsizó ezred parancsnoka:

"Ezen a napon Baján megalakult a polgári szervekből és a katonákból álló honvédelmi bizottmány, melynek a helyőrség alakulat parancsnokai hivatalból tagjai voltak. Ez a bizottmány követelte, hogy fegyverezzük fel a polgári lakosságot és a helyőrség alakulataival együtt vonuljunk fel Budapestre a szovjetek ellen harcolni. Közben a helyőrség parancsnokát felsőbb utasításra leváltották és helyette alakulatunk parancsnoka Ferenczy Ferenc alezredes vette át a helyőrség parancsnokságát. A helyőrségparancsnok a polgári lakosság felfegyverzését és a Budapestre való felvonulást megtagadta."

52.

Kaposvárról jelenti a hadosztályparancsnokság:

"A járőrök jelentették, hogy a városban a tömeg megkezdte a középületeken és egyéb helyeken a vörös csillagok leverését. Az eseményt jelentettük úgy a V.K. mint a politikai főcsoportfőnökség felé. A politikai főcsoportfőnökségtől olyan utasítást kaptunk, hogy a tüntetéseket akadályozzuk meg, azonban a csillag levételét ne gátoljuk. A csillagok levétele után a tömeg a hősi emlékműhöz akart menni, azonban az erős

honvédségi őrizet megakadályozta az emlékmű megrongálását, ill. ledöntését.

A törzsnél rendkívüli taggyűlést tartottunk, ahol a tagság határozatot hozott, hogy a kormány és a párt mellé felsorakozva kész végrehajtani annak utasításait."

53.

A Kecskemétről Budapestre vezényelt gépkocsi ezred jelenti:

"Kb. 01.00-kor a hármas főosztály és az utlevélosztály ismét segítséget kért, mivel a civilek újabb csoportokat szerveztek és ezekkel a csoportokkal újra támadták az utlevélosztályt és a főosztályt. 01,30-kor a második zászlóalj, az ezrediskola és egy harckocsi az ezredparancsnok vezetésével ismét kiment a főosztály segítségére. Kb. 2.00-kor érkeztek meg, ekkor már a civilek lőtték a főosztályt és az utlevélosztályt. Itt először a támadó civileket felszólítottuk, hogy fegyvereiket és lőszereiket adják át, ők maguk pedig menjenek haza.

Azonban azok több felszólítás ellenére sem voltak hajlandók fegyvereiket átadni és így a kialakult helyzetben lefegyverezték a civilek egy részét, 9-et elfogtak és beszállították a Zrínyi Akadémiára. A harc közben meghalt Fekete Lajos tizedes és megsebesült Horváth István hadnagy. /A felkelők veszteségéről nincs jelentés./

A kirendelt részlegből az utlevélosztály és a hármas főosztály védelmére kintmaradt az 5. és 6. század, Éles Gyula főhadnagy parancsnoksága alatt."

54.

Kecskemét; a hadtestparancsnokság jelentéséből:

"Szentkirályi alezredes hangszórós gépkocsin keresztül felszólította a tömeget a szétoszlásra. A tömeg azonban a felszólításnak nem tett eleget. Erre Szentkirályi alezredes tűzparancsot adott, mire a katonák a tömeg fölé lőttek. A leadott lövésekre a tömeg szétfutott, mondhatni hanyatt-homlok menekült."

55.

Szegedről jelenti az odavezényelt kiskunmajsai lövész-ezred parancsnoka:

"Szegeden a délelőtt 10.00-re tervezett tömeggyűlésre már nem csak az ifjúság, hanem az üzemi dolgozók is csatlakoztak. A katonai parancsnokság tudomást szerzett a gyűlés helyéről és idejéről, ennek megfelelően úgy intézkedett, hogy az ottlévő zászlóaljok a teret, valamint a térre vezető utakat lezárják.

A gyülekező tüntetők, ekkor már 25-30 ezer fő, miután nem tudott a térre behatolni, rágalmazó szavakkal bántalmazták harcosainkat és tisztjeinket. Pl. "lődd agyon a tisztedet, és állj közénk! - Ha magyar vagy, állj közénk stb." Az ottlévő parancsnokok látva a helyzet feszültségét, parancsot adtak riasztó lövések leadására. A riasztó lövések következtében Svarc Lajos polgári lakós életét vesztette.

A tömeg látva a halottat, ismételten a térre, a tanács-házára akart vonulni, amelyet a parancsnokok újbóli riasztó lövésekkel akadályoztak meg."

56.

Keszthely:

A hadosztályparancsnok erélyes intézkedéseket tesz a városban a rend fenntartására. Különösen a mezőgazdasági akadémia hallgatói a fő szószólói a forradalmi eseményeknek. A hadosztályparancsnok előbb letartóztatja a felkelés 3 fő szervezőjét, majd a tiltakozó megmozdulások elfojtására bevezeti a katonai diktaturát.

57.

Zalaegerszegen a felháborodott tömeg felvonulásokat szervez és fenyegetőleg lép fel a pártbizottság épülete előtt. Az ezredparancsnok 5 rohamlöveget és gyalogságot küld a pártbizottság felmentésére. Tisztázatlan körülmények után /egyések szerint a PB ablakából kezdődően/ tüzharc keletkezik. Három halott és öt sebesült marad a téren.

58.

Esztergomban, ezen a napon folyamatosan zajlanak a tüntetések, felvonulások. Egyik tüntető csoport egy busszal a fekete kapun keresztül a hadosztályparancsnokság elé vonult, hogy fegyvert kérjen a szovjetek elleni harchoz. Miután felszólításra nem távoztak el, a parancsnokság előtt álló harckocsi ágyujából tüzet nyitott a buszra, majd a parancsnokság ablakaiból gyalogsági fegyverekkel lőtték a fegyvertelen tömeget. 12-14 halott és sok sebesült maradt a helyszínen.

59.

Az előzőleg Aszódról felvezényelt gépesített ezred harcosai 25-26-án tüzharcot vívtak a Soroksári uti üzemekben meghuzódó felkelőkkel. A katonák nem nagy lelkesedéssel veszik fel a harcot a velük szembenálló fiatalokkal, hiszen legtöbbször titokban rokonszenveznek velük. Ennek ellenére ezen a napon 150-200 felkelőt fognak el.

60.

Békéscsabán 26-án tüntetés zajlott le, ahol a résztvevők 16 pontban fogalmazták meg követeléseiket és röpcédulákat osztogattak. A szervezkedés élére Fekete Pál orosz-magyar szakos tanár állt. A gyűlés után egy szűkebb értekezletet tartottak, ahol elhatározták a forradalmi bizottság megalakítását, az Á.V.H. és a pártbizottság lefegyverzését, valamint előkészítették a 27-i nagygyűlést.

61.

Székesfehérváron Mikeš József vezérőrnagy felhívással fordult a város lakosságához.

Részletek:

"A Magyar Néphadsereg, a magyar nép, a párt és a kormány hű fia, s ezért a dolgozó nép érdekében a párt és a kormány határozata szerint a rendet fenn fogja tartani!

Székesfehérvár dolgozó népe! Kérlek benneteket, a Magyar Néphadsereg katonáinak nevében és a ti

érdeketekhen, hogy ne ragadtassátok el magatokat megfontolatlan cselekedetekre. A néphadsereg tagjai esküjükhöz hiven, a fegyvert nem adják ki kezükből, viszont fegyvert csak akkor használnak, ha támadás éri őket, vagy az állam és a dolgozók anyagi javait, középületeket, szerveket, személyeket. Segítsetek leleplezni és a hatóság kezére juttatni az ellenséges provokátorokat, bujtogatókat, az esetleges fosztogatókat és a személyek biztonsága elleni fellépőket. Ezzel együtt védjük anyáinkat, testvéreinket, gyermekeinket."

Az üzemek részéről délelőtt nagyszabásu tüntetést szerveztek, a hadtest törzsből kiküldött tisztek ezt nem tudták megakadályozni. "Ruszkik haza", "Éljen a magyar függetlenség" jelszavakat hangoztattak.

A tömeg követelte a politikai foglyok kiszabadítását. A megyei börtön megvédésére egy lövész század lett kivezényelve, amelynek parancsnoka Mikes vezérőrnagytól olyan parancsot kapott, hogy a tömeget minden eszközzel oszlassa szét, ha kell akkor lőjön is! Közben Mikes vezérőrnagy már a szovjet harckocsik segítségét is kérte.

Estére kb. 20 ezer fős tömeg tüntetett a városi tanács előtt. A honvédség is képviselte magát 50 fegyvertelen harcos és Halász alezredes személyében.

Az összegyűlt tömeg fegyvert követelt és "menjünk Pestre" jelszót hangoztatta. Halász alezredes és mások az erkélyről szóltak a tömeghez, hogy oszlanak szét, nincs értelme Pestre menni. A Szózat és a Himnusz eléneklése után a tömeg szétoszlott. Ezután kb. 200 fő fiatal minden erővel a TEFU kocsikon pestre akart menni. Sikerült őket leszerelni."

62.

Már az egész országban elterjedt, hogy Budapesten a Corvin köz és a Kilián laktanya a forradalom két "fellegvára". A Kiliánról minden katona tudta, hogy ott a műszaki építő zászlóalj katonái voltak elhelyezve. Így minden parancsnok szemében, akik szemben álltak a forradalommal, megbizhatatlannak tűnt minden műszaki építő zászlóaljból szolgálatot teljesítő katona. Ez tűnik ki az alábbi jelentésből:

"A székesfehérvári műszaki építő zászlóalj parancsnoka kérésére a zászlóaljnál kintlévő fegyvereket a hadtest parancsnokságra beszállítottuk."

63.

Verpeléten a nehéz harckocsiezred parancsnoksága szilárdan kézbentartotta az egységet, rendszeresen járőröztek, védték az objektumokat és több alkalommal kerültek összetűzésbe a felkelőkkel. Az október 26-i jelentésben egy 210 fős csoport lefegyverzéséről számolnak be.

64.

Dunapentele: Az előző napi sortűz hatására újabb, még nagyobb tüntető csoport indul el a laktanyához. Mivel felszólításra sem távoznak, sőt "fenyegetőleg" lépnek fel, újabb sortűz a figyelmeztetés, ahol a felkelőknek három halott és hat sebesült a vesztesége. 65.

Ezen a napon kerül sor hivatalosan a párt központi vezetőségének javaslatára a Partizánszövetség mozgósítására és felfegyverzésére. 66.

Október 26-nak kiemelkedően tragikus eseménye volt a mosonmagyaróvári sortűz. Az itteni események közismertek, csupán emlékeztetőül közlöm, hogy a sortűznek 105 halálos és ennél több sebesült áldozata volt. A tömeggyilkosság híre futótüzként járta be az országot és mivel a kormány még mindig az "ellenforradalmi lázadás" koncepciójának alapján állt, a következő nap még jobban polarizálódtak a frontok és most már minden becsületese embernek színt kellett volna vallania.

A legfelsőbb vezetés is érezte, hogy ha az előző napokban megkezdett uton halad, a népharag rövidesen elsöpri őket. Ezért megpróbálkoztak olyan "népszerű" intézkedéseket fogantatosítani a hadseregben, mint előző nap a politikai életben.

Mint ismeretes 25-én és 26-án a Moszkvából nagy sietve megérkezett Mikoján és Szuszlov folyamatos tárgyalásokat folytatott a párt és az állam vezetőivel, aminek a lényege az volt, hogy látszólagos engedményekkel kell a tömegek haragját lecsillapítani. Ennek során menesztették Gerő Ernőt, Hegedüs Andrást, Piros Lászlót és így került sor arra, hogy ^{27 é} ~~26~~-án leváltották honvédelmi miniszteri tisztjéről Bata Istvánt a tehetségtelen, villamoskalauzból lett tábornokot és helyére kinevezték Janza Károly altábornagyot az addigi hadtáp csoportfőnököt. ^{néhány nap múlva} Batával együtt távozott még néhány sztálinista tábornok is a vezetésből.

Azonban mint látni fogjuk, a változásoknak ez a gyenge fuvallata nem ért el a csapatokhoz, és ott még továbbra is a régi keményvonal maradt a meghatározó.

Október 27. szombat:

Budapesten tovább folynak az elkeseredett harcok. A főbb utvonalak: Nagykörut, Rákóczi ut, Üllői ut stb. ostromlott város képét mutatja. A szovjet harckocsiágyuk által megrongált házak romjainak törmelékei között kifüstölt szovjet harckocsik és páncélgépkocsik és a körülötte heverő holttestek az egyik oldalon, az uttesten rekedt villamosok roncsai, kiégett gépkocsik, megtépázott fák, leszakadt villamosvezetékek és a temetőben százával összehordott forradalmár és ártatlan járókelő holtteste a másik oldalon jellemezte a harcok hevességét.

A szabadságharcosok első napok spontán és szervezetlen akciói helyett egyre jobban a szervezett szerű ellenállás bontakozik ki és a város különböző pontjain olyan csoportok alakulnak, amelyek egyre jobban a katonai egységek működési elvén felépülő képet mutatnak. Az egységek élén parancsnokok, az alegységek élén alparancsnokok vezették a harcot. Igaz, az egységek létszáma gyakran változott és cserélődött, de a "mag" mindig megmaradt és a hazafias lelkesedés újból és újból feltöltötte a megritkult sorokat. A parancsnokok gondoskodtak a harcosok élelmezéséről, orvosi ellátásáról, elhelyezéséről. Igyekeztek fegyvert és lőszert szerezni, elsősorban a rendőr őrszobáktól, a szabadságharcos szövetség raktáraiból, a fegyvergyárakból, de fontos beszerzési forrás

volt a szovjet hadseregtől szerzett, elsősorban az elvett és a magukat megadó szovjet katonáktól elvett fegyver, sokszor nehézfegyver.

A honvédség ekkor még a felkelők ellen volt és egyetlen adat sincs arra, hogy bárhol fegyvert vagy lőszert adtak volna a szabadságharcosoknak.

A legszervezettebb és az ellenségnek legnagyobb veszteséget okozó szabadságharcos egységek a következők voltak:

A legerősebb és világhírnévre szert tett egység a Corvin közben elhelyezkedő csoport volt. Itt ajánlom szíves figyelmükbe Pongrátz Gergely könyvét, ami részletesen leírja a csoport történetét és harcait. 67.

A Corvin csoporthoz szorosan kapcsolódott a Kilián lak-tanya Liliom u-i és körüti szárnyában elhelyezkedő kisebb létszámú felkelő csoport.

A többi szabadságharcos egység, amely a környéken szerveződött, kapcsolatban volt egymással, kölcsönösen tájékoztatták és ha kellett segítették egymást. Nagyobb egységek parancsnokságai a Práter u-i iskolában, a Tüzoltó u-ban, a Tompa u-ban voltak, melyek kiegészültek a környező utcákban, tereken, épületekben elhelyezkedő kisebb csapatokkal. Nem véletlen, hogy ezen a környéken bontakozott ki a leghevesebb ellenállás, itt okoztak legnagyobb veszteséget a szűk utcákban belebonyolódott ellenségnek.

Érdekességként megemlítem azt a tréfás mondást, ami abban az időben a következőképpen hangzott: Hány nagyhatalom van a világon? A válasz: négy. - 1. USA, 2. Szovjetunió, 3. a VIII. kerület, 4. IX. kerület.

A város más pontjain is alakultak jelentős szabadságharcos csoportok. Jó lenne, ha akadna olyan krónikás, aki Pongrátz Gergelyhez hasonlóan megírná a Baross tér, a Széna tér, az Újpestiek, a Móricz Zs. körtér, a pest-erzsébeti és a soroksári harcok történetét.

Bár ezt a két utóbbit Oltványi László már részben feldolgozta.

68.

Mi volt a helyzet vidéken? A polarizáció tovább folytatódott. A városokban, falvakban ekkorra a legtöbb helyen megalakultak a különböző forradalmi bizottságok, bizottmányok, amelyek egyre több helyen vették át a hatalmat. Leváltották, vagy elzavarták az előző párt és tanácsai apparátust, amely kitartott az előző hatalom mellett. Ezek a forradalmi bizottságok kapcsolatot kerestek a helyi katonai alakulatokkal, hogy segítsék a forradalom kibontakozását, a szovjet hadsereg elleni felkészülést, a nemzetőrségek felfegyverzését.

Az események pontosan nyomon követhetők azokból a dokumentumokból, amelyek az alábbiakban kerülnek közlésre.

Egyre gyakrabban találkozunk a forradalom szempontjából

pozitívan értékelhető megnyilatkozásokkal, mint pl. az alakulatoknál spontán létrejövő forradalmi katonai bizottságok, hazafias, szovjetellenes megnyilatkozások. Több helyen követelik a párt és politikai apparátus hadseregből való eltávolítását a forradalom polgári szerveivel való együttműködést. A jelentésekben egyre gyakrabban tűnnek fel olyan nevek, akiket "ellenforradalmi" megnyilatkozásaik miatt marasztalnak el a parancsnokok.

Szolnokon a repülőtiszti iskola jelentésében olvasható:

"Október 27-én a város forradalmi tanácsa követeli a város védelmének megszervezését. Jelentik, hogy Törökszentmiklóson 6-800 fő fegyvert kér, éltetik a honvédséget és elállják az utat a szovjet harcokocsik elől." 69.

A kecskeméti gépesített ezred Budapestre vezényelt parancsnoka jelenti:

"A HM körül erős tüzharc fejlődött ki. Ez idő alatt a HM-en keresztül szoros összeköttetésben voltunk a HM és környékét védő szovjet parancsnoksággal. Ugyanez idő alatt főleg az esti sötétedés után állandó járőrözést hajtottunk végre, a Marx tér, Margit hid, Parlament, Alkotmány u. által bejárt területen.

Kb.22 órakor az ezred parancsnoka a második zász-

lőalj parancsnoka és a harckocsi zászlóalj parancsnoka a HM-be ment eligazításra a Corvin elleni roham megindításával kapcsolatban. Az eligazítást Kovács vezérőrnagy a hadműveleti csoportfőnök és ^{Lascsenkó} ~~egy~~ szovjet altábornagy, valamint a Budapesten állomásozó szovjet páncélos alakulatok parancsnoka tartotta. Az eligazítás lényege, az ezred személyi állományából 280 fő szovjet páncélgépkocsikon és a szovjet harckocsik támogatásával 06.00 órakor 20 perces tüzérségi előkészítéssel megrohamozza három irányból a Corvin mozit." 70.

A Petőfi Akadémia parancsnoka jelenti, hogy nagyszabású akciót hajtottak végre Budakeszin és környékén, ahonnan 134 főt hoztak be. Ekkor már mintegy 3-400 fő elfogott felkelő volt az akadémia fogságában. Ezen a napon a Széna téri felkelők egy zsákmányolt páncélgépkocsival az akadémia előtt haladtak el. Az akadémia védői tüzet nyitottak. A gépkocsit kilőtték, 4 halott és 4 sebesült maradt hátra. 71.

A budapesti őrzászlóalj naplójából:

"A hadműveleti csoportfőnökségről a következő parancsot kapjuk: A Széna téri felkelő csoportot le kell fegyverezni. Ha nem hajlandók semmire, meg kell őket támadni és fel kell számolni!" 72.

A harckiképzési csoportfőnökség jelentéséből:

"Szabó altábornagy és Tóth ezredes csak azokat a tiszteket engedi szolgálatba lépni, akiknek a sapkáján a régi cimeres jelvény van. A nemzetiszínű szalagos sapkában megjelenők nem megbízhatóak.

73.

Miskolcraól jelentik:

Az előző napi sortüz után a lakosság felháborodása olyan nagy, hogy a rendőrség és az Á.V.H. nem mer mutatkozni. A honvéd alakulatok a laktanyákba zárkóznak, a városban az egyetemisták tartják fenn a rendet.

74.

A kiskunfélegyházi hadosztály parancsnoka jelenti:

"A reggeli órákban a város területén, üzemekben kisebb csoportok gyülekeztek. ... A parancs értelmében a törzs személyi állománya kiszorította a Petőfi térről a tüntetőket a mellékutcákba. A tömeg kiszorítását két lökhajtásos repülőgép is segítette a hadtestparancsnok parancsa értelmében. ... A parancsnok elhatározása az volt, hogy a tömeget minden eszközzel szét kell kergetni. Ekkor a hadosztály törzs tisztikara és közvetlen alegységei a tömegre riasztó lövéseket adtak le, minek következtében a tömeg szétoszlott. ... A járőrök riasztó lövéseket adtak le az éj folyamán is.

75.

Baján erre az időre a város forradalmi bizottsága eredményesen tevékenykedett és gyakorlatilag átvette a hatalmat a régi párt és tanácsi apparátustól. Erélyes fellépést követelt a levitézlett elvtársak félreállítására, a nemzetőrség felállítására és a szovjetek elleni harc előkészületeire.

A bajai helyőrség parancsnoka Ferenczi Ferenc alezredes viszont a régi rend híve maradt.

"A helyőrség parancsnok úgy határozott, hogy a további uszítások és ellenségeskedés megakadályozása érdekében megszálljuk a várost és birtokba vesszük a tanácsházát, amelyet 27-ről 28-ra virradó éjjel végre is hajtottunk."

76.

Kiskunhalasról jelenti a tüzérezred parancsnoka:

"Az esti órákban egy kisebb létszámú csoport gyülekezett a Fő téren, ahol követelték, hogy a honvédség adja át a fegyverét azon a címen, hogy a budapesti felkelőknek fegyveres segítséget nyujtsanak, ezt megelőzően ugyanis ugyanezzel a céllal a Kisipari KTSZ küldöttsége követelésében is kérte, hogy nagyobb számú fegyvert adjunk át részükre.

A helyőrség parancsnoka Miklós Gergely alezredes-e helytelen követeléseket megtagadta. Egyes hangoskodók trágár szavakkal illették a honvéd tiszteket, magyartalannak nevezték őket, majd le akarták

szakítani Miklós alezredes vállapját. Intézkedésében elrendelte, hogy füstgyertyával és könnyfakasztó gránáttal kényszerítsék a csoport feloszlását. Ezután az ottlévő járőr alegységek sortüzet adtak le a levegőbe, s a sortüz elhangzása után kettő fő halott maradt a téren.

A helyőrség alakulatai, különösen a tüzérezred parancsnoka és politikai helyettese, a legmesszebbmenő támogatást és segítséget nyújtottak a városi és járási párt és tanács vezetőinek. Az együttműködés a legelvtársiasabb volt a honvédség és a város vezetői részéről.

Az egység Szegedre vezényelt részlege az éjszaka folyamán a városba 50 fős járőrt küldött ki a hadosztály tüzérfőnök parancsára, ahol a hadosztály tisztjeivel együtt lövöldöztek és kézigránátot dobtak megfélemlítés céljából.

77.

Nem érdektelen egy kicsit hosszabban időzni a kaposvári hadosztály jelentésénél, mert közvetlenül érzékelhető az a feszült és ellentmondásos helyzet, ami a katonai vezetés és a forradalmi tömegek között ezekben a napokban fennállt;

"A hadosztálytörzs vezetése továbbra is szilárdan állt, és a parancsnok a csapatokat kézben tartotta. Ahol a megyében valami rendzavarás volt, oda 20-25 fős csoportot küldtünk ki tisztek vezetésével a

rend helyreállítására. Ezeket a rendzavarásokat sikerült elfojtani.

Ezen a napon az üzemek képviselői gyűlést tartottak, amelynek célja a megyei nemzeti tanács létrehozása volt. A gyűlésen kb. 300 ember volt jelen. Követelték az Á.V.H. feloszlását. A budapesti felkelőket szabadságharcosként emlegették.

A jelenlévők a honvédség hangját követelték. Ilyen közbekiáltások és felszólalások hangzottak el:

"adjon fegyvert a honvédség, - a kaposvári helyőrség vonuljon föl a budapesti harcosoknak a segítségére a szovjet csapatok ellen -

A gyűlésen Martics ezredes elvtárs is felszólalt és ezeket a követeléseket határozottan visszautasította, mire sértő felkiáltások hangzottak el a hadseregre és Martics ezredes elvtárs személyére vonatkozóan.

Erre az ezredes elvtárs a termet elhagyta.

Ez után Kunszabó ujságíró javaslatára az elnökségből a pártbizottság titkárát eltávolították. Ekkor Molnár százados szólalt fel és kijelentette, hogy a hadsereg az ellenforradalmárokat nem fogja támogatni, a proletárdiktaturát meg fogja védeni.

A nemzeti tanács ülése ezután két részre szakadt.

A pártbizottság titkárát visszavették az elnökségbe.

Ekkor Kunszabó egy 300 fős tömeggel a nemzeti bizottság gyűlése elé vonult, hogy rákényszerítse akarátát a nemzeti tanácsra. Ez a tömeg később felvonult a szovjet

emlékműhöz, hogy azt lebontsa. Az emlékmű biztosításához nagyobb tiszti csoportokat, valamint a 26-dik lövészezredtől két rohamlöveget vezényeltünk ki. Mire a rohamlövegek az emlékműhöz értek, a hadosztály tisztjeiből alakított tiszti csoport riasztó lövésekkel a tömeget szétoszlatta. Ez alkalommal két sebesülés történt. Ezzel egyidőben egy másik tiszti csoport az ujonnan gyülekezett tömeget felszólította a feloszlásra. Ezek a felhívásra közáporral válaszoltak. Erre a tiszti csoport riasztó lövésekkel és ködgránáttal a tömeget szétoszlatta. 54 főt a laktanyába kísért. Itt megállapítást nyert, hogy a tömeget a "Zrinyi kör" jobboldali csoportja szervezte a fasiszta Kunszabóval az élen."

78.

A Pécsre vezényelt nagyatádi lövészezred parancsnoka jelenti:

"Ezen a napon már Pécssett környező községekben is szét kellett küldeni katonákat, mintegy 13 felé, 10-13 fős csoportokban, hogy megakadályozzák a zavargásokat. 27-én reggel Komlón, nagyszámu tüntető sereglett a rendőrség, a pártbizottság és a városi tanács épülete elé. A tüzoltóság fecskendőkkel történő beavatkozása ugyan pillanatnyilag a tömeget szétoszlatta, de az újra szervezkedett és közáport zuditott a tüzoltókra, katonákra, rendőrökre. Erre a kintlévő katonák és rendőrök riasztó lövéseket adtak le, melynek eredménye egy könnyebb sebesülés lett a tömeg részéről.

Ugyanezen az estén Bonyhádon 120 fiatal megrohmozta az ottani Á.V.H. épületét és 130 fegyvert magukhoz vettek és négy lefoglalt busszal elindultak Komló felé. Mi 22 fővel Bütl Vince hadnagy, Rácz József hadnagy és Szabó Lajos vezetésével felkészültünk a lefegyverzésükre. A lefegyverezés sikerrel járt, ami közben egy halott és kettő sebesült lett a civilek között.

79.

Nagyatádról jelenti a páncéltörő tüzérosztály parancsnoka:

"Nagyatád rendjének biztosítására járőröket szerveztünk, amelyek többségében tiszték és továbbszolgáló tiszt-helyettesekből álltak. Fő feladatuk az volt, hogy a városban lévő objektumokat /járási pártbizottság, járási tanács, üzemek stb./ védelmezzék.

Estefelé járt az idő, amikor Berzence községből a határőrség kért segítséget saját maguk biztosítására, mivel a tömeg meg akarta támadni őket. Ugyanis aznap délután a községben szintén tüntetés zajlott le és a tüntetés feloszlatása alkalmával fegyveres beavatkozás vált szükségessé, melynek következtében két férfi és két nő lett halálos áldozat."

80.

Bajáról a légvédelmi tüzérosztály parancsnoka megerősíti:

"A bajai helyőrség parancsnoka Ferenczy alezredes a helyőrség alakulatainak parancsnokaival egyetértésben elhatározta a katonai diktatura bevezetését."

81.

Szabadszállásról jelenti a harckocsizó ezred parancsnoka:

"A hadosztályparancsnok parancsa alapján K.Kovács Sándor főhadnagy parancsnoksága alatt egy részleg három harckocsival utbaindult Kecskemétre. A kiküldött részlegünk be lett vetve. Kitűnt Tomasovszky István hadnagy, aki harckocsiágyuval a Honvéd Kórházzal szemben lévő viztoronyból egy géppuska fészket kilőtt.

Ugyanezen a napon Fülöpszálláson a kulákság egy része követelte földjeinek visszaadását, ahol a 25-én alakított tiszti brigád teremtett rendet. Solt községben 13 főt letartóztatott, akiknél fegyver volt."

82.

Táborfalváról jelenti a tüzérezred parancsnoka:

"27-én délután Örkény községben a lakosság egy része csendes felvonulást rendezett. A felvonulóknál fegyver nem volt. A Budapest-kecskeméti műutnál egy szovjet páncélgépkocsi és két tehergépkocsi szovjet katonákkal találkozott a felvonulókkal. A felvonulók csak a kocsik megállása után tértek le az utról.

Miután a gépkocsik továbbindultak, sorozatlövő fegyverrel a tömeg közé lőttek, valamint a felkelő tömeg közé két darab kézigránátot dobtak. Ennek következtében egy polgári felnőtt és egy két éves kislány meghalt a helyszínen, valamint 9 sebesült lett, amelyből egy haslövessel a kórházban meghalt.

A sebesültek között volt Hajnal Ernő honvéd, a 6015. állománya részéről. A lövöldözés folyamán Hajnal honvéd egyik szemét elvesztette."

83.

Kecskemét; a hadosztály parancsnoka jelenti:

"A hadosztályparancsnok parancsa az itthonmaradó részleget riadóztatta azon célból, hogy a Kecskeméten lévő tömeget szétoszlassa. Amikor az egység elérte a Mária-városi sorompót, a vasutasok az egység előtt a sorompót lezárták. Az oszlop élén harckocsik meneteltek. Mivel a vasutasok nem voltak hajlandók a sorompó felnyitására, a harckocsik a sorompót legázolták. Ezután beérkeztünk a városba. ... Szentkirályi alezredes parancsot adott, hogy a Széchenyi téren lévő tömeget zavarjuk szét. A tömeg fel lett szólítva, hogy menjenek haza, és mivel nem voltak hajlandók, az egység tüzet nyitott a fejük fölé, erre a tömeg a Széchenyi térről szétszaladt. A tömegből a katonaság felé lövés nem hangzott el. Miután a tömeg szétoszlott a Széchenyi téren három civil halott maradt. A részünkről sebesülés, vagy elhalálozás nem történt. Ezen a napon kb. 150 személy lett különböző kijelentések és jogtalan fegyverviselés és használat miatt előállítva. Ezen felül 20 db géppisztoly, 4 db golyószóró és különböző más kaliberű fegyverek kerültek a járőr és a biztosító részleg kezébe."

84.

Kalocsáról jelenti a hadosztály parancsnokság:

"Este a tömeg megint gyülekezni kezdett az országos börtön előtt. Olyan kiáltások hangzottak el, hogy "le a kommunistákkal, - nincs elvtárs, - le a párttal". Egy szakaszerejű műszaki katona jött ki, hogy a tömeget

szétoszlassa, de a katonák nem hajtották végre azt a parancsot, hogy riasztó lövéseket adjanak le. Nagy József százados telefonált a parancsnokságra, hogy küldjenek ki egy olyan egységet, amely a parancsot végrehajtja. Jött is egy 40 fős szakasz. A szakasz egy sorozatot a levegőbe lőtt, melyre a tömeg szét-szaladt. Ezzel egyidőben a börtönőrök is megkezdték a tüzelést és ennek következtében kettő halott és öt sebesült lett."

85.

Kecskemétről jelenti a 3.hadtest parancsnoksága:

"Nyílt fegyveres harc nem volt. Orvlövészek működtek. Az ellenforradalmi elemek összeszedése tovább folyt. 26-án és 27-én a fegyveres harcok következtében a honvédség részéről 20 fő, a polgáriak részéről 50-60 fő volt a sebesült."

86.

A honvédséggel kapcsolatos érzelmi és hangulati elemeket jól érzékelteti a kiskunmajsai lövészezred Szegedre vezényelt részlegének 27-i jelentése:

"Szegeden ezen a napon az alegységek járőrözéssel biztosították a rendet és a nyugalmat. Történtek esetek, amikor a járőrök kénytelenek voltak tettelegesen is szétzavarni a gyülekező csoportokat. Ezen a napon, mivel ezredünknel igen sok szegedi születésű és szegedi lakos teljesített szolgálatot, a parancsnokság ugy

intézkedett, hogy ezeket a honvéd személyeket Szegedről Kiskunmajsára irányítsák vissza. Ez azért vált szükségessé, mert a 26-i tüntetésnél igen sokat közülük felismertek és különböző kijelentésekkel fenyegetták meg őket. Pl. "gyere csak haza, majd agyonverünk. - Te is ruszki bérenc vagy!" stb."

87.

Tatán a harckocsiezred katonái tüzharcot vívtak a felkelőkkel, 6 halott és 14 sebesült vesztesége lett az ellenforradalmároknak.

88.

Székesfehérvár; a hadtestparancsnokság jelentéséből:

"A városban elhatározták a városi tanács mellett működő nemzeti bizottság létrehozását. Az előkészítő bizottság ülésén képviselte magát az MDP megyei bizottsága és a Honvédség, hogy ott a kommunista befolyást érvényesítsék. /A megyei PB-ről a másodtitkár, a honvédségtől Halász alezr./ Reggel a hadtesttörzsben párttaggyűlés volt. Itt megválasztották a küldötteket a délután megalakuló nemzeti bizottságba, hogy oda megbízható kommunista tisztek kerüljenek. Délután a városi színházban a nemzeti bizottság alakuló ülésén 12 fő kommunista tiszt vett részt, akik közül Koroncz alezredest és Molnár őrnagyot beválasztották az intéző bizottságba.

A politikai osztály szerkesztett egy felhívást az alárendelt egységek felé, amit Kemendi ezredes géptávirón továbbított:

"Budapesten a munkástömegek egyre aktívabban vesznek részt a rendzavarók elleni harcban. Ennek köszönhető, hogy Bp-en az ellenforradalmi erők végleges vereséget szenvedtek és rövidesen az utolsó ellenforradalmi erők felszámolása is befejeződik. ..."

Az ellenforradalmi erők éppen ezért különböző rémhírek terjesztésével próbálják félrevezetni a becsületes embereket, és főleg a néphadsereg katonáit. A pártszervezet és a politikai munkások éppen ezért magyarázzák meg azt, hogy lényegében az új nemzeti kormány megalakulásával a nép fő követelése teljesült és aki ezután fojtatja a rendzavarást, az nyilvánvaló ellensége a dolgozók hatalmának. Ezek az elemek nem akarják, hogy a dolgozók követeléseit teljesüljenek, mivel ők nem a dolgozók hatalmáért, hanem a tőkés rend visszaállításáért harcolnak.

Kemendi ezredes.

Ugyanezen a napon a hadtest parancsnoka, Mikes vezérőrnagy felhívással fordult a város lakosságához:

"A fegyveres alakulatok azt a parancsot kapták, hogy mindazokkal szemben, akik október 26-án 22.00 után:

- fegyveres támadást intéznek
- fegyveres ellenállást fejtenek ki, arra szervezkednek vagy lázítanak
- rombolnak és fosztogatnak

a fegyveres erők felhasználásával a nyugalom és a rend helyreállítása érdekében, a törvény teljes szigorával járjanak el.

1. Megtiltok mindenfajta gyülekezést, felvonulást.
2. A továbbiakig minden nap 20.00-tól másnap reggel 6.00-ig kimenési tilalmat rendelék el.
3. Megtiltok mindenfajta magáncélból való utazást, akár vasuton, akár bármely közlekedési eszközzel. E tilalom alól felmentést kizárólag a BM megyei főosztálya adhat.

Jelen rendeletem megszegőivel szemben a karhatalmi alakulatok, a törvény teljes szigorával járnak el. Székesfehérvár, 1956. október 27. Mikes József vezérőrnagy.

Este egy gépkocsival Gyórból fiatalemberek jöttek, akik a városban röpcédulákat szórtak. Kettőt közülük sikerült elfognunk és bezártuk őket a fogdába." 89.

A 86. Légvédelmi Tüzérezred jelentésében panaszolja, hogy Erdős Ferenc főhadnagy, Kaprinyák főhadnagy és Kisfaludi hadnagy követelték az elhárító tisztek leváltását. 90.

Ezen a napon Dunapentelén az előző napi sortüzön felháborodott tömeg ismét a laktanya elé vonult, ahol a parancsnok ismételten sortüzet vezényelt, újabb három halott és hat sebesült maradt vissza. Ugyanezen a napon a kiegészítő parancsnokság előtt is sortüzzre került sor, ahova fegyvert szerezni indult a tömeg. Itt 3 halott és 9 sebesült lett a sortüz következménye. 91.

Keszthelyen is felgyorsultak az események, már 26-án a Mezőgazdasági Akadémián követelték a forradalmi bizottságba beválasztott kommunisták eltávolítását. "27-én már lövések is dörrentek a városban. A tüntetők ismét fegyvert követeltek és körbefogták a lakományát. Fejes, aki már az előző napon megegyezett a sármelléki repülőegység parancsnokával, hogy segítik egymást, repülőket kért a tömeg ellen, akik rakétákkal a tüntetők közé lőttek. A tömeg szétoszlott, Varga Ferenc a forradalmi bizottság elnöke a tömeghez intézett beszédében elítélte a katonákat, csibésznek nevezte azokat."

92.

A kecskeméti hadtestparancsnok "ellenforradalmárok" elleni fellépésének elszántságára jellemző, hogy Keszthelyhez hasonlóan ő is repülőket küldött a tüntetések feloszlására.

93.

A hadsereg október 27-i forradalommal szembeni tevékenysége a parancsnokok érzelmi elkötelezettségén túl, elsősorban a legfelsőbb katonai vezetésnek az "érdeme", mivel olyan egyértelmű utasítások mentek a csapatokhoz, amit nagyon kevés parancsnok mert nem végrehajtani.

Álljon itt -e nap krónikájának befejezéseként két olyan utasítás, amihez nem kell kommentár, hogy

megismerjük azt, hogy a forradalom ötödik napján hogyan értékelték a helyzetet a Honvédelmi Minisztériumban és a magasabb egységek politikai osztályain.

"Parancsnokoknak:

Erősítse meg a legfontosabb objektumok őrzését, a lőszer és fegyverraktárakat, a pártbizottságot, a tanácsot, a postát stb.

A pártbizottságot, ha szükséges, a laktanyába kell elhelyezni. A helyőrségekbe vezető utakat ellenőrzés alatt kell tartani. A helyőrségen belül a rendőrséggel és megbízható munkásokkal együtt járőrözést kell folytatni.

Idegeneket igazoltatni kell. Gyanús elemeket, fegyveres embereket le kell tartóztatni.

Gyülekezéseket fel kell oszlatni.

A fegyveres ellenállókat meg kell semmisíteni.

A helyi vasutállomáson áthaladó teherforgalmat ellenőrizni kell. A személyforgalom tilos!

A helyőrségben a katonai rendet minden eszközzel fenn kell tartani. A helyőrség parancsnoka erős tartalékokkal rendelkezzen.

Parancsomat a helyőrség parancsnok hirdesse ki az egész személyi állomány előtt.

Budapest, 1956. október 27. Bata István vezérezer. sk.
honvédelmi miniszter".

"Parancsnokoknak:

A politikai bizottság határozata: A harc a hatalomért folyik. Aki ellenünk áll, az ellenforradalmár.

Harc a munkás-paraszt szövetségen alapuló államhatalomért, a szocializmus építéséért.

A párt és a kormány elment a végsőkig a hibák felszámolásában. Akinek ez sem jó, az nem a népi demokráciát, hanem az ellenforradalmat akarja.

Katonák! Kommunisták!

Tegyetek meg mindent a proletár hatalom megvédéséért!

A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága!

Ebből azonnal tiszti, vagy katonai gyűlést kell tartani és lesokszorosítva leadni.

Közölni a megyei és járási pártbizottsággal.

Budapest, 1956.X.27. Molnár Lajos százados sk.

Pol.oszt.vez."

Október 28. vasárnap:

Mint az előzőekben láttuk, a heves harcok Budapesten október 27-én is folytatódtak és 28-án sem szüntek meg.

Azonban a levegőben lebegett a változás szele.

Az Á.V.H. teljesen deffenzívába szorult. A szovjet páncélos egységek is a terek, szélesebb utkereszteződések középpontjában helyezkedtek el, ahova nem tudtak a felkelők rejtett állásból benzines palackot dobni. A fővárosban egyre határozottabban a fegyveres szabadságharcosok lettek a helyzet urai.

A párt vezetősége látta, hogy fegyveresen nem tud urrá lenni a helyzeten, ezért taktikát változtatott. Látszólag magáévá tette a felkelők legfőbb követeléseit, elismerte a forradalom jogosságát, átalakították a kormányt, bevéve abba néhány olyan tagot, akik a Rákosi-rendszer éveiben mellőzve, ill. üldözve voltak.

Ugy gondolták, hogy látszatengedmények meghirdetésével leszerelik a tömegek elégedetlenségét, a forradalmárok sorait megbontó félretájékoztatással gyengítik a harcolók csoportjait, az emberek békevágyára hivatkozva elejét vehetik a fegyveres csoportok további erősödésének és sikeres akcióinak.

Ugy gondolták, ha sikerül a forradalom lendületét lefékezni, a "Rend" megőrzését biztosítani, a pártban maradt még

annyi erő, hogy a teljes széthullást megelőzzék. Ez a tendencia egyértelműen kiviláglik a Szabad Nép 28-i vezércikkéből, "Hiven az igazsághoz". Érdemes a cikket végigolvasni és megfigyelni a tendenciát, azt, hogy az igazságot hogyan keverik a vágyaikkal. Milyen ügyesen kerülnek meg a tüzharc kirobbanásának okait. Hogyan akarják a "beszületés felkelőket" leválasztani a "gyilkosoktól, fosztogatóktól", megosztva a forradalom egységét.

A cikk minden sora azt sugallja, hogy az új kormány megalkulásával lényegében győzött a forradalom, és a további harc értelmetlen. Aki nem teszi le a fegyvert, az vagy ellenforradalmár, vagy köztörvényes bűnöző.

De nézzük a vezércikket és ki-ki maga döntse el, hogy mit akar az olvasóval elhitetni!

"Szabad Nép - 1956. október 28.

Hiven az igazsághoz:

Nem értünk egyet azokkal, akik az elmúlt napok eseményeit sommásan ellenforradalmi, fasiszta puccskisérletnek minősítik. Figyelemmel kísértük a fejleményeket, meglehetősen tájékozódunk a különféle megmozdulásokról, s mindezek alapján állapítjuk meg az alábbiakat:

1./ Az események a budapesti főiskolai és egyetemi ifjúság tüntetésével kezdődtek, de a legnagyobb tévedés volna csak ifjúsági mozgalmat látni ebben. A budapesti ifjak az egész nép szivéből fakadó érzésnek és nemes,

forró szenvedélynek adtak kifejezést. Látnunk kell végre, hogy egész népünket átfogó és egyé forrasztó nagy nemzeti demokratikus mozgalom fejlődött ki hazánkban, melyet az elmúlt évek önkénye a felszín alá szorított, de az utóbbi hónapokban a szabadság első szellőjétől lángragyult. Ez a mozgalom fejezte ki a munkások igényét arra, hogy valóban az üzemek gazdáivá váljanak. Ebben a mozgalomban fejeződött ki a parasztság emberi igénye arra, hogy szabaduljon meg az örökös létbizonytalanságtól és indokolatlan zaklatástól, élje a maga egyéni vagy szövetkezeti életét a kedve és a vágya szerint. Ezt a mozgalmat erősítette a kommunista és a pártonkívüli értelmiségiek harca az alkotó munka szabadságáért és rendszerünk morális tisztaságáért.

E népi mozgalom legnagyobb erejét és forróságát, halált vállaló szenvedélyességét a hazaszeretet adta meg. Az ország függetlenségének és egyenjoguságának a követelése olyan átfogó lett, mint maga az anyanyelv, amelyet beszélünk. Örök szégyen, hogy akadtak kommunisták, vezető funkcióban is, akik nem értették meg saját népük nyelvét. Az mentette meg a párt becsületét, hogy Rákosi önkényuralma idején is voltak kommunisták, egyre számosabban, fokozatosan a többséget téve ki, akik forradalmár módon megértették a nemzet szívének nyugtalan, heves dobogását. Élére álltak annak a harcnak, amely magyar és demokratikus úton vezeti a szocializmus felé az országot.

Ez a szenvedély, amely száz évben, ha egyszer ragad magával egy egész nemzetet - ez sodorta magával 23-án Budapest diák- és munkásfiataljait a tüntetésre. A sok és többnyire helyes követeléshez, amely ezen a tüntetésen elhangzott - még egyet kell most hozzáfűznünk.

Meg kell állapítani, hogy milyen tényezők - és kik a felelősök azért, hogy ezt a hatalmas hazafias demonstrációt vér szennyezte be és a legszörnyűbb testvérharc kezdetét jelentette. Ma még nem tudunk erre felelni, de népünk nem fog nyugodni addig, amig igaz és világos választ nem kap a kérdésre.

Szenvedély nélkül, tárgyilagosan vegyünk sorra néhány tényt, amely segíthet a helyzet megítélésében.

Október 23-án 150-200 ezer budapesti fiatal - akikhez egyébként jócskán csatlakoztak az öregek is - tüntetett a jogos, demokratikus és nemzeti követelések mellett. Követelték a tüntetők többek között a magyar-szovjet kapcsolatok felülvizsgálását, s a teljes egyenjogúság alapján történő rendezését.

2./ A tüntetésbe - különösen a késő délutáni órákban - keveredtek disszonáns hangok is, amelyek túllépték a szocialista demokratizmusért vívott harc keretein. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ebben a szakaszban számos tüntető egyetemi hallgató vállalkozott az

elvakultak, a szélsőséges elemek meggyőzésére arról, hogy nem a rendszer ellen, hanem a szocialista demokratizmusért, a nemzeti függetlenség biztosításáért folyik a harc.

3./ Nagy várakozás előzte meg kedd este 8 órakor Gerő Ernő rádióbeszédét. Ez a beszéd azonban súlyos csalódást okozott, mert először: arról tanuskodott, hogy az akkori vezetés egy része nem tudta, nem akarta megérteni a tüntetés lényegét, s másodszor: nem tudott és nem akart megfelelő konkrét tanulságokat levonni belőle.

4./ Az utca hangulata ekkor már pattanásig feszült. A város különböző pontjain elkezdődött a tüzharc. Fontos megjegyezni, hogy ez után is, másod-, harmadnap is jelentek meg tüntetők középületek előtt, többek között ilyen jelszavakkal: függetlenség, szabadság, - nem vagyunk mi fasiszták. Igaz az is, hogy csak a tüntetésbe belekeveredő rossz, becstelen elemek részéről folyt kisebb mértékben fosztogatás, viszont több helyen láthattuk, hogy betört kirakatablakok mögött érintetlenül maradtak az áruk.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a tüzharc kitörése után sem arról volt szó egyszerüen, hogy az egyik oldalon harcolnak az ellenforradalmárok, s a

másik oldalon a rendszerhez hű egységek. Az igazság az, hogy a harcban résztvevő felkelők között kezdetben igen nagy volt azoknak a becsületes hazafiaknak a száma, köztük kommunistáké is, akik mindaddig nem látták kellő biztosítékait a szocialista demokráciának. A tragikus események sem torzithatják el annyira látásunkat, hogy szem elől veszítsük az igazságot: a felkelők zömét kitevő munkás, paraszt és értelmiségi egyetemistákat és munkásgyerekeket nem tekinthetjük a népi demokrácia ellenségeinek.

Meg kell jegyezni azt is, hogy a közvélemény bizakodással fogadta Nagy Imre miniszterelnökké való kinevezését, de olaj volt a tüzre az a határozat, amely Gerő Ernőt megerősítette első titkári funkciójában. Nagy Imre nyilatkozata, majd Gerő Ernő leváltása és Kádár János első titkárrá történt kinevezése, valamint a megújított Központi Vezetőség nyilatkozata, s az a tény, hogy az új kormányban szerepel például Tildy Zoltán, Kovács Béla, Lukács György, Babits Antal, helyesléssel találkozott jelentős tömegek részéről.

A tüzharc azonban folyt tovább. De csütörtök délutántól már csökkenő mértékben. Nemcsak, s talán nem is elsősorban a szovjet csapatok miatt csökkent az ellenállás ereje, hanem azért, mert a felkelők jelentős része - biztosítva látva a demokratikus követelések teljesítését - csütörtöktől kezdve tömegesen élt az amnesztia nyújtotta

lehetőséggel és letette a fegyvert. Jellemző ennek a demokratikus rétegnek gondolkodására, hogy ezek után többen közülük magyar katonákkal és rendőrökkel együtt vettek részt a rendcsinálásban. A helyzet megfordulását jellemezte az is, hogy a munkásság hozzálátott a munkás-tanácsok megalakításához, s munkásmiliciákat fegyvereztek fel, amelyek karhatalmi alakulatokkal együtt vesznek részt a rend helyreállításában.

De torzithatnánk a teljes igazságot, ha elhallgatnánk, hogy a tüntetésben kezdettől fogva részt vettek rossz elemek is. Ezek különösen a tüzharcok megindulása után, fegyveresen garázdálkodtak, népi demokráciánkkal szemben léptek fel, ártatlan és fegyvertelen embereket, továbbá foglyokat gyilkoltak le, s fosztogattak is. Bizonyítja ezt az a tény is, hogy az elfogottak között számos ro-vottmultu akad, s több volt horthysta tisztet is le-fegyvereztek. Ezeknek az elemeknek ellenforradalmi cél-jaik voltak és vannak, ezekkel az elemekkel szemben, akik még most is lövöldöznek, veszélyeztetve a békés lakosság életét - a törvény teljes szigorával kell eljárni.

Éppen ezért a nagyobb vérontás elkerüléséért kérjük józan, higgadt szavakkal, s nem bosszuálló gyűlölettől vezetve azokat a még most is harcoló, de csak megté-vestett, vagy megmámorosodott embereket, hogy

határolják el magukat. az ellenforradalmároktól, lumpen elemektől, tegyék le a fegyvert - számíthatnak nemzeti kormányunk nagylelkűségére. De ez a huszonegyedik óra, hogy visszafordulhatnak az ellenforradalomhoz vezető utról!

Fővárosunkban vége felé közelednek a harcok. Rendet, nyugalmat kell teremtenünk. Erre meg van minden lehetőség, mint ahogy erre irányul az egész nép óhaja.

Először: népünk lényeges követeléseit máris teljesítette nemzeti kormányunk.

Másodszor: további követeléseket, mint például a szovjet csapatok kivonása, kormányunk magáévá tett, s - e kérdésben a rend helyreállításával párhuzamosan tárgyalásokat kezdeményez.

Harmadszor: a jólét, a demokrácia sokoldalú fejlesztéséhez átgondolt politikai és gazdasági intézkedésekre van szükség. Ehhez pedig nyugalom, rend kell, -e nélkül nem tudjuk elkezdeni a békés élet mindennapjaiban a demokrácia színvonalának és az életszínvonalnak emelését.

Negyedszer: a még most is fegyveres harcban állók je-

lentős része már talán szubjektív szándéka ellenére is ténylegesen rendszerünket veszélyezteti. Ezekkel szemben minden eszközt fel kell használnunk népünk, rendszerünk, demokratikus programunk védelmében. Etekintetben közös alapra kell hogy kerüljön a három-négy nappal ezelőtt tüntető tömeg, a magyar ifjúság, az egész nép, a párt és az új nemzeti kormány.

Ötödször: lakosságunk megelégette már a vérontást, a nélkülözéseket, békére, nyugalomra vágyik.

Legyen lakosságunk aktív részese a béke, a rend megteremtésének. Ez most a legfőbb feladat."

Ahhoz, hogy ez a vezércikk a forradalmi tömegek éberségének elaltatására készült, nem fér kétség! Ez világosan megmutatkozik az új kormány névsorának vizsgálatakor.

A legtöbb hithű kommunista, csak mutatóba van benne egy-két olyan név, amelyikkel a kommunista többséget akarták a tömegek szemében legalizálni.

Tildy Zoltán, Kovács Béla neve jól csengett és alkalmas volt a nép éberségének elaltatására.

"Szabad Nép - október 28.

Megalakult az új nemzeti kormány.

Mint ahogy lapunk tegnapi számában jelentettük, megalakult az új nemzeti kormány. A kormány összetétele a következő:

Minisztertanács elnöke: Nagy Imre

helyettesei: Apró Antal, Bognár József, Erdei Ferenc

Államminiszter: Tildy Zoltán

Külügyminiszter: Horváth Imre

Belügyminiszter: Münnich Ferenc

Honvédelmi miniszter: Janza Károly

Pénzügyminiszter: Kossa István

Igazságügyminiszter: Dr. Molnár Erik

Kohó-és gépipari miniszter: Cseregi János

Bánya-és energiaügyi miniszter: Czottner Sándor

Vegyipari miniszter: Szabó Gergely

Könnypipari miniszter: Nagy Józsefné

Város-és községgazdálkodási miniszter: Nezvál Ferenc

Földművelésügyi miniszter: Kovács Béla /a független Kis-
gazdapárt volt főtitkára/

Állami gazdaságok minisztere: Ribianszky Miklós

Külkereskedelmi miniszter: Bognár József

Belkereskedelmi miniszter: Tausz János

Élelmiszeripari miniszter: Nyers Rezső

Begyűjtési miniszter: Gyenes Antal

Építésügyi miniszter: Apró Antal

Közlekedésügyi miniszter: Bebrits Lajos

Népművelési miniszter: Lukács György /egyetemi tanár/

Oktatásügyi miniszter: Kónya Albert

Egészségügyi miniszter: Babits Antal /egyetemi tanár/

Az Országos Tervhivatal Elnöke: Kiss Árpád

Az új nemzeti kormány eskütétel után azonnal hivatalba
lépett.

Budapest, 1956. október 27."

Ezen a délelőttön Nagy Imre és kísérete a Szovjet Nagykövetség Bajza u-i épületében tárgyalt Andropovval, a Szovjetunió magyarországi nagykövetével és a Magyarországon tartózkodó vezető szovjet politikusokkal, Nikojánnal és Szuszlovval.

Ekkorra már ők is belátták, hogy az eseményeket nem lehet megállítani és alapvető engedményeket kell tenni a nép követeléseinek, amit ekkorra a párt józanabb vezetői, a reformok élharcosai már korábban magukévá tettek.

Azonban a végső szót Moszkvában kellett kimondani! Mikoján telefonon tájékoztatta Hruscsovot a helyzetről és ezután került sor a nagyjelentőségű intézkedésekre. Az általános tüzszünetre, a szovjet csapatok Budapestről való kivonásának bejelentése.

A hivatalos kormányközlemény 13,20-kor hangzott el a Kossuth rádióban:

"A Magyar Népköztársaság kormánya a további vérontás megszüntetése és a békés kibontakozás kibontakozása érdekében elrendeli az általános és azonnali tüzszünetet. Utasítja a fegyveres erőket, hogy csak akkor tüzeljenek, ha őket megtámadják. Nagy Imre a minisztertanács elnöke."

E rövid közleményt néhány órával később egy részletes elemző beszéd követte, amiben Nagy Imre a következőket jelentette be: elismerte, hogy a kormány tévedett, amikor a jelenlegi hatalmas népmozgalmat ellenforradalomnak nyilvánította.

Elismerte, hogy ezekben a megmozdulásokban elemi erővel bontakozott ki egy nagy, egész népünket átfogó és egyé forrasztó demokratikus mozgalom, aminek a célja, hogy biztosítsa hazánk függetlenségét, önállóságát, elősegítse társadalmi életünk demokratizálódását. Bejelentette az ÁVH azonnali felosztatását és a szovjet csapatok Budapestről való kivonulását. Március 15-ét ismét nemzeti ünneppé nyilvánította, és a "Rákosi címer" helyett ismét a Kossuth címer lesz az állami jelvény. Igéretet tett általános fizetésemelésre, normarendezésre, az erőszakos TSZ szervezés megszüntetésére. Bejelentette továbbá, hogy a fegyveres harcok résztvevői teljes amnesztiát kapnak és egyben feloldották a kijárási tilalmat. /Amit úgy sem tartott be senki./

Tehát nyugodt lelkiismerettel, a cáfolhatatlan történelmi tények ismeretében állithatom, hogy 28-án győzött a forradalom és ez a győzelem döntő mértékben annak a néhány ezer forradalmárnak az érdeme, akik a párt, a kormány, a hadsereg intézkedései ellenére, a szovjet hadsereg ellen vívott küzdelemben vívták ki a győzelmet. Természetesen ez nem lett volna lehetséges, ha nem támogatja őket a lakosság döntő többsége, és nem áll mellettük az egész haladó világ rokonszenve.

Az események értékelése a hadseregben nem volt ilyen egyértelmű. Nagy Imre nyilatkozata a legtöbb parancsnokot

zavarba hozta. Beállítottságuk és vérmeársékletük szerint más-más módon reagáltak. A rendszer elkötelezett hívei, a "káder tisztek", akik magas beosztásukat és kiváltságos helyzetüket a pártnak köszönhatték, nem akarták tudomásul venni a valóságot. A beosztott tisztek nagy része sem úgy ítélte meg a helyzetet, mint Nagy Imre. A tisztek többsége az események jellegét továbbra is ellenforradalomnak értékelte és aszerint cselekedett.

Kisebb részük magáénak tette a kormány álláspontját, de legtöbb helyen nem tudtak cselekedni az őket körülvevő ellenséges és bizalmatlan közegben.

28-án tehát a fővárosban győzött a forradalom, de vidéken még a legtöbb helyen szilárdan tartotta magát a régi rend. Ez világosan megmutatkozik az alakulatok parancsnokainak -e napról szóló jelentéseiből. Azonban felhívom a Kedves Olvasó figyelmét, hogy egyre több olyan jelentéssel is találkozok, ahol tisztek és katonák, egyénileg, de csoportosan is követelik a forradalomhoz való csatlakozást, a hadseregen belüli politikai és pártapparátus megszüntetését, az elhárító tisztek eltávolítását vagy letartóztatását. Ezeket nagyon sok helyen megteszik, de sok alakulatnál nyíltan vagy titokban továbbra is a régi, a pártnak elkötelezett tisztek irányították az eseményeket.

Szolnokról, a Kilián repülőtiszteti iskola 28-i jelentéséből:

"A csatarepülő hadosztály repülőtisztjei között forró

a hangulat. Igen sok a szovjet ellenes kijelentés!
... A város és a személyi állomány hangulata szov-
jetellenessé kezd válni!" 96.

A Petőfi Akadémia jelentése a fegyveresek elleni tűz-
harcról számol be. Több halottról és sebesültről
szól a jelentés. Egyben panaszt tesznek, az "uszító
tisztokra", pl. Lukács őrnagy, Kappanyos százados. 97.

A Zrinyi Akadémiáról kivezényelt tiszti egység a József
telefonközpontnál tüzharcot vív a felkelők, mintegy
200 fős csoportjával. Itt délután létrejön a fegyver-
szünet.
Reggel egy 10 fős tiszti csoport az Akadémiáról fegy-
verösszeszedés közben tüzharcba keveredett a felke-
lőkkel, ami 2 óráig tartott. 98.

A budapesti Őrzászlóalj jelenti, hogy 28-án újabb pa-
rancsot kapott a hadműveleti csoportfőnökségtől a
Széna téri felkelő csoport felszámolására. Erre a
feladatra szovjet harckocsik segítségét is igénybe-
vették. 99.

Miskolcraól jelentik, hogy az előző napok sortüzei utáni
zürzavarban az államhatalom fegyveres erői megbénul-
tak, a városban a rendet 27-én és 28-án az egyetemis-
ták tartják fenn. 100.

Szentesről jelenti a légvédelmi tüzérosztály parancsnoka:

"A csapatnak fő feladata volt a tüntetők és a rendező-
varók szétszlatása. Megismétlődtek nem csak Szentes
területén, hanem a tüntetés a járásnak majdnem va-
lamennyi községére kiterjedt. Juhász hadnagy jelenti:
A városi tanácsnál az ideiglenes forradalmi bizottság
röpcédulákat készít. Ezt Hering tanár a forradalmi
bizottság tagja és Gujdár őrnagy engedélyezte.
Ekkor Juhász hadnagy a "parancs ellenére" a kormány és
pártellenes röpcédulákat elkobozta és elégette.

101.

A bajai lövészezred parancsnoka jelenti:

"A reggeli órákban a lakosságot tájékoztattuk a ta-
nácsházán lévő mikrofonon keresztül, hogy a hatalmat
a honvédség átvette. Csoportosulási tilalmat rendelt
el nappal, valamint kijárási tilalmat estétől reggelig.
10,30-kor azonban a tanácsháza előtti téren kisebb-
-nagyobb csoportok verődtek össze és provokálták a
katonákat. A civilek fel lettek szólítva, hogy hagyják
el 5 percen belül a teret. A mikrofon közben a letelt
időt is mondta. A tömeg nem oszlott el, így a bizto-
sító egységek riasztó lövéseket adtak le, amelynek
következtében kettő sebesülés történt a polgáriak
részéről. Ekkor történt az is, hogy a bánmonostori
uton felállított őrségnél fegyverhasználatra került
sor a honvédség részéről, ahol egy polgári lakos meg-
sebesült."

102.

Kaposvárról jelenti a hadosztály parancsnokság:

"A városba vezető utak lezárása bevált, mert a falvakból nagyobb tömeg érkezett a városba. Ezeket az utellenőrök feltartóztatták és visszairányították a falvakba.

Matics ezredes a megyei pártbizottságra ment és követte a jobboldali elemek, köztük Kunszabó azonnali őrizetbevételét.

Ezzel egyidőben a városban nagyobb tömeg gyülekezett, amely a lövészezred laktanyájához vonult azzal a követeléssel, hogy valljon színt, hogy a honvédség kit támogat, a katonák pedig a cimert vegyék le!

A tömeg szétszlatására a taszári repülő hadosztálytól két repülőgépet kértünk, melyek mélyrepüléssel igyekeztek a tömeget szétszlatni. Ebben az időben Adorján százados vezetésével létrejött egy csoport, amely titokban szervezkedett. Megszervezték az idegen országok adásainak hallgatását, hireinek terjesztését. A csoport a rendzavarás elleni munkában nem vette ki a részét, hanem egyes ingadozó tisztelnél és a katonák között bomlasztó munkát fejtettek ki.

Délelőtt folyamán a politikai osztály vezetője, Adorján századost és Lépő századost magához rendelte és kérdőre vonta. A politikai osztályvezető kijelentette, hogy a nép jogos követelésével egyetértünk, de az ellenforradalmárokkal nem. Erre Adorján százados kijelentette, hogy nem ellenforradalmárokról, hanem szabadságharcosokról

van szó, amit a "Szabad Nép" is irt. Azokat, akik a rendfenntartásban aktívan tevékenykedtek, ő mint visszahuzó erőt értékeli és a módszerekkel nem ért egyet.

Délután 3-kor a nemzeti tanács újból összeült, hogy határozatot hozzon a hatalom átvételéről a kiadott 16 pont alapján. A honvédség képviselői azzal a feltétellel vettek részt, ha a párt és a tanács képviselői is jelen vannak. Ez így is történt! A honvédség képviselői, vezetőjük Molnár Lajos százados, politikai osztályvezető, a semlegesség és a többpárt-rendszert nem fogadta el. Követelték Kunszabó és a tüntetések szervezőinek a letartóztatását.

Nagy Imre rádiónyilatkozatának felolvasása után, melyben elrendelte az Á.V.H. megszüntetését, a hadosztályparancsnok intézkedett az Á.V.H. épületének átvételére és őrzésére. Ezzel a feladattal Németh Sándor alezredest bizta meg, aki a szovjet csapatok beérkezéséig az épületben tartózkodott. Az Á.V.H. tagjait a laktanyában helyeztük el biztonságuk megőrzése végett."

103.

A nagyatádi lövészezred jelentéséből:

"Az ezred nagy részét Pécsre vezényelték az ottani rend fenntartására. "Pécsen Csikor Kálmán alezre-des vezetésével megalakult a megyei katonai tanács, amelybe horthysta katonatisztek és egyéb nekünk

nem kívánatos egyének kerültek be. Ez a katonai forradalmi tanács Pécsen az összes alakulathoz két-két fő civil küldöttet küldött. Azonban mi ezeket figyelemre se méltattuk, és titkos dolgainkba, vagy szolgálati ügyeinkbe nem nyertek betekintést.

Az ezred Nagyatádon lévő része az itt szervezett tüntetést szétoszlatta, azonban fegyverhasználatra itt nem került sor. Ugyanakkor a Barcsra kiküldött részleg, akinek a parancsnoka Major Tibor főhadnagy volt, szintén feloszlatta a tömeget, amit a hadosztályparancsnok által küldött repülőgépek segítségével hajtottak végre."

104.

Kaposvárról jelenti a lövészezred parancsnoka:

"A laktanyában a Somogyi Néplap szerkesztőségi tagjával, vitát folytatott Kovács Sándor őrnagy és Papp Béla százados. Elmondták, hogy a 16 pont közül mivel nem értünk egyet. Nem értünk egyet Magyarország teljes semlegességének kérdésével. Nem értünk egyet a teljes amnesztiával a "szabadsághősök részére". Továbbá azzal sem, hogy okt.23-át nyilvánítsák nemzeti ünneppé. Nem értünk egyet azzal sem, hogy az állami, társadalmi, kulturális és gazdasági élet területén érvényesüljön megfelelő rátermettség és képzettség, pártállástól függetlenül. Végül nem értettünk egyet a szabad választások kérdésével."

105.

A dombóvári tüzérezred jelentéséből:

"A reggeli órákban megválasztott forradalmi munkástanács látogatást tett az alakulat parancsnokánál, akitől fegyvereket kértek a megalakulásra kerülő nemzetőrség részére. Kovács János százados tudatta a tanács képviselőivel, hogy fegyvert nem ad ki a laktanyából."

106.

A nagyatádi páncéltörő tüzérosztály parancsnoka jelenti:

"... Barcs községben szintén segítséget kellett nyújtanunk a rend biztosítása érdekében. Azonban itt már az általunk kiküldött 11 fő katona kevésnek bizonyult ahhoz, hogy a rendet biztosítsa fegyveres beavatkozás nélkül. Így a hadosztályparancsnok bajtárs repülőket küldött segítségül, amelyek alacsony repüléssel szétoszlatták a tömeget."

107.

Szabadszállásról a közepes harckocsizó ezred jelentéséből:

"Állampusztán a politikai foglyokat a tömeg kiszabadította. Az ezredparancsnok parancsára Vincze János hadnagy egy szakasszal megakadályozta, hogy a foglyok megszökjenek, és egy részüket a hadosztályhoz beszállította, melyek később át lettek adva az illetékeseknek."

108.

A kecskeméti hadtest jelenti:

"A hadtestparancsnok Gyurkó L. vezérőrnagy bajtárs

szoros együttműködésben a légierővel, géppuskáztatta, illetve gépágyuztatta a cigányvárost. ..."

109.

A Szegedre vezényelt kiskunmajsai lövészezred jelentéséből:

"Szeged helyőrségben a hid biztosítását végző szovjet katonák meleg étkezése nem volt biztosítva, melynek pótlását ezredünk konyhájáról biztosítottuk.

A kiskunmajsai helyőrségben ezen a napon újabb tüntetésre gyülekeztek, melyet Kerekes Szilveszter alezre-des, akkori ezredparancsnok helyettes erélyes parancsára feloszlattak. Kiskunmajsa környező faluiban kisebb gyülekezések voltak, azonban ezeket a kirendelt honvéd személyek feloszlatták."

110.

Szabadszállás; a tüzérezred jelenti:

"A hartai táborból a rabok kiszabadultak, az ezred segített a rabok összefogásában, ami csak erélyes összetűzés után sikerült. Közben lövöldözésre is sor került, egy rabot lelőttek!

Ugyanezen a napon a felvonuló tömeget csak sortűzzel lehetett feloszlalni. 2 halott és 33 sebesült lett a sortűz következménye."

111.

Az október 28-i nap eseményeit zárjuk az új honvédelmi miniszter Jamza Károly parancsával. Érdemes figyelni végigolvasni és végiggondolni a parancs szövegét.

A sorok között olvasva egyértelműen érezhetjük, hogy a kényszer szülte a mondanivalóját, ami alig különbözik az előző napokban kiadott parancsoktól és utasításoktól, csak az ellenforradalom és csőcselék szavak hiányoznak. A lényeg azonban továbbra is a fegyveresek lefegyverzése, a "rend" fenntartása, egyetlen szó, egyetlen utalás sincs a forradalom győzelmére, a forradalmárok küzdelmének méltatására, a szovjet hadsereg szerepére. A parancsban az a mondata, hogy "álljanak helyt továbbra is .." azt jelenti, hogy az előző napokéhoz hasonló "helytállást" vár a katonáktól.

Ennek a fegyvertelen polgári lakossággal szembeni helyzetállásnak a szomorú mérlege a következő:

október 23-24-én	20 halott	34 sebesült
25-én	14 "	31 "
26-án	109 "	150 "
27-én	40 "	77 "
28-án	7 "	42 "
Összesen:	190 halott	339 sebesült

Ha ehhez hozzáadjuk a 25-i Parlament előtti és a 26-i mosonmagyaróvári sortűzek áldozatait, akkor kitűnik, hogy több mint 400 halott és közel 1000 sebesült jelezte a rendszer urainak hatalommegőrző szándékát, amelyben a hadsereg sajnos döntő szerepet játszott.

Ez a szám természetesen messze alatta marad a tényleges veszteségeknek, mivel később a kórházban meghalt sebesülteket a hozzátartozók a megtorlástól való félelemből más halálnemmel regisztráltattak. A sebesültek pedig nem lettek minden esetben nyilvántartásba véve, vagy félve a következményektől, más sebesüléssel lettek bejegyezve. A könnyebb sebesültek pedig a saját lábukon távoztak és egyáltalán nem lettek nyilvántartásba véve.

Külön figyelmet érdemel a parancsnak az a mondata, hogy "szólítsák fel megadásra, szereljék le azokat a felfegyverzett csoportokat ...". Milyen csoportokat akar Janza lefegyvereztetni? Azokat, akik 5 nap alatt győzelemre vitték a forradalmat?

A parancs intézkedett továbbá olyan, a forradalom szempontjából lényegtelen dolgokról is, ami a tömegek szemében látványos változásnak tűnhetett, de az igazi rendszerváltozás, a forradalom győzelme, a kommunista diktatura megdöntése, az ország függetlenségének megvédése szempontjából tizedrendű kérdés volt. Ilyen volt a katonasapkákon lévő címer eltávolítása és nemzetiszínű szalaggal való helyettesítése. A katonák közötti "elvtárs" helyett, a "bajtárs" megszólítás. Elrendelte továbbá, hogy még az év végéig "a nemzeti hagyományokat tükröző, himzett sujtással szegélyezett" rendfokozati jelzések viselésére kell áttérni.

Ez a parancs szégyenteljes elárulása a forradalomnak és egyetlen célja a forradalom további kibontakozásának

megakadályozása volt.

De lássuk a parancsot:

"Harcosok, Tiszthelyettesek, Tisztek, Tábornokok, Elvtársak!
A Magyar Népköztársaság kormánya a vérontás megszüntetése és a békés kibontakozás érdekében elrendeli az általános tüzszünetet! Utasítja a fegyveres erőket, csak akkor tüzeljenek, ha megtámadják őket. ...

Álljanak helyt továbbra is szilárdan, a népünk hatalmát féltő dolgozókkal, szólítsák fel megadásra, szereljék le azokat a felfegyverzett csoportokat, egyes elemeket, akik céltalanul ontva a magyar vért, a munkások, parasztok, néphez hű értelmiségiek, szocialista jövőjét veszélyeztetik. A néphadsereg katonái eddigi küzdelmei során, népünk többségének támogatásával helytálltak a nép hatalmának védelmében és a rend helyreállításában. A rend és a fegyelem érdekében eddig tett tevékenységéért ezuton mondok köszönetet a népünk hű fiainak.

Janza Károly altábornagy, honvédelmi miniszter."

És hogy a kommunista, reformkommunista taktikáról, a nép félrevezetésének módszeréről tiszta képet kapjunk, álljon itt két írás a másnapi "Néphadsereg"-ből, hogy az előző napok forradalom ellenes cselekedeteit a fegyvertelen tömegre leadott sortűzek áldozatait elhallgatva, hogyan próbálta a sajtó a tények meghazudtolásával a hadsereg egyértelműen a forradalomellenes álláspontját úgy beállítani,

mint ha az a forradalom győzelme érdekében történt fel-
lépés lett volna.

Az ujság második oldalán felül vastagbetűs cím: "Hazug-
ság helyén igazság ország". Ebben a következő olvasható:
"De most végre, örökre vége a hazugság dőzsölésének. A nép
magára ébredésének tragikus, de mégis oly fenséges órái-
ban mindenki megtanulhatta, hogyan szabadítja ki magát a
nemzet, a hamisság, a félrevezetés folytogató hálójából."

Ez nagyon szépen hangzik és azok a milliók, akik csak a
sajtóból tájékozódnak, ezt lelkesen el is hiszik. Ezek nem
ismerték azt, amit most már mindenki tud, hogy a hadsereg
október 23. és 28. között egyértelműen csak a forradalom
ellen foglalt állást.

És most jön a nagy csusztatás, a félrevezetés, hogy a népben
bizalmat ébresszenek a honvédséggel szemben. Ugy gondolták
a reformkommunisták, ha a nép el fogadja a hadsereg vezeté-
sét, úgy a régi rend meg van mentve, hiszen a hadsereg
vezetése teljes mértékben elkötelezettje volt a "szocializ-
mus" ügyének.

Most pedig olvassuk az ujságban megjelent levelet, amely a
hazugságnak, a félrevezetésnek iskolapéldája, ami tökéle-
tesen megfelelt a kommunista hatalomátmentési taktikának.

"Levél a katonákhoz!

Katona Barátaim! Büszkeség és öröm tölti el lelkemet, ha arra gondolok, hogy ebben az eget-földettrázó nagy viharban valóban a nép és a forradalom hadseregének bizonyultatok. Ország-világ tanusithatja: a magyar katonák becsületén nem esett folt ezekben a napokban, együtt meneteltek az igazságot követelő néppel és fegyvereiteket nem szennyezte be kiontott testvéri vér.

Pedig nem volt könnyű megmaradni tisztának -e tragikusan felemelő időkben. Most, hogy győzött végre a fegyveres felkelés, amelynek ti is harcosai voltatok és vagytok, - most már elmondhatom, bizony voltak válságos pillanatok, amikor szorongva féltettelek titeket, nem találtattok-e könnyűnek a történelem mérlegén. Nem mintha kételkedtem volna magyarságotokban, forradalmi hűségetekben, nem, ebben egy pillanatra sem kételkedtem.

Mégis aggódtam értetek. A népellenes, szabad gondolatot elnyomó vezető úgy hitte, nem maradhat hatástalan fiatal lelkekre, megzavarja tisztánlátásotokat, és ha eljön majd a nagy próbák ideje, nem lesztek egységesek a cselekvésben.

Másként történt. Abban, hogy győzött a felkelés, abban, hogy a nép és kormánya a testvérharcok tüzében is végül egymásra talált, mindebben része volt a ti nagyszerű magatartásotoknak is. A felkelés azért győzött, a forradalom

erői azért kerekedtek felül, mert élükön ott harcoltak fegyverrel a kezükben a Magyar Néphadsereg katonái is.

Az ország szeretettel és csodálattal adózik katonáinknak. A nép óhaját teljesíti Nagy Imre kormánya, amikor a magyar katonákra és felfegyverzett munkásokra bizza az ország rendjét és jövő nyugalmát.

Büszke vagyok rátok, büszke vagyok arra, hogy közétek tartozom. Legyetek méltók eddigi önmagatokhoz!
Major Ottó író, a Néphadsereg írócsoportjának tagja."

Nem tudom, hogy a levélíró Major Ottó író él-e még, és ha igen, hol és milyen körülmények között, de ha igen, úgy -e levél miatt szégyellnie kell magát az utókor előtt!

Dokumentumok -

Irodalom /II.fejezet/

1./	Berecz János: Ellenforradalom tollal és fegyverrel.	97-98.old.
2./	Gosztonyi Péter: Feltámadott a tenger 1956.	113. "
3./	Az 1956-os ellenforradalom iratai. Hadtört.Levéltár.I.csomó,	331.c
4./	uo.	487
5./	Dr.Berki Mihály: Hadsereg vezetés nélkül.	49-50 old
6./	Az 1956-os Ellenforradalom iratai. HL.I.csomó	10 oldal
7./	uo.	12 "
8./	uo.	85 "
9./	uo.	330-335 ol
10./	uo.	28-29 old
11./	uo.	554 old.
12./	Az 1956-os Ellenforradalom iratai. HL.II.csomó	18.oldal
13./	uo.	59.oldal
14./	uo.	280.old.
15./	uo.	377.old.
16./	Hunyadi Károly:A munkás-paraszt hatalom védelmében.	199.olda.
17./	Az 1956-os Ellenforradalomiratai.HL.II.csomó	494.oldal
18./	uo.	112.oldal
19./	Az 1956-os Ellenforradalom iratai.HL.III.csomó	6.oldal
20./	uo.	IV.csomó
21./	uo.	I.csomó
22./	uo.	I.csomó
23./	uo.	I.csomó
24./	uo.	II.csomó
25./	uo.	18.oldal
26./	uo.	132.old.
27./	uo.	168-212.ol
28./	uo.	168-212.ol
29./	uo.	290.oldal
30./	uo.	299.old.
31./	uo.	496.old.
32./	uo.	378.old.
33./	uo.	III.csomó
34./	uo.	220.old.
35./	uo.	422.old.
36./	uo.	12.old.
37./	uo.	IV.csomó
38./	uo.	114.old.
39./	uo.	134.old.
40./	uo.	196-197.ol
41./	Berki Mihály: Hadsereg vezetés nélkül.	314.old.
42./	Az 1956-os Ellenforradalom Iratai.HL; I.csomó	448.old.
43./	uo.	73-74.old
44./	uo.	343.old.
45./	uo.	556.old.
46./	uo.	595.old.
47./	uo.	II.csomó
48./	uo.	214.old.
49./	uo.	217.old.
50./	uo.	04.old.
51./	uo.	20.old.
52./	uo.	19.old.
53./	uo.	59.old.
54./	uo.	84.old.
55./	uo.	156.old.
56./	uo.	175.old.
57./	uo.	378.old.
58./	uo.	508.old.
59./	uo.	116.old.
		III.csomó
		117-122.c
		174.old.
		397.old.

60./	Az 1956-os Ellenforradalom iratai.HL.	III.csomó	423.old.
61./	Berki Mihály: Hadsereg vezetés nélkül.		89.old.
62./	Az 1956-os Ellenforradalom iratai.HL.	III.csomó	13.old.
63./	uo.		14.old.
64./	uo.	IV.csomó	78.old.
65./	uo.		450.old.
66./	uo.	VII.csomó	575.old.
67./	Pongrácz Gergely: Corvin köz 1956.		
68./	Oltványi László: Harcok Dél-Budapesten 1956.		
69./	1956-os Ellenforradalom iratai.HL;	I.csomó	543.old.
70./	uo.	II.csomó	380.old.
71./	uo.	I.csomó	397-398.old.
72./	uo.		264.old.
73./	uo.		30.old.
74./	uo.		586.old.
75./	uo.	II.csomó	64.old.
76./	uo.		159.old.
77./	uo.		128.old.
78./	uo.		168+212.old.
79./	uo.		219.old.
80./	uo.		293.old.
81./	uo.		303.old.
82./	uo.		394.old.
83./	uo.		419.old.
84./	uo.		381.old.
85./	uo.		458.old.
86./	uo.		501.old.
87./	uo.		116.old.
88./	uo.	III.csomó	380.old.
89./	uo.		11-12.old.
90./	uo.	IV.csomó	66.old.
91./	uo.		450.old.
92./	Berki Mihály: Hadsereg vezetés nélkül		82.old.
93./	uo.		73.old.
94./	Az 1956-os Ellenforradalom Iratai.HL.	II.csomó	325.old.
95./	uo.		326.old.
96./	uo.	I.csomó	535.old.
97./	uo.		399.old.
98./	uo.		350.old.
99./	uo.		265.old.
100./	uo.		586.old.
101./	uo.	II.csomó	18.old.
102./	uo.		86.old.
103./	uo.		189.old.
104./	uo.		220.old.
105./	uo.		251.old.
106./	uo.		283.old.
107./	uo.		294.old.
108./	uo.		395.old.
109./	uo.		524.old.
110./	uo.		118.old.
111./	uo.	IV.csomó	293.old.

III.

A GYŐZTES FORRADALOM ÉS MEGTORPANÁS

/október 29. - november 3-ig/

Október 29-én visszavonhatatlanul győzött a forradalom! A szovjet csapatok megkezdték Budapestről való kivonulásukat. A főváros kerületeiben, üzemekben, a vidéki városokban, de a falvakban is sorra alakultak a forradalmi bizottságok, a munkástanácsok és megkezdték a közigazgatási apparátus megtisztítását, az egyeduralkodó pártapparátus felszámolását, az ÁVH tagjainak begyűjtését. Itt kell megjegyezni, hogy a feloszlott ÁVH tagjai közül nagyon sokan önként vonultak be a kapitányságokra, laktanyákba és kérték őrizetbevételüket, félve, hogy az utcai harag esetleg népitélet formájában vonja őket felelősségre.

A párt vezetése kétségbeesett erőfeszítéseket tett, hogy az események irányítása a kezében maradjon. Mindenben azonosult a kormány, illetve Nagy Imre előző napi nyilatkozatával.

A több ezer fős függetlenített apparátus tagjai azonban nem akarták tudomásulvenni, hogy hatalmuknak vége. Mindent megpróbáltak az események menetének lassítására, a fegyveresek leszerelésére, a Rend, az ő

rendjük fenntartására. Ez érthető, hiszen aki a fordulat éve óta a hatalom korlátlan ura volt, vagy aki megtanulta és megszokta a hatalmat kritikátlanul szolgálni, nehezen törődött bele a változásba.

A kommunista sajtó lázas igyekezettel sietett magát és a rendszer maradványát átmenteni. A Szabad Nép hatalmas Kossuth címer alatt hozta a "Hajnalodik" című vezércikkét. Ez nem sokban különbözik az előző napi "Híven az igazsághoz" című cikktől. Kicsit visszafogottabb, kicsit jobban ködösít, szép szólamokkal hizelgi be magát az "elszánt ifjú harcosok" tudatába, de egyre csak a hozzájuk csapódott ellenforradalmi és fosztogató csoportokra hívja fel a figyelmet. Arra buzdítja a fiatal hős forradalmárokat, hogy a rendőrséggel és a honvédséggel együtt fogjanak össze és teremtsenek rendet!

A rendteremtés lett most a régi rend híveinek a vesszőparipája, mert ha rend van, akkor megtörik a forradalom lendülete és megkezdődhet a visszarendeződés.

"Szabad Nép - 1956. október 29.

Nagy Imre rádiónyilatkozata:

Azonnal kivonják a szovjet csapatokat Budapestről.

Tárgyalások kezdődnek a szovjet haderők hazánkából való teljes kivonásáról.

Megszűnik az Államvédelmi Hatóság.

Emelik az alacsony fizetéseket, a nyugdíjakat, rendezik a bér-és normakérdést.

Magyarország Népe!

Az elmúlt héten tragikus gyorsasággal peregtek a véres események. Az elmúlt évtized szörnyű hibáinak és bűneinek végzetes következményei tárulnak elénk azokban a fájdalmas eseményekben, amelyeknek szemtanúi és résztvevői vagyunk. Ezeresztendős történelmünk során a sors nem fukarkodott népünket és nemzetünket sújtó csapásokban, de ilyen megrázkódtatást hazánk talán még sohasem élt meg.

A kormány elítéli azokat a nézeteket, amelyek szerint a jelenlegi hatalmas népmozgalom ellenforradalom volna.

Kétségtelen, hogy úgy ahogy minden nagy népmegmozduláskor történni szokott, az elmúlt napokat is felhasználták kártékony elemek közönséges bűncselekmények elkövetésére. Tény az is, hogy reakciós, ellenforradalmi elemek is bekapcsolódtak és igyekeztek az eseményeket felhasználni a népi demokratikus rendszer megdöntésére. De az is vitathatatlan, hogy ezekben a megmozdulásokban elemi erővel bontakozott ki egy nagy, egész népünket átfogó és egyéforrasztó nemzeti demokratikus mozgalom.

Ez a mozgalom célul tűzte ki, hogy biztosítsa nemzeti függetlenségünket, önállóságunkat és szuverenitásunkat, kibontakoztassa társadalmi, gazdasági, politikai életünk demokratizmusát, mert csak ez lehet a szocializmus alapja hazánkban.

Ezt a nagy megmozdulást az elmúlt történelmi korszak súlyos bünei robbantották ki. A helyzetet még súlyosabbá tette, hogy a vezetés szinte a legutóbbi időkhöz nem szánta rá magát arra, hogy végleg szakítson régi bűnös politikájával. Főleg ez vezetett a tragikus testvérharcra, olyan sok hazafi pusztulására mindkét oldalon. E harcok közepette megszületett a demokratikus nemzeti egység, függetlenség és szocializmus kormánya, amely a népakarat igazi kifejezőjévé fog válni. Ez a kormány szilárd elhatározása.

Az új kormány támaszkodva a nép erejére és ellenőrzésére, abban a reményben, hogy a nép teljes bizalmát megnyeri, nyomban hozzákezd a nép jogos követeléseinek megvalósításához.

A kormány munkáját hallatlanul nehéz körülmények között kezdi el. A múlt örökségeként reánk maradt igen komoly gazdasági helyzet még súlyosabbá vált az elmúlt napok harcai következtében. Nagyon nehezek lesznek az előttünk álló holnapok is. A kormány tisztán látja munkásosztályunk, parasztságunk, értelmiségünk súlyos anyagi helyzetét. A kormány elsősorban a harcra magyar munkásosztályra kíván támaszkodni, de természetesen támaszkodni óhajt az egész dolgozó magyar népre.

Széleskörű program kidolgozását határoztuk el, amelynek keretében a munkásság megelégedésére rendezni ki-

vánjuk a régi jogos követeléseket és sérelmeket, többek között a bér-és normakérdést, a minimális bérek alsó határának és a legalacsonyabb nyugdíjaknak a felemelését, figyelembevéve a korábban eltöltött évek és a családi pótlék növelését. A kormány, hogy a rendkívül súlyos lakáshelyzeten segítsen, a legmesszebbmenően támogatni fogja, hogy állami, szövetkezeti és magánkezdeményezésből minél több lakást építsenek.

A kormány üdvözli az üzemi dolgozók kezdeményezését az üzemi demokrácia kiszélesítésére és helyesli a munkástanácsok megalakítását.

A kormány erélyes kézzel végetvet a termelészövetkezeti mozgalom és a tagosítások során elkövetett súlyos törvénytelen ségeknek, nagyszabásu tervet dolgoz ki az elhanyagolt és fejlődésében elmaradott mezőgazdasági termelésünk fellendítésére, a termelészövetkezeti és az egyéni gazdaságok termelésének felvirágoztatására, a termelési kedv helyreállítására.

A kormány bátran épít a munkás-, a paraszt-és a diákifjúságra, az egyetemistákra, teret nyújt kezdeményezésüknek megtisztuló politikai közéletünkben és rajta lesz, hogy az életbe induló fiatalok minél jobb anyagi körülmények közé kerüljenek.

A kormány felkarolja a nép kezdeményezésére létrejött új, demokratikus önkormányzati formákat és arra fog törekedni, hogy azokat beiktassa az államigazgatásba.

A kormány a további vérontás megszüntetése és a békés kibontakozás biztosítása érdekében elrendelte az általános azonnali tüzszünetet, utasította a fegyveres erőket, hogy csak akkor tüzeljenek, ha megtámadják őket. Ugyanakkor felhívja mindazokat, akik fegyvert fogtak, hogy tartózkodjanak minden harci cselekménytől és fegyverüket haladéktalanul szolgáltatassák be.

A rend védelmére és a közbiztonság helyreállítására haladéktalanul megalakul az új karhatalom a honvédség és a rendőrség alakulataiból, valamint a munkások és az ifjuság felfegyverzett osztagaiból. A magyar kormány megállapodott a szovjet kormánnyal, hogy a szovjet csapatok azonnal megkezdik kivonulásukat Budapestről, s az új karhatalom megalakulásával egyidejűleg elhagyják a város területét. A magyar kormány tárgyalásokat kezdeményez a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió közötti kapcsolatokról, többek között a Magyarországon állomásozó szovjet haderők visszavonásáról a magyar-szovjet barátság szellemében, a szocialista országok közötti egyenjogúság és a nemzeti függetlenség alapján.

A rend helyreállítása után egységes új államrendőrséget

szervezünk, s az államvédelmi hatóságot megszüntetjük.

Senkinek semmiféle bántódása nem eshet amiatt, hogy a fegyveres harcokban részt vett.

A kormány javaslatot terjeszt az országgyűlés elé, hogy az ország cimere ismét a Kossuth-cimer legyen, s hogy március 15-ét ismét nemzeti ünneppé nyilvánítsák.

Magyarország népe!

A keserűség és a harc óráiban az ember hajlamos arra, hogy az elmúlt 12 esztendőnek csak a sötét oldalait lássa, de ne engedjük tisztánlátásunkat elhomályosítani. Ennek a tizenkét esztendőnek vannak történelmi jelentőségű, maradandó, eltörölhetetlen eredményei, amelyeket ti, magyar munkások, parasztok, értelmiségiek, a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével kemény és áldozatos munkákkal hoztatok létre. Megújuló népköztársaságunk számít arra az erőre és önfeláldozásra, amelyet ti az alkotó munkában megmutattatok és amely hazánk jobb jövőjének legfőbb biztositéka." 1.

Tehát a következő napokban az lett a kommunisták taktikája, hogy a rendteremtés címén lefegyverezzék és passzivitásra ítélik a forradalmi erőket. Amikor pedig megindult a friss szovjet csapatok beözönlése, azzal a nyilvánvaló

szándékkal, hogy fegyveres erővel törjék le a forradalmat, a kommunisták legfőbb jelszava az lett, hogy a szovjet hadsereget nem szabad "provokálni". Minden fegyveres megmozdulástól óvakodni kell. A hadsereg vezetői is a leghigoribban megtiltottak minden olyan akciót, amit a szovjet csapatok félremagyarázhatnának.

Ezekben a napokban kezdődött a honvédségnél a Forradalmi Katonai Tanácsok /továbbiakban FKT/ megválasztása.

Miniszteri parancsra minden magasabb egységnél, egységnél és önálló zászlóaljnál meg kellett választani a Forradalmi Katonai Tanácsokat. Látni fogjuk a jelentésekből, hogy a legtöbb alakulatnál olyan kommunistákat próbáltak az FKT-be bejuttatni és sokszor sikerrel, akik ott is a régi irányvonalat próbálták továbbvinni, vagy a forradalom szempontjából előremutató intézkedéseket szabotálni.

Sok helyen erre a parancsra hivatkozva próbálták az előző napokban spontán alakult forradalmi bizottságokat leváltani, és helyébe a miniszteri parancs értelmében új FKT-t választani, olyat amelyik biztosítékot jelentett volna a régi rend burkolt továbbélésére.

Látni fogjuk, hogy november első napjaiban nagyon sok olyan parancs, intézkedés látott napvilágot és került le a csapatokhoz, amelyek a nemzeti függetlenség, a

forradalom előrehaladása érdekében, a szovjet csapatokkal szembeni ellenállásra való felkészülést szorgalmazták. Ilyenek voltak helyenként a tartalékosok részleges mozgósítása, az /M/ lövegek tüzkésszé tétele, egyes városok, körletek páncélvédelmének megszervezése, lövegek tüzelőállásba való telepítése, nemzetőr egységek felfegyverzése stb. Ugyanakkor azt is látni fogjuk, hogy ezeket az intézkedéseket hogyan szabotálták el nyíltan, vagy burkoltan a hadsereg tisztikarában megbujó visszahuzó erők.

Közben a hazai és a világsajtó egyre fokozódó lelkesedéssel méltatta a forradalmat és a forradalmárokat. Egy-két jellegzetes cím jól érzékelteti a hangulatot: "Hazugság ország helyett, Igazság ország", "Megszűnik az ÁVH - Éljen az új Karhatalom!", "A forradalmi ország", "A Magyar ügy a Biztonsági Tanács előtt", "Nemzet vagyunk újra", "A honvédség csapatai hétfő este a VIII.kerületben megkezdték a szovjet csapatok felváltását", "Örök dicsőség forradalmunk hősi halottainak".

A cikkek címei önmagukért beszélnek és hiven tükrözik azok tartalmát.

Nem érdektelen egy pillantást vetni a külföldi lapokba, hogyan látták azok a magyarországi eseményeket.

A Hétfői Hírlap 29-én a következő cikkben tájékoztat erről:

"Egy bátor nép új irányt adott a történelem menetének" Nagy Imre vasárnapi beszéde után Magyarország változatlanul a világsajtó érdeklődésének központjában áll. A lapok és rádióállomások a világ minden táján ismertették az új magyar nemzeti kormány legfontosabb döntéseit.

A londoni Daily Express kiemeli: "A magyarországi kérdést Magyarországon döntik el. A bátorság és a hősiesség elérhető közelségbe hozta a szabadságot".

A New York Times vezércikkében megállapítja: "Magyarország lovagias és bátor szabadságharcosai sokat nyertek országuknak és a szabadság diadalában reménykedő minden embernek. Egy bátor nép új irányt adott a történelem menetének".

A New York Herald Tribune hangsúlyozza, hogy "a magyarországi események után a mai világ többé nem azonos a tegnappal".

A párizsi Aurore vezércikkében foglalkozik Nagy Imre azon bejelentésével, hogy felkéri a Szovjetuniót katonái visszavonására. A Parisien Liberé-nek az orosz-trák-magyar határra küldött tudósítója így ír: "Jöjjenek hát ide azok, akik még esetleg azt hiszik, hogy a magyarországi

felkelés a fasiszta reakció műve, s mindennek ellenkezőjét meglátják saját szemükkel".

Az elmúlt héten, egyébként a világsajtó, a nemzetközi hírügynökségek és a nagy nyugati rádióállomások h iranyagainak mintegy 50-60 százaléka a magyar eseményekkel foglalkozik. Sőt, nemcsak a szokásos keretek között foglalkoztak a magyarországi felkeléssel, hanem például a BBC külön félórás magyarországi helyzetmagyarázatokat iktatott műsorába, az AP amerikai hírügynökség a szokástól eltérően egész napon át megszakítás nélkül adott h iranyagot, a DPA hírügynökség Magyarországra vonatkozó h ireit ugyancsak a gyakorlattal ellentétben háromszor közölte, hogy a világ minden részén jól vehetőek legyenek. Az angol Reuter-ügynökség több ízben előre jelezte, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy a nap folyamán még magyarországi anyagokat kíván közölni.

A nagy nyugati lapok tulnyomó többsége nemcsak h irekben foglalkozik Magyarországgal, hanem vezércikkeinek zömét is -e kérdésnek szentelte.

A felkelés kitörését követő napokban, amikor még nem volt valóságos képük a Budapesten és az országban lejátszódó események méreteiről, a h iranyag főleg a magyar rádió közléseire támaszkodott, s a kommentátorok a magyar eseményeket a lengyelországiakkal hozták párhuzamba, az utolsó napokban viszont szentanak és tudósítók jelentése

alapján sok a részletes és kiszínezett tudósítás. Megállapítják, hogy a budapesti, a legnagyobb felkelés 1945-óta, méreteiben és nemzetközi kihatásaiban nagyobb a kelet-berlini és a poznani eseményeknél.

A felkeléssel kapcsolatban a nyugati világ ugyszólván összes ismertebb szervezetei és államférfiai megszólaltak.

Állást foglalt a Strassburgban üléselő Európa Tanács, nyilatkoztak a NATO képviselői. A pápa enciklikát bocsátott ki. Szó volt a magyar eseményekről az olasz és francia parlamentben is.

Különösen nagy az aktivitás Bécsben, ahol a magyarok számára gyűjtést rendeztek.

Nem hagyható figyelmen kívül Nehru indiai miniszterelnök nyilatkozata, aki kijelentette: "ezek a népek úgy érezték, hogy a maguk politikáját kell csinálniok és nem másoknak politikáját - a szükségtől kényszerítve".

Nenni, az olasz szocialisták vezetője, az Avantiban írott cikke úgy vélekedik, hogy "ha testvérharc választóvonalala nem a szocializmus hive és az ellenségei között húzódik, hanem egyrészt diákok és munkások, másrészt régi kommunisták csoportjai között."

2.

Ezekben a napokban az egész ország a forradalmi lelkesedés lázában égett. Mindenki mámoros volt a kivivott

győzelem érzésétől. Ugyanakkor a hadsereg soraiban, főleg a fiatal beosztott tiszteknél a kétkedés érzése kerekedett felül.

Jól érzékelteti ezt a bizonytalanságot könyvében Berki Mihály, aki mint fiatal százados élte át ezeket a válságos napokat.

"Még a politikailag képzetlen egyszerű ember is megértette, hogy a vezetés szerint a katonatömegek igaztalan ügyért kockáztatták az életüket és sokakban felmerült a kérdés, elárulta-e a hadsereg a népet, vagy nem? Teljesítették-e a katonák az esküben foglaltakat, vagy nem? Egyetlen szót sem szólt arról senki, hogy a katonák cselekedetét hogyan kell megítélni. Kétségek között hagyta a vezetés a hadsereg tisztjeit és katonáit.

A legfelsőbb katonai vezetés már "tájékozódott" helyezkedett, hogy majd a győztes forradalom új hadseregében is megőrizték pozíciójukat és óvakodtak minden határozott parancstól, igyekeztek "jó javaslatokat" tenni és hozzáértést mutatni a dologhoz, jó viszonyt kialakítani mindenkivel, akik szószólóik lehettek volna a teljes győzelem után.

Pongrácz Gergely könyvében leírja, hogy azok a tisztek, akik 28-a után, a kormány nyilatkozat és a fegyver-

szünet meghirdetése után csatlakoztak hozzájuk, szerinte csak is azért tették, hogy karrierjük biztosítva legyen az új magyar társadalom hadseregében is. Ezt bizonyítja az a tény, hogy november 4-e után a forradalmárok ismét magukra maradtak.

Elgondolkodtató Pongrátz megállapítása a további karrier biztosítását illetően. Bármennyire is kellemetlen, a tábornokok egy része hol ide, hol oda állt. Ennek ellenére a tábornokok közül csak néhányat vontak felelősségre, mivel közben leváltották és elküldték őket, így később megbocsájtották nekik mindazt, amit tettek és amit elmulasztottak megtenni.

A legfelső katonai vezetők - hasonlóan a párt felső vezetőihez - két vasat tartottak a tűzben. Hizelegve tárgyaltak a felkelőkkel, kilincseltek náluk, majd ígérgettek, később pedig segítették őket fegyverrel, lőszerrel, miközben egyes csapatparancsnokokkal a fegyveres gócok felszámolásáról, a Corvin mozi felrobbantásáról tárgyaltak és terveket készítettek elő."

3.

Voltak tiszték, akiket a hazafias lelkesedés versírásra serkentett. Nézzünk meg ezek közül egyet, amelyet olyan bajtársam írt, akivel a forradalom előtt hosszú hónapokig szolgáltam egy alakulatnál és ismertem már akkor is hazafias érzéseit:

"Tiszt vagyok - Csépany Lajos nonvéd százados

Tiszt vagyok, s a tisztességem
én ma abba látom,
hogy legis-legelsősorban,
Hazámat szolgálom!

Tiszt vagyok, s egy ország vére
csörgedez szívemben,
mikor arra gondolok, hogy
honvéd-tiszt lehettem!

Tiszt vagyok, s e büszkeségem
nem való hiába, -
én vagyok ma Zrinyi Miklós
késő unokája!

Tiszt vagyok, - és seregem már
Kossuth verbuválta!
És nevével indulnék ma
győzelmes csatára!

Tiszt vagyok, - s én Petőfinek
édes öccse lennék,
mert "a néppel tűzön-vizen ..."
én is Véle mennék! "

A következőkben kísérvük figyelemmel, napról-napra a fontosabb eseményeket és a dokumentumok alapján győződünk meg arról, hogy a hadsereg elmulasztotta legfőbb feladatát az ország védelmére való felkészülést. Október 29. és november 3. közötti 6 nap alatt több korosztályt lehetett volna mozgósítani, felfegyverezni és honvédő harcra felkészíteni, azonban a hadsereg legtöbb vezetője ekkor pozíciójának átmentésén mesterkedett és legkisebb gondja is nagyobb volt, mint a szovjetek elleni harcra felkészülni.

Október 29. hétfő:

A Hadművelési Csoportfőnökségen egy szűkebb körű értekezletet tartottak, melyen a VKF, a hadművelési csoportfőnök, annak helyettese, egy-két fegyvernemi parancsnok és csoportfőnök volt jelen. Felvetődött, hogy kapcsolatot kellene teremteni Kopácsi-Orfanidze stb. csapatokkal. Rákos őrnagy /pol.ti/ javasolta Kovács vezérőrnagynak, hogy vegye fel az összeköttetést ezekkel, talán ilyen módon meg lehet szilárdítani a helyzetet.

5.

Zrínyi Miklós
A ~~Zalka Máté~~ Katonai Akadémia jelenti:

"Az ÁVH laktanya feloszlataása után több volt ÁVH-s tiszt jelentkezett az Akadémia parancsnokságon és kérte, hogy saját érdekükben vegyék őket őrizetbe. Ezek a következők voltak: /itt 25 ÁVH-s tiszt és tiszthelyettes neve következik./

Egyes ÁVH-s tiszteket az akadémia személyügyi osztály

vezetője igazolvánnyal is ellátott.

A volt ÁVH-s tiszteken kívül az akadémia még két szovjet harcosnak is menedéket nyújtott, akiket később a csapatukhoz irányítottunk. Ezen kívül kilőtt szovjet gépkocsikat és motorkerékpárokat is bevontattunk az akadémiára és azokat később a parancsnokságuk-átadtuk. A fent említett két szovjet katonát magyar egyenruhába átöltöztetve tudtuk csak átküldeni a szovjet parancsnokságnak."

6.

Szolnokról jelenti a Repülőtiszti Iskola parancsnoka:

"A kunmadarasi ezredtől Bank ^hNadnagy - Kapitány főhadnagy - Kiss százados a szolnoki egyetemet valószínűsággal fellázították! Követelik az azonnali fegyveres beavatkozást."

7.

A 29-i helyzet bonyolultságára és az erőviszonyok értékelésére álljon itt a ^{Zrínyi Miklós} ~~Zalka~~ Katonai Akadémia jelentése egy akcióról, amiben az akadémia tisztjeiből álló nagyobb egység Márton ezredes parancsnoksága alatt azzal a szándékkal vonult ki a VIII.kerületbe, hogy ott a felkelők leteszik a fegyvert.

"... Mikor a körüthoz értek nagy tömeg állította meg őket. Azt mondták nekik, hogy ne menjenek tovább, mert a szovjet csapatok tűz alatt tartják a Nagykörutat. Teleki alez. ezért leszállította a

tiszt bajtársakat a kocsikról és őket a Rákóczi térrel szemben lévő egyik mellékutcában sorakoztatta.

- Időközben egy harckocsin megérkezett Márton ezredes, akinek Teleki alezredes jelentette a helyzetet. Márton ezredes harckocsijával a csoport élére állt, utasítására Teleki alezredes csoportja a Rökk Szilárd utcába ment. Amikor ebbe az utcába bement a csoport, a házakból egyszerre igen sok fegyveres polgári személy vette körül őket, az ablakokból pedig géppuskák és golyószórók irányultak rájuk. Teleki alezredes most már tisztában volt azzal, hogy a felkelők nem teszik le a fegyvert. Az akadémiái csoport igen nehéz helyzetbe került a felkelőkkel szemben, akiknek módjukban állt az akadémiái csoportot egy szálig kiirtani. Közben besötétedett. Teleki alezredes véleménye szerint Márton ezredes, miután látta, hogy az akadémiái csoport milyen veszélyes helyzetbe jutott, manőverezésbe fogott, hogy az ott lévő 150 főnyi tisztet megmentse. Teleki alezredes véleménye szerint Márton ezredes előtt két lehetőség volt, melyekből választhatott: - vagy az egész tiszti csoport elpusztul, - vagy pedig megfelelő manőverezéssel kihuzza az éjszakát, megvárja a reggelt és ezzel megmenti a 150 fő életét. Márton ezredes a második lehetőséget választotta. Ezért Márton ezredes a következőket mondta a felkelőknek: "Ő elmegy a szovjet csapatokkal tárgyalni, hogy a tüzszünet értelmében vonuljanak

vissza Budapéstről. Ha a szovjet alegységek kivonulnak, akkor ez a csoport fogja átvenni az általuk megszállott körzetet annak további biztosítására."

Távolléte idejére Márton ezredes a parancsnokságot Nagy Tibor alezredesnek adta át, aki Márton ezredessel együtt harckocsin érkezett meg.

A felkelőket igen nehezen lehetett meggyőzni arról, hogy Márton ezredes nem akarja őket becsapni és csak hosszas rábeszélés után sikerült elhitetni velük, hogy 20.00 óra után Márton ezredes harckocsijával a Baross utcába fordult be és a szovjet parancsnokságra ment tárgyalni. A tiszti csoport továbbra is a Röck Szilárd utcában maradt, illetve a Baross utca és a Nagykörut sarkán lévő téren tartózkodott, a tömeg által körülfogva. Márton ezredes kb. 3 óra hosszat volt távol. A felkelők már arról beszéltek, hogy Márton ezredes becsapta őket. Végre Márton ezredes visszaérkezett és elmondta, hogy a szovjet parancsnokságon megtörtént a megegyezés. A felkelők ezt nagy lelkesedéssel fogadták. Márton ezredes megkérdezte a tömeget, hogy hajlandó-e őt parancsnoknak és Nagy Tibor alezredest parancsnok helyettesül elfogadni. Ha igen, akkor álljanak sorakozva a tiszti csoport mögé. Ezt a parancsot azonban a tömeg nem hajtotta végre. Ehelyett két oldalt közrefogták a tiszti csoportot, mert még mindig bizalmatlanok voltak egyrészt Márton ezredes, másrészt a tiszti csoport iránt. Végre

nagynehezen összerendeződtek és a menet elindult a Kálvin térig. Ott a csoport széthuzódott a Muzeumtól a Szabadság-hidig és így szétszóródva várta a reggelt. Kb. reggel 6 órakor kocsira szálltak és visszajöttek az Akadémiára."

8.

Az 1.sz.iratcsomóban található Janza Károly jelentése, ami pontosan rögzíti az eseményeket és az általa fogantatosított intézkedéseket egészen november 5-ig, amíg a szovjetek Váradi vezérőrnagy és Ilku vezérőrnaggyal együtt Szolnokra nem vitték. A 29-i parancsából való a következő idézet, ami még a fegyverben álló szabadságharcosokra vonatkozik:

"Kimélet nélkül szálljanak szembe a fegyveres bandákkal, ezek kétségtelen, hogy ellenforradalmi banditák."

9.

A páncélos és gépesített csapatok csoportfőnöksége jelenti, hogy a felkelőktől több középületet "visszafoglaltak" és közben több foglyot ejtettek.

10.

A harckiképzési csoportfőnökség jelenti 29-én, hogy a csoportfőnökségen nyomott a hangulat, panaszolja, hogy ellenséges beállítottságu tisztek aktivizálódnak.

Pl.: Maszlai ezredes - Molnár és Vári alezredes.

11.

Szentesről jelenti a Légvédelmi Tüzérszotály parancsnoka:

"Honvédségi brigád megkezdte Szentes város és járás területén a stencilgépek összeszedését, hogy ezzel is megakadályozzák különböző ellenforradalmi röplapok kibocsátását...

Ezen a napon történt, hogy illegálisan megalakult a Forradalmi Katonai Tanács Bódi Miklós százados vezetésével. Összeállították követeléseiket és a parancsnokság elé terjesztették. Utána hatalmas vita alakult ki és már a honvédek is betódultak a tiszti étkezdébe. Ezután a parancsnok bajtárs felhívta a hadtest parancsnokot és jelentette azt, hogy lázadás tört ki az osztályon belül és kérte a hadtestparancsnok segítségét a rend helyreállításában és a kezdeményezők letartóztatására.

Az esti órákban megérkezett a hadtestparancsnokságról Németh Ferenc őrnagy bajtárs vezetésével a bizottság, mely bizottságban még jelen volt Kovácsházi százados bajtárs az elhárító osztályról[☒], Tenner százados bajtárs a politikai osztályról.

A parancsnokság a következő döntést hozta: Tóth őrmestert letartóztatta, mivel különböző kémkedéseket hajtott végre a laktanyán belül és ezeket az adatokat a város forradalmárainak juttatta. Mint a későbbi értesülések alapján, a kihallgatás alatt kiderült, szer-

☒ Az elhárító osztály tagjai az ÁVH kötelékébe tartoztak, ami ekkor már hivatalosan fel volt oszlatva.

vezkedés történt és a könnyű lövegeket a parancsnokságra viszik, akkor szétlövik a parancsnokságot az épülettel együtt. Továbbá a gépkocsivezetőkből egy brigádot szerveztek, amelyet a sorompónál állítottak fel azzal a céllal, hogy megakadályozzák a forradalmárok elvitelét."

12.

Szoónokról jelenti a Műszaki Zászlóalj:

"29-én kijelölték Mata főhadnagyot a forradalmi tanács szaktanácsadójának. Mata főhadnagy utasította Kiss századost, hogy 1500 db harckocsi aknát szállítson be a laktanyába, az általuk megszervezett pontok védelmére. Az aknamennyiségből telepítés nem történt. Ugyanakkor utasította Kiss századost, hogy a tüzereknek 2 mázsa robbanóanyagot és harckocsiaknákat adjon ki. Azonban ezt a parancsot nem hajtotta végre."

13.

Kaposvárról jelenti a lövészadosztály parancsnoksága:

"A Nemzeti Tanács ekkor alakult át Forradalmi Tanácscsá, melybe több honvéd személyt is beválasztottak. A hadosztály parancsnokának az volt a nézete, hogy a forradalmi tanács ülésein honvédségi személyek is vegyenek részt, hogy megfelelő tájékoztatást tudjanak adni az ott lefolyt tanácskozásról.

A Nemzeti Tanács üléséről Molnár Lajos százados számol be. Kijelentette, hogy állandó jobbratolódás észlelhető

a Forradalmi Tanácsban.

Ezen a tanácskozáson még a párt és tanácsi szervek képviselői is jelen voltak.

A székesfehérvári hadtesttől Kemendi Béla ezredes, mint a dunántúli fegyveres erők parancsnoka egy géptávirati parancsot adott, melyben harcérték-jelentést kért. Ezt a parancsot nem hajtottuk végre."

14.

Nagyatádról jelenti a Lövészezred parancsnoka:

"Kurucz Ferenc hadnagy vezetésével 3 egyetemista követelésekkel lépett fel Bottyán százados felé, ezek az alábbiak voltak:

1. Ki a parancsnokságról az elhárító tisztekkel.
2. Alakítsák meg a Katonai Tanácsot.
3. Magyar ruhát a honvédeknek.
4. Ki az oroszokkal.

Erre Bottyán százados Kurucz hadnagynak azt mondta, magát is le kellene tartóztatni és széttépte a követeléseket tartalmazó papírt."

15.

Kaposvárról a Lövészezred Parancsnokság jelentéséből:

"A kaposvári Megyei Bizottságot honvédségi személyekkel is kiegészítik. Az ezred részéről Kovács őrnagyot választják be, megbeszélve előzőleg ezt a Hadosztály Politikai Osztályával. A cél akkor az volt, hogy minél több kommunista vegyen részt a mozgalomban, hogy azt helyes irányba befolyásolják."

16.

Nagykanizsáról a Lövészezred Parancsnokság jelentéséből:

"A szovjetellenes hangulat egyes ellenforradalmárok aknamunkája miatt fokozódik. Ezen a napon a politikai helyettesek megkapták az utolsó eligazításokat és a párt vezetőség is összeült. Feladatuk megkapják, hogy gyűjtsék maguk köré azokat a tiszteket, akik szilárdan a párt mellett vannak."

17.

Dombóvárról a Tüzérezred Parancsnokságának jelentéséből:

"A hajnali órákban Dombóvár északi térségébe érkezett egy szovjet páncélos alakulat, akik az ottlévő erdőbe táboroztak be. A nap folyamán több tüntetés volt a városban szovjetellenes jelszavakkal. Napközben több munkásküldöttség jött a laktanyába és fegyvert követelt. Mivel az alakulat parancsnoka fegyvert nem adott ki a laktanyából, a küldöttségek eltávoztak."

18.

Nagyatádról jelenti a Páncéltörő Tüzérosztály parancsnoka:

"Az akkor működő kormány szerint, járási és községi forradalmi tanácsokat kellett választani, erre a választásra kértek az osztályunktól is küldötteket, melyre kiküldtük Apostol János főhadnagy osztály agitátort, aki azonban több alkalommal nem ment ki, annál is inkább, mivel megtudták, hogy párttag és politikai tiszt, így nem is hívták többször."

19.

Bajáról a Légvédelmi Tüzérsztály jelentéséből:

"A délelőtt folyamán sor került a forradalmi bizottság megválasztására. Bakos százados a legénységet nemzeti jelszavakkal és szovjetellenes szavakkal megnyerte. A bizottság többek között olyan határozatot hozott, hogy a politikai munkások hagyják el a lak-tanya területét. Ez a nap folyamán megtörtént."

20.

Ezen a napon alakult meg a Vezérkar épületében a Honvédelmi Minisztérium Forradalmi Katonai Tanácsa /FKT/. Ennek elnökévé a Szovjetunióban végzett fiatal tábornokot, Váradi Gyulát választották. Azonnali hatállyal felmentették beosztásából Tóth Lajos vezérőrnagyot, Hazai Jenő vezérőrnagyot, Hidvégi Ferenc vezérőrnagyot és Szabó István altábornagyot. Az új vezérkari főnök Kovács István vezérőrnagy, a politikai főcsoportfőnök pedig Ilku Pál vezérőrnagy lett.

A Honvédelmi Minisztérium ezen új vezetése próbálta a következő napokban a honvédség sorait rendezni, a csapatoknál megválasztani a forradalmi tanácsokat és megteremteni az összhangot a polgári forradalmi szervekkel. Azonban tisztán kell látnunk, hogy a Honvédelmi Minisztérium FKT tagjai csak a nevükben voltak forradalmárok. Intézkedéseik, utasításaik döntő mértékben csak a rend helyreállítására, a nyugalom megteremtésére, a fegyveresek lefegyverzésére irányultak, és alig találunk olyan

intézkedést, amelyik a honvédő harcra készítené elő a csapatokat.

Marcaliból jelenti a Műszaki Zászlóalj parancsnoka:

"A "Nemzetőrség" 300 fővel megalakult, felszerelésük és felfegyverzésük befejezés előtt áll.

Berta Ferenc őrnagy őszinte lelkesedéssel készül a harcra az oroszok ellen. Másnap Budapestre akartak menni! Új esküszöveget szerkesztettek, melynek fő szempontja az ország megvédése."

21.

A székesfehérvári hadtestparancsnokság jelentéséből:

"A nap nagy tüntetésekkel kezdődött. A tömeg hangulata egyre jobban a hadsereg ellen fordul. Kórusban kiabáltak, tüntettek.

Követeléseik: 1. Mikes vezérőrnagy mondjon le.

2. Adjanak fegyvert.

3. A szovjet családtagokat is vigyék be a laktanyákba.

Eközben érkezett meg a parancsnokság megerősítésére előzőleg berendelt harckocsi szakasz Várpalotáról Szabó főhadnagy vezetésével. A tömeg látva a vele szemben álló katonai erőt, lassan szétoszlott.

A tüntetés után a hadtestparancsnok értekezletet tartott, ahol felvetette a fegyverek kiadásának kérdését.

Ezt a résztvevők egyöntetűen elvetették, különösen Szabó főhadnagy, a harckocsi század parancsnoka, indokolva a várpalotai eseményeket, ahol századával fegyveres harcokban vett részt, az ellenforradalmárok ellen."

22.

Október 30. kedd:

Ez a nap a forradalom történetében döntő fordulópontnak számított. Olyan események zajlottak le Budapesten és országszerte, amelyek egyértelműen bizonyították a forradalom teljes győzelmét. Ugyanakkor Moszkvában Hruscsov ezen az éjszakán húzta meg a lélekharangot a magyar forradalom felett.

De nézzük meg a nap fontosabb eseményeit:

A szovjet csapatok Budapestről történő kivonulása befejeződött. Az utcákat előzőnlötte a szabadságtól mámoros nép. Nemzetiszínű zászlók alatt, a Himnuszt és a Szózatot énekelve vonultak az utcákon és ünnepezték a győzelmet. A harcok során elesett forradalmárokat a tereken ideiglenes sirokba temették el. A sirokat virághalmok borították be. Ezen a napon jelent meg Tamási Lajos: Piros vér a pesti utcán című verse:

Megyünk, valami láthatatlan
áramlás szivünket befutja,
akadozva száll még az ének,
de már mienk a pesti utca.

Nincs más teendő: ez maradt,
csak ez maradt már menedékül,
valami szálló ragyogás kél,
valami szent lobogás készül.

Zászlónk föl, ujjongva csapnak,
koborulnak a széles utra,
selyem-szinei kidagadnak:
ismét mienk a pesti utca!

Ismét mienk a bátor ének,
parancsolatlan tiszta szívvel,
s a fegyverek szemünkbe néznek:
kire lövetsz, belügyminiszter?

Piros a vér a pesti utcán,
munkások, ifjak vére ez,
piros a vér a pesti utcán,
belügyminiszter, kit lövetsz?

Kire lövettek összebujva
ti, megbukott miniszterek?
Sem az ÁVH, sem a tankok
titeket meg nem mentenek.

S a nép nevében, aki fegyvert
vertél szívünkre, merre futsz,
véres volt a kezed már régen
Gerő Ernő, csak ölni tudsz?

...Piros a vér a pesti utcán.
Eső esik és elveri,
mossa a vért, de megmaradnak
a pesti utcák kövein.

Piros a vér a pesti utcán,
munkások - ifjak vére folyt,
- a háromszin-lobogók mellé
tegyetek ki gyászlobogót.

A háromszin-lobogók mellé
tegyetek három esküvést:
sirásból egynek tiszta könnyet,
s a zsarnokság gyűlöletét,

s fogadalmat: te kicsi ország,
el ne felejtse, aki él,
hogy ugy született a szabadság,
hogy a pesti utcán hullt a vér.

Fosztogatás, rendzavarás ezen a napon nem történt. A be-
tört kirakatokban heverő árut senkinek nem jutott eszébe
elvinni. Nem is tehetette volna, mert a forradalom tiszta-
ságára ügyelő tömeg a helyszínen lincselte volna meg a
fosztogatót. Az utcák sarkán nyitott lőszeres ládákból
gyűjtötték az adományokat a forradalom áldozatai és hoz-
zártartozói részére. Senki sem gondolt arra, hogy a szám-
látatlanul, halomban álló pénzből akár egy Forintot is
elvegyen.

Itt jegyzem meg, hogy tisztább forradalmat alig ismer a történelem. A fosztogatások csak akkor kezdődtek, amikor a szovjet hadsereg leverte a forradalmat, nem volt honvédség, rendőrség, senki nem ügyelt a köz és vagyonbiztonságra és a fosztogatás megkezdéséhez a szovjet katonák szolgáltatták az első példákat.

A Kossuth Rádió, amely 23-óta a hivatalos álláspontnak megfelelően a forradalom ellen foglalt állást, ettől a naptól mint "Szabad Kossuth Rádió" jelentkezett. Létrehozták a rádió forradalmi bizottságát. Eltávolították a szerkesztőségből a legkompromittáltabb, sztálinista vezetőket és talán első ténykedésük az volt, hogy a rádió hullámain keresztül mondtak bírálatot önmagukról az elmúlt évek hazug adásaiért és tettek ígéretet, hogy a jövőben csak az igazat hajlandók közölni.

Érdemes szószerint idézni az adást:

"Ebben az órában új fejezet kezdődik a Magyar Rádió történetében. Hosszu évek során nem voltunk egyebek, mint parancsközvetítők, a hazugság eszközei. Hazudtunk minden hullámhosszon. Még az elmúlt napokban is, hazánk újjászületésének vajudása idején is hazudnunk kellett. De a forradalmi harcok szelleme, amely nemzeti szabadságunkat és állami önállóságunkat győzelemre segítette, behatolt studiókba is. És itt is győzött a forradalom!"

Ekkor már vidéken is győzött a forradalom és elindultak az élelmiszerekkel megrakott szekerek és teherautók, hogy el-
lássák a fővárost, azt a fővárost, amelyik az elmúlt na-
pokban világraszóló győzelmet aratott.

Azonban nemcsak a vidék mozdult meg, hanem példátlan se-
gitőkészség bontakozott ki világszerte.

Az összes külföldi rádióadó kiemelt helyen foglalkozott
a magyar forradalommal és ismertette a magyar nép megse-
gítésére irányuló erőfeszítéseket.

A londoni rádió közlése szerint a Nemzetközi Vöröskereszt
utján Anglia és az Egyesült Államok nagyértékű gyógyszert
és élelmiszer szállítmányokat indított utnak Magyarorszá-
g felé.

A német vöröskereszt motorizált segélyszállítmánya hétfőn
reggel elhagyta Münchent. A szállítmányhoz tartozik 8 pót-
kocsis teherautó, egy konyhakocsi, egy műhelykocsi, 3 men-
tőkocsi, 3 kis autóbusz. A kocsik egy komplett sebész-
kórházat, 7 tonna élelmiszert, sok gyógyszert, kötszert,
vérplazmát szállítanak.

Párizsban, "Segítsd a Magyarot" bizottságot alakítottak.
Már is jelentős mennyiségű vért és gyógyszert gyűjtöttek
és tárgyalásokat folytatnak a francia kormánnyal, hogy
minél előbb repülőgéppel továbbíthassák a szállítmányokat.
Hasonló hírek érkeztek Svájcból, Hollandiából, Olaszor-
szágból, Svédországból, Ausztriából.

Azonban, hogy hűek maradjunk az igazsághoz, szólni kell arról is, hogy ezen a napon zajlott le a Köztársaság téren a budapesti pártbizottság ostroma, amit a 33 éves kádári propaganda úgy igyekezett beállítani, mint a fehér terror tombolásának csúcspontját. Azonban, aki ismeri az ÁVH évtizedes terroruralmát, nem csodálkozhat azon, az egyébként elítélendő utcai lincseléseken, amelyek ezen a napon történtek. Inkább azon kell csodálkoznunk, hogy a forradalom két hete alatt mindössze 31 fő esett utcai népitélet áldozatául. Ha összehasonlítjuk az áldozatok számát az 1789-es francia forradalom, az 1917-es orosz forradalom, az Indonéz, a csilei, az Argentin, vagy századunkban lezajló bármelyik forradalom áldozatainak számával, bátran és nyugodt lelkiismerettel állithatjuk, hogy tisztább, kevesebb áldozatot követelő forradalom nincs a világtörténelemben.

Hogy a történelem hamisításról, az utókor félrevezetésének szándékáról képet alkothassunk, álljon itt három rövid idézet a pártház ostromának leírásáról:

Először azt nézzük, hogyan írja le a pártház ostromát a Kádár-korszak egyik fő ideológusa Berecz János:

"A fegyveres ellenforradalmi bandák a tüzszünet leple alatt a szovjet csapatok távozása után, október 30-án támadást hajtottak végre a párt budapesti székháza ellen.

A támadásban résztvettek az összes nagyobb fegyveres

ellenforradalmi csoportok. A pártház megtámadása katonailag szervezeten zajlott le: tervszerűen bekerítették az épületet, és adott jelre egyszerre nyitottak tüzet. Az épület őrsége és a benntartózkodó pártmunkások órákig ellenálltak, többször kértek segítséget egyes szervektől, még Nagy Imrétől is. A segítségnyújtásra kész partizánoknak azt válaszolták, hogy már ott vannak a katonai alakulatok, a katonákat azzal nyugtatták, hogy a belső karhatalom egységei visznek segítséget, az utóbbiak viszont azért maradtak nyugton, mert a hírközlés szerint a partizánok már elindultak és csak egymást zavarnák a felmentő harcban. Az ellenforradalmárok elfoglalták a pártházat, és kegyetlen öldöklést, gyilkolást hajtottak végre." 23.

Nézzük meg ezután, hogy ugyanezt az eseményt, hogy írja le Pongrátz Gergely, a legnagyobb felkelő csoport a Corvin köziek főparancsnoka:

"Dél körül lehetett, amikor megérkeztünk a Köztársaság térre, a pártházzal szembeni oldalra. Kiszálltunk és a fiuk is leugráltak a páncélosokról. Az ott lévő fegyveresektől helyzetjelentést kértünk. A halottak számát ekkor már több mint ötvenre tették és azt mondták, hogy az ÁVO-sok nem kimélnék senkit. Két fehér köpenyes, vöröskeresztes karszalagos mentő is meghalt. Gépfegyvereik, golyószóróik, géppisztolyaik és kézi-gránátjaik vannak az ÁVO-soknak és úgy látszik

lőszerrel is jól el vannak látva. Fegyveres van bőven, de nem lehet a pártházat megközelíteni, mert mindenkire lőnek, akit mozogni látnak.

Ebben az időben a harc csak annyiban állt, hogy mindkét oldalról eldördült egy-egy lövés. A pártközpont ablakaiban azonban láthattuk a mozgó alakokat, de ahhoz túl nagy volt a távolság, hogy ruhájukat megkülönböztessük. A harcnak azonban véget kellett vetni.

Öt lövést adott le az első tank 76-os lövege, aminek következtében a pártközpontban lévő fegyverek elhallgattak.

Mi pedig megkerülve a teret, a színház felőli oldalról közelítettük meg a pártközpontot. Akkor értünk oda, amikor a rendőregyenruhába öltöztetett ÁVO-sokat hozták ki és felemelt kezekkel a fal mellé, sorbaállították őket. Körülöttünk halottak heverték mindenhol, de ezek mind civilek voltak. Ekkor már nagy tömegben kellett keresztülfurakodnunk, akik közül sokan azt kiabálták, hogy "nincs kegyelem!". Minden ÁVÓ-st, aki a pártközpontban volt, ott helyszínen el akartak intézni. A felháborodás az emberekben a hisztériáig fokozódott és hiába próbáltuk őket csitítani, ezzel csak magunk ellen fordítottuk a hangulatot. Sokan voltak, akik apjukat, testvérüket vagy legjobb barátjukat vesztették el a délelőtti folyamán és ezeket az

embereket nem lehetett szép szóval meggyőzni. Minden emberi mivoltukból kivetkőzve, vért kívántak! Megpróbáltam lebeszélni őket a fal mellé állított ÁVÓ-sok kivégzéséről. A dühöngő embereknek azonban hiába mondtam, hogy majd a bíróság ítélkezik felettük, engem is közéjük akartak lökni. Corvinista bajtársaimnak köszönhetem, hogy megmenekültem, akik körülfogtak és úgy vittek vissza. Nekik is magyarázkodnom kellett, hogy nem az ÁVÓ-sokat védtem, hanem a forradalmat, amit nem lenne szabad ezekkel a kivégzésekkel bemocskolni. Három ember kivételével a többbit visszaküldtem, hogy mentseki aki menthető. Legalább a sebesülteket vigyék kórházba.

A velem maradtak közül az egyik megkérdezte, hogy akkor is így vélekednék, ha valamelyik bátyám, vagy öcsém feküdne a téren a halottak között? Nem tudtam válaszolni, de ez a kérdés elgondolkodtatott."

24.

Végezetül nézzük meg, hogy egy jól képzett katona, a korszak szakavatott kutatója és ismerője Berki Mihály tábornok, az esztergomi harckocsizó ezred jelentése alapján, könyvében hogyan értékeli és elemzi a katonai vezetés és a harckocsik szerepét a pártház ostrománál:

"Amikor Janza altábornagy, honvédelmi miniszter tudomására jutott, hogy mi történik a Köztársaság téren, utasította Tóth-ot, a vezérkar főnökét, hogy biztosítson

megfelelő erőt a budapesti pártbizottság védelméhez. Tóth, Virág Ede ezredest - a páncélos főnökségről - utasította, de Biszku Béla is kérte Virágot, hogy küldjön harckocsikat a Köztársaság térre. Virág 12 óra körül utasította az esztergomi ezredtől Galó István őrnagyot, hogy hat harckocsival menjen a Köztársaság térre és oszlassa a tömeget, amennyiben pedig lőnek rájuk, viszonzozzák a tüzet. Galó nem akarta vállalni a feladatot, mivel nem ismerte Budapestet és a harckocsik kezelőit sem, de azt is tudta, hogy a harckocsik nem rendelkeznek az egymás közötti összeköttetést biztosító rádiókészülékkel.

A hat harckocsi 12.30-kor elindult a Mátyás laktanyából és a Fiumei útról - ma Mező Imre ut - a Köztársaság térre nyíló Légszesz utcán mentek be a térre. A téren látták, hogy egy harckocsi már lőtte az egyik épületet. A katonák nem tudták, hogy melyik a pártbizottság épülete. A tömeg elállta a harckocsik útját, de Galó riasztólövés-sorozatára az emberek szétfutottak. Mivel Galót csak egy harckocsi követte, néhány kört tett meg körülöttük, de azok nem értették, hogy mit akar. A Galó kocsijában lévő Pitala hadnagy jelentette, hogy egy harckocsi lövi az egyik épületet. Galó nem értette a helyzetet, ezért megfordult és elment a Zrínyi Akadémiára, hogy telefonáljon Virágnak, akit nem tudott elérni. Az Akadémián kért segítséget, de nem kapott.

Visszament a Mátyás laktanyába, hogy jelentsen. Közben a téren maradt négy harckocsi felállt a már ottlévő és az épületet lövő /piliscsabai/ harckocsi mellé jobbról és balról. Az egyik harckocsi parancsnoka, Miklai szakaszvezető segítette beindítani /behuzással/ a piliscsabai harckocsit, amely el is távozott a térről, az ottmaradt négy közül pedig három lőni kezdte az épületeket. Miklai kezdte a tüzelést és leadott 8-10 lövést, Péterfi tartalékos hadnagy 4-5 lövést, Pónus Károly szakaszvezető pedig hatot vagy hetet. A tüzelést kb.30-40 percig folytatták. Galó egy vázlattal tért vissza és a Keleti táján találkozott Liska János főhadnaggal, aki jelentette, hogy a három harckocsi a pártházat lövi. Galó a térre ment és a vázlatról megállapította, hogy valóban a pártházat lőtték a katonák. Mintegy 150 méterre megálltak az elől lévő három harckocsi mögött, amelyekből a katonák már kiszálltak, mivel a pártház elesett. A tömeg a harckocsik tüzének védelme alatt megrohanta az épületet és 15 óra körül elfoglalták azt, megkezdték az ott talált pártmunkások, katonák és védők legyilkolását. Galó felsorakoztatta a harckocsikat és elvonult.

Márton ezredes, az akadémia parancsnoka arra kapott parancsot a vezérkari főnöktől, hogy küldjön 100 főt a pártház felmentésére. Márton csupán 40-50 főt küldött, de a tömeg az sem tudott áthatolni, tüzet pedig csak akkor nyithattak volna, ha őket támadta volna a tömeg,

mivel a katonáknak tartaniok kellett magukat a tüzszünet elrendelésekor meghatározottakhoz.

Ez a tragikus eset magáért beszél. Alig lehetne felsorolni, hogy kik vétettek, kik mulasztották el a segítségnyújtást, kik szabotálták azt és kik cselekedtek tudatosan, kik azok, akik előre tudták, hogy a fegyveresek lerohanják a pártházat és mégsem intézkedtek.

Ez az eset is igazolta, hogy a vezetés képtelen volt a helyzet reális megítélésére, nem volt képes ésszerűen intézkedéseket foganatosítani, a vezérkar pedig még 30-án sem tudta, hogy milyen erők állnak a rendelkezésére Budapesten. A 9000 katonából egy sem jutott oda, ahol a tüzszünet elrendelése után is harcot kezdeményeztek.

Délelőtt 10 órától délután 15 óráig dörögtek a fegyverek, de nem hallotta annak a hangját a vezetők közül senki. Egyesek a 14 óra után elhangzott beszédüket fogalmazták, mások pedig elhagyták munkahelyüket, hogy a felelősséget lerázhassák magukról. A H.M. és a rendőrség vezetői készültek a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány ülésére.

Az illetékesek ismét nem ellenőrizték a vezérkari főnök parancsának végrehajtását. Nem kérte számon senki Márton ezredestől, hogy az elrendelt 100 fő helyett

miért csak negyvenet küldött, Virágtól pedig, hogy miért a fővárost nem ismerő katonákat indított a térre és miért nem adtak melléjük helyismerettel rendelkező vezetőket, a harckocsik pedig - híradóeszközök híján - irányíthatatlanok voltak. Végül Galó maradt a felelős, aki fűhöz-fához kapkodott, segítségért futkossott, de senkinél nem talált meghallgatásra, később mégis őt ítélték el."

25.

Ezen a napon szabadították ki Mindszenty József hercegprimást felsőpetényi rabságából a rétsági katonák és a budapesti felkelők. Ők hozták másnap diadalmenetben a hercegprimást a fővárosba.

A forradalom győzelmét Moszkva is kénytelen volt elismerni és ezt tükrözi a 30-án kiadott szovjet kormánynyilatkozat, amely a másnapi ujságokban jelent meg:

"A Szovjetunió kormányának nyilatkozata:

Moszkva október 30. TASZSZ

A Szovjet Szocialista Köztársaság Szövetsége külkapcsolatainak megingathatatlan alapja volt és marad az összes államok békés egymásmellett élésének, barátságának és együttműködésének politikája. ...

A szovjet kormány kész megvitatni a többi szocialista ország kormányával azokat az intézkedéseket, amelyek biztosítják a szocialista országok gazdasági kapcsolatainak további fejlesztését és erősítését avégett,

hogy kiküszöbölje a gazdasági kapcsolatokban a nemzeti szuverenitás, a kölcsönös előnyök és az egyenjogúság elve megsértésének bármiféle lehetőségeit. ...

A szovjet kormány a szocialista országok kölcsönös biztonságának biztosítása céljából kész megvizsgálni a Varsói Szerződésben résztvevő többi szocialista országgal az illető országok területén tartózkodó szovjet csapatok kérdését. ...

A szovjet kormány szükségesnek tartja, hogy nyilatkozatot tegyen a magyarországi eseményekről. Az események azt mutatják, hogy a magyar dolgozók, akik említésreméltó előrehaladást értek el a népi demokratikus rendszer alapján, jogosan vetik fel a kérdést, hogy a gazdasági együttműködés terén ki kell küszöbölni a meglévő komoly hibákat, hogy tovább kell fokozni a lakosság anyagi jólétét, hogy harcolni kell az államapparátusban megmutatkozó bürokratikus eltévelyedések ellen. A dolgozóknak ehhez a jogos és haladó mozgalmához azonban csakhamar sötét reakciós és ellenforradalmi erők csatlakoztak, amelyek a dolgozók egy részének elégedetlenségét arra akarják felhasználni, hogy aláássák az országban a népi demokratikus rendszer alapjait és visszaállítsák a régi földesuri-kapitalista rendet.

A szovjet kormány az egész szovjet néppel együtt mélyesen sajnálja, hogy a magyarországi események vérontáshoz vezettek.

A szovjet kormány a magyar kormány kérésére hozzájárult

ahhoz, hogy a szovjet katonai alakulatok vonuljanak be Budapestre avégett, hogy a Magyar Néphadseregnek és a Magyar Karhatalmi szerveknek segítséget nyujtsanak a városban a rend helyreállításához.

A szovjet kormány szemelött tartóva, hogy a szovjet alakulatok további magyarországi tartózkodása ürügyül szolgálhat a helyzet fokozottabb kiélesedésére, utasítást adott a katonai parancsnokságnak, hogy vonja ki a szovjet katonai alakulatokat Budapestről, mihelyt ezt a magyar kormány jónak látja.

Ugyanakkor a szovjet kormány kész tárgyalásokba bocsátkozni a Magyar Népköztársaság kormányával és a Varsói Szerződésben résztvevő más államok kormányai-
val a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról."

26.

Azonban míg Magyarország és Budapest önfeledten ünnepelte a győzelmet, a világpolitikában olyan események zajlottak, amelyek előrevetítették a magyarországi helyzet nemzetközi összefüggéseinek átértékelését.

Mindenekelőtt a nyugati világ vezető hatalmának, az USA-nak álláspontjával kell megismerkednünk. Az Egyesült Államok nem kívánt a Szovjetunióval háborús konfliktusba keveredni és ezt a Szovjetunió tudomására kellett hozni.

"Az USA külügyminisztere John Foster Dulles, már október 27-én sietett a Kreml tudomására hozni: Amerika a "kelet-európai rabnemzeteket" dehogy is tekinti "lehetséges katonai szövetségesének"!

Az ezt követő napon Henry Cabot Lodge, az Egyesült Államok ENSZ fődelegátusa gondoskodott arról, hogy a külügyminiszter nyilatkozata az Egyesült Nemzetek Szervezete előtt is ismert legyen.

Amerika teljesen nyílt kártyákkal játszott Kelet-Európa viszonylatában. Politikai érdektelenségét nyilvánította ki. Október 29-én pedig az USA moszkvai nagykövete, Charles Bohlen rá is duplázott honfitársa nyilatkozatára. Közölte Hruscsovval: Dulles a minap nemcsak saját véleményének adott hangot. Eisenhower elnök ugyanezen az állásponton van.

A szovjet vezetés fellélegezhetett. Washington szinte aranytálcán nyújtotta a "bizonylatot": az Egyesült Államok kormánya nem kíván a magyarországi eseményekkel foglalkozni."

27.

A másik döntő világpolitikai esemény, amelyik Magyarország sorsát megpecsételte, közvetlenül a szuezi válság volt.

Október 29-én a kora esti órákban az izraeli hadsereg megkezdte a Sinai-félszigeten az Egyiptom elleni hadjáratot. Páncélos egységei rövidesen elérték a Szezei-csatornát. Ekkor október 30-án a francia és angol kormány ultimátumot intézett Egyiptomhoz. Felajánlották, hogy amennyiben fegyverszünetet kötnek, a rend biztosítása céljából a csatornaövezet^{et} francia és angol csapatok szállják meg.

Mivel az ultimátumra Kairó nem válaszolt, hanem általános mozgósítást rendelt el, a háboru elkerülhetetlenné vált. Az USA politikusai nem értettek egyet London és Párizs intézkedéseivel, elítélték azokat és a katonai agresszió leállítását követelték.

Az USA lépése rámutatott a nyugati világ megosztottságára, az ebből fakadó gyengeségére és ez bátorította fel a szovjet vezetést, hogy Magyarországgal szembeni politikáját a nyugattól való félelem nélkül alakíthassa.

A Kreml-ben lázas tanácskozás folyt ezen az éjszakán, amibe bevonták a Moszkvában tartózkodó Liu Sao-csi-t a vezető kínai politikust, Mao Ce Tung bizalmasát.

1970-ben jelent meg Hruscsov hitelesnek elismert visszaemlézése.

Ebben így ír erről az éjszakáról:

Egész éjjel üléseztünk, újra és újra átbeszéltük Magyarországgal kapcsolatos magatartásunkat, különös tekintettel egy esetleges katonai beavatkozásra. Liu Sao-csi kezdetben ellenzett egy ilyen lépést. Azt javasolta, vonjuk vissza Magyarországról csapatainkat, bizzuk a magyar munkásosztályra országuk védelmét. ...

Ebben maradtunk. De miután elbucsuztunk egymástól, magunk között, szűk körben újra átbeszéltük a helyzetet.

Egyikünk arra figyelmeztetett jó lesz vigyázni, mert bizony megeshet, hogy a magyar dolgozók kedvüket lelhetik az ellenforradalomban. A magyar ifjuság pedig különösképpen."

Lássuk ezután mit tett ezen a napon a magyar hadsereg és annak vezetői?

Felhívom a Tisztelt Olvasó figyelmét, hogy a következő dokumentumok olvasása, tanulmányozása közben figyeljen arra, hogy a sorok között olvasva világosan megmutatkozik az a szándék, hogy a legfőbb cél a forradalmárok lefegyverzése, az események menetének fékezése, vagy legalább lassítása és alig van utalás az ország függetlenségének megvédésére tett intézkedésekről.

Lássuk a Honvédelmi Minisztérium -e napon kiadott közleményét:

"A Honvédelmi Minisztérium közli:

A budapesti ellenálló csoportok vezetőivel való meg-
egyezés alapján az ellenállók megkezdik fegyvereik át-
adását a szovjet egységeket felváltó magyar csapatoknak.
A fegyverek leadása után 24 órán belül megkezdődik a
szovjet egységek kivonulása Budapest területéről.

A Magyar Távirati Iroda hétfő este az alábbi közleményt
adta ki:

A Magyar Néphadsereg csapatai hétfőn este a VIII.kerület-
ben megkezdtek a szovjet csapatok felváltását és biz-
tosítani fogják a szovjet csapatok kivonását. Mire ki-
világosodik, az ellenállók parancsnokságával megbeszélte
területet a szovjet csapatok kiűritik. Kedden reggel
9 órakor az ellenállók leteszik a fegyvert. A váltás és
a szovjet csapatok kivonásának zavartalansága a feltétele

annak, hogy a nap folyamán fővárosunk kiürítését a szovjet csapatok folytathassák és a megalapozásban rögzített terv szerint Budapestről fokozatosan elvonuljanak.

Felhivunk minden igaz hazafit, támogassa a Magyar Néphadsereget abban, hogy ezt a feladatot sikeresen Budapest és az egész ország lakosságának megalapozására hajthassa végre.

Budapest, 1956. október 30. Janza Károly honvédelmi miniszter."

28.

A késő délutáni órákban a rádió hirt adott arról, hogy megalakult a Honvédelmi Minisztérium Forradalmi Katonai Tanácsa és beolvasták a következő közleményt:

"Magyar Testvérek, Bajtársak!

A hadsereg vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa megalakult. A Forradalmi Katonai Tanács a hadsereg valamennyi honvédje, tiszthelyettese, tiszti iskolása, tisztje, tábornoka nevében csatlakozik a munkásifjuság és értelmiség forradalmi tanácsai határozataihoz és követeléseikhez, azokat magáévá teszi. Eltávolítottuk a hadsereg vezetéséből a szektáns, visszahuzó erőket. Az ÁVH megfélemlítésben tartotta a honvédséget is. A hadseregvezetés Forradalmi Katonai Tanácsa elhatározta a még fegyverben lévő ÁVH azonnali lefegyverzését. A Magyar Néphadsereg vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa nevében Kána Lőrinc vezérőrnagy."

Még ezen a napon parancs ment ki a csapatok felé és intézkedett, hogy minden egységnél alakítsák meg a Forradalmi Katonai Tanácsokat.

"A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének parancsa:

Budapest, 1956. október 30.

1./ Valamennyi honvédségi szervben és intézetben, a magasabbegységek törzseiben, az egységekben, az ezredekben és önálló zászlóaljokban demokratikus formában a katonák és tisztek együttes gyűlésén haladéktalanul válasszák meg a Forradalmi Katonai Tanácsokat.

9-11 tagot célszerű választani, melyben képviselve legyenek mind a honvédek és a tiszthelyettesek, mint a tisztek.

2./ A katonai tanácsok feladata minden fokozaton a parancsnokok fontosabb parancsainak és intézkedéseinek megvitatása. Aki a katonai tanácsok által megerősített intézkedéseknek ellenszegül, az vét a forradalmi fegyelem ellen és vele szemben a törvényeink előírásainak szellemében kell eljárni.

Janza Károly altábornagy sk."

29.

A haditechnikai csoportfőnökség panaszolja, hogy egyes tisztek önállóan keresnek kapcsolatot Kóvácsival, Mariánnal, és más forradalmi vezetőkkel. ... A csoportfőnökség személyi állománya körében a szovjetellenes hangulat fokozódik. Orosz nyelvű felhívást szerkesztettek és folyamatosan olvasnak be a rádióba a kivonulásról.

30.

A Hadműveleti Csoportfőnökség jelenti:

"Különböző tanácsok, pártszervezetek, a Belügyminisztérium különböző szervei kértek segítséget. Kovács vezérőrnagy, Szücs ezredes olyan utasítást adtak, hogy az Akadémiától /Zrinyi Miklós/ valamint Csémi alezredes és Virág ezredestől biztosítsanak ezekre a helyekre megfelelő erőket."

31.

A Kossuth tüzértiszti iskolán ezen a napon leváltják az iskola vezetéséből azokat a parancsnokokat, akik sztálinista multjukkal méltatlanná váltak a beosztásukra.

Igy Borbás vezérőrnagy, Koltai ezredes, Ölvedi alezredes és Lénárd alezredest.

32.

A Zrinyi Miklós Katonai Akadémia jelentéséből:

"Október 30-án Dienes ezredes Márton ezredestől parancsot kapott arra, hogy 10 fővel menjen ki a Corvin közbe az ottani fegyveres felkelők katonai egységekbe történő megszervezésére. A kiküldött 10 fő szakaszparancsnok lett. A "Corvin csoport" szemben állt a Kiliánnal és Márton ezredest akarta honvédelmi miniszternek.

November 3-án tisztjeinket hazaküldték és másnap már nem is mentek vissza.

Az Akadémia parancsnok parancsára egy tisztekből álló részleg Végvári Márton őrnagy parancsnoksága alatt az ÁVH számára rendőregyenruhát szállított Aradi u-i helyiségükbe."

33.

A páncélos és gépkocsizó csoportfőnökség jelentése október 30-án beszámol arról, hogy ezen a napon választották meg a forradalmi bizottságot, de mindjárt hozzáteszi, hogy a bizottság "semminemű aktív munkát nem végzett".

A jelentés szerint Váradi vezérőrnagy a Corvin közbe ment, hogy a fegyverletételről tárgyaljon. Ugyanakkor Váradi volt, aki harckocsikkal pártfunkcionáriusokat fuvaroztatott haza.

34.

A II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola jelentéséből vegyes kép alakul ki. Más-más "hullámhosszon" dolgozik a parancsnokság és az FKT.

A parancsnokság megszervezi a népszerűtlen pártbizottsági titkár kimenekítését Budapestről. Ugyanakkor az FKT megkezdí a III-IV. évfolyam felkészítését a szovjet csapatok elleni harcra.

34/a.

Szentesről jelenti a Légvédelmi Tüzérsztály parancsnoksága:

"9 óra tájban az orosházi tüzérezred parancsnoka felhívta a második légvédelmi tüzérsztály parancsnokát, hogy vonuljon át Orosházára és vegyék fel a harcot a szovjetek ellen. A parancsnok ezt a kijelentést visszautasította és semmilyen olyan akciót nem támogatott, ami a becsületes dolgozók vagy a szovjet csapatok ellen irányulna.

A békéscsabai hadosztály parancsnok elrendeli a mozgó-

sitást. Minden községhől 15-30 fő vonul be toborzás utján, amit felszereltek de a szovjetek elleni harcra nem volt bátorságuk felhasználni, mert a légvédelmi tüzérsztály semmilyen ellenforradalmi akcióhoz nem csatlakozott. Amikor a hadtest forradalmi katonai tanácsa olyan intézkedést adott az alakulatnak, hogy az ellenforradalom nemzetőreit az egész járás területén fel kell fegyverezni, az ellenforradalmi bizottság minden ténykedését, számítását keresztülhuzta és nem látta el olyan mennyiségű fegyverrel, ahogy ezt ők szeretnék volna. A parancsnok mintegy 20 főnek a felfegyverzéséhez járult hozzá és még ezen kívül követeltek 10 db géppuskát, 12 golyószórót, 200 géppisztolyt, 500 puskát és igen nagymennyiségű lőszert. A parancsnok a kérést megtagadta és nem szolgáltatatta ki a fegyvereket. A mindenáron való szovjetek elleni harcot próbálták kierőszakolni, amihez szintén a parancsnok nem járult hozzá, ellene volt.

Pk. Majoros János őrnagy politikai h. Bagics Zoltán százados."

35.

Kiskunfélegyházáról jelenti a Hadosztályparancsnokság:

"Géptávirón intézkedés jött a Forradalmi Katonai Tanács megalakítására. 20 órakor a hadosztály törzs Forradalmi Katonai Tanácsa megalakult, 11 tag és 4 póttaggal, és a város tudtára adta, hogy megalakult az FKT."

36.

Mint látni fogjuk, az FKT megalakulása hozott némi forradalmi lendületet a parancsnokságok munkájában, de a néhány lelkes tiszt és katona kezdeményezése sorra elakadt a tétlenkedő, vagy tudatosan hátráltató tisztek tevékenysége következtében.

Bajáról jelenti a Lövészezred parancsnoksága:

"Az ezredet felvezényelték Budapestre. Horváth százados a hadosztály politikai osztály vezető helyettese a Petőfi Akadémiára irányította egységünket. A Petőfi akadémia forradalmi bizottsága javaslatára délután 6 órakor az ezred megalakította a forradalmi bizottságot, amely az előkészítés következtében olyan összetételű lett, hogy a bizottság többsége kommunistákból tevődött össze, akik a parancsnokság akaratát hajtották végre."

37.

Kiskunhalasról jelenti a tüzérezred parancsnoka:

"Ezen a napon a hadosztályparancsnok helyettes Kovács őrnagy utasítást adott, hogy 31-én az alakulatnál meg kell választani a Forradalmi Tanácsot. 20.00-kor az alakulat kommunista tisztjei megbeszélésre jöttek össze. Ugyanis tudomásukra jutott, hogy a városnál megválasztott Forradalmi Tanácsba kommunisták nem kerültek be. Megpróbálták előkészíteni a másnapi FKT-k megválasztását. Egy küldöttséget küldtek az előljáró parancsnoksághoz, hogy közölje a hadtest parancsnokával az alábbiakat:

"K" vonalon az alábbiakat jelentettük:

"Tudomásunkra jutott, hogy még ma éjszaka Önnek Budapestre kell menni a Parlamentbe és ott közölje a kormánnyal és tegyék közzé a rádióban, hogy a 3899. alakulat egyetért a Forradalmi ifjúság követelésével, de már félünk, hogy népi demokráciánk forog veszélyben és kérjük, hogy a kormány szüntesse meg a szovjet ellenes uszítást, ami jelenleg folyik. Tiltakozunk a kapitalista és nagytőke visszaállításával szemben. Jelentettük, hogy fegyverünk van és mindenkor készek vagyunk népi demokráciánk megvédésére."

38.

A szegedi légvédelmi tüzérosztály jelenti, hogy távmondatot kapott Pestről, melynek tartalma és lényege: a pesti megmozdulásokat ellenforradalomnak nevezi és felhívja az alakulat teljes személyi állományát, hogy teljes erővel küzdjön az ellenforradalom ellen.

39.

Kaposvárról jelenti a hadosztály parancsnokság:

"A III.hadtesttől kapott parancs alapján a 26.Lövészezredet Budapestre utbainditottuk, Bötkös István százados ezredparancsnok parancsnoksága alatt. Ez az ezred még aznap Budapestre érkezett és a Parlament, a HM épülete és a hadsereg parancsnokság őrzésével bízták meg. Az ezred november 4-ig a fenti helyeken

hajtotta végre feladatát.

Ezen a napon kaptunk parancsot az FKT megalakítására, a politikai főcsoportfőnökségtől és a HM FKT-től.

A hadosztály törzsnél a parancs értelmében még aznap megalakult az FKT, melynek 25 tagja volt. Az FKT-ben ekkor még résztvett a parancsnok, a politikai osztály tagjai és a törzs becsületes tagjai is. Azonban a megválasztott Intéző Bizottság tagjai azok lettek, akik már előző napokban külön csoportot alakítva szervezkedtek.

Itt Adorján százados javaslatára a tanács elfogadta a hadosztályparancsnok, a törzsfőnök, és a politikai osztályvezető háziőrizetbe való vételét.

A gyűlés után a politikai osztály tagjai megbeszélést tartottak a helyzet értékeléséről és az illegális munka formáiról. A politikai osztály tagjai feladatuk kapták, hogy follyanak be a törzs további munkájába és cselekedjenek a párt irányvonala szerint."

40.

Dombóvárról jelenti a tüzérezred parancsnokság:

"A szovjet katonai parancsnokság látogatást tett a laktanyában, ahol az alakulat parancsnokával közös együttműködést beszéltek meg arra az esetre, ha támadás érné akár a szovjet alakulatot, akár a laktanyát. Napközben fegyvert követelő küldöttségek jártak a laktanyában, fegyvert azonban nem kaptak.

Távmondattal érkezett a hadosztályon keresztül a HM-ből,

melyben utasították az alakulatot az FKT megválasztására. A távmondattól vétele után az ezredparancsnok és a politikai helyettes összehívta a politikai munkásokat és eligazította őket arról, hogy másnap reggelre válogassák ki azokat a személyeket, akiket az FKT-ba kell megválasztani."

41.

Nagyatádról a páncéltörő tüzérosztály parancsnokságának jelentéséből:

"A HM utasítására alakulatonként FKT-t kellett választani. A választásra délután 15.00-kor került sor, a teljes személyi állomány részvételével. Itt megválasztották az elnökséget, majd a 9 főből álló FKT-t. Ebből 4 tiszt, /3 fő párttag/ 2 tiszthelyettes és 3 honvéd volt.

A választás végén Magáy Péter főhadnagy a KT elnöke megkérdezte a személyi állományt, hogy akarják-e, hogy továbbra is Orsó Sándor őrnagy bajtárs maradjon a parancsnok? A feltett kérdésre tapsvihar volt a válasz, amely a parancsnok melletti egyoldalú kiállást jelentette.

Az FKT megválasztására a nagyatádi Forradalmi Tanács Pozsgay Károly banktisztviselőt küldte ki, aki kijelentette, hogy olyan FKT-t kell választani, amely ha úgy látja jónak, még a miniszter parancsát sem hajtja végre. Ugyanakkor kifogásolta a parancsnok mellett való kiállást igazoló viharos tapsot."

42.

Bajáról jelenti a légvédelmi tüzérszázados parancsnoksága:

"Az 59. műszaki zászlóalj parancsnoka, /Bakos István százados/ a laktanya parancsnoka utasította az alakulat parancsnokát, hogy a meglévő lövegeket állítsa fel a laktanya körül, és ha jön a tömeg, úgy nyissa meg rájuk a tüzet. A parancsnok ezt az utasítást nem hajtottotta végre."

43.

A Budapestre vezényelt kecskeméti gépesített ezred jelenti:

"A HM tartalékába rendelt első zászlóalj 30-án a délelőtti órákban a Magyar Munkásmozgalmi Intézet épületét vizsgálta át, mivel állítólagos bejelentés szerint ott ellenálló csoport tagjai bujtak meg. Az ellenőrzés teljesen szervezeten, négy csoportban négy lépcsőház irányából történt meg, eredménye teljesen negatív volt."

44.

Szabadszállásról a közepes harcokocsizó ezred parancsnoksága jelenti:

"Szabadszálláson a délelőtti órákban a tanácsháza előtt nagy tömeg gyülekezett. Miután a tömeg nem távozott és erőszakosan követelődtek, Herczeg Barnabás százados a levegőbe figyelmeztető lövést adott le. Ennek ellenére sem oszlott el a tömeg, benyomták a kommandánsi hivatal ajtaját, ekkor Angyal Károly őrnagy helyőrség kommandáns a biztosítására rendelt két harcokocsival tüzet vezényelt, a harcokocsik a levegőbe lőttek.

A kintlávó katonák a levegőbe lőttek, azonban Fekécs József százados párttitkár három kézigránát dobott a tömeg közé. A helyőrség kommandánsi hivatalba behatoló személyt agyonlőtték.

Három halott, 15 súlyos és 30 könnyű sebesült lett ezen a napon a tüntető tömegből."

45.

Kecskemétről a hadtestparancsnokság jelentéséből:

"A politikai osztály beosztottai olyan feladatot kaptak, hogy menjenek ki a csapatokhoz, ismertessék a helyzetet, és ha valahol is katonai tanács akarna alakulni, azt sehol ne engedjék létrehozni.

Délután parancs érkezett az FKT megalakítására.

Raduly őrnagy párttitkár megkérdezte Gyurkó vezérőrnagy elvtárstól, hogy mi lesz, már teljesen kicsuszik a kommunisták kezéből a vezetés? Ezért javasolta, hogy az FKT megválasztását elő kéne készíteni ily formában, hogy a párt szempontjából megbízható elvtársak kerüljenek az FKT-ba."

46.

Kaposvárról jelenti a lövészezred parancsnokság:

"Az ezred állományának kétharmad része gépkocsin Budapestre távozott. Az egység parancsnoka Bötykös István százados megbízott politikai helyettes, Virovecz százados, TÖRF. Papp Béla százados. Az egységet Kaposvárról úgy indították utba, hogy az ellenforradalom leverésére

10. Helyek elhelyezése

megy. Budapesten viszont a Petőfi laktanyában a HM-ből kiküldött tisztek úgy fogadták az egységet, hogy a Nagy Imre kormány megbukott és a továbbiakban nincs hadsereg, nincsenek tisztek, nincsenek honvédek és nincs felkelő sem, hanem csak "forradalmár"-ok vannak. Hogy a "forradalmárok"-hoz tartoznak annak az a jele, hogy a gépkocsi jobboldali lámpáját ki kell kapcsolni. Ekkor már az egység körül ott nyüzsögtek a katonaruhába öltözött egyetemisták, akik harcosaink között párt és államellenes agitációt folytattak. Mindezeknek meg is lett az eredménye. A 2. zászlóalj gp. századának egyes tagjai már ekkor kijelentették - mikor megtudták, hogy az Akadémia utcai pártközpontot kell megvédeni -, hogy erre nem hajlandók és, hogy menet közben lelövik a tisztjeiket. Ettől a szándéktól csak akkor állnak el, amikor megtudták, hogy az államvédelmi hatóság embereitől kell visszafoglalni a pártközpontot.

Miután az egység beérkezett a Petőfi laktanyába, Böttykös századostól a parancsnokok parancsot kaptak, hogy válasszák meg alegységként "Katonai Tanács tagjait". Ezt a bizottságot ott hirtelenében meg is választották. Ez a választás abból a szempontból jól sikerült, hogy a "Katonai Tanács" tagjai többségében párthü, párttag, ill. párton kívüli tisztek lettek! Ez annak tudható be, hogy ekkor még az egységnél a pol.h-i intézmény élt és a pol.h-eknek a parancsnokkal karöltve sikerült elkerülnie azt, hogy a tanácsba osztályidegen, huligán

emberek kerüljenek.

A tiszt bajtársak véleménye alapján itt a Petőfi laktanyában nem történt más, mint az, hogy a pesti ellenforradalmárok birtokukba vették a mi ezredünket is.

Gyenei hadnagy véleménye szerint Bötykös százados az ezred parancsnoka semmi ellanállást nem tanusított, hogy az ellenforradalmárok kezükbe ne kaparintsák az ezredet, pedig erre akkor még lett volna lehetőség.

A Petőfi laktanyában a minisztériumból kintlévő tisztek Budapest fő objektumaihoz széjjelosztották az ezredet."

47.

Zalaegerszegen a tüzérezrednél Kovács Béla főhadnagy 26-óta hangoztatja, hogy Magyarországon nem ellenforradalom van! 30-án Halász Ferenc százados követeli, a szovjet csapatok megtámadását.

48.

Október 30-a kedd, a forradalom 8.napja volt. Ez a nap, mint a győztes forradalom csucspontja vonult be a forradalom történetébe. Béke van! A harcok mindenütt megszűntek, a szovjet csapatok kivonultak Budapestről. A világ legtöbb rádiója és a világlapok a magyar forradalom nagyszerűségét méltatták. Még senki nem fogta fel, hogy a szuezi válság milyen következményekkel jár hazánkra nézve. Még senki nem sejtette, hogy másnap megindul a szovjet hadsereg Magyarország előzőnlésére. A reformkommunisták még nem aktivizálódtak, mert a forradalom lendülete őket is meg-

rémítette.

Ez a nap az önfeledt ünneplés napja volt, kivéve a bukott rendszer vezetőit, akik érezték, hogy hatalmuk véget ért.

Ezen a napon minden becsületos magyar ember azzal a nyugodt, örömteli érzéssel tért nyugovóra, hogy népünk 12 éves elnyomása a sok könny, gyász és megaláztatás véget ért.

Október 31. - szerda:

Ezen a napon dőlt el a magyar forradalom sorsa! A kora délelőtti órákban Moszkvában ismét összeül a Kreml legfőbb vezetősége, hogy ismételten megtárgyalja a magyarországi eseményeket, és az azzal kapcsolatos teendőket. Nehezen nyelték le azt a békát, hogy ki kellett adni az előző napi kormány nyilatkozatot. Mostanra már több információjuk volt a szuezi eseményekről, és főleg az USA álláspontja nyugtatta meg őket. Világosan látták, hogy a nyugat megosztottsága szinte szabad kezet ad nekik Magyarországon. Anglia és Franciaország Egyiptommal van elfoglalva, az USA pedig egyedül nem lép fel. Ezt már előzőleg is a Szovjetunió tudomására hozták. A világ közvéleményét is elterelte a magyar forradalomról az újabb közelkeleti háború. Így nyugodtan léphettek fel a magyar forradalom leverésére.

Igy ír erről Hruscsov visszaemlékezéseiben:

"Hosszu tanakodás után határoztunk: egyszerűen megbocsájthatatlan lenne részünkről magyar elvtársaink cserbenhagyása. Behivattuk Konyev marsallt, a varsói szövetség főparancsnokát. Azt kérdeztük tőle: hány napra van szükséges, hogy felkészüljön a magyarországi ellenforradalom leverésére és az ottani rend helyreállítására? A marsall csak egy percig gondolkodott. Majd jelentette: három nap elég! Tegye meg az elő-

készületeket! - mondtam. Hall rólunk, ha erre sor kerül."

A magyar forradalom sorsa megpecsételődött! Csupán az volt a kérdés, hogy mikor indul meg a támadás.

Azonban erről Magyarországon még senki nem tudott. Az újságok ma hozták a szovjet kormány 30-i nyilatkozatát, mely elsimerte a magyar forradalom jogosságát és ígéretet tett a szovjet csapatok kivonására irányuló tárgyalások megkezdésére. Közben Konyev marsall már kiadta a parancsot több mint 10 firs páncélos és gépesített hadosztálynak Magyarország megszállására és a csapatok már el is indultak. Az első aggasztó hírek csak az esti órákban érkeztek az ország keleti határáról, újabb szovjet csapatok beözönléséről.

Ez a nap is az előzőkhöz hasonló lelkesedéssel indult, de rövidesen tapasztalni kellett, hogy a nemzet egysége, ami a fegyveres harcok idején kialakult, kezd megbomlani. A féltékenység, a rivalizálás, az eljövendő pozíciókért folyó versengés ezen a napon kezdődött és ez még a fegyveres csoportok egységét is megbontotta.

Az eddig háttérbe meghúzódott politikai erők ekkor kezdtek aktivizálódni. Egymás után éledtek ujja a történelmi pártok és születtek új pártok, szövetségek, egyesületek és ez a folyamat a következő napokban még jobban fel-

gyorsult. Az ujjászületett sajtószabadság számtalan új lap, lapocska megindítását eredményezte.

Ekkor kezdtek aktivizálódni azok a reformkommunista erők is, melyek szerették volna a forradalmat a "demokratikus szocializmus" szintjén stabilizálni és így a régi rend alapjait és ezzel együtt annak kádereit átmenteni a forradalom utáni időkre.

Ez a tendencia legegyértelműbben a hadseregben zajló eseményekben mutatható ki, de az élet minden területén megindult a nagy önigazoló és átmentési folyamat, hasonló ahhoz, mint amilyenek 1990-91-ben is tanui lehettünk.

A napi sajtó a lelkesedés hangján ujongott a forradalom győzelméről, az elért eredményekről és olyan tudósításokat közölt, amelyek a béke napjaira voltak jellemzőek. Nézzünk néhány jellegzetes újságcímet, miről adnak hírt ezen a napon?

"Magyar Nemzet: Világtörténelmet írunk. - Kivonultak Budapestről a szovjet csapatok. - Többpártrendszer, szabad választások, - Megszüntették a hegyűjtést. - A falu népe a hős Budapest népének. - Megalakult a színművészek forradalmi bizottsága. - Megkezdte működését a Szociáldemokrata Párt. - Ujjászületik a Nemzeti Parasztpárt.

Népszava: Új szakszervezeti egység felé. - Lengyel repülőgépek ablaküveget hoztak Budapestre. - Győzött a tiszta-

lelkük zendülése. - Elutaztak olimpikonjaink Melnbörnbe.

- Kossuth címer a párizsi magyar követségen. -

Magyar Honvéd: A Honvéd Központi Kórházban fekvő sebesültek névsora. - Biztató a főváros élelmiszer ellátása.

- Munkástanács a MÁVAG élén. - Mindszenty: főpapi áldáso-
mat küldöm a magyar fegyverekre. -

Ugyanekkor közölte a "Magyar Honvéd" a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány tagjainak névsorát is.

"A Magyar Köztársaság Forradalmi Bizottmányának tagjai:

Király Béla vezérőrnagy

Maléter Pál ezredes, a Kilián György laktanya fegyveres
ifjúságának parancsnoka

Váradai Gyula páncélos vezérőrnagy

Marian István alezredes, a Műszaki Egyetem ifju harcosai-
nak vezetője.

Kopácsi Sándor rendőrezredes

Oszkó Gyula rendőrezredes

Nádor Ferenc ezredes a légierőktől

Penczi József híradó ezredes

Gyulai Mihály ezredes, Kecskemét

Márton András ezredes, Zrínyi Akadémia

Kovács Ferenc őrnagy, Petőfi laktanya

Kána Lőrinc vezérőrnagy, légvédelmi tüzérség

Máté Sándor őrnagy, tüzérparancsnokság

Szalva János ezredes, határőrparancsnok

Kővágó Sándor alezredes, Bem laktanya

Sárdi Tibor ezredes, Haditechnikai Intézet

Székely Béla honvéd és

Erdélyi Sándor főhadnagy a forradalmi ifjúság küldöttei,

Tóth Elemér főhadnagy, műszaki parancsnokság

Kovács István vezérőrnagy, vezérkar

Demtsa Pál ezredes, Zalka Máté laktanya

A bizottmány a néphadsereg, a határőrség alakulatainak, a forradalmi ifjúságnak és a rendőrségnek 250 küldötte választotta meg a Honvédelmi Minisztériumban 1956. október 31-én hajnalban."

Azonban a legjelentősebb közlemény az ország vezető politikusai keddi nyilatkozatainak ismertetése volt. Idézzük fel ezek közül Nagy Imre és Kádár János nyilatkozatát.

"Nagy Imre: Koalíciós pártok demokratikus együttműködése. Magyarország dolgozó népe! Munkások, parasztok, értelmiségiek!

Hazánk mind szélesebben kibontakozó forradalom, a demokratikus erők hatalmas megmozdulása választat elé állította hazánkat. A nemzeti kormány, a Magyar Dolgozók Pártja elnökségével teljes egyetértésben a nemzet életében sorsdöntő elhatározásra jutott, amelyet a következőkben kívánok Magyarországi dolgozó népével tudatni. Az ország életének további demokratizálása érdekében az egypártrendszer megszüntetésével a kormányzást az 1945-ben újjászületett koalíciós pártok demokratikus együttműködésének alapjára helyezzük. Ennek megfelelően a nemzeti kormányon belül szűkebb kabinetet létesítünk, amelynek

tagjai Nagy Imre, Tildy Zoltán, Kovács Béla, Erdei Ferenc, Kádár János, Losonczy Géza és a szociáldemokrata párt által később kijelölendő személyiségek. A kormány előterjesztést tett a Népköztársaság Elnöki Tanácsának Kádár János és Losonczy Géza államminiszterekké való megválasztására.

A nemzeti kormány felhívja a szovjet csapatok parancsnokságát, hogy azonnal kezdje meg a szovjet csapatok kivonását Budapest területéről. Egyidejűleg a nemzeti kormány közli az ország népével, hogy a szovjet csapatoknak az ország területéről való kivonására haladéktalanul megkezdje a tárgyalásokat a Szovjetunió kormányával. A nemzeti kormány nevében bejelentem, hogy a forradalom által létrehozott demokratikus helyi önkormányzati szerveket a nemzeti kormány elismeri, rájuk támaszkodik és támogatásukat kéri.

Magyar testvéreim! Hazafiak! Hazánk hű polgárai!

Őrizzétek meg a forradalom vívmányait, minden erővel biztosítsátok a rendet, állítsátok helyre a nyugalmat, ne folyjon több testvérvér hazánkban. Vegyétek elejét minden rendzavarásnak. Minden rendelkezésre álló erővel biztosítsátok az élet- és vagyonbiztonságot. Magyar testvéreim, munkások, parasztok! Sorsdöntő elhatározásunkban álljatok a nemzeti kormány mellé. Éljen a szabad, demokratikus független Magyarország!

"Kádár János: Az MDP elnöksége egyetért a határozatokkal.

Munkatársaim! ^Uolgozó Testvéreim! Kedves elvtársak!

A mély felelősségtől áthatva, hogy a testvérharc további

vérontásaitól megmentjük népünket, dolgozó tömegeinket, kijelentem, hogy azokban a döntésekben, amelyekben a minisztertanács elnöksége ma határozott, a Magyar Dolgozók Pártja elnökségének minden egyes tagja egyetértett. Én a magam részéről kijelenthetem azt is, hogy az előttem szólókkal, Nagy Imre, Tildy Zoltán, Erdei Ferenc ismerőseimmel és barátaimmal, általam nagyrabecsült és tisztelt honfitársaimmal teljes mértékben egyetérttek.

A kommunistákhoz szólók. Azokhoz a kommunistákhoz, akiket a párt soraiba az emberiség haladó eszméje a szocializmus hozott és nem önző elszánt érdek. Képviselték a mi tiszta, igazságos eszméinket tiszta, igazságos eszközökkel. Elvtársaim! Munkatársaim! Pártunkra az elmúlt évek rossz vezetése következtében nagy, súlyos terhek, árnyékok feküdtek. Ezekről teljes mértékben tiszta lelkiismerettel, bátor, egyenes elhatározással meg kell szabadulni. A párt sorai meg fognak inogni. De én nem tartok tőle, hogy a tiszta, becsületos lelkű, őszinte szándéku kommunisták lesznek hűtlenek az eszméhez. Elhagynak majd bennünket azok, akik önző egyéni érdekből, karrierből, vagy más szándékból csatlakoztak hozzánk. De ettől a tehertől és vezetésünk egyes személyeinek multbeli bűnei terhétől megszabadulva, ha bizonyos tekintetben előlről is, de kedvezőbb, tisztább feltételek között fogunk küzdeni eszméink, népünk, honfitársaink, hazánk javára.

Külön kérek minden egyes kommunistát, hogy mutasson példát, ténylegesen frázis nélküli példát, emberhez, kommunistához

méltó példát, a rend helyreállításában, a normális élet beindításában, a munka, a termelés megindításában, az élet elemi rendjének megalapozásában és az így szerzett becsülettel érdemeljük ki többi honfitársaink tiszteletét is."

50.

És miközben ilyen cikkek és nyilatkozatok jelentek meg a magyar ujságokban, a Szovjetunióban riadóztatva lett és elindult Magyarország felé az a tiz páncélos hadosztály, amelyik négy nap múlva leveri és vérbefojtja a győztes forradalom eredményeként létrejött független Magyarországot.

Most pedig nézzük meg a dokumentumok tükrében, hogy mit csinált ezen a napon a hadsereg?

A fegyveres erőknek ekkor két központja volt. Egyik a H.M., a másik a Kilián laktanya.

Vizsgáljuk meg előbb, hogy mi történt ezen a napon a Kilián laktanyában, hiszen ez volt a forradalmi harcok középpontjában, ennek volt világhirneve és ide jöttek a fegyveres csoportok parancsnokai, a "Forradalmi Katonai Bizottság" alakuló ülésére.

A történelmi hűség kedvéért szükséges, hogy ezzel az üléssel részletesen foglalkozzunk, mivel világosan mutatja a forradalom idején létező és működő fegyveres erők egymáshoz való viszonyát. Ezen az ülésen mutatkozott meg - igaz burkolt formában - a születendő nemzetőrség és a hadsereg közötti nézetkülönbség.

A rendelkezésre álló dokumentumokból világosan kitűnik, hogy a Király Béla a Forradalmi Karhatalmi Bizottság vezetőjeként elsősorban a nemzetőrség erősítését szervezeti, anyagi és személyi feltételeinek javítását tűzte ki célul, mivel ebből látta a forradalom eredményeinek biztosítását. Ezzel szemben Maléter, aki különösen honvédelmi miniszter-helyettesé történő kinevezése után elsősorban a honvédség egységét igyekezett helyreállítani, pedig mint látni fogjuk a honvédség, különösen a parancsnoki és magasabb parancsnoki kar tagjainak csak elenyésző töredéke értett egyet a forradalmi követelésekkel.

Nézzük ezután az értekezlet nem teljes jegyzőkönyvét:

"Jegyzőkönyv a "Forradalmi Karhatalmi Bizottság" 1956. október 31-én a Kilián-laktanyában tartott alakuló üléséről Jegyzőkönyv:

Felvéve: a Kilián-laktanya helyiségében 1956.okt.31-én a "Forradalmi Karhatalmi Bizottság" alakuló gyűlésén. Jelen vannak: a forradalmi felkelőcsoportok küldöttségei, a honvédség részéről, és a rendőrség részéről, valamint az értelmiség részéről.

Maléter bajtárs megnyitotta az értekezletet és felkérte Király Bélát /bajtársat/ , hogy tartsa meg beszámolóját. A Szózat eléneklése után Király bajtárs megtartotta beszámolóját: A nemzeti demokratikus forradalom győzött anélkül, hogy egységes központi vezetés lett volna. A győzelem azonban csak munkásifjai, harcegységei, alakulóban lévő üzemi őrségeink, honvédségünk és rendőrségünk a forradalom vívmányain féltő gondoskodással, egységes vezetés mellett őrködik afelett, hogy a forradalom vívmányait sem restaurációs kísérlet, sem reakciós elemek támadásai ne

/Folytatás a 304/a.oldalon/

veszélyeztessék. Tudni kell, hogy a forradalom vívmányait három elem veszélyezteti:

1. Restaurációs kísérletek, melyek ellen fegyvereinkkel fel kell lépni.
2. Reakciós zavartkeltés.
3. A szovjet csapatok késlekedése Budapest kiürítésében, amelyet minden rendelkezésre álló békés eszközzel siettetnünk kell.

E veszélyek ellen tehát úgy védekezhethetünk, ha a 28-i Nagy Imre-nyilatkozatban megjelölt új kormányhatalom legfelsőbb vezetését gyorsan, egyetértéssel, határozottan megszervezzük, mert a mai állapot ezer veszélyt rejt magában. Tömérdék a száma a hazáját szerető hős szabadságharcosoknak. Tömérdék a száma a hasonló egységeknek is, szét van aprózva kis csoportokra, egyebekre. Pedig a forradalom vívmányait csakis összefogott erővel, egységes vezetéssel lehet megoldani.

A minisztertanács nevében Nagy Imre 1956. október 30-án megbizta a Forradalmi Karhatalmi Bizottságot, hogy lássa el új karhatalommal egységes központi vezetését.

A Forradalmi Karhatalmi Bizottság mint legfelsőbb irányító szerv vezeti a karhatalmi szolgálatot és összehangolja a honvédség és rendőrség ilyen irányú munkáját.

Emellett feladata, hogy segítsen megalakítani a nemzetőrséget, mint a magyar nemzet fegyveres testületét a harcokban részt vett egységekből, a munkás- és ifjúsági osztagokból, munkásőrségekből. A lényeg tehát az, hogy minden fegyveres egység, amely nem tartozik a honvédség vagy rendőrséghez a mai napon ... Nemzetőrség egységes fegyveres testületté válik. Az új magyar

nemzetőrség a dicsőséges 1848-as magyar forradalom és szabadságharc örököse, hagyományainak letéteményese. Olyan egyenrangú társa a honvédség és rendőrségnek, amely nemcsak az 1848-as hős nemzetőrök hagyományaiból táplálkozik, hanem mai dicsőséges, az egész világ által elismert fényes, saját hazai győzelmekkel is rendelkezik.

Arról van tehát szó, meg kell alakítanunk a karhatalomnak központi vezető szervét, a Forradalmi Karhatalmi Bizottságot és létre kell hoznunk az egyseges nemzetőrséget.

Az elnökségben helyet foglaltak a corvinisták részéről Iván-Kovács, Pongrácz, a HM. részéről Kovács István, továbbá Király Béla, Kopácsi Sándor és különböző felkelő csoportok részéről néhány parancsnok.

A jegyzőkönyv csonka, az ülés közepén félbeszakad. Ez nem is csoda, ha figyelembe vesszük azt, ami ekkor következett. A befejezetlenül maradt jegyzőkönyvet így egészíti ki M. I. visszaemlékezése: "A vihar a személyi kérdésekben tört ki. Elsősorban Dudás József és Maléter Pál között. A vita hosszú időn át akörül folyt, hogy kettőjük közül ki a "nemzeti hős" ... akik ott voltak, emlékeznek rá, hogy a szenvedélyesség igen magasra hágott. De végül is Maléter megbékélő, baráti kézfogásra nyújtotta kezét."

51.

/Folytatás a 305.oldalon/

E csonka jegyzőkönyvből is látszik, hogy Király Béla a "Nemzetőrség" erősítését szorgalmazta, mert jobban bízott a forradalmároknakban, mint a hadsereg tisztjeiben. Ezt támasztja alá Berecz János tanulmányában is:

"A szovjet csapatok elleni harc előkészítésének élén Király Béla tábornok állt. Október 30-án a Karhatalmi Bizottságot létrehozó értekezleten Király kijelentette, hogy Budapestet harcra kész állapotba kell hozni. Ennek érdekében megalakult a Király-féle törzs, amely az Országos Légvédelmi Parancsnokság "forradalmi tanácsának" támogatásával munkatérképen rögzítette a szovjet csapatok tartózkodási helyét és mozgását. Király bekérte magához Budapest tűzérési védelmi rendszerének térképét, és harci törzse annak alapján megkezdte a páncélelhárítási terv kidolgozását. Budapestről megbizottakat küldtek egyes csapattestekhez, hogy az ottani "forradalmi tanácsokkal" kezdjék meg a szovjet csapatok elleni harc előkészítését. Pl. a kecskeméti 3. hadtest törzséhez november 1-én három civil érkezett ezzel a megbi-
zatással és első ténykedésük a számukra megbizhatatlan tisztek letartóztatása volt.

A Király törzs szervezte a civilekből álló "nemzetőrség" felfegyverzését a katonai raktárakból származó nehézfegyverekkel. A "nemzetőrök" szovjetellenességében jobban bíztak, mint a reguláris egységek hadra foghatóságában egy, a szovjet csapatok ellen

irányuló provokáció esetén. A bizalom kölcsönös volt. Még a hirhedt ENSZ-jelentés is bevallotta, hogy a felkelők nem biznak a tisztekben, ezért a vezetést civil kezekben hagyták. Bármilyen utasítást is kaptak, csak akkor fogadták el, ha "valamelyik olyan vezető személyesen erősítette meg, akiben biznak. .."

52.

Hogy a Kiliánban lefolyt értekezlet hangulatát érzékeljük, álljon itt, hogy Pongrátz Gergely a Corvin köz főparancsnoka, hogyan írja le a nagygyűlést:

"Délelőtt 11 órakor Dokival, Erdőssel és Szabóval átmentünk a Kiliánba. A diszteremben már vagy háromszáz ember ült, akiket nem ismertem, de gondoltam, hogy ők a forradalmi csoportok vezetői és a munkástanácsok kiküldöttjei. Ödön, Ernő és Bandi bátyáimat is ott láttam, ők már előbb megérkeztek. Az ajtónál Király Béla fogadott bennünket, akit most ismertem meg személyesen. Megkért, hogy üljek mellette az elnöki asztalnál. Odavezetett és leültünk. Az első három szék üres volt, ő a másodikra, én a harmadikra ültem. Tőlem balra Kopácsi Sándor rendőrezredes. Kovács István, Váradi Gyula és Horváth vezérőrnagyok ültek. Kölcsönösen bemutatkoztunk. Maléter még nem volt a teremben és a gyűlés még nem kezdődött meg. Király Bélával és Kopácsival beszélgettünk egy ideig, aztán megkértem Királyt, hogy kezdjük meg a gyűlést, mert nekem rengeteg dolgom van a Corvinban. Ő azonban

Maléterre várt, mint házigazdára. Néhány perc múlva megérkezett Maléter és Király Béla másik oldalán megállva beszélni kezdett. Hogy mit mondott, nem emlékszem, mert oda sem figyeltem. Megkérdeztem Király Bélától, hogy ezt ígérte nekem telefonon? Ő szabadkozott, hogy nem találta Malétert és azért nem tudott vele beszélni. Azonban ő a házigazda, tehát hagyjam, hogy beszélje ki magát.

Egy katona jött be ekkor és Malétert a telefonhoz hívta. Király Béla felállt és átvette a szót, de mielőtt belekezdhetett volna, valaki felállt egy székre és azt kiáltotta, hogy: - Éljen Maléter ezredes, Budapest hőse!

Amikor ezt meghallottam, s az utána felcsattanó tapsot, vége lett az önuralmamnak és szót kértem. Király Béla tudhatta, hogy mi következik, mert azt mondta, hogy várjak. Nem várok! Most kérek szót! - kiáltottam. Felálltam és beszélni kezdtem Király Béla nem ellenkezett tovább.

-Bajtársak! Megkérek mindenkit, hogy maradjatok csendben mert nem tudok kiabálni. Amint láthatjátok, nagyon be vagyok rekedve. Azt viszont, amit el akarok mondani nektek szeretném, hogy valamennyien halljátok, mert nagyon fontos.

Valaki közületek azt kiáltotta, hogy éljen Maléter ezredes, Budapest hőse! Remélem, hogy az illető nem ÁVO-s, csak rosszul van tájékoztatva, ugyanis

Maléter ezredest az eddigi tettei után csakis az ÁVO-sok és az oroszok tarthatják hősnak. Október 25-én jött a Kiliánba és azonnal megkezdte a harcot ellenünk. Helyettese Szabó százados és több tisztje a mi golyóinktól esett el és nekünk is súlyos veszteségeink voltak tőle, és a parancsnoksága alatt működő katonák, vagy ÁVO-sok golyóitól. 26-án a lakatanya Köruti részét megszálló corvinistáknak elfogyott a lőszerük és 30-án lejöttek az emeletről, hogy átjöjjenek a Corvinba utánpótlásért. A főkapun akartak kimenni, mert ott a legrövidebb az ut, a Corvinba, s ami mint tudjátok az Üllői ut másik oldalán van. Mielőtt azonban a kapuhoz értek volna, az udvart körülvevő oszlopos folyosón, az oszlopok mögött megbujva, Maléter ezredes és az emberei várták ezt a 30 srácot, felhuzott géppisztolyokkal. Körülfogták őket és Maléter ezredes felszólította a fiukat, hogy dobálják rakásra fegyvereiket az egyik oszlop mellé. A felkelők megtagadták ezt a parancsot és mondták, hogy lőszerért mennek át a Corvinba, fegyvereiktől nem válnak meg. Erre Maléter ezredes a kezében lévő felhuzott pisztollyal kettőt a bajtársak közül agyonlőtt! Majd megkérdezte a többieket, hogy folytassa-e agyonlövésüket, vagy lerakják fegyvereiket? A forradalmároknak a 15-20 rájuk szegezett géppisztoly láttán nem volt mit tenniük. Lőszerük nem volt, így lerakták fegyvereiket az oszlop mellé. Maléter ezredes ekkor

az egyik katonájával kinyitatta a nagykaput és kido-
batta a legnagyobb tüzharcba a 28 fegyvertelent az
Üllői utra. Amire átszaladtak a Corvinba, az ut másik
oldalára, csak 21 ért át. Hét elesett. Ha ezek a fiuk
a ti bajtársaitok lettek volna, akkor is Budapest
hősének neveznétek Maléter ezredest?

Folytatni akartam, hogy elmondjam a 27-én este Ödönnek,
és 28-án reggel nekem adott tanácsait, de láttam, hogy
Maléter visszajött a terembe. Állva maradt Király Béla
másik oldalán.

- Bajtársak, nem a háta mögött akarok beszélni Maléter
bűneiről és ezért elismétlem azt amit elmondtam. Most,
hogy itt van, talán válaszolni is tud nektek, hogy miért
követte el ezeket a bűnöket, amelyekért a rend helyre-
állítása után bíróság előtt kell felelnie.

Maléter válasza rövid volt. Igen, igaz, hogy megpofoz-
tam két kölyköt. Nem tagadom. Azonban kijelentem,
hogy ezután is megpofozok mindenkit, akinek aranyórát
és ékszert találok a szebében. Nem azért harcoltunk a
forradalom alatt, hogy ezek a rablók bemocskolhassák a
forradalom tisztaságát. A forradalom győzött és nekünk
előre, nem hátra kell nézni. A közöttünk lévő nézet-
eltérésekre lesz idő akkor is, amikor a szovjet csapatok
elhagyták Magyarországot. Addig viszont egységre van
szükség. Bajusszal és a corvinistákkal mi igaz fegy-
vertársak, bajtársak vagyunk és a forradalom érdekében
el kell nézzük egymásnak hiábit, meg kell hogy bocsássunk

egymásnak. Aki nem ezt teszi, az árulója a forradalmunknak. Közöttünk azonban a bajtársiasság és a barátság szelleme uralkodik, amelyet semmi sem lesz képes megszakítani.

Átnyult Király Béla feje fölött, bal kezével elkapta a nyakam és mielőtt védekezni tudtam volna magához huzott és megcsókolt.

Kitört a tapsvihár. Kiabálásokat lehetett hallani a terem minden részéből: "Nem akarunk Maléterrel együtt működni! Maléter gyilkos, árulója forradalmunknak. Nincs helye közöttünk"!

Lecsatoltam derékszijam a pisztollyal és az asztalra dobtam. Intettem a kiabáló bajtársaknak, hogy csendesedjenek le, mert beszélni akarok. Lassan, de helyreállt a rend és a következőket mondtam:

-Bajtársak! Az elmúlt néhány nap kemény harcokat és órási veszteségeket követelt Budapest ifjúságától, hogy nemzetünk szabadságát végre kivívjuk. A corvínisták ezekben a harcokban éppen úgy helyt álltak, mint a Széna tériek, Baross tériek, vagy a Tüzoltó utcai társaik. Közöttünk megvan a bajtársiasság és a barátság szelleme, hiszen ugyanazért a célért, ugyanazzal az ellenséggel harcoltunk. A harcok folyamán megsebesült és elesett bajtársaink kiömlött vére azonban kötelez bennünket, hogy azokat az eszméket, amelyekért ők az életüket áldozták, mi meg is védjük. Az, aki lőtt bennünket a forradalom legnehezebb napjaiban,

akár orosz, akár ÁVO-s, akár magyar katona volt, - azt ellenségnek tekintjük. Egy olyan embert, akitől nekünk halottaink vannak, nem vagyok hajlandó most, a forradalom győzelme után, mint bajtársat elismerni. És ha ti, a forradalom vezetői, még ezek után is Malétert a forradalom hőségnek tartjátok, akkor én befejezem a forradalmat. Nekem nincs helyem köztetek. Tudomásom van arról, hogy ennek a naggyűlésnek az volt a célja, hogy Malétert kikiáltssuk Honvédelmi Miniszternek, Király Bélát pedig megerősítsük a Nemzetőrség főparancsnoki beosztásában. Malétert, ugyhiszem bemutattam, már Király Béláról csak annyit mondok, hogy 28-án jött ki a kórházból, ahol a forradalom napjait töltötte. Nem régen szabadult a börtönből, ahova még Rákosiék tették, miután először halálra ítélték. Ellene a corvinistáknak nincs kifogásuk, mert tőle nincsenek halottaink. Kinevezése ellen sem emelnek kifogást a corvinisták és elfogadják Nagy Imre döntését, mely szerint ő lesz a Nemzetőrség főparancsnoka. Azonban, ha Malétert ezen a gyűlésen bárminek is megválasztjátok, vagy kikiáltjátok, azt hazaárulásnak minősítem, és ennek én nem akarok részese lenni.

Király Béla vette át a szót. Röviden ismertette a naggyűléssel, hogy megalakult a Forradalmi Karhatalmi Bizottság, melynek a tagjait megválasztották, ő az elnöke. Kopácsi Sándor rendőrezredes az alelnöke, Pongrácz Ödön, Csáti Tamás, Oláh Vilmos és még egy szabadságharcos

a tagjai. Felolvasta Nagy Imre nyilatkozatát, melynek a szövege a következő volt:

"A forradalmi harcokban résztvett egységek megbizottáiból, a Honvédség és Rendőrség képviselőiből a megalakulás alatt álló munkás és ifjúsági fegyveres egységek képviselőiből alakuló Forradalmi Karhatalmi Bizottság előkészítő bizottságának a mai napon történt megalakulását a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa nevében tudomásul veszem és megerősítem.

A Forradalmi Karhatalmi Bizottság szervezze meg a forradalmi harcokban résztvett egységek, a Honvédség, és Rendőrség, a Munkás és ifjúsági osztagokból alakuló új karhatalmat. Ennek segítségével is teremtsen meg hazánk belső békéjének helyreállítását és az október 28-án és 30-án elhangzott kormányprogramok végrehajtásának feltételeit.

A Forradalmi Karhatalmi Bizottság az Általános titkos választásokkal létrehozott új kormány hivatalbalépéséig működjenek.

Nagy Imre, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának Elnöke."

Ezzel a nagygyűlés véget ért."

53.

Ezen a napon állítják fel azt a törzset, amelynek Király Béla lett a parancsnoka. Ennek a törzsnek lett alárendelve minden budapesti fegyveres erő, a honvédségi csapatokat is beleértve. Király Béla helyettese a törzsben Zólyomi László

ezredes lett, aki nagy lendülettel és hozzáértéssel kezdte meg Budapest védelmének megszervezését, a Nemzetőrség gyorsított ütemű fejlesztését és együttműködését a honvédség, a rendőrség és a fegyveres forradalmárok egységei között. Kopácsi Sándorral, a Deák téri kapitányságon tartózkodó helyettes parancsnokkal Takács alezredes tartotta az összeköttetést.

Most pedig lássuk a dokumentumokat, mit jelentenek erről a napról az alakulatok:

A Kilián repülőtisztai iskola jelenti Szolnokról:

"A kunmadarasi ezred repülői megkezdék a légi felderítést és az adatok folyamatos közlését.

A repülőtér melletti légvédelmi üteg páncélos elhárításra rendezkedett be!

A hiradó egység a szovjet adók hullámhosszára állt és orosznyelvű felvilágosító közleményeket sugárzott."

54.

Nagyatádról jelenti a páncéltörő tüzérosztály parancsnoka:

"Az új hadosztály parancsnok Sajti Albert alezredes értesítette az osztályparancsnok elvtársat, hogy utasítani fogja a kiegészítő parancsnokságot a tartalékosok bevonulására vonatkozólag és készüljön fel a személyi állomány feltöltésére."

55.

Kiskunfélegyházáról jelenti a hadosztály parancsnokság:

"A törzsön belüli harcosok követelték, hogy az ő küldötteik is vegyenek részt a katonai tanácsban.

A fő hangadók: Varga Jenő honvéd, Nagy József tizedes, Sárközi József örvezető, Tatár Párpád őrmester voltak.

Ebben az időben az alakulatoknál is megalakultak a forradalmi tanácsok. A forradalmi tanácsok utasítására a harckocsizó ezred parancsnokát és a táborig tüzérezred parancsnokát leváltották, valamint a politikai helyetteseket."

56.

Bajáról a harckocsizó ezred parancsnoka jelenti:

"Este a felsőbb parancsnok utasítására az alakulatnál megválasztottuk a Katonai Forradalmi Tanácsot, melynek az alakulat parancsnoka is tagja volt!"

57.

A szegedi páncéltörő tüzérosztály jelenti:

"1956.X.hó 31-én az alakulatnál megalakult a Forradalmi Katonai Tanács. A tanács megalakulásának előzményei a budapesti alakulatoknál a forradalmi tanácsok megalakításának hatására. Az alakulatnál Matolcsai Imre főhadnagy, Kertész Lajos hadnagy, Papp István hadnagy, Mészáros József főhadnagy kezdeményezésére és általuk folytatott agitáció hatására 1956.X.29-én alakult meg. Ezek a személyek azzal fordultak a parancsnok bajtárshoz, hogy alakulaton belül létre kell hozni a forradalmi

tanácsot, amit az alakulat parancsnoka nem engedélyezett. A parancsnok engedélye nélkül a fent leírt személyek a Forradalmi Katonai Tanács megalakításával kapcsolatos agitációs munkát tovább folytatták, melynek hatására 1956.X.31-én megalakult a forradalmi katonai tanács.

Az alakulat Forradalmi Katonai Tanácsába helyet kaptak:

Kertész Lajos hadnagy

Mészáros József főhadnagy

Matolcsi Imre főhadnagy

Molnár Imre főhadnagy

Papp István hadnagy

A Forradalmi Katonai Tanács ténykedése: Első feladatként követelték, hogy az alakulat politikai helyettese Bokhrát százados mondjon le beosztásáról és rendfokozatáról és hagyja el az alakulatot és a Helyőrséget /agitáljon a forradalom mellett/.

Az alakulat elhárító tisztjék Ilia József főhadnagyot 1956.X.31-én lakásáról behozták a laktanyába és le tartóztatták. Majd átadták a szegedi forradalmi tanácsnak.

A Helyőrségi forradalmi tanácsban helyet kapott, illetve beválasztották Kertész Lajos hadnagyot és Matolcsi Imre főhadnagyot."

58.

Nagyatádról jelenti a lövészezred parancsnoksága:

"Pécsen az ÁVH feloszlott. Bogyá százados a déli órákban

Kaposi Jenő főhadnagy, Kovács Rudolf főhadnagy, és Riba József hadnagynak parancsot adott, hogy Farkas elvtársat a Megyei Pártbizottság titkárát és Bradács alezredest, a megyei ÁVH főosztályvezetőjét családos-tól gépkocsikon szállítsa Budapestre rokonaikhoz.

Az uton sok esetben igazoltattak. Ilyenkor a három honvéd tiszt és Torma Gyula honvéd gépkocsivezető különböző trükkökkel félrevezettek még magasrangú katonatiszteket is.

Az ezrednél megalakítottuk mi is a Forradalmi Katonai Tanácsot, Csikor alezredes parancsára. Ennek a katonai tanácsnak az összetétele a parancsnokból, a politikai helyettesből, a párt és DISZ titkárból és ehhez hasonló személyekből állt. A katonai tanács semmiféle intézkedést semmire nem adott.

Ebben az időben Pécsen különböző helyekről, így a Pedagógiai Főiskoláról, az Orvostudományi Egyetemről, a Testnevelési Iskolából diákok jöttek a laktanyába, azzal a követeléssel, hogy fegyvert adjunk részükre. Mi a fegyverek kiadását megtagadtuk és a következőkben a küldötteiket a kapun sem engedték be."

59.

A nagykanizsai lövészezred parancsnoksága jelenti:

"Ebben az időben kialakult az igazi kommunisták testvéri összefogása. Az ezredagitátor irodájában minden éjjel ég a villany és tárgyalnak. Idejönnek azok a kommunista tiszték, akik hüek maradtak a párthoz és megbeszélnek

a feladatokat. Elhatározzák: illegalitásba vonulnak és szervezték az illegális kommunista pártot."

60.

Dombóvárról, a tüzérezred parancsnokság jelentéséből:

"A parancsnokok és a politikai helyettesek hangoztatták, hogy lehetőleg olyan személyeket kell a Forradalmi Katonai Tanácsba választani, akik a múlt időszak alatt minden tekintetben megállták a helyüket."

61.

Szabadszállásról, a harckocsizó ezredparancsnokság jelentéséből:

"A hadosztálytól parancs jött a Forradalmi Katonai Tanács megalakítására. Az ezredparancsnok és szűk törzse a katonai tanács megalakítását halogatta, de felsőbb utasításra el kellett rendelni a megalakítást. Az ezredtörzsen belül igyekeztünk megbízható párttagokat a tanácsba beválasztani."

62.

Kalocsáról jelentik a ^{volt} lövészezred parancsnokságáról:

"Felsőbb utasításra az esti órákban megalakult a Forradalmi Katonai Tanács. Tisztjeink a tanács megválasztását nem helyeselték, de mivel a katonai tanács megválasztására parancs volt, javasolva lett 13 fő, melyből 7 olyan tiszt lett beválasztva, akik feltétlenül megbízhatóak voltak."

63.

Kecskemétről a hadtestparancsnokság jelenti:

"Gyurkó és Sucin beosztásukat elhagyták és ismeretlen helyre távoztak.

A délelőtti órákban gyűlés volt a hadtest törzs személyi állománya részére. Itt volt a kecskeméti repülő hadosztálytól Rác százados is, aki kijelentette, hogy amennyiben a szovjet csapatok nem vonulnak ki az ország területéről, akkor a repülő hadosztály 46 gépe készen áll arra, hogy támadást indítson a szovjet csapatok ellen és kéri a hadtestet, hogy ebben a harcban támogassák őt.

Gyulai ezredes elmondja a tiszakécskei esetet, amikor /28-án/ a Himnuszt éneklő tömeget Gyurkó vezérőrnagy parancsára repülők támadták meg, aminek következtében több ember meghalt és sokan megsebesültek."

64.

Kiskunmajsáról jelenti a lövészezred parancsnokság:

"A zászlóaljknál követelték a politikai munkások és egyes tisztek eltávolítását. Addig nem hajlandók az objektumok őrzésére kimenni, amíg a politikai munkásokat el nem távolítják az elhelyezési körletből.

Papp őrnagy felsőbb utasításra kiskunmajsai nemzetőrségnek 15 db karabélyt és 4 géppisztolyt, Kömpöcz községnek 4 db karabélyt, Jászszentlászló községnek 5 db karabélyt utalt ki."

65.

Székesfehérvárról a hadtestparancsnokság jelenti:

"A gépkocsivezetői iskolán Bauer százados követeli 500 géppisztoly kiadását a nemzetőrség részére.

A kérést a parancsnokság elutasítja." 66.

Lentiből jelenti a lövészezred parancsnoksága:

"A Lenti-i forradalmi tanács túl radikális követelésekkel lép fel, ezért a parancsnokság a Lenti forradalmi tanács letartóztatását tervezi." 67.

A veszprémi lövészezred parancsnokság jelenti:

"Az ezrednél erős eltolódás tapasztalható a forradalom irányába. Perge Imre főhadnagy és Maczó Miklós közreműködésével 3.700 fegyvert osztanak ki a különböző nemzetőr egységek részére." 68.

A Forradalmi Katonai Tanácsok megválasztásával kapcsolatos manipulációkra és huza-vonásra világosan mutat rá Berki Mihály könyvében. Többek között ezeket írja:

"A kaposvári hiradó zászlóaljnál 31-én Kovács László főhadnagyot, a zászlóalj parancsnokát választották a Forradalmi Katonai Tanács elnökévé, de 1-én leváltották a beosztásából és eltávolították. Nem ez volt az egyetlen, ahol 31-én még a parancsnokot választották elnökévé, és 1-én, vagy 2-án elmozdították. 31-e után egyre több helyen távolították el a bizottságokból és a tanácsokból a

párttagokat, a parancsnokokat, egyes helyeken pedig le is tartóztatták őket."

69.

A pápai lövészhadosztály jelenti:

"A hadosztály egyik magasrangú és beosztású tisztje, Mór ezredes Csehszlovákiába való távozása előtt 31-én meglátogatta a pápai repülőtéren szolgáló szovjet barátait, akik "megsúgták" neki, hogy a szovjet hadsereg beavatkozik és lebeszéltek szándékáról. Ekkor /nov.1-én/ adta ki a hadosztályparancsnok azt a "látnoki" parancsot, amelyben megparancsolta, hogy a Nemzeti Bizottságok és a Forradalmi Tanácsok kérését, utasítását a csapatok nem hajthatják végre, de még az előljárótól közvetlenül kapott parancs végrehajtását sem kezdenek meg, csak az ő jóváhagyása után. /A parancsot a november 1-i események során ismertetem./"

70.

A hadsereg október 31-i hangulatának és ezen belül a hadsereg nagyon sok alakulatának állásfoglalására álljon itt jellemző példaként az alábbi idézet:

"Október 30-a után tétlenség lett urrá rajtunk. A katonák társasjátékot játszottak vagy kibámultak a kerítésen. Akiket tudtunk, járőrbe küldtünk, látszatfeladattal. A tisztiek a katonákkal beszélgettek vagy kártyáztak. A Mindszenty-beszéd után éreztük, hogy most így, vagy úgy, de eldőlt az ország sorsa, és ezen belül a miénk is.

A beszéd nyílt állásfoglalás volt a régi rend visszaállítására mellett - és mindez az állami tulajdonban lévő Magyar Rádióban hangzott el, az egész ország lakosságához -, hogy várhattuk: vagy az ellenforradalom arat elsöprő győzelmet, vagy valaki a vezetésben észbe kapva, összefogva a hozzánk hasonlóan tétlenségre kárhoztatott erőkkel, ha polgárháború árán is, de megmenti a népi hatalmat."

71.

A fenti dokumentumokból egyértelműen kiviláglik, hogy a hadsereg katonái és a beosztott tisztek közül ekkorra sokan őszintén magukévá tették a forradalom szméit és hajlandók voltak tenni is az ország megvédéséért valamit. Azonban a magasabb parancsnokok döntő többsége, a parancsnokok nagy része, pozícióját véltve nem mert határozottan állástfoglalni. A forradalom érdekében tett intézkedéseik kiadásánál mindig felsőbb parancsra hivatkoznak, és elnézték azt, hogy ezeket a parancsokat nem hajtják végre.

Jelentős volt azoknak a parancsnokoknak a száma, akik már ekkor nyíltan szembefordultak a forradalommal. Magukra hagyták katonáikat, betegsége hivatkozva otthon maradtak, vagy kórházba vonultak, de sokan a szovjet csapatoknál jelentkeztek védelmet kérve, vagy felajánlva szolgálataikat.

November 1. - csütörtök:

A világ közvéleményét ezen a napon egyre jobban a Szuezi körül kialakult helyzet foglalkoztatja. Az izraeli, de főleg az Angol és Francia hadműveletek a világ vezető lapjainak címlapjára kerültek és a már "győztes" magyar forradalom az érdeklődés háttérébe szorult. Indulnak a segélyszállítmányok, jönnek a tudósítók, de ez már csak a világpolitika második vonala.

Jól érezte ezt a szovjet vezetés, amikor elindította csapatait Magyarország ellen. A szovjet páncélos és gépesített csapatok pedig ezen a napon előzönlöttek az ország nyugati részét is.

A több oldalról befutott és megerősített jelentések kétségtelenül tették a szovjet vezetés szándékát. Ekkor Nagy Imre magához rendelte Andropovot, a Szovjetunió magyarországi nagykövetét, hogy felvilágosítást kapjon és tiltakozzon a szovjet csapatmozgásokkal kapcsolatban.

Andropov, aki ekkor már tisztában volt Moszkva elhárításával, megpróbálta Nagy Imrét félrevezetni és megnyugtatni. Azt a szánalmas magyarázatot találta, hogy az újabb csapatok, csak a kivonulás zavartalanságát vannak hivatva biztosítani. Nagy Imre kijelentette, hogy amennyiben a csapatok felvonulása nem áll meg, úgy Magyarország

az ENSZ-hez fordul, hogy tárgyalják meg a magyar panaszt. Andropov újabb halogató és kitérő választ adott, ami az alábbi nagyfontosságú rádiónyilatkozat megtételére készítette Nagy Imrét:

"Magyarország népe!

A magyar nemzeti kormány, a magyar nép és a történelem előtti mély felelősségérzettől áthatva, a magyar nép millióinak osztatlan akaratát kifejezve kinyilvánítja a Magyar Népköztársaság semlegességét.

A magyar nép, a függetlenség és egyenjogúság alapján, az ENSZ alapokmánya szellemének megfelelően, igaz barátságban kíván élni szomszédaival, a Szovjetunióval és a világ valamennyi népével. Nemzeti forradalma vívmányainak megszilárdítását és továbbfejlesztését óhajtja anélkül, hogy bármelyik hatalmi csoportosuláshoz csatlakoznék.

A magyar nép évszázados álma valósul meg ezzel. A forradalmi harc, melyet a magyar múlt és jelen hősei vívtak, végre győzelemre vitte a szabadság, a függetlenség ügyét! Ez a hősi küzdelem tette lehetővé, hogy népünk államközi kapcsolataiban érvényesítse alapvető nemzeti érdekét, a semlegességet.

Felhívással fordulunk szomszédainkhoz, a közeli és távoli országokhoz, hogy tartsák tiszteletben népünk megmásithatatlan elhatározását. Most valóban igaz a szó, hogy népünk olyan egységes ebben az elhatározásban, mint történelme során még talán soha.

Magyarország dolgozó milliói!

Védjétek és erősítsétek forradalmi elszántsággal, önfeláldozó munkával a rend megszilárdításával hazánkat, a szabad, független, demokratikus és semleges Magyarországot!"

E nyilatkozat után az lett volna a természetes, hogy a honvédség minden erejével készüljön fel a fenyegető agresszió elhárítására. Minden csapat, minden órát használjon fel az ország védelmének megszervezésére, még akkor is, ha az ellenség erejét figyelembevéve, nem volt remény a győzelemre. A tartalékosok mozgósításával, a hadsereg riadókézsültségbe helyezésével, a népfelkelés meghirdetésével olyan erők szabadultak volna fel, amelyek esetleg meggondolásra késztetik a legfelsőbb szovjet vezetést a végső parancs kiadására. De ha nem, akkor is hosszan elhuzódó és mindkét oldalról nagy veszteségekkel járó küzdelemre kellett volna felkészülni.

Azonban egy végsőkig elszánt szabadságharcra való felkészüléshez nem elég a lelkesedés. Ehhez képzett katonatisztekre is szükség van, olyan tisztokra, akik szívvel-lélekkel magukévá teszik azt az ügyet, amire felesküdték. És éppen ilyen tisztekben volt hiány! Nagy hiány!

Mint látni fogjuk, a parancsnokok közül nagyon sokan, akik egy héten keresztül a forradalom ellen léptek fel, vagy a legjobb esetben passzív semlegességet tanúsítottak, most a forradalom lelkes hiveiként tüntek fel, hogy aztán nov.4-én ugyanilyen lelkesen árulják el az országot.

Ekkorra tértek magukhoz dermedtségükből a reformkommunista erők, akik a forradalom előtt a változások hívei voltak, de most váltottak szint azok a kommunisták is, akik nagy sietve reformerré vagy egyenesen forradalmárrá akartak átváltozni. Ezek részben helyezkedésből váltottak szint, hogy az új rendszerben is helyükön maradhassanak, részben taktikából, hogy a forradalom hívei közé befurakodva belülről bomlasszák az alakulóban lévő új rendszert.

Mivel ezekben a napokban Magyarországon a fegyvereké volt a döntő szó, a fegyveres erők köreiből folyó mozgást kell elsősorban figyelemmel kísérni, hogy a fegyveres erőknél, így elsősorban a honvédségnél hogyan igyekeztek a kommunisták a pozícióikat megszilárdítani és a már-már teljesen elvesztett hatalmukat visszaszerezni. Jól látták, hogy amennyiben a hadsereget a régi parancsnoki kar vezetésével sikerül stabilizálni, a fegyveres csoportokat megszüntetni, reményük van a visszarendeződésre. Ezt oly módon tervezték, hogy a fegyveresek közül a 20 évnél fiatalabbakat lefegyverzik, katonaiskolába vezénylik. /Ez jól hangzik, de a legkövetkezetesebb forradalmi erő felszámolását jelentette volna./ Az idősebbek közül, aki akar tiszti, vagy tiszthelyettesi iskolára mehet, és miután nem marad más fegyveres erő, csak a honvédség, olyan "rendet" állíthattak helyre, amelyet ők akarnak. Ezért volt fő szólam ebben az időben a rend helyreállítása, az élet beindítása stb. Ezt a dolgozók milliói úgy értelmezik, hogy a szabad,

független ország békés rendjét kell megteremteni, mert a harc csak a pusztulást és szenvedést jelenti, mert csak békében, rendben lehet dolgozni. A kommunisták viszont tudták, hogy forradalmi viszonyok között, amikor a nép kezében van a fegyver az ő régi rendjük omlik össze.

Érdemes megfigyelni, hogy a november 1., 2., 3-i rádiónyilatkozatok, újságcikkek, katonai parancsok szinte kivétel nélkül a rend helyreállítására helyezik a fő hangsúlyt, pedig ezekben a napokban szállták meg a szovjet csapatok az országot. Ezekben a napokban vették birtokba a repülőtereket, stratégiai pontokat, ekkor vették körül a laktanyákat, ahol parancsnokaik tétlenségre kényszerítették katonáikat, pedig azok nagy része a honvédő harc mellett volt. Mindenki tudta, érezte, hogy rövidesen bekövetkezik a szovjet hadsereg újabb rohama, és a hadsereg vezetése semmit nem tett a fenyegető vész elhárítására.

A Honvédelmi Minisztérium és a Vezérkar főnökség legfőbb ténykedése az volt, hogy a hadsereget tétlenségre kárhoztassa. A legszigorúbban megtiltottak minden "provokációt". Ezek az árulók, - mert más jelzót nem találok számukra, - az idegen agresszióval szembeni védekezésre való felkészülést provokációnak minősítették.

Ahol tudták akadályozták a nemzetőrségek felfegyverzését, a tüzelőállásban lévő lövegeket, harckocsikat visszarendelték

a laktanyákba, a lövegekből kiszedették az ütőszeget, hogy véletlenül se vehessék fel a harcot az ellenséggel. Fővesztés terhe mellett tiltották meg, hogy egyetlen lövés is eldördüljön. Pedig mint látni fogjuk ezen a napon már sokezer nemzetőr volt fegyverben és számuk egy-két nap alatt megsokszorozódott volna, ha ezt nem szabotálják el.

Nem véletlen, hogy Király Béla jobban bizott a forradalom fegyvereseiben és a Nemzetőrség fejlesztését szorgalmazta, a honvédséggel szemben.

Mielőtt rátérnék a dokumentumok ismertetésére, olvassuk el előbb néhány újságcikk részletet, és címet, hogy a sajtón keresztül, hogyan próbálták elorozni a forradalom győzelmének dicsőségét a szabadságharcosoktól, és próbálták azt a honvédségre átruházni.

Népszava: Maléter Pál a honvédelmi miniszter első helyettese. - Magyarország felmondja a Varsói Szerződést. -

Kis Újság: A Forradalmi Katonai Bizottság kezébe vette a rend helyreállítását.

Magyar Ifjuság: Maléter Pál a Kilián laktanya hős felkelőinek parancsnoka a honvédelmi miniszter első helyettese.

Függetlenség: Magyar Testvéreink! Bajtársak! A hadsereg vezetésének Forradalmi Katonatanácsa megalakult. A forra-

dalmi katonatanács a hadsereg valamennyi honvédje, tiszt-helyettese, tiszti iskolása, tisztje, tábornoka nevében csatlakozik a munkás, ifjúsági és értelmiségi forradalmi tanácsok határozataihoz és követeléseihöz, s azt magáévá teszi.

A honvédség a nép mellett áll dicső forradalmunk vívmányainak megvédésében.!"

Milyen csodálatos átalakulás! Ugyanaz a honvéd vezetés /néhány fő kivételével/ két nappal előbb ugyanilyen lelkesedéssel beszélt az ellenforradalmi banditák megsemmisítésének szükségességéről. A különbség csak az, hogy akkor tettek is valamit az "ellenforradalmárok" felszámolására, de most a szavakon kívül semmit nem tettek az ország megvédése érdekében.

De nézzük tovább az ujságok címeit:

Igazság: "Beszélgetés Maléter Pál ezredessel, a Kilián hős parancsnokával: A honvédség és a fegyveres ifjúság biztosítani fogja a rendet."

Magyar Honvéd: "A nemzeti felkelés katonai vezetői a honvédség legfelsőbb vezetésében. - Honvédfegyverek védik Budapest külső övezetét."

Ez a cím nem csak "ködösít és csusztat" hanem szemérmetlenül meghamisítja a tényeket és félrevezeti a jóhiszemű olvasót. Hogy lehet a nemzeti felkelés vezetőjének nevezni

Maléter Pált, akinek a tevékenységével az első fejezetben ismerkedhettünk meg.

Kovács István személye még jobban kilóg ebből a sorból. 1917-ben Nádudvaron született, anyja Veisz Nelli. 1935-ben érettségizett. 1940-ben munkaszolgálatra hívják be. 1942-ben átszökik a szovjetekhez, partizánnak jelentkezik. 1944. májusában vetik be a német és magyar csapatok ellen. Miután a szovjet hadsereg egész Magyarországot elfoglalta és megszállva tartotta, Kovács István előbb az országos pártközpontban, majd a partizánszövetségben töltött be vezető beosztást. A fordulat éve, a totális kommunista hatalomátvétel után, amikor Farkas Mihály vezetése alatt megkezdik a hadsereg szovjet mintára való átszervezését, Kovács Istvánt a hadseregbe küldik. Itt gyorsan halad a ranglétrán. 1954-ben már ezredes és ő a hadműveleti csoportfőnök. 1956. október 23. és 30. között a felkelők elleni harcnak és a szovjet csapatokkal való együttműködésnek legfőbb és legaktívabb szervezője. Október 31-e után tagja lesz a Forradalmi Honvédelmi Bizottságnak, és kinevezik a Honvéd Vezérkar főnökének. Ebben a beosztásában mint látni fogjuk, legfőbb ténykedése a csapatok tétlenségre való kárhoztatása volt, és november 4-én Tökölön, letartóztatása után hajlandó volt együttműködni a támadókkal, elárulva kormányát és a forradalmat.

Ugyancsak hogyan lehet a nemzeti felkelés katonai vezetőjének nevezni Váradi Gyulát, aki szintén kommunista káderként került Csepelről a hadseregbe. Moszkvában végzett katonai

akadémiát. 1952-ben tagja volt annak a bíróságnak, amelyik Király Bélát egy koncepciós per kapcsán halálra ítélte. Október 23-tól 28-ig mindent elkövetett, hogy a "felkelőket" lefegyverezze. Október 30-tól november 4-ig a Honvédelmi Minisztérium Forradalmi Bizottságának vezetője volt, de november 4-én reggel a szovjet támadás megindulása után a Honvédelmi miniszter közvetlen vonalán ő ad parancsot a csapatoknak a fegyverletételre. November 5-én Janzával és Ilkuval együtt Szolnokra repült és tagja lett a Kádár-Münnich vezette fegyveres erőknek. Még 1957. februárjában is Váradi volt a Honvédelmi Minisztériumban a páncélos és gépesített csapatok csoportfőnöke.

Király Béla valóban kiemelkedő alakja a forradalom katonai történetének, azonban őt a felkelők súlyos műtét után lábadozóként hozták ki a kórházból október 28-án, tehát akkor, amikor már győzött a forradalom.

Hogyan volt mersze a sajtónak ezeket a nemzeti felkelés vezetőjeként a tömegeknek bemutatni? Ez a nép félrevezetése volt! "Honvédfegyverek védik Budapest külső övezetét." Ez jól hangzó mondat, amely alkalmas arra, hogy az egyszerű emberekben a megnyugvás érzését keltse, hogy magyar csapatok védik Budapestet. Ez egyben rokonszenvet ébreszt a honvédség felé. Közben az egész külső védelmi övezet, melynek papíron Márton András ezredes volt a parancsnoka, csak az ujságírói fantázia szüleménye volt.

Az előzőekből világosan kitűnik, hogy a kommunista, reformkommunista erők ezen a napon indultak lendületes "ellentámadásba" melynek az volt a lényege, hogy forradalmi jelzavakkal és jelképekkel átvegyék az események irányítását, és a maguk embereit helyezték pozícióba. /Ez a taktika ismétlődik meg 1990-91-ben hazánkban, meg kell mondani jelentős sikerrel./

Ehhez a taktikához hozzátartozott a tömegek figyelmének elterelése, forradalmi éberségének elaltatása. Ebben is főbb szerep hárult a sajtóra.

Csak néhány jellegzetes cím: "Az egész világ csodálattal figyelte a bátor magyar népet." - "Olimpikonjaink is megalakították a forradalmi tanácsot. Tagjai: Gyarmati, Klics, Iglói." - "November 7 munkanap!" - "Képek a forradalmi napokból." - "Magyarország azonnal lépzen ki a Varsói Szerződésből." - "Kétly Anna és Révész András a Szociáldemokrata Párt képviselői ma Bécsbe utaztak." - "Országszerte megalakultak az üzemi forradalmi munkástanácsok és ragaszkodnak a szakszervezetekhez."

E rövid bevezető után lássuk milyen jelentéseket találunk erről a napról a Hadtörténelmi Intézet levéltárában.

A Hadműveleti Csoportfőnökség jelenti nov.1-én:

"November 1-én a délelőtti órákban megerősítették, hogy nagyobb szovjet erők lépték át a határt Záhony és Záhony déli körzetében, valamint a Román határ felől. Először

több száz, majd több ezer keletről-nyugati irányba vonuló szovjet harckocsiról érkezett jelentés.

Kovács vezérőrnagy és Szücs ezredes /mint új VKF és hadműveleti csoportfőnök/ a legszigorubban megtiltottak minden "provokációt" és utasítást adtak, hogy a helyőrség parancsnokok vegyék fel a kapcsolatot a szovjet egységek parancsnokaival, és tegyenek meg mindent a polgári lakosság szovjet ellenes hangulatának leszerelésére.

A tűz megnyitását az illető parancsnokok legszigorubb felelősségrevonása mellett megtiltják."

72.

Ekkor futottak be a Honvédelmi Minisztériumba az első összesítő jelentések a nemzetőrségekről; Felhivom a Kedves Olvasó figyelmét, hogy a Budapesti nemzetőrség november 1-i helyzetjelentése értelemszerűen a 31-i állapotokat tükrözi. Nem nehéz elképzelni, hogy központi irányítás és a honvédséggel való szoros együttműködés mellett ezek az egységek 3-4 nap alatt létszámban, szervezettségben, fegyverzetben megerősödve, milyen ütőképes csapatná válhattak volna. Mert forradalmi, hazafias lelkesedésben nem volt hiány, csak kevés vezető volt, aki ezt magáévá tette.

A nemzetőrség gyors fejlesztésének különösen Budapesten lett volna nagy jelentősége, mert a helyismerettel rendelkező harcosok, akik minden pincét, átjáróházat, padlást ismernek, feltétlenül döntő fölényben vannak az idegen, a várost nem ismerő, nehezen tájékozódó ellenséggel szemben.

Igy ír erről Király Béla:

"A harcok sikere taktikailag is érthető. A kisebb-nagyobb szabadságharcos csoportok remekül használták a szovjet típusu fegyvereket és helyesen alkalmazták a szovjet típusu partizán harcmódot. Rajtaütöttek az ellenségen, összpontosított tüzzel nagy veszteségeket okoztak neki és dolguk végeztével eltűntek. Sokszor kis csoportokra bomlottak, ha kellett, teljesen szétszéledtek, hogy vagy előre megbeszélt helyen újra egyesüljenek, vagy egyéenként más-más csoporthoz csatlakozva folytassák a harcot. Ha kellett később másokkal új egységeket alakítva ismét felvegyék a harcot.

Ez a rendkívüli rugalmasság egyszerűen verhetetlenné tette a szabadságharcosokat a forradalom első szakaszában."

73.

És ha ez a harcmód ilyen sikeres volt a forradalom első szakaszában, amikor spontán alakultak a felkelő csoportok és a szovjetek mellett az Á.V.H. és sokszor a honvédséggel is szembekerültek. A fegyvereiket innen-onnan szerezték, vagy az ellenségtől vették el. Milyen sikeresen harcolhattak volna, ha szervezeten, a honvédség támogatásával, fegyverrel, lőszerrel bőségesen ellátva veszik fel a harcot?

Nézzük ezután a Hadműveleti Csoportfőnökség jelentését a "Nemzetőrség" november 1-i helyzetéről:

- I.ker. 200 fő - teljes fegyverzet: pk.Völgyi r.százados
- II.ker. 3 század törzs: /80 fő/ 300 puska, 20 géppisztoly,
+ 120 fő egyetemista: pk: Munk százados.

- III. ker. 80 fő + 26 tartalékos tiszt. Puska, géppisztoly, golyószóró.
- IV. ker. 300 fő, puska, géppisztoly, pisztoly, pk. Kiss Gyula forradalmár.
- V. ker. 250 fő, 35 hivatásos, 30 tartalékos tiszt, pk. Kardos ezredes.
- VI. ker. 230 fő, 25 hivatásos és tartalékos tiszt, pk. Misoga százados.
- VII. ker. nemzetőrség nincs. 300 fő vegyes. kiegészítő parancsnokságon 42 tartalékos tiszt.
- VIII. ker. 185 fő. + Corvin + 92 fő rendőrség, fegyverzet teljes.
- IX. ker. Nemzetőrség a Közgazdasági Egyetemen 120 fő.
- X. ker. Nemzetőrség létszáma ismeretlen. Nemzetőrök + rendőrök + üzemőrség.
- XI. ker. Nemzetőrség létszáma ismeretlen.
pk. Sárosi R. hadnagy + 100 fő egyetemi zászlóalj.
- XII. ker. 150 fő. Teljes fegyverzet. pk. Lendvai tartalékos százados.
- XIII. ker. A nemzetőrség 25-30 tehergépkocsival élelmet szállít.
- XIV. ker. 400 fő + üzemőrségek.
- XV. ker. 250 fő. Puska, géppisztoly, golyószóró.
pk. Őri rendőrőrnagy + 210 fő munkásosztag.
- XVI. ker. 500 fő. /35 tartalékos tiszt/ pk. Deák őrnagy.
- XVII. ker. 250 fő. pk. Hegedüs /civil/
- XVIII. ker. 250 fő. /40 tartalékos tiszt/ pk. Papp r. alezredes.

XIX.ker. 100 fő. pk. Csillik őrnagy + üzemőrségek.

fegyverzet: puska, géppisztoly.

XX.ker. 250 fő. /40 fő a kiegészítőn/ pk.Oltványi László.

XXI.ker. nincs adat.

XXII.ker. 120 fő. pk. Mészáros alezredes + 50 fő.

74.

Tehát mint láttuk, november 1-én a budapesti nemzetőrség létszáma 4.500 fő volt felfegyverezve, folyamatos szervezés és kiképzés alatt.

A II.Rákóczi Ferenc katonai középiskola IV.éves növendékei jelentik, hogy ha nem kapnak fegyvert, elhagyják az iskolát és csatlakoznak a felkelőkhöz.

Belina Ferenc III.éves növendék kijelenti: "a feállítandó zászlóaljat harcba kell vetni a szovjet csapatok ellen".

Ugyanakkor a tisztikar elkeseredett "a Horthy-sta és egyben népellenes tisztek" rehabilitálásának lehetőségétől.

75.

A Zrinyi Miklós Katonai Akadémiáról jelentik:

"A Kilián laktanyából 10 főből álló felkelő csoport megjelent a Bajcsy Zsilinszky laktanyában és az Akadémiától kirendelt őrségtől fegyvereket kért. Zentai alezredes parancsára a fegyverek kiadását megtagadták.

Nagy Imre százados parancsnoksága alatt 8 főt a Nádor u-i pártház védelmére rendeltek ki.

Tovább folyt az egyes objektumok védelme és a különböző

járőrözések.

Különös esemény nem történt." 76.

Janza honvédelmi miniszter jelentésében a következő olvasható november 1-ről:

"Malétert ezen a napon nevezik ki miniszter helyettesnek. Király Béla a belső védelmi övezet parancsnoka. Márton András a külső övezet parancsnoka. Malétert jellemezve leírja, hogy Maléter önmagáról a következőket jelentette ki: Kommunista, - 1945-ben partizán volt, - Szocializmust akar és a felkelőket lefegyverzi." 77.

A haditechnikai csoportfőnökség forradalmi tanácsa ezen a napon a következő határozatot hozta:

"Határozat:

1. Kapcsolatfelvétel a Széna térrel.
2. Elhárítók anyagainak lefoglalása.
3. Káder-anyagok kiadása.
4. Személycserék a csoportfőnökségen." 78.

Kiskunfélegyházáról a hadosztályparancsnokság jelentéséből:

"Délután a laktanyában a harcosok gyűlést tartottak. Itt a magnetofonra felvett parancsnoki és politikai osztályvezetői beszélgetéseket lejátszották, mellyel azt akarták bizonyítani, hogy népellenes parancsokat adtak ki.

A Forradalmi Katonai Tanács a következő kéréssel fordult a forradalmi bizottmányhoz géptávirón: "A lövészhadosztály Forradalmi Katonai Tanácsa kéri, hogy a jelenleg még hadosztályparancsnokot és politikai osztályvezetőt emeljék ki beosztásukból és helyezték őrizetbe. Ezt követeli a kiskunfélegyházi Forradalmi Katonai Tanács és a kiskunfélegyházi dolgozók is, akik nem tűrik, hogy ilyen parancsnokok és parancsnok helyettesek irányítsák a dolgozó nép hadseregét. Részletes indoklásképpen csak annyit, hogy Bakonyi alezredes és Horváth százados adott ki olyan utasítást, amely népellenes cselekedeteket tartalmazott. Bővebb tájékoztatást és konkrétumokat őrizetbevételük után terjesztünk fel!"

Ugyanakkor a Katonai Forradalmi Tanács a törzsből tartósan szabadságolta Jámbor Pál alezredest a Pártbizottság titkárát, Nagy Vendel őrnagyot a személyügyi osztály vezetőjét, Tölgyesi Zoltán főhadnagyot a politikai osztályra beosztott tisztet, azzal az indokkal, hogy nem kívánatos személyek. Ugyanezen a napon az FKT a következő határozatot hozta:

"Drága Magyar hazánk függetlenségének megvédése érdekében javasoljuk, hogy határainkra fegyveres egységeket állítsanak, hogy a határainkon fegyvert, lőszert és idegen katonát, a Honvédelmi Minisztérium forradalmi bizottmányának engedélye nélkül ne hozhassanak át. Javasoljuk értesíteni erről a szovjet követséget és közölnék, amennyiben a határőrségünk fegyver, lőszer átszállítására tesz jelentést, kérni fogjuk az ENSZ Biztonsági Tanácsát, nyilvánítsa a Szovjetuniót

agresszornak.

A szovjet csapatok kivonásának december 31-i határidejével nem értünk egyet. Rövidebb határidő megállapítást kérünk, december 1-ig. Véleményünk szerint, harci alakulatok kivonását rövidebb idő alatt végre lehet hajtani. A tisztek családjainak, raktárainak kiszállítására későbbi határidőben is meg lehet állapodni.

A dolgozók addig nem akarnak munkába állni, amíg a szovjet csapatok itt tartózkodnak. Két hónapos munkaszünet katasztrofális következményekkel járna. Javaslatunk megtételére az készített, hogy városunkon minden nap lőszert szállítanak és páncélosok szivárognak át Budapest felé.

Kiskunfélegyházi Forradalmi Katonai Tanács - 1956.nov.1."

79.

Baján a harckocsiezrednél ezen a napon döntő fordulat állt be:

"Egyes bujtogató elemek fellázították a katonákat és követelték a Forradalmi Katonai Tanács újraválasztását, de már a parancsnok nélkül. A választás délelőtt meg is történt, melynek eredményeképpen a személyi állomány követelésére, valamint a városi nemzeti bizottmány követelésére a Forradalmi Katonai Tanács a parancsnokot, a helyettesét és az összes politikai munkásokat hazaküldte és házi őrizetbe vette."

80.

Kiskunfélegyházáról a tábori tüzérezred parancsnoka jelenti:

"Ezen a napon még több alkalommal tisztek és polgári személyek jöttek fegyverért és lőszerért, de mi hivatkozva

arra, hogy nekünk csak rendszeresített fegyverünk van,
és így nem kaptak."

81.

Kaposvárról a lövészhadosztály parancsnokságának a jelentéséből:

"A politikai osztály tagjainak kijelentették, hogy eddigi munkakörük megszűnt. Ezeket a tiszteket nagyobb részt üzemekbe küldték azzal a feladattal, hogy a polgári személyeket fegyverhasználatra képezzék.

A fegyverek nagy részét az üzemekben ki sem bontották, hanem lekonzervált állapotban tárolták." 82.

Nagyatádról a lövészezred parancsnokság jelentéséből:

"A megyei katonai tanács vezetője, Csikor alezredes parancsot adott Bogya századosnak, Szalma főhadnagynak és az ezredtörzsnek, hogy szervezzék meg Pécs védelmét a szovjet csapatok ellen. Bogya százados az ezred egész tisztikarával együtt igen kényszeredetten hajtotta ezt a parancsot végre. Szerencsére ezt is csak néhány térképszelvényen. Ha valaki látta ezeket a térképeket, és értett a harcászathoz, önkéntelenül is elnevette magát, mert az ezred törzse olyan helyeken tervezett védelmet, amely irányokból semmiféle támadás nem volt várható." 83.

Táborfalváról jelenti a tüzérezred parancsnoksága:

"A hadosztály parancsnokság elrendelte, hogy a laktanyában lévő két üteggel szervezze meg a laktanya védelmét.

A védelem megszervezése kb. 24.00 körül befejeződött.

A lövegek a laktanya kerítésén kívül lettek tüzelőállásba felállítva."

84.

Pécsről jelenti a ^{nagyutadi} lövészezred parancsnoksága:

"Reggel 9.00-kor megtörtént a Forradalmi Katonai Tanács választása. Előzőleg előkészítő munkát folytattak a hű párttagok, hogy megbízható emberek és a parancsnok is bekerüljön a tanácsba."

85.

Zalaegerszegen komoly előkészületeket tettek a szovjet csapatok elleni harchoz. A 27. harckocsizó ezred jelenti, hogy felvonultak és tüzelőállást foglaltak a Zala hidjánál, ezzel feltartóztatták az előnyomuló szovjet harckocsizó egységet. Ezzel szemben Várpalotán a harckocsikat üzemképtelenné tették, hogy azok ne legyenek felhasználhatók a szovjet csapatok ellen. 86.

Ugyancsak Zalaegerszegről a tüzérezred jelentésében olvashatjuk:

"Halász Ferenc százados követeli a szovjet csapatok megtámadását. Fejes Lajos alezredes ^{nagyutadi parancsnok} parancsot ad az egységek feltöltésére, a polgári személyek védelembe való bevonására."

87.

Pápáról a lövészhadosztály jelentéséből:

"A hadosztály Katonai Tanácsa határozatot hozott, a soproni karhatalmi zászlóalj felállításáról, illetve

felfegyverzéséről. Ebből a célból 400 puska, 100 géppisztoly, 1 géppuska lett kiutalva." 88.

A székesfehérvári hadtest parancsnok parancsban intézkedik a laktanya páncél és légvédelmének megszervezéséről. Ugyancsak parancs intézkedik, hogy a politikai és pártapparátus szüntesse be tevékenységét. 89.

Marián alezredes a Műegyetem katonai tanszékének vezetője lefoglal 10 harckocsit és beoszt az egyetemi zászlóalj kötelékébe. Ugyanezen a napon Kovács István vezérőrnagy a honvéd Vezérkar főnöke szigorú utasításba adja, hogy a szovjetekre lőni semmiképpen sem szabad. 90.

A november 1-i nap főbb eseményeinek ismeretését, és ezen belül a hadsereg tevékenységét, és annak értékelését fejezzük be Király Béla tábornok gondolatébresztő értékelésével:

"Az első szovjet agressziót, ami október 23-a éjjelén kezdődött és a 28-i fegyverszünettel ért véget, még nem nevezhetjük háborúnak. A szovjet csapatok viszonylag kis száma, a fegyveres erőszak rögtönzött volta nem utalnak arra, hogy a szovjet kormány azzal számolt volna, hogy a magyar fegyveres ellenállást rendszeres hadműveletekkel kellene megtörnie. Arra pedig, hogy a fegyverre kelt

magyar nép ellenállási akaratát nagyméretű hadműveletekkel lehet csak megtörni, nem is gondolhattak. Ellenkezőleg, a szovjet vezetőség arra számított, hogy a magyar néphadsereg lojális szövetségesként együttműködik majd velük. Ugy tűnt, hogy a szovjet vezetés és a magyar sztálinisták arra számítottak, hogy az 1953-as berlini eseményekhez hasonlóan rövid megfélemlítés is elég lesz arra, hogy a totalitárius rend helyreállják. Azt lehet mondani, hogy a szovjet csapatokat rendőri feladatra kívánták csak bevetni. Kezdetben a magyar nép ellenállása is szórványos és szervezetlen volt, még akkor is, ha fokozatosan mind sikeresebb ellenállást fejtettek ki az óráról órára erősödő és szaporodó ellenállási gócok. A szovjet vezetőség azt remélhette, hogy órákon belül sikerül majd az ellenállást megtörni.

November 1-én azonban a helyzet lényegesen más volt. Amikor a szovjet fegyveres erők október 31-ről november 1-re virradó éjjel Magyarországot elárasztották, rendszeres hadjáratot kezdtek, azzal a céllal, hogy a magyar fegyveres erőket megsemmisítsék, a magyar nép ellenállási akaratát megtörjék, a magyar kormányt megdöntsék és totalitárius rendszert valósítsanak meg újra az országban: háborút kezdtek. A háboru már november 1-én megindult. Az, hogy az agresszorok csak november 4-én kezdték meg pusztító tüzüket, ez nem változtat a tényen."

Tehát láthatjuk,, hogy ekkor már szabályos háboruban álltunk a szovjet hadsereggel, azonban a magyar honvédség vezetői és parancsnokai a legtöbben tétlen személői voltak a szovjet csapatmozdulatoknak, csak látszatra, a felsőbb utasításoknak engedve tettek lépéseket a védelem megszervezésére, de mint láttuk és látni fogjuk a döntő pillanatban a harc megkezdése helyett legtöbben a megadást választották, vagy egyszerűen magukra hagyták a gondjaikra bizott laktanyát és katonákat.

Az előző dokumentumok döntő többségéből az igazolódik be, hogy a honvédség vezetése nem tette magáévá szívvvel-lélekkal az ország függetlenségének ügyét és különösen a szovjet hadsereg elleni fellépéstől viszolyogtak. Ezzel szemben a Nemzetőrség egységei, melyek szinte kivétel nélkül önkéntesekből, lelkes hazafiakból álltak, akik el voltak szánva a végsőkig való harcra.

Nem véletlen, hogy Király Béla jobban bizott a Nemzetőrség harci elszántságában, mint a honvédségben. Ezért igyekezett a nemzetőr-egységek minél gyorsabb megerősítésére, és ahol lehetőség volt katonai egységeket is parancsnoksága alá igyekezett vonni. /Pl. Budapest védelme./

Ebből adódtak azok a nézeteltérések és ellentétek, amelyek Maléter Pál és Király Béla között a Kilián-beli értekezlet óta fennálltak és napról-napra növekedtek.

Ezt világosan látta Szücs Miklós ezredes, aki könyvében a következő módon jellemezte a két tábornok közötti rivalizálást:

"Maléter november 2-án a Kilián laktanyabeli vacsora közben őszintén beszélt, amikor Kovácsnak és nekem kijelentette: "Én a szocialista rendszer hive vagyok, nem lőttem és nem lövettem, és nem is vagyok hajlandó lőni vagy lövetni a szovjet csapatokra, amelyeknek tulajdonképpen az életemet és egész katonai pályafutásomat köszönhetem." Maléter idézett kijelentését szerintem nem csak az a körülmény motiválja, hogy két kommunista tiszttel - a vezérkar főnökével és a hadműveleti csoport vezetőjével - beszélt, akik közül az egyik, Kovács vezérőrnagy, ráadásul egykor ugyanolyan szovjet partizán volt, mint Maléter, hanem az is, hogy egykori partizánfőnöke, Vas Zoltán javaslata alapján őt a kommunista Nagy Imre nevezte ki honvédelmi miniszterhelyettesnek /később miniszternek/, ezért tisztában volt vele, hogy az ő sorsa is Nagy Imrének és politikájának a sorsától függ, míg "riválisa", Király Béla, aki szintén pályázott a honvédelmi miniszteri székre, és aki Dudással, Pongrátzcal és másokkal együtt bírálta Malétert amiatt, hogy korábban kiszolgált a "bolsevista rendszert" és október 28-ig nem vallott nyíltan színt, elsősorban a fegyveres felkelők segítségével és szocializmus ellenességének hangoztatása révén szándékozott tervét realizálni.

A Maléter és Király közti rivalizálásra, hatalmi harcukra,

valamint a hadsereg és a Nemzetőrség közti viszonyra jellemző, hogy Maléter az általa "ellenforradalmárnak" minősített Király letartóztatására készült. Ezt Kovács vezérőrnagy, a vezérkar főnöke közölte velem. Erről egyébként Hollós Ervin és Lajtai Vera már idézett könyvük 391. oldalán is említést tesznek: "Ugy döntöttek, hogy Király Bélát és helyettesét őrizetbe kell venni. Az akciót november 4-re virradó éjjel tervezték végrehajtani a Kilián laktanyában levő katonák segítségével. Maléter ezt saját kezdeményezésére és elhatározására akarta megoldani, kész tények elé állítva ezzel a miniszterelnököt."

Maléternek az volt a szándéka, hogy még november elején értekezletre hívja össze a hadsereg magasabb parancsnokait, ismerteti a hadsereg feladatait az új helyzetben, megszilárdítja a csapatoknál a fegyelmet és a rendet, s gondoskodik az ország határainak védelméről. Az értekezlet összehívásával kapcsolatban konkrét utasításokat adott Kovács vezérőrnagynak, a vezérkar főnökének." [☛]

Hogy kettőjük közül Király Béla látta jobban, hogy az esetleges honvédő harc lehetősége a nemzetőrség egységeivel képzelhető el jobban, azt a november 4-i események igazolták. Ugyanis a szovjet támadás megindulásakor a néhány ezer fős nemzetőrség elszántabban és sokkal nagyobb létszámban vette fel a küzdelmet a támadókkal, mint a 100 ezer fős hadsereg, mely néhány alegységét kivéve, minden ellenállás nélkül letette a fegyvert.

☛ Szücs Miklós: Ezredes voltam 1956-ban.

November 2. - péntek:

A forradalom 11.napján fontos események, fontos bejelentések történtek. Miután nyilvánvalóvá vált, hogy a szovjet csapatok megszállták Magyarországot, Nagy Imre döntő lépésre szánta el magát.

Nagy Imre üzenete Dag Hammarskjöldnek:

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke, mint megbízott külügyminiszter, az alábbi kiegészítő információkat kívánom Excellenciád tudomására hozni:

November 1-i üzenetemben már említettem, hogy újabb szovjet katonai alakulatok vonultak be Magyarországra, s hogy erről a magyar kormány értesítette a szovjet nagykövetet, felmondta a varsói szerződést, kinyilatkoztatta Magyarország semlegességét és az ENSZ-hez fordult, az ország semlegességének garantálására.

November 2-án a Magyar Népköztársaság kormányához újabb pontos értesülések, honvédségi jelentések érkeztek, amelyek szerint jelentős szovjet egységek lépték át az ország határát, Budapest felé vonulnak és utközben birtokukba veszik a vasutvonalakat, vasutállomásokat, vasuti biztosító berendezéseket, stb. Jelentések érkeztek arról is, hogy Nyugat-Magyarország területén kelet-nyugat irányu szovjet csapatmozdulatok tapasztalhatók.

Fentiek alapján a magyar kormány szükségesnek tartotta, hogy tudomására hozza a budapesti szovjet nagykövetségnek és

a Budapestre akkreditált külképviseleteknek, a népköztársaságunk ellen irányuló lépéseket. A Magyar Népköztársaság kormánya egyben konkrét javaslatot tett a szovjet kormánynak a Magyarországon állomásozó szovjet csapatok visszavonására, valamint a varsói egyezmény felmondásának végrehajtására vonatkozó tárgyalások színhelyére és közölte a magyar kormányküldöttség tagjainak névsorát.

A magyar kormány ezen túlmenően javaslatot tett a budapesti szovjet nagykövetségnek: alakítsanak vegyes bizottságot a szovjet csapatok kivonásának előkészítésére.

Kérem Excellenciádat, szólítsa fel a nagyhatalmakat Magyarország semlegességének elismerésére és utasítsa a Biztonsági Tanács a szovjet és a magyar kormányt a tárgyalások azonnali megkezdésére. Kérem Excellenciádat, ismertesse a Biztonsági Tanács tagjaival a fentieket és fogadja őszinte nagyrabecsülésem kifejezését.

Nagy Imre, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke és meghatalmazott külügyminiszter.

Ezen a napon jelenti be Kádár János a megszűnt Magyar Dolgozók Pártja helyett a Magyar Szocialista Munkáspárt megalakulását és rádióbeszédét első oldalon közli a megszűnt Szabad Nép helyett a Népszabadság.

Teljesen érthetetlen, vagy talán nagyon is érthető, hogy amikor a szovjet hadsereg szabályos háboruban megszállja az

országot, és minden órában várható a támadás megindítása, az ország vezető lapja, a "Népszabadság" egyetlen mondat-
tal sem utal a honvédelemre. Cikkeinek hangvétele és tar-
talma azt tükrözi, hogy a forradalom győzelmesen befejező-
dőtt és már nincs más feladat, mint a rend helyreállítása,
a termelés beindítása, a mindennapi élethez való vissza-
térés.

Álljon itt három rövid ujságcikk és néhány jellegzetes cím
a Népszabadság 1.számából, ami nem más, mint a tömegek éber-
ségének elaltatása, a várható szovjet támadásról, a figye-
lem elterelése:

A forradalmi karhatalmi bizottság közleménye:

A forradalmi karhatalmi bizottságtól kapott értesülés sze-
rint csütörtökre virradó éjszaka általában csend volt, a
fővárosban. Néhány helyen történt csak rendzavarás, ezeken
a helyeken azonban a karhatalmi szervek azonnal közbelép-
tek. Elfogtak egy 4 tagu csoportot, amely kórházakat fosz-
togatott. Az V.kerületben elfogták a néhány hónappal eze-
lőtt Izabella utcai rablógyilkosság elkövetőjét. Ugyancsak
letartóztattak egy személyt a XIII.kerületben, aki a
Pozsonyi ut 42.számú házban hamis igazolvánnyal behatolt
egy lakásba. Ujpesten fosztogató banda került kézre.

A forradalmi karhatalmi Bizottság továbbra is megakadályoz
minden rendbontást, garázdálkodást. Folyik a felderítés meg-
szervezése, a területi zászlóalj szervezése, szervezik az
épületek biztonságának védelmét, a közlekedési gócpontok,
a legfontosabb objektumok ellenőrzését, s általános iga-

zoltatást vezetnek be. A karhatalom tagjai minden gyanus egyént igazoltatnak. Fegyvert csak az viselhet, akinek erre hivatalos engedélye van.

Vegyétek fel a munkát!: Maléter Pál ezredes, a honvédelmi miniszter első helyettesének felhívása:

Maléter Pál, a honvédelmi miniszter elő helyettese, a Kilián György laktanya parancsnoka az alábbi felhívással fordult a magyar dolgozókhöz:

Honfitársaim!

A fegyveres forradalmi harc során minden harcos büszkén vette tudomásul, hogy dolgozóink sztrájkjal támogatják harcunkat. Minden harc után a békés építés korszakának kell elkezdődnie, hogy ezzel biztosíthatók legyenek a forradalom vívmányai. A sztrájk célja az ellenfél gyengítése.

Dolgozóink mostani sztrájkja azonban nem az ellenfelet gyengíti, hanem minket, saját magunkat. Gyermekeinknek tejjet, gyárainknak szénét, családjukhoz vágyó dolgozóinknak rendszeres közlekedést kell biztosítanunk, különben elveszítjük azt, amit forradalmár harcosaink nagy véráldozattal kivívtak.

Magyar dolgozók!

Erősítsétek a szabad, független, semleges Magyarországot, drága hazánkat. Vegyétek fel a munkát!

Budapest nagyüzemei forradalmi bizottsági küldötteinek felhívása a magyar dolgozókhoz:

Mély felelősséggel nemzetünk és forradalmunk iránt elhatároztuk, hogy a munkát az élet minden területén azonnal megindítjuk, s kérjük az ország összes dolgozóit arra, hogy felhívásunkhoz a munka megindításához csatlakozzanak.

Nézzünk néhány jellegzetes címet a Népszabadság első számából:

Ismét megkezdik a tüzelő árusítást.

Hogy jövőre is legyen kenyérünk.

Nov.2-től ismét megindul az élet valamennyi baranyai üzemben.

A hősi harc egységét vigyük át a békébe.

Egyetlen sor sem utal az ország megszállására.

A Népszava egy figyelemreméltó cikket közölt, ami hiven tükrözi azt a helyzetet, ami ezen a napon a szovjet hadsereg tevékenységét és a magyar kormány álláspontját tükrözi. Érdeemes itt felfigyelni a magyar légierő harci elszántságára, amire majd a dokumentumokban is találunk példát.

"Péntek hajnali közlés a magyar repülőterek helyzetéről:

Csütörtökön, éjszaka jelenti a Szabad Kossuth Rádió:

A budapesti szovjet nagykövetség közölte, hogy a magyar légierők repülőtereit a szovjet hadsereg páncélos erőkkel

körülvette abból a célból, hogy biztosítsák a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok állománya hozzátartozóinak és sebesültjeinek légi uton történő elszállítását. A magyar légierő teljes állománya készen volt a tulerő elleni védekezésre. A kormány azonban felelőssége teljes tudatában megtiltotta a tüzmeqnyitást, így a légierő csapatai fegyelmezetten, lövés nélkül állnak szemben az ott levő szovjet erőekkel, várva a szovjet csapatok elvonulását.

Azonban, míg az ujságok békés hírekkel altatják el a lakosság éberségét, közlik Kádár bejelentését az MSZMP megalakulásáról, addig a legfőbb hazaárulók, Kádár, Münnich és társai már a szovjet követségen vannak, hogy másnap a szovjetunióba repüljenek és áldásukat adják a magyar forradalom leverésére és arra, hogy a szovjetek egy, az ő nevükkel fémjelzett Qrizling kormány az ugynevezett forradalmi munkás-paraszt kormány égisze alatt hajthassák végre agressziójukat.

Ezen a napon fejeződött be az agresszió"nemzetközi" egyeztetése, hogy az a szocialista országok egyöntetű helyeslésével találkozzon.

Még előző nap Hruscsov Breszt városába rendelte a Lengyel és Kelet-német vezetőket, hogy bejelentse nekik a magyar forradalom leverését. Gomulka nem lelkesedett a gondolatért,

de végül is beadta a derekát. Walter Ulbrich viszont az első pillanattól nagy örömmel vette tudomásul Hruscsov elhatározását.

Bresztből Bukarestbe utazott a szovjet küldöttség, ahol már a román, a bolgár és cseh vezetők várták őket. Mindhárom pártvezető egyetértett a magyar forradalom leverésével, sőt a román pártvezető még a román katonai segítséget is felajánlotta, erre azonban a szovjetek nem tartottak igényt.

Bukarestből Jugoszláviába repültek Hruscsovék, hogy Titót is megnyerjék a beavatkozáshoz. A brioni szigeteken folytak a tárgyalások. Hruscsov ismertette az előkészületeket és a támadás tervét, és a magyar Forradalmi Munkás Paraszt Kormány létrehozására tett intézkedéseket.

Titó alapvetően egyetértett a forradalom leverésével, csupán a szovjetek által javasolt Münnich helyett - akit egyértelműen Moszkva ügynökének tartott, - Kádárt javasolta a tervezett kormány fejének. Ebbe Hruscsovék beleegyeztek és másnap, az összes csatlósország vezetőinek egyetértésével nyugodtan adhatta ki a parancsot a támadásra.

Ugyanezen a napon adtak hírt a lapok arról a hírről, hogy folytatódik a Közel-keleti háború. És ez sajnos elterelte a világ közvéleményének figyelmét a magyarországi eseményekről.

"Óráról-órára súlyosbodik a helyzet Közel-Keleten.

Súlyos bombatámadás volt Egyiptom ellen.

Eisenhower: Az USA nem avatkozik be a közel-keleti harcokba!"
irták a világlapok.

Mint az előzőekben láttuk, a szuezi válság terelte el az emberek figyelmét Magyarország megszállásáról, a belpolitikában pedig, a reformkommunisták által irányított sajtó terelte el a lakosság figyelmét a fenyegető szovjet katonai lépésekről.

Sajnos a honvédség sem tette meg azokat a legégetőbb és legsürgősebb katonai teendőket, amelyeket minden katonától elvárnának akkor, amikor folyik az ország módszeres megszállása, bármely pillanatban megindulhat az ellenség rohama és az egész ország bizalma a hadsereg felé fordul, mivel a sajtó, a rádió, folyamatosan arról ad hírt, hogy a hadsereg teljesen azonosult a forradalommal.

A "Magyar Honvéd" főhelyen közli Maléter Pál nyilatkozatát:

"Független, Semleges Magyarországot!

A magyar nép történelmének egyik legnagyobb harcát vivja. Kormányunk minden erőfeszítést megtesz, hogy biztosítsa a forradalom eddigi sikereit, a demokratikus fejlődés további utját. A magyar hadsereg - végre újra a nemzeti hagyományokhoz hiven - elnyomástól és idegen befolyástól mentesen tartja kezében fegyverét, szent

célja: a magyar dolgozók szabadsága védelmében.

Szabad, független, semleges Magyarorszáért küzd népünk és e küzdelméhez hadseregünk becsületes néphő katonái, tiszthelyettesei és tisztjei örömmel csatlakoznak. Elszántuk magunkat arra, hogy ha kell, mindaddig folytatjuk szabadságharcunkat, amíg annak eredményeit teljesen nem biztosítottuk. Minden nép barátunk, amely elismeri a demokratikus, független, semleges Magyarországot. Ellenségünk mindenki, aki ez ellen tör.

A magyar dolgozók elvárják a hadsereg minden katonájától, hogy igaz hazafiként, ha kell, az utolsó csepp vérünkig kitartsunk azon a poszton, ahová minket a szabadságharc állított. - Irta: Maléter Pál ezredes.

Előre, bajtársak, a néppel tüzön-vizen át!"

Azonban a Honvédelmi Minisztériumban uralkodó szellemre jellemzőként álljon itt, hogy a honvéd vezérkar főnöke, a Honvédelmi Minisztérium forradalmi bizottságának tagja miként nyilatkozott ezen a napon. Ezt olvashatjuk a párt akkori adminisztrációs osztályának vezetője, Cinege Lajos: "Visszaemlékezések 1956" című könyvében:

"1956.nov.2-án a kora esti órákban a pártközpont Nádor u.28.sz.alatti épületében néhányan összegyültünk... Megszólalt a telefon... Kovács István tábornok, az ujonnan kinevezett vezérkari főnök jelentkezett és harsányan mondta: Jelentem a pártnak, hogy erős

harckocsizugást észlelünk Szolnok-Debrecen térségében.

Milyen irányban? - kérdeztem - Budapest irányában.

Köszönöm a párt nevében - válaszoltam."

Igy reagált a szovjet agresszióra a Vezérkar főnöke, aki-
nek az lett volna a fő feladata, hogy felkészítse a had-
sereget az agresszorral való szembeszállásra.

Ugyanakkor a fegyveres erők soraiban sem volt meg az egy-
ség. Már említettem az előzőekben, hogy Király Béla a
Nemzetőrséget szándékozott erősíteni, míg a honvédség
vezetői inkább a hadsereget akarták előtérbe állítani.
Ezt Kádár "történészei" úgy próbálták beállítani, hogy ez
a két tábornok közötti rivalizálás, holott ennél sokkal
többről volt szó.

Nézzük, hogyan értékeli ezt a "vetélkedést" a Hollós-
-Lajtai szerzőpáros:

"A vezérkar főnöke és Maléter arra következtettek, hogy
Király Béla és a köré tömörülő tisztek a Nemzetőrségre
támaszkodva a teljes hatalomra törnek. Ezért úgy dön-
töttek, hogy Király Bélát és helyettesét őrizetbe kell
venni. Az akciót november 4-re virradó éjjel tervezték
végrehajtani, a Kilián Laktanyában lévő katonák segít-
ségével. Maléter Pál ezt saját kezdeményezésére és el-
határozására akarta megoldani, kész tények elé állítva a
miniszterelnököt.

Király Béla elsősorban a fegyveres csoportokat és a belőlük alakult Nemzetőrséget tekintette megbízhatónak, olyan katonai alakulatnak, amelyre a "forradalom" építhet. Maléter viszont saját honvédségi alakulataira támaszkodott, valamint olyan ellenforradalmi csoportokra, amelyek őt ismerték el vezetőnek. Harcuk mindenekelőtt hatalmi harc volt, küzdelem a pozíciókért, de mögötte politikai nézeteltérések is meghuzódtak.

November 2-án délután a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány ülést tartott és úgy határozott, hogy a nonvédelmi minisztert leváltják, s helyére Király Béla vezérőrnagyot nevezik ki. A Forradalmi Honvédelmi Bizottmány elnöke tájékoztatta a miniszterelnököt a javaslatról, de hozzátette, hogy szerinte Maléter alkalmasabb honvédelmi miniszternek. A miniszterelnök megköszönte a tájékoztatást és közölte, hogy a mai napon egy szűk kabinet alakul, és ülésén dönteni fognak a honvédelmi miniszter személyéről, végül is Maléter Pált nevezték ki."

Lássuk ezután mit mutatnak a dokumentumok.

A hadműveleti csoportfőnökség jelentéséből:

"November 2-án, 3-án állandóan érkeztek a jelentések a szovjet csapatok nyugatra, majd később minden irányban történő szétágazó felvonulásáról. Több helyőrségből jelentették, hogy a szovjet csapatok körülzárták őket. Ezekben a napokban Kovács vezérőrnagy jóformán állandóan a

Parlamentben volt. Szücs ezredes a honvédelmi minisztériumban tartózkodott, kivéve 3-át, amikor őt is berendelték a Parlamentbe. Trepper ezredes is visszament a miniszteri irodára, ahol más feladatkörben dolgozott. A hadműveleti csoportfőnökség lényegében egy regisztráló szervvé változott, jelentéseket vett, valamint a vidéki csapatok felé kisebb jelentőségű kérdésekben intézkedett."

92.

A páncélos és gépesített csapatok parancsnokságának jelentéséből: Mielőtt a dokumentumokat szó szerint idézném, meg kell jegyezni, hogy a páncélos és gépesített csapatok csoportfőnöke Váradi Gyula vezérőrnagy volt, akit mint láttuk, október 30-án választottak meg a Honvédelmi Minisztérium Forradalmi Katonai Tanács elnökévé.

Ne felejtsük el, hogy november 2-án és 3-án fejeződött be a szovjet csapatok felvonulása és felkészültek a november 4-i támadásra. Nézzük meg ezután, hogy mit jelent erről a két napról a páncélos és gépesített csapatok parancsnoksága:

"November 2-án, 3-án a parancsnokság beosztottai a parancsnokságon tartózkodtak, telefonügyeletet adtak, és a Honvédelmi Minisztérium őrzésében vettek részt. Meg kell említeni, hogy ezekben a napokban /okt.30-nov.3./ a kibontakozó fehér terror idején a parancsnokság egyetlen beosztottja sem vett részt ellenforradalmi ténykedésben! November 4-én a reggeli órákban Széles főhadnagy Tökölről meghozta Kovács vezérőrnagy levelét, melyben megtiltotta a szovjetekkel szembeni fegyverhasználatot.

Váradi vezérőrnagy a miniszteri készüléken adta le ezt a parancsot."

93.

A Kilián repülőtishti iskola jelenti Szolnokról, hogy a városi forradalmi tanács kezdeményezésére 1200 üveget töltenek meg benzinnel a város védelmére.

Ugyanakkor jelenti, hogy a repülőtér védelmére kirendelt tüzelőállásban lévő légvédelmi tüzérüteget magasabb parancsra visszavonták, pedig ezen a napon vették körül a szovjet páncélosok a repülőtereket.

94.

Kiskunfélegyházáról a lövészhadosztály jelentéséből, amelynek parancsnoksága ebben az időben Budapestre lett felvezényelve és a Kossuth tüzér tiszti iskolán lett elhelyezve:

"Budapesten a hadosztályparancsnokot a Honvédelmi Minisztériumba berendelték, ahol azt az utasítást kapta, hogy szervezze meg a műszaki és páncélos elhárítást.

A fontosabb utak, csomópontok aláaknázását. Utasítást kapott a robbanóanyagok felvételezésére. Ez nem lett végrehajtva."

95.

Kaposvárról jelenti a lövészezred parancsnoksága:

"A megyei Forradalmi Tanács megbizsa a katonai parancsnokságot, hogy szervezze meg a város védelmét. Tegnap megtörtént a munkások és az ifjúság felfegyverzése. Részleges mozgósítást hajtottunk végre. A forradalmi katonai pa-

rancsnokság álláspontja: tekintve, hogy semleges állam vagyunk, harcot nem kezdhünk. Ha viszont az oroszok provokálnak, akkor felvesszük a harcot. S ha kell, ha van értelme, helytállunk az utolsó lehelletig.

Ugyanakkor a "szabad Somogy"-ban a következő közlemény is napvilágot látott: "az eredményes partizánharc két fontos feltétele: 1. az ellenség ne lásson téged, de te lásd őt! - 2. mindig keresd a többi harcoló csoportokkal az összeköttetést."

Ime; hát idáig jutottak a haza árulgatásában a nagy hazafiak. Képesek fegyvert fogni a hazánkat a kapitalista és földesuri elnyomásból felszabadító szovjet hadsereg ellen. Ezek a tiszték éppen a szovjet hadsereg győzelme-ként lehettek tiszték, a szovjet hadtudományt tanulták éveken keresztül, most arra voltak képesek, hogy mindezt a szovjet hadsereg ellen használják fel."

96.

Dombóvárról jelenti a tüzérezred parancsnoksága:

"A Forradalmi Katonai Tanács több tisztet kihallgatott abból a célból, hogy megtudja állásfoglalásukat. A beszélgetést Révfalvi Zsigmond őrnagy vezette. A megidézett tiszték mind kiálltak elvük mellett. A szovjet hadsereg elleni harcról kijelentették, hogy nem hajlandók ellenük fegyvert fogni."

97.

Orgoványból jelenti a légvédelmi tüzérsztály parancsnoksága:

"A Forradalmi Tanács a községből követelte, hogy csapatunk adjon ki megfelelő mennyiségű fegyvert és lőszert a partizánharc megkezdéséhez, valamint a Nemzetőrség felállításához.

A fegyverek kiadását a parancsnok megtagadta!"

98.

A kalocsai ^{volt} lövészadosztály ^{hadjai} jelentik ezen a napon:

"A hadtestnél Gyulai és Zalavári ezredesek vették át a vezetést. Gyulai ezredes parancsára a műszaki dandár parancsnokság hozzálát a laktanya páncélos elhárításának megszervezéséhez. Megjegyezzük, hogy mindössze egyetlen tiszt Beck hadnagy volt, akit oda tudtak adni, de ez is elszabotálta a műszaki harcosok páncéltörő kiképzését. Végül Pasa százados, a 3207. tüzérfőnökét bízták meg a páncélelhárítás megszervezésével, és a műszakiak tüzérkiképzésével. Pasa százados ezt a megbízatást nem hajtotta végre."

99.

A Budapestre felvezényelt kiskunhalasi lövészezred parancsnoksága jelenti:

"Ezen a napon kapta az ezredparancsnok, a hadosztály parancsnokától azt a parancsot, hogy szervezze meg a Soroksári műut és a Népliget közötti terepszakaszon a védelmet. Ezt a parancsot csak papíron hajtottuk végre."

100.

Székesfehérvárról jelenti a légvédelmi tüzérosztály parancsnokság:

Felsőbb parancsra, már előzőleg megkezdték az "M" /Mozgósítás esetére zárolt/ lövegek zsirtalanítását. Térképen megkapták az ütegek elhelyezési pontjait, de a szemrevételezés és a tüzelőállásba való település elmaradt.

101.

Ezen a napon Miskolcon és környékén erős szovjet csapatmozgást jelentettek, azonban ennek megakadályozására, vagy legalább megfigyelésére és annak jelentésére nem történt intézkedés.

Miskolcra a légvédelmi tüzérhadosztály parancsnokságának jelentéséből:

" A katonák a tisztekben nem bíztak, ezért maguk szervezték meg a harckocsik számolását."

102.

Ezen a napon, mint láttuk, világosan megmutatkozott a hadseregen belüli polarizálódás. Azok a tisztek, akik lélekben a bukott rendszer hívei voltak, a visszarendeződésben reménykedtek. A legkompromittáltabbak részben el lettek távolítva a hadseregből, többen előzetes letartóztatásban várták jövő sorsukat. Sokan a szovjet csapatok védőszárnyai alá menekültek, félve a felelősségrevonástól. A legtöbbben azonban a hadseregben maradtak és ott meghúzódva egyik szemükkel jobbra figyeltek és igyekeztek magukat

az új rendbe átmenteni, de óvatosan, két vasat tartva a tűzbe. Szinleg azonosultak a forradalommal, tárgyaltak a különböző forradalmi bizottságokkal, esetleg ők maguk is beléptek az FKT-ba, és ha nagyon szorongatták őket, még egy kevés fegyvert is adtak a megalakuló nemzetőr-ségeknek. Másik szemükkel balra tekintettek és a bukott rendszer embereivel keresték, vagy tartották a kapcsolatot, sokszor segítve őket.

Ez a kettősség majd november 4-én mutatkozik meg leg-élesebben, amikor megindul a szovjet támadás. Akkor dönt el, hogy valójában ki az igazi, őszinte becsületes katona, aki esküjéhez és meggyőződéséhez hiven kitart a kormány, a forradalom mellett és ki az aki csak színleg, a körülmények kényszerítő hatására "azonosult" a forradalommal.

E színvallásra még két napot kellett várni!

November 3. - szombat:

A szabad és független Magyarország utolsó napja volt ez.
Ezen a napon hozták nyilvánosságra az új kormány névsorát:

"Átalakult a kormány:

Eltávolították a rosszemlékű minisztereket

Államminiszterek a kabinet élén

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a nemzeti kormány kiegészítése és megerősítése érdekében Kéthly Annát államminiszterré, Kelemen Gyulát államminiszterré, Fischer Józsefet államminiszterré, B.Szabó Istvánt államminiszterré, Bibó Istvánt államminiszterré, Farkas Ferencet államminiszterré, Maléter Pált honvédelmi miniszterré megválasztja.

Egyidejűleg a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Minisztertanács alábbi tagjait - felmentési kérésüket elfogadva - felmenti tisztségük alól: Horváth Imrét külügy, dr.Münzich Ferencet belügy, Janza Károly honvédelmi, Kossa Istvánt pénzügy, Molnár Eriket igazságügy, Csergő Jánost kozó-és gépipari, Czottner Sándort bányász-és energiaügyi, Szabó Gergelyt vegyipari, Nagy Józsefnét könnyűipari, Nezvál Ferencet város-és községgazdálkodási, Ribiánszky Miklóst állami gazdasági, Bognár Józsefet külkereskedelmi, Tausz Jánost belkereskedelmi, Nyers Rezsőt élelmiszeripari, Gyenes Antalt begyűjtési, Apró Antalt építésügyi, Csanádi Györgyöt közlekedés-és postaügyi, Lukács Györgyöt népművelési, Kónya Albertet oktatásügyi, Babits Antalt egészségügyi miniszteri tisztsége alól, to-

vábbá Apró Antalt, Bognár Józsefet és Erdei Ferencet elnökhelyettesi tisztsége alól.

A külügyi és a honvédelmi minisztériumokon kívül a többi felelős miniszteri tisztséget az Elnöki Tanács nem tölti be. Ehelyett a minisztériumok vezetésére a nemzeti kormány miniszterhelyetteseket nevez ki azzal a feladattal, hogy a nemzeti kormány döntései és rendelkezései szerint lássák el a minisztériumok működésének, államigazgatási és gazdasági tevékenységének irányítását. E határozatok alapján a nemzeti kormány összetétele a következő: Nagy Imre a Minisztertanács elnöke és külügyminiszter, Tildy Zoltán államminiszter, Kovács Béla államminiszter, B.Szabó István államminiszter, Kéthly Anna államminiszter, Kelemen Gyula államminiszter, Fischer József államminiszter, Bibó István államminiszter, Farkas Ferenc államminiszter, Losonczy Géza államminiszter, Kádár János államminiszter, Maléter Pál honvédelmi miniszter.

A nemzeti kormány tagjai mint államminiszterek a nemzeti kormány által meghatározandó csoportosítás szerint látják el az egyes minisztériumok irányítását a nemzeti kormány által kinevezendő miniszterhelyetteseken keresztül."

Közben a szovjet csapatok megkapták a támadási parancsot, hogy másnap hajnalban indítsák meg a döntő rohamot. Debrecentől Zalaegerszegig és Szegedtől Budapestig ugrásra készen várakoztak, hogy mikor csapjanak le a mit sem sejtő magyar fegyveres alakulatokra.

Jól látta ezt Király Béla és a körülötte tömörülő, a forradalmat teljes szívvel magukénak valló katonák és forradalmárok. Ezért irányult már napok óta minden igyekezetük arra, hogy minden fegyveres erőt a haza megvédésére, a szovjet agresszió elhárítására készítsenek fel.

Nézzük, mit ír erről Király Béla?

"Nov.3-án ülést tartott a Forradalmi Karhatalmi Bizottság. A fő kérdés az volt, hogy miként lehetne a fegyveres erők központi vezetését tovább javítani. Nov.3-án sok szabadságharcos csoport, vezető és ismeretlen forradalmár bizalmatlan volt Maléter és a vezetése alatt álló Honvédelmi Minisztérium iránt. Nem voltak hajlandók a szabadságharcos erők stratégiai és harcászati vezetését a Honvédelmi Minisztérium kezébe adni. Ellenkezőleg, a honvéd osztagok felett is szoros forradalmi felügyeletet kívántak gyakorolni. Erre a célra alakult meg a Forradalmi Karhatalmi Bizottság. De ez a Bizottság nem volt operációs főparancsnokság, figyelmét inkább a fegyveres erők forradalmi megbízhatóságára és az alapvető nagy stratégiai kérdésekre összpontosította. Szükség volt tehát a forradalmi fegyveres erőknek egy olyan főparancsnokságra, amely a forradalomhoz hű fegyveres erők napról-napra, óráról-órára változó operációs kérdéseivel foglalkozik. Nov.3-án ez a főparancsnokság meg is született. A gyűlés határozatban mondta ki a Nemzetőrség Főparancsnokságának megalakulását.

A Nemzetőrség Főparancsnoksága stratégiai és taktikai operációs törzset helyezett a forradalom és szabadságharc fegyveres erői élére."

A Nemzetőrség főparancsnoka Király Béla tábornok lett, helyettese Kopácsi Sándor rendőr vezérőrnagy. A törzset pedig Zólyomi László ezredes irányította.

Azonban a sajtó, a rádió egyetlen cikkben, egyetlen riportban sem figyelmeztetett a fenyegető veszélyre. Ez nem volt véletlen, vagy tájékozatlanság. Ez a tömegtájékoztatás vezetői között meghuzódó kommunisták tudatos árulása volt, hogy a tömegek éberségét elaltassák és eszükbe se jusson a harcra való felkészülés. Ennek illusztrálására nézzük meg, hogy milyen címekkel jelentek meg a vezető lapnak cikkei? "Alakulnak az MSZMP szervezetei" - "Kinek használ a további sztrájk?" - "Első intézkedések az iksolai oktatás átszervezésére." - "Indul a munka a budapesti üzemekben." - "Folytatódnak a hadműveletek Egyiptomban." - "Körséta az élelmiszer boltokban."

Ebben az ujságban egyetlen szó sincs a szovjet csapatmozdulatokról.

A Népszava nagybetűs címben adja tudtul: "A Biztonsági Tanács tiz szóval egy ellenében napirendre tűzte a magyar kérdés azonnali tárgyalását."

"Szoboljék a Biztonsági Tanács szovjet delegátusa cáfolja,

hogy újabb szovjet csapatok érkeztek Magyarországra."

Ezt a szemenszedett hazugságot cáfolja meg az ujságban megjelent, - igaz, hogy csak apróbetűvel szedve, -

"Három szóbeli jegyzék a Szovjetunióhoz":

"A magyar kormány ma három szóbeli jegyzéket intézett a Szovjetunió budapesti nagykövetségéhez.

Az első jegyzék emlékeztet arra: a magyar kormány már a múlt héten felkérte a Szovjetunió kormányát, kezdjenek azonnali tárgyalásokat a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok kivonására. A Szovjetunió kormánya annakidején ezt helyeslően fogadta, s hasonlóképpen nyilatkozott a szovjet nagykövet is a magyar miniszterelnöknél tett látogatása során. A fent ismertetett megbeszélések ellenére azonban - közli a szóbeli jegyzék - okt.31-én és nov.1-én sajnálatos módon újabb szovjet egységek lépték át a magyar határt. A magyar kormány minden tőle telhető erőfeszítést megtett, hogy elérje e csapatok visszarendelését. Lépéseink azonban hiábavalóknak bizonyultak, sőt a szovjet csapatok tovább folytatták előnyomulásukat, egyes egységek pedig Budapest körül vonultak fel. Mindennek következtében a magyar kormány 1956.nov.1-én felmondta a varsói szerződést. A magyar kormány véleménye szerint a magyar-szovjet viszonynak a magyar semlegesség tiszteletben tartása, valamint a teljes egyenjogúság, a szuverenitás, az egymás belügyeibe való be nem avatkozás elvén kell alapulnia. A magyar kormány ennek érdekében javasolja, hogy a fenti elvek alapján azonnal kezdődjenek meg a tárgyalások a

Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió kormányküldöttségei között a varsói szerződés felmondásának végrehajtásáról, különös tekintettel a Magyarországon állomásozó szovjet csapatok haladéktalan kivonására.

A magyar kormányküldöttség tagjai: Losonczy Géza, államminiszter, a küldöttség vezetője, Kővágó József, Márton András, Farkas Ferenc, Zentai Vilmos.

A másik szóbeli jegyzék ugyanennek a kérdésnek a katonai oldalát közelíti meg, s indítványozza, hogy a szovjet csapatok kivonását előkészítő vegyes bizottság 1956.nov.2-án, tehát azonnal kezdje meg munkáját a magyar országgyűlés épületében. A magyar kormány az alábbi tagokat jelöli az előkészítő vegyes bizottságba: Erdei Ferenc államminiszter, Maléter Pál vezérőrnagy, Kovács István vezérőrnagy, Szücs Miklós ezredes.

A harmadik szóbeli jegyzék ismét a szovjet csapatok magyarországi hadmozdulatai ellen tiltakozik. Ismételten megállapítja, hogy nov.2-án, tehát a mai napon is újabb szovjet egységek lépték át a határt, birtokba véve utközben a vasutvonalakat és vasutállomásokat. Nyugat-Magyarország területén kelet-nyugat irányu szovjet csapatmozdulatok, tapasztalhatók.

Ez a tiltakozás kiemeli: a magyar kormány szükségesnek tartotta, hogy a Magyarország ellen irányuló lépésekről újra tájékoztassa a Budapesten akkreditált külképviseltek vezetőit, s egyben határozottan felhívja a Biztonsági Tanács figyelmét az újabb fejleményekre."

A Napszava és a Magyar Nemzet is közli a Magyar Távirati Iroda jelentését újabb szovjet csapatok érkezéséről:

"A Magyar Távirati Iroda munkatársai részben saját, részben a forradalmi bizottságoktól, vasutasoktól, katonai és polgári személyektől nyert értesülések alapján pénteken újabb csapatmozdulatokat jelentettek, főleg a keleti megyékből. Ezek szerint péntek délelőtt Záhonynál két páncélvonat jött át a határon a piros jelzés ellenére. Záhonyban az egyik szerelvény katonasága szétszéledt, míg a másik csoport az állomáson tartózkodik. A MÁV-tól nyert értesülés szerint szovjet vasutasok átvették a záhonyi vasutállomást, s telefonösszeköttetése a nyíregyházi vasutállomással megszakadt. Nagyszámu szovjet vasutas átvette volna a vasutat a Záhonytól Nyíregyházáig vezető utvonalon. A miskolci egyetemi rádió munkatársa jelentette, hogy Kisvárdára az elmúlt éjjel nagyobb páncélos egység jött be és Debrecenből is állandóan érkező szovjet csapatokat észlelnek. Szolnokon az elmúlt 24 órában nagyobb szovjet alakulatok, elsősorban harckocsik és páncélkocsik vonultak át, amelyek a Tiszántulról érkeztek és nyugati irányban hagyták el a várost. A lakosság megfigyelése szerint visszafelé csak üzemanyagokocsik és hadtápos alakulatok vonultak. Szolnok és Abony körül, ahol több napon át mintegy kétszáz harckocsi ásta be magát, most ezek is elhagyták állomáshelyüket és az ut mentén, nyugati irányban

sorakoztak. Cáfolják azt a hirt, mintha a repülőteret szovjet csapatok szállták volna meg. A szovjet csapatok a város környékén tartózkodnak, de a repülőteret nem foglalták el és erre nem is tettek kísérletet. Ugyancsak cáfolják a repülőtér elfoglalását Pécssett. A Dunántulról egyelőre csak Kaposvárról jeleztek szovjet csapatmozdulatokat. Csütörtök este a Dombóvár alatt állomásozó szovjet páncélos hadtest körülzárta a Kaposvárról néhány kilométerre fekvő taszári repülőteret. A szovjet csapatok felderítői a város külső pereméig hatoltak. Összetűzésre nem került sor.

Az esti órákban érkezett jelentés szerint Záhony felől kb. 15-20 kocsival szovjet gyalogság jött Nyiregyházára. Az állomáson szállást kértek azzal, hogy reggel tovább indulnak. Az utirány nem ismeretes. Beregsurány felől délután 4-5 óra között 40-50 darabból álló Sztálinyeccel vontatott tüzérüteg jött át a határon."

104.

Az MTI jelentése tárgyilagosan, ridegen közli a tényeket, ami kommentár nélkül is önmagáért beszél. Azonban az egyszerű emberek, szinte az egész nemzet hangulatát és az eseményekhez való viszonyát akkor érzékeljük igazán, ha elolvassuk az "Igazságban" megjelent helyszíni riportot:

"Szerdára virradó éjszaka történt: a Budapestről visszahúzódó szovjet tankosztatok megszállták a főváros környéki repülőtereket. Az esemény híre futótüzként terjedt el Budapest utcáin. Ekkor még nem ismertük az este nyilván-

nosságra került hirt, amely szerint újabb szovjet tank-csapatok kelnek át keleti határainkon. Még nem tudtuk a hirt, amely Nagy Imre miniszterelnököt döntő lépésre készítette: a varsói szerződés azonnali felbontására, az ország semlegességének kihirdetésére: s arra, hogy nemzetünk nevében a világszervezet segítségét kérje.

Csütrötökön éjszaka a szovjet követség közölte, hogy a "repülőterek megszállása a szovjet polgári személyek és sebesültek légiuton való elszállításának biztosítására irányul".

Irány: Ferihegy

Az Igazság munkatársai néhány Budapesten tartózkodó külföldi újságíró társaságában, péntek délután bejutottak a körülzárt Ferihegyi repülőtérre. A repülőtér sorompója megnyílt gépkocsink előtt, mert a szovjet csapatok parancsnoka is tudott arról, hogy az ENSZ 16 tagu megfigyelő csoportjának repülőgépe jelezte érkezését Budapestre. Zuhogó esőben tünt fel előttünk a repülőtér szürke épülete - és a repülőtér épületével együtt rajzolódtak ki az esőfüggöny mögött a szovjet tankok körvonalai. Szovjet őrség tartóztatta fel autónkat, de rövid tárgyalás után megengedték, hogy belépjunk a magyar repülőtér területére. Odabenn a forradalmárok fegyveres őrsége fogadott bennünket: néhány nemzetőr, rendőr és repülőtiszt, talán egy tucatnyi kézifegyverrel ellátott magyar - száz szovjet harckocsi gyűrűjében. Derűsek voltak, bizakodók, amint-hogy derűsek és bizakodók voltak a repülőtér kékruhás

forgalmi tisztjei is, akik immár négy napja szinte pihenés nélkül állnak helyt őrhelyeiken: a rádiótoronyban, a meteorológiai állomáson. Mig az ENSZ megfigyelők repülőgépét vártuk, amely végülis nem indult el Pozsonyból - ki tudja miért: rossz időjárás, avagy a prágai kormány "baráti" szabotázsza miatt? - a légiforgalom egy fiatal tisztje elmondta, a repülőtér megszállásának történetét. ..

A repülőtér megszállása:

Csütörtökre virradó éjszaka - kezdte beszámolóját - a repülőtér szolgálattevői, akik éppen a külföldről jelzett, segítséget hozó gépek fogadását készítették elő, tankok dübörgésére figyeltek fel. Ötös rajokban érkeztek a harckocsik, kb. 10 raj fogta körül Ferihegyet. Aztán reggel 7 óráig csend volt. Akkor egy harckocsi és szovjet katonákkal megrakott páncélautó kanyarodott be a repülőtér forgalmi épülete elé. A katonák leugráltak, lövésre emelt géppisztolyokkal percek alatt megszállták az épületet. Harckocsik zudultak a repülőtér betonjára, hogy megakadályozzák gépek le-és felszállását. Közben súlyosan megrongálták repülőtérünk futópályáját. A vezénylő tiszt közölte: "A repülést egyelőre nem engedélyezzük!" A tér másik oldalán, a forgalmi épülettel szemközt, egy páncéltörő ágyut ástak be. Néhány órával később a szovjet parancsnok közvetítette a tankosztagnak egy kilométerre állomásozó vezérőrnagyának parancsát. A leszállást már engedélyezi, de a felrepülést nem!

- A Ferihegyi repülőtér rádióállomása azonnal világgá

sugározta felhívását: a Budapest felé tartó vöröskeresztes repülőgépek azonnal forduljanak vissza Bécs felé, mert a leszállás zavartalanságát nem tudják biztosítani, a visszarepülésre pedig egyelőre nincs remény. A szovjet parancsnokság később néhány csehszlovák és román gép le- és felszállását engedélyezte. Egy osztrák sportgép is leszállt a repülőtéren. Gyógyszert hozott és vállalkozott egy súlyosan sebesült francia újságíró elszállítására. A francia újságírót a szovjet őrség beengedte a repülőtérré, de a gépet három órán át nem engedték felszállni. Hiába hivatkoztak a sebesült súlyos állapotára, a szovjet válasz újra és újra elutasító volt.

- Három órával később a repülőgépnek végre megadták a felszállási engedélyt. A nemzetőrök a forgalmi tisztek könnyes szemmel intettek búcsút az osztrák pilótának és barátunknak, a francia újságírónak, aki jónéhány társával együtt hősként viselkedett Budapest nehéz óráiban - fejezte be a légiforgalom tisztje beszámolóját. Ferihegy magyar repülőtér.

A szovjet csapatok megszállták. Indokuk az volt, saját embereiket akarják légiuton elszállítani. A megszállás percétől kezdve péntek délután 5 óráig azonban egyetlen szovjet repülőgép sem szállt le, vagy fel. A megszállás indoklása nyilvánvalóan hamis volt. Amikor a repülőtéren tartózkodtunk, szinte percenként jelentkeztek rádión a nagy európai légitársaságok adóállomással. Helyzetjelentés, és információt kértek arról, hogy mikor indulhatnak a

vöröskeresztes repülőgépek. A világ tudja, hogy a forradalmi Budapestnek segítségre van szüksége. A világ segíteni akar. Miért akarná ezt a szovjet parancsnokság - felsőbb utasításra, vagy anélkül - megakadályozni?"

105.

Az előzőekben ismeretett szovjet csapatmozdulatok tényének ismeretében kissé meglepő Maléter Pál nyilatkozata, mely egyáltalán nem tükröz harci elszántságot és azt a provokációtól való tartózkodást emlegeti, ami a Honvédelmi Minisztérium áru-
ló vezetőinek volt fő jelszava.

De lássuk mit mondott Maléter?:

"Pénteken nyugati ujságírók keresték fel főhadiszállásán Maléter Pál vezérőrnagyot, a felkelés katonai vezetőjét, a honvédelmi miniszter helyettesét. Kérdésekre válaszolva, Maléter Pál mindenekelőtt közölte a külföldi ujságírókkal: a magyar hadsereg álláspontja az, hogy minden néppel barátságban kívánunk élni. Hadseregünknek azonban van fegyvere és ha kell, tud védekezni a betolakodók ellen. Elmondotta ezután, hogy a hadsereg a kormány további támogatását attól teszi függővé, hogy ígéreteit megvalósítja-e, kilépe a varsói szerződésből.

Kérdés: Milyen tárgyalásokat folytatott eddig a kormány ennek érdekében? - hangzott az ujságírók kérdése.

Válasz: Tildy Zoltán szerdán Mikojan urral tárgyalt, aki megígérte, hogy azokat a csapatokat, amelyek nem a varsói szerződés alapján tartózkodnak hazánk földjén, kivonja az országból.

Kérdés: Ez azt jelenti, hogy a varsói csapatok maradnak?

Válasz: Szó sem lehet róla. Tildy közölte Mikojánnal, hogy a varsói szerződést minden körülmények között felmondjuk. Kormányunk követelte, hogy az erre vonatkozó tárgyalások minél hamarabb induljanak meg.

Kérdés: Mi történik azokkal a csapatokkal, amelyek most jönnek Magyarországra?

Válasz: Azokat természetesen a varsói paktumon kívülieknek tekintjük és velük szemben így járunk el. De meg kell mondani, a magyar nép politikailag érett annyira, hogy az egyes külföldi vezetők ígérete körüli lassúságot nem tekintik rögtön provokációnak. A fegyvert azonban a nemzeti függetlenség teljes győzelméig nem tesszük le."

106.

A Honvédelmi Minisztérium vezetői annyira "óvták" a hadsereget a "provokációtól" hogy csirájában igyekeztek elfolytani minden olyan kezdeményezést, ami az idegen betolakodók elleni védekezés sikerét, de legalább a támadókra leadott első meglepetésszerű rajtaütés lehetőségét biztosította volna.

A Honvédelmi Minisztériumból, a Vezérkar főnökségéről olyan parancsok mentek ki a csapatokhoz, amelyek minden körülmények között megtiltották a fegyverhasználatot. Az utkereszteződéseknél, a hidaknál, tüzelőállásban lévő páncéltörő és légvédelmi lövegeket visszarendelték a laktanyákba. Elrendelték, hogy a lövegekből szedjék ki az ütőszegeket, hogy véletlenül se lehessen azokat használni.

Ezeket a központi utasításokat egyes helyi parancsnokok "továbbfejlesztettek" oly módon, hogy pl. a nemzetőrseknek éles helyett gyakorló kézigránátot adtak ki. Máshol a harckocsi aknához nem adtak gyújtószerkezetet és így azok használhatatlanok voltak.

Ilyenekkel és ehhez hasonló árulások sokaságával találkozik majd az olvasó az elkövetkező két nap dokumentumaiban.

Most nézzük miről szólnak a jelentések november 3-án:

Szolnokról jelenti a repülőtiszti iskola, hogy Tápiószentmártonon az ottani repülőegységnél október 24-én a néptől való félelmében védelmet kért és november 3-ig az alakulatnál tartózkodó párttitkár és tanácselnök a nap folyamán eltávozott. /Nyilván értesültek a másnapi szovjet támadásról./"

107.

Pécsett az egyetem katonai tanszékének tagjai kijelentik, az alakulóban lévő egyetemi zászlóalj tagjainak "nem volna értelme felvenni a harcot a tulerőben lévő szovjet csapatokkal".

108.

Kaposvárról jelenti a lövészezred parancsnoksága:

"A kaposvári helyőrségben ez idő alatt minden konkrét intézkedést megtesznek a páncéltörő tüzérosztály felállítására. Ezen a napon László főhadnagy parancsára már 226 tartalékost szerelnek fel.

Farkas százados által vezette műszaki kiségitő század ezen a napon a Császár réten a harckocsik elleni harcot gyakorolják. Megtöltik az üvegeket benzinnel és a láng-gránátok használatát gyakorolják.

Sós főhadnagy az ezred tüzér felderítő főnök parancsot kap Sajti alezredestől a páncéltörő tüzérosztály részére az "M" készletű lövegek átszállítására. Ezt egész éjjel végzi, azonban befejezni nem tudja."

109.

Nagyatádról jelenti a páncéltörő tüzérosztály parancsnoksága:

"A Forradalmi Tanácstól azt az utasítást kaptuk, hogy Nagyatádról három irányból kivezetőutvonal biztosítását meg kell szervezni. Ezt az utasítást azért volt szükséges kiadni, mivel már az a hír járta, hogy a szovjet csapatok vagyis harckocsizó egységeik közelednek. Ez időszakban ezt a feladatot úgy ahogy, azért teljesítettük, hogy a helybéli lakosságnak a honvédség iránti bizalmát megőrizzük.

Ugyanakkor a parancsnok bajtárs összehívta a párttag és magasabb beosztású tisztet, ahol annak eshetőségét, ha jönnek a szovjet csapatok, megbeszéltük, hogy nem fogunk ellent állni és nem adunk le egyetlen lövést sem rájuk. Ezen ténykedést azon keresztül is biztosítottuk, hogy a védelemre kiküldött lövegeket a tüzelőállásban nem rati-fikáltuk, a tüzelőállást a legrosszabb helyen helyeztük el, a lőszer nem lett zsirtalanítva és beélesítve.

Nov.3-ára teljes egészében megtörtént a tartalékosok behívása és a személyi állomány feltöltése. Még ezen az

éjjelen két üteget kiküldtünk a már kintlévő lövegek váltására. Összesen 4 üteget alakítottunk, 4-4 löveggel. Ebből terv szerint három utvonalon 1-1, egy-egy üteg biztosított volna és egy üteg a laktanyában tartalékként szerepelt." 110.

Kiskunfélegyházáról a lövészadosztály parancsnokságáról jelenti:

"A Forradalmi Katonai Tanácshoz több küldöttség jött a polgári szervektől, amelyek fegyvert követeltek. A nemzetőrség parancsnoka Pénzes László alezredes megszervezte a munkásokból és diákokból álló nemzetőr csoportokat. Az üzemek kaptak fegyvert.

Ebben az időben Szabadella őrnagy parancsot adott, hogy a párt és az állami vezetőktől szedjék el a fegyvereket.

Ez végre lett hajtvva. Eddig az időszakig a polgári lakosság kezébe kb. 3-400 fegyver lett kiadva.

A Budapesten lévő törzsnél a délutáni órákban Orosz Sándor honvéd ellenforradalmárokkal együtt követelték a katonai tanács megalakítását és a "nemkívánt elemek" eltávolítását." 111.

Bajáról a már előzőleg Budapestre felvezényelt lövészezred parancsnokság jelenti:

"Az ezredet a Petőfi Akadémiáról a Kerepesi uton lévő volt Á.V.H-s Bajcsy laktanyába helyezték át. Itt őrszolgalatot és felderítési feladatot láttunk el.

20.00-kor a hadosztály parancsnoktól kapott parancs szerint felderítést kellett végrehajtani a Kőbányai és Kerepesi uton. Visszatérve a felderítésből, a felderítő szakasz

parancsnoka jelentette, hogy mindkét utvonalon a szovjetek vonulnak fel Budapesten. Ekkor már lövöldözések is hallatszottak.

Eddig az ezrednek sem a Béke helyőrségben, sem fenn Budapesten anyagi, fegyverzeti, technikai, valamint embervesztése nem volt. Ezen a napon szereltek le az ezrednél szolgálatot teljesítő egyetemisták is. Az ezred személyi állományának teljes hangulata jó volt.

Este, miután az ezredtörzs tudomására jutott, hogy a szovjet csapatok Budapestre vonulnak fel, több elvtársnál felvetődött az a kérdés, hogy lövünk-e a szovjet csapatokra, vagy nem? Így közöttük a hadtápfőnök Bajai István százados és a vezető orvos Balácsi Károly főhadnagy, akik a szovjetek elleni ellenállásra gondoltak, azt mondták a politikai apparátus beosztottainak, hogy akkor hiszünk a magyarságokban, ha majd lövitek a szovjeteket. Ezen a napon megkaptuk az ezrednek a védelmi körletét és egyben elrendelték a harckészültséget."

112.

Kiskunfélegyházáról a tüzérezred parancsnokságának jelentéséből:

"Parancsot kaptunk a páncélelhárítás, valamint a lőszer-raktár, laktanya védelmének megszervezésére a szovjet csapatok ellen. Ezt a forradalmi tanács nevében Szabadella József őrnagy rendelte el.

A Szegeden lévő egység Szeged város Katonai Tanácsának utasítására végrehajtotta a város páncélvédelmének megszervezését, de a végrehajtásra nem került sor. Az est folyamán

a parancsnok bajtárs parancsot adott a Szegeden lévő al-
egységnek Kiskunfélegyházára való visszavonulásra, de a
szegedi katonai tanács ebbe nem egyezett bele.

A csapat forradalmi tanácsa, élén az elnökséggel követel-
te három tiszt azonnali eltávolítását, az egységből.

Név szerint: Vizi István százados, ezredpolitikai helyettes,
Szalai László főhadnagy, ezredmozgósítási tiszt, és
Balogh Gyula hadnagy, szakaszparancsnok.

Ezt a tervüket csak azért nem tudták végrehajtani, mert az
ezred tisztjei, különösen közöttük a párttagok, kiálltak ezek
mellett a bajtársak mellett és így a forradalmi tanács nem
tudta ezt a célját határozottan végrehajtani."

113.

Kiskunfélegyházáról a hiradó zászlóalj parancsnok jelenti:

"A hadosztály Forradalmi Katonai Tanácsa utasítást adott
ki a laktanya védelmének megszervezésére a szovjet csapatok
ellen. Ez az intézkedés a személyi állomány nagy többségé-
ből nemtetszést váltott ki, felmérve annak következményeit."

114.

Kaposvárról jelenti a lövész hadosztály parancsnoksága:

"Adorján százados parancsot adott Kaposvár védelmének, el-
sősorban páncélos védelmének megszervezésére. A tervet az-
nap estére elkészítették. A törzs tisztjei zömmel ezt a
védelmi tervet "vicc" tervnek nevezték el. Véleményük az
volt, hogy a szovjetek elleni harc esztelenség, ezért
ezzel nem értettek egyet. A tisztek zöme az éjszaka folya-
mán lakására távozott.

A hadosztály felderítő alosztályának vezetője Farkas Sándor főhadnagy parancsot kapott, hogy a Taszár környékén lévő szovjet csapatok helyét, létszámát, erejét derítse fel.

A felderítést végző tisztek közül Csonka Ferenc hadnagy és Cselik Kálmán tizedes a szovjet csapatokhoz ment és kérte őket, hogy jöjjenek Kaposvárra, mert a hadosztály parancsnokot, a hadosztály törzsfőnököt, és a politikai osztály vezetőjét börtönbe vitték. Ugyanakkor részletes tájékoztatást adtak a kaposvári objektumok helyéről."

115.

Pécsről jelenti az odavezényelt nagyatádi lövészezred parancsnokság:

"Csikor alezredes ismételten parancsot adott arra, hogy Pécsre az utolsó csepp vérig védeni kell a szovjet csapatok ellen. Mi védőállást nem foglaltunk el sehol, hanem igyekeztünk alegységeinket bevonni a laktanyába, hogy egy adott alkalommal elhagyhassuk Pécsre.

Pécsre november 3-án 20.00 -kor a laktanyához érkezett 7 db szovjet harckocsi egy százados vezetésével, ugyanakkor Csikor alezredes egy küldöttséggel kijött elébük, hogy hagyják el Pécs városát. A szovjet százados kijelentette, hogy ő nem tárgyal Csikorral, hanem várja meg a parancsnokát, aki kb. 30 perc múlva itt lesz, azonban a kapott parancsot ugysis végre fogják hajtani. 20,30 -kor kb. 200 db szovjet harckocsi érkezett,

még a beérkezésük előtt Csikor alezredes telefonon Szalma főhadnagynak és Bogyó századosnak parancsot adott, hogy páncéltörő lövegekkel vegyék fel a harcot a szovjet harckocsikkal. Mivel Csikor személyesen is megjelent, így Szalma főhadnagy kénytelen volt 2 db páncéltörő löveget kiküldeni, de parancsot adott a lövegparancsnokoknak, hogy senki se próbáljon lőni a szovjet harckocsira, közben amikor beérkezett a többi szovjet harckocsi, a szovjet tisztek barátságosan üdvözöltek bennünket és közölték velünk, hogy nyugodtan alhatunk, mert ha mi nem lövünk rájuk, ők sem lőnek senkire. Mi erre elrendeltük az általános pihenőt és takarodót. Parancsot adtunk, hogy senki nem lőhet a szovjet katonákra."

116.

Nagykanizsáról jelenti a lövészezred parancsnoksága:

"Megérkezik a hír. Dombóvárrott nagy létszámú szovjet egység van. Ezeknek nyilvánvalóan az a szándékuk, hogy megtámadják Nagykanizsát. Megérkezik a laktanyába Békei ur [✱] és tárgyalnak az ellenállás megszervezéséről. 3 ezer láng gránátot töltenek fel, egész gépkocsira való harckocsiaknát állítanak elő azzal a szándékkal, hogy a szovjet páncélosok elé mennek és előttük ledobják. Fekete György főhadnagy kiosztja az összes "M" anyagot, fegyvert és a ruházat egy részét. Lőszert csupán 80 ezer darabot visznek el. Tehergépkocsik szállítják a fegyvereket. A szovjetellenes propaganda eléri

✱ Forradalmi Bizottsági tag.

tetőpontját." 117.

Marcaliból jelenti a harckocsizó ezred parancsnoka:

"Délelőtt folyamán kb. 10 h-kor a H.M. forradalmi tanácsától Tar százados tiszti gyűlésen ismertette a pesti eseményeket. Szempontokat adott az újonnan megalakuló MSZMP megalakítására és méltatta a magyar-szovjet barátságot.

Hasonló tartalmu beszédet tartott 11 h-kor az egész laktanya légénységi állománya előtt. A beszéd hatalmas felzudulást keltett és botrányba fulladt. A századost mindenféle sztálinista provokátornak nevezték el. Másnap, november 4-én miután tudomást szereztek a szovjet csapatok ténykedéséről, Tar századost a légénységi állomány lefegyverezte és agyonlövással fenyegette.

A harckocsizó ezred parancsnoki épületében talált menedéket, ahonnan délután 15.00 -kor Varga őrnagy /műszaki zászlóalj parancsnoka/ gépkocsiján tudott csak eltávozni."

118.

Táborfalváról jelenti a tüzérezred parancsnoksága:

"Szovjet harckocsik 10,50 -kor zárták körül a laktanyát. A harckocsizó egység parancsnoka felvette a kapcsolatot az ezredparancsnokkal, ahol beszélgetés közben olyan megegyezés jött létre, hogy egyik sem fog a másikra lőni. A szovjet harckocsik a lőszerraktárt is körülfogták. Erre az ezredparancsnok parancsot adott az ottlévő

ütegnek a laktanyába való bevonulásra. Ez szintén csak a szovjet és magyar ezredparancsnok megegyezése alapján sikerült. Az ezredparancsnok megnyugodva a szovjet parancsnokkal való megegyezés alapján elrendelte az őrség csökkentését és az általános pihenőt. Ezek után az ezredparancsnok a hadosztályparancsnok engedélyével a lakására távozott."

119.

Orgoványból jelenti a légvédelmi tüzérsztály parancsnoksága:

"A hadtest forradalmi tanácsától érkezett egy főhadnagy, egy egyetemista és egy harcos a következő utasítással:

1. A politikai munkások leváltása a forradalmi tanácsból.
2. A községet lássuk el elegendő mennyiségű fegyverrel.
3. Esetleges szovjet támadás esetén szervezzük meg a faluval a partizáncsoportokat."

120.

Pécsről jelenti a lövészezred parancsnokság:

"Az ellenforradalmi tevékenység ez időben már erősödött, ezt bizonyítja Ligeti és Csonka főhadnagy követelése, hogy szereljék le a politikai helyetteseket. Ugyancsak követelték az elhárító tisztek eltávolítását is. A parancsnok elvtárs nem teljesítette ezt a követelést.

A laktanyában lévő nagyatádi lövészezred Bogya százados parancsára délután tüzelőállásba vonult a szovjet csapatok ellen. Lőni nem lövetett. Hajnalban bevonultak a városba a szovjet csapatok. A legénységet és a tisztikart

"Solymosi János alezredest, a piliscsabai ezred parancsnokát 30-án az ezred FKT elnökévé választották. 31-én hajnalban ő is ott volt a HM-ben lefolytatott értekezleten, 10 órától pedig a Kiliánban. A gyűlés után - Király utasítására - átadott Nickelsburg Lászlónak /Baross tér/ 60 db kézfegyvert /golyószóró, géppisztoly, pisztoly/ lőszerrel. 31-én a gyűjtőfogház rabjainak kiszabadításához biztosított tisztet, katonákat és tehergépkocsikat.

Solymosi, aki igen jól képzett és jó képességű tiszt volt, november 3-án a Baross téren eligazítást tartott a VIII.kerület védelmének megszervezéséről és a benzinespalackok kezeléséről. Solymosi október 30-a előtti érzéseit fátyol borítja. A hadosztály-törzsfőnök visszaemlékezése szerint november 2-án, amikor a Széna tériek elfoglalták a Külügyminisztérium épületét, Solymosi nem hajtotta végre a hadosztály-törzsfőnök parancsát, ami Szabó "bácsiék" kifüstölésére vonatkozott. Ugyanakkor kinevezte helyettesül barátját, Pércsi Lajos őrnagyot."

November 3-án az est beálltával a magyar szabadság napja is leáldozóban volt. A szovjet csapatok az ország egész területén elfoglalták a kiindulási állásaikat a másnap hajnali rohamhoz, sőt egyes helyeken már 3-án este birtokba vették a repülőtereket és más stratégiai pontokat, egyes laktanyákat is.

lefegyverezték. A nagyatádi egység tisztjei élen a parancsnokkal, egységüket elhagyták. A katonák egy része, mivel nem volt vezetés alatt, a Mecsek felé vette az irányt.

A 1480.alakulat tisztjei is hazamentek. Más különösebb esemény nem volt."

121.

Kiskunmajsa helyőrségből jelenti a lövészezred parancsnoksága:

"A Budapesten lévő 1., 2.zászlóaljok továbbra is az objektumok őrzését látták el. A kiskunmajsai helyőrségben Papp őrnagy megkezdte az egyes kommunista tisztek zaklatását. Kijelentette: a kommunisták ezek után nem fognak irányítani, hanem jók lesznek majd kubikusoknak."

122.

Székesfehérvárról a hadtestparancsnokság jelentése arról panaszkodik, hogy a szovjetellenes hangulat és a szovjetek elleni harci elszántság városszerte, a katonák körében is fokozódik. Pl. Nemes Imre őrnagy a hadtest műszaki főnöke szorgalmazta a partizánharcra való felkészülést.

123.

Voltak a hadseregben olyan tisztek is, akik 30-ára teljesen magukévá tették a forradalmi követeléseket és nem csak szinleg, hanem őszinte odaadással álltak ki a nemzet szolgálata mellett. Lássuk, mit ír egy ilyenről könyvében Berki Mihály:

A magyar hadvezetés a legelemibb óvintézkedéseket sem tette meg a fenyegető támadás előkészületei láttán, hanem olyan bűnös mulasztást tanusított, ami egyértelműen az árulás fogalmát meríti ki.

A Honvédelmi Minisztériumból jött utasítást megszegve, sok helyen leszerelték a másodéves katonákat és a kiképzésre behívott egyetemistákat, ezzel nagymértékben gyengítették a csapatok harcértékét és eszmei szilárdságát, hiszen a másodévesek voltak a hadsereg jól kiképzett katonái, az egyetemisták pedig a forradalom eszmei zászlóvivői.

Az árulás folytatódott azzal, hogy szabadságra, eltávozásra engedték a megmaradt személyi állomány jelentős részét, ezzel tovább gyengítve az alakulatok ütőképességét.

Az ügyeleti szolgálatot ellátó tiszteken kívül, szinte valamennyi tiszt családjához távozott, hétfő reggelig.

A laktanyákban maradt katonáknak takarodót rendeltek el, és mint láttuk, a tüzelőállásból bevont lövegeket, harc-kocsikat a lövegszinekből, az udvaron egymás mellé felsorakoztatva tárolták, így teljesen lehetetlenné téve a harc-hoz való felállást.

Mindehhez járult, a folyamatos lelki bomlasztás, hogy a szovjet hadsereg olyan tulerőben van, hogy minden ellenállás reménytelen, eszébe ne jusson valakinek felvenni a harcot, mert az biztos pusztulást jelent.

Igy várta a hadsereg a másnapi támadást!

Közben a Honvédelmi Minisztériumban a Maléter Pál vezette magyar küldöttség a szovjet hadsereg kivonulásáról tárgyalt a szovjet küldöttséggel, melynek vezetője Malinyin hadsereg tábornok volt. Ennek a tárgyalásnak szovjet részről egyetlen célja volt, az időnyerés, a magyar küldöttség félrevezetése, éberségének elaltatása ~~volt~~. Ezért teljesíthetetlen feltételeket támasztottak a magyar fél elé és elérték, hogy a tárgyalást elnapolják, ill. elhalasszák estére. Ugy döntöttek, hogy a tárgyalás este a tököli szovjet laktanyában folytatódik.

A Tökölön folyó tárgyalások 3-án este kezdődtek, de az itt történtek szorosan kapcsolódnak a 4-i eseményekhez, ezért a tárgyalásra való utazást és az ott történteket a következő fejezetben ismertetem.

Dokumentumok - III. /okt.29-nov.3./

1./ Szabad Nép 1956. okt.29.		
2./ Hétfői Hírlap 1956.okt.29.		
3./ Dr.Berki Mihály: Hadsereg vezetés nélkül		99.old.
4./ Magyar Honvéd 1956.okt.30.		
5./ 1956-os ellenforradalom iratai;Hadtört.Levéltár	1.cs.	19.old.
6./ u.o.		355.old.
7./ u.o.		536.old.
8./ u.o.		353-54.old
9./ u.o.		229.old.
10./ u.o.		93.old.
11./ u.o.		31.old.
12./ u.o.	2.cs.	22.old.
13./ u.o.		37.old.
14./ u.o.		188.old.
15./ u.o.		219.old.
16./ u.o.		248.old.
17./ u.o.		273.old.
18./ u.o.		283.old.
19./ u.o.		293.old.
20./ u.o.		303.old
21./ u.o.	3.cs.	264.old.
22./ u.o.		19.old.
23./ Berecz János: Ellenforradalom tollal és fegyverrel		118.old.
24./ Pongrácz Gergely:Corvin köz 1956.		133-136.old
25./ Dr.Berki Mihály:Hadsereg vezetés nélkül		120-121.old
26./ Függetlenség I.évf. 3.sz.		
27./ Gosztonyi Péter:Föltámadott a tenger, 1956.		149-150.old
28./ Magyar Nemzet 1956. október 30.		
29./ 1956-os ellenforradalom iratai; H.L.	2.cs.	343.old
30./ u.o.	1.cs.	108.old
31./ u.o.		21.old
32./ u.o.		503.old
33./ u.o.		360.old
34./ u.o.		92.old
34/a. u.o.		559.old
35./ u.o.	2.cs.	26.old
36./ u.o.		66.old
37./ u.o.		86.old
38./ u.o.		127.old
39./ u.o.		151.old
40./ u.o.		192.old
41./ u.o.		283.old
42./ u.o.		293.old
43./ u.o.		303.old
44./ u.o.		381.old
45./ u.o.		441.old
46./ u.o.		522.old
47./ u.o.		238.old
48./ u.o.	3.cs.	269.old

49./	Gosztonyi Péter;Föltámadott a tenger -1956.		153.old.
50./	Népszava 1956. október 31.		
51./	Párttörténeti Intézet, Archivum	C/VI/2.	
52./	Berecz János:Ellenforradalom tollal és fegyverrel		132.old.
53./	Pongrácz Gergely:Corvin köz 1956.		154-158.old
54./	1956-os ellenforradalom iratai, H.L.	1.cs.	538.old.
55./	u.o.	2.cs.	294.old.
56./	u.o.		64.old.
57./	u.o.		91.old.
58./	u.o.		143.old.
59./	u.o.		221.old.
60./	u.o.		272.old.
61./	u.o.		281.old.
62./	u.o.		395.old.
63./	u.o.		408.old.
64./	u.o.		526.old.
65./	u.o.		118.old.
66./	u.o.		304.old.
67./	u.o.		153.old.
68./	u.o.		319.old.
69./	Dr.Berki Mihály:Hadsereg vezetés nélkül		141-142.old.
70./	1956-os ellenforradalom iratai, H.L.	3.cs.	297.old.
71./	Hodosán Imre:Cselédkönyvtől a tölgyfalombig		223.old.
72./	1956-os ellenforradalom iratai, H.L.	1.cs.	24.old.
73./	Király Béla:Az első háboru szocialista orsz.között		53-54.old.
74./	1956-os ellenforradalom iratai, H.L.	1.cs.	32.old.
75./	u.o.		561.old.
76./	u.o.		361.old.
77./	u.o.		237-238.old.
78./	u.o.		110.old.
79./	u.o.	2.cs.	65.old.
80./	u.o.		157.old.
81./	u.o.		135.old.
82./	u.o.		194.old.
83./	u.o.		294.old.
84./	u.o.		421.old.
85./	u.o.		486.old.
86./	u.o.	3.cs.	257-258.old.
87./	u.o.		269.old.
88./	u.o.		297.old.
89./	u.o.		298.old.
90./	u.o.		401.old.
91./	Király Béla: Honvédséghől néphadsereg		245-246.old.
92./	1956-os ellenforradalom iratai, H.L.	1.cs.	24.old.
93./	u.o.		95.old.
94./			539.old.
95./		2.cs.	72.old.
96./			255.old.
97./			285.old.
98./			430.old.
99./			461.old.
100./			128.old.
101./		3.cs.	67.old.
102./	u.o.	4.cs.	412.old.

103./	Népszava 1956. november 3.		
104./	Magyar Nemzet 1956. november 3.		
105./	Igazság 1956. november 3.		
106./	Magyar Nemzet		
107./	1956-os ellenforradalom iratai, H.L.	1.cs.	550.old.
108./	u.o.		617.old.
109./	u.o.	2.cs.	248.old.
110./	u.o.		294.old.
111./	u.o.		69.old.
112./	u.o.		91.old.
113./	u.o.		136.old.
114./	u.o.		166.old.
115./	u.o.		198.old.
116./	u.o.		225.old.
117./	u.o.		271.old.
118./	u.o.		338.old.
119./	u.o.		423.old.
120./	u.o.		430.old.
121./	u.o.		488.old.
122./	u.o.		119.old.
123./	u.o.	3.cs.	74.old.

IV. Az árulások napja

1956. november 4-e történelmünk nagy gyásznapjaként fog élni emberöltőkön keresztül az emberek tudatában. Ezen a napon szűnt meg létezni a szabad, független Magyarország, hogy újabb 33 évig egy kegyetlen, embertelen kommunista diktatura igájában szenvedjen. 12 évi elnyomás után újabb 33 évre bezárult az a kapu, amin keresztül visszatérhettünk volna Európába. Egy emberöltőn keresztül a félelem, a hazugság, a korrupció minden kinjárt, megalázását kellett elszenvednünk.

A kádári megtorlás sokkal kegyetlenebb volt, mint Haynau rémuralma és Horthy un. fehérterrorja együttvéve. Több száz kivégzett áldozat, több tizezer bebörtönzött és internált forradalmár és 200 ezer hazájából menekülni kényszerült honfitársunk jelezte a "rendteremtés" méreteit.

A szörnyűségek leírása most nem a feladatom, ez külön kutatást, külön tanulmányt igényel. Most azt igyekszem bemutatni, hogy a hadsereg és annak vezetői hogyan bábáskodtak nov. 4-én a Kádár rendszer születésének bölcsőjénél.

Nézzük ezután milyen árulások történtek ezen a napon? Az első és a világ közvéleménye előtti megbocsáthatatlan árulást a szovjet vezetés követte el, amely az előző napok ígéretét megszegve, Magyarország függetlenségének elismerése helyett, hirtelleg támadással elfoglalta Magyarországot és egy áruló Orizling kormányt ültetett a nép nyakába.

A második árulást saját népe, saját kormánya ellen Kádár, Münnich és társai követték el, azok akik november ~~4-én~~ Nagy Imre elárulva a szovjet követségre mentek és elvállalták azt a gyászos szerepet, hogy miután a szovjet hadsereg vérbetiporta a független Magyarországot, nevüket adták egy olyan bábkormány megalakításához, amelyet minden becsületes, jóérzésű ember, csak megvetéssel emlegetett.

A harmadik árulást a hadsereg vezetői követték el, akik szégyenletes, gyáva módon, szinte lövés nélkül órák alatt tették le a regyvert. Pedig Nagy Imre rádiószózata, melyben elhangzott hogy "csapataink harcban állnak", minden becsületes parancsnok arra kellett volna, hogy inspiráljon, hogy a már harcra kész csapatok hasonlóan ők is harcra vezesse csapatát.

Ez elmaradt, helyette az első szovjet harckocsi, vagy gépkocsi megjelenése elég volt ahhoz, hogy egész ezredek adják meg magukat.

Sok helyen a tisztek magukra hagyták azokat a katonákat, akik felakarták venni a harcot. Nagyon sok helyőrségben a sztálinista tisztek már november 4-én őrizetbe vették azokat a katonákat, tiszteket, akik a forradalom napjaiban aktív szerepet játszottak.

Miközben a hadsereg legtöbb egysége minden ellenállás nélkül rakta le a fegyvert és az alakulatok szétszűllöttek, addig voltak olyan ütegek, századok és egyes katonák, akik esküjükhöz híven és hazafias érzésektől vezetve bátran felvették a harcot a betolakodókkal, nem mérlegelve a nemzetközi és katonai erőviszonyokat.

Különben is a harc kilátástalanságra való hivatkozás, csak 1990-ben, a rehabilitálás megkezdésekor, az öngigazolások kapcsán vált általánossá. A Kádár korszak éveiben aztal magyarázták a fegyverletételt, hogy ők látták, hogy a proletárdiktatura veszélybe került és nem volt más mód az ellenforradalom megfékezésére, mint a szovjet hadsereg beavatkozása és ők ezzel egyetértettek. Meg is kapták ezért, szinte valamennyien a "Munkás Paraszt Hatalomért" emlékérmét, és 33 éven át élvezték annak minden anyagi és erkölcsi előnyét.

Napjainkban nem illik a proletárdiktatura megvédésére és az ellenforradalmi veszélyre hivatkozni, ezért kerül előtérbe az új magyarázat: "a fegyverletételre a döntő tulerő és a veszteségek elkerülése miatt került sor".

A tulerő valóban megvolt és ennek illusztrálására álljanak itt Györkey Jenő alezredes hadtörténész szovjet levéltárakban végzett kutatásainak eredményei, a támadó szovjet katonai erők nagyságáról, amelyek eddig soha nem kerültek nyilvánosságra és először 1990. augusztusában a II. Nemzetközi Történészkongresszuson hangzottak el.

Eszerint: 1956. október 23-án Magyarországon egy különleges közvetlen Moszkvának alárendelt hadtest tartózkodott. A hadtest négy hadosztályból állt, és pedig: két gépesített hadosztályból, egy vadászpilóta hadosztályból és egy bombázó hadosztályból.

A hadtest parancsnoka Lascsenkó altábornagy volt és a hadtest parancsnokság Székesfehérváron volt elhelyezve. Ennek a hadtestnek a csapata voltak azok, akiket már 23-án Budapestre vezényeltek és ezek a

csapatok kerültek szembe először a felkelőkkel.

Október 25-én Lascsenkó erősítésül megkapta Romániából a Baturov vezette összefegyvernemi hadosztályt. Ez a hadosztály volt, amelyik az Üllői uton támadott és ez szenvedte el a legnagyobb veszteségeket.

Október 30-án újabb két hadsereget indítottak Magyarország ellen. Az egyik az összetett származású Manszurov altábornagy összefegyvernemi hadserege, .

A másik az örmény Babadzsan vezérezredes gépesített hadserege.

November 2-án Lascsenkó újabb két hadosztály erősítést kap.

A moszkvai légi deszant hadosztályt és Odesszából egy összefegyvernemi hadosztályt.

Tehát a november 4-i támadás idején a Magyarországon lévő szovjet csapatok ereje 16-19 összefegyvernemi és gépesített hadosztály.

A csapatok létszáma mintegy 150 ezer ember volt.

Tehát láthatjuk, hogy valóban tekintélyes volt az a szovjet katonai erő, amelyik felvonult, hogy a független Magyarországot és a magyar hadsereget letiporja. Azonban ne essünk abba a tévedésbe, hogy az ellenállás teljesen reménytelen, annak semmi értelme nem lett volna.

A katonai szakirodalom, amelyik a II. Világháború harci tapasztalataira és gyakorlatára támaszkodik, a támadó és védőharc sikeres megvívásához hozzávetőleg pontos arányokat állapított meg. E szerint, a győztes támadó harc megvívásához élő erőiben háromszoros, technikai eszközökben kilencszeres túlerővel kell rendelkezni ahhoz, hogy az eredmény ne maradjon el.

Ezek a normák ha a nukleáris fegyvereket nem vesszük figyelembe, még 1956-ban is érvényesek voltak. Mert a hagyományos fegyverek nagy része, még a II. Világháborús bázisokra épült. Igaz, technikailag sokat fejlődtek, de alapvetően nem változtak.

Ennek a ténynek a tükrében hasonlítsuk össze a szembenálló erőviszonyokat.

Mint láttuk a szovjet hadsereg előzőleg Magyarországon tartozkodó egységei és október 30-a után idevezényelt hadosztályok katonáinak együttes létszáma alig haladta meg a 150 ezer főt.

A magyar hadsereg létszáma október 31-én kb. 100.ezer fő volt és a különböző regyveres csoportok, nemzetőrségek, stb. létszáma október 31-én az eddigi kutatások alapján mintegy 10-12 ezer főre tehető. Tehát a szovjet fölény emberben 31-én alig másfélszeres volt.

Amennyiben a kormány és a hadsereg komolyan gondolta volna az ország függetlenségét és annak megvédését, a rendelkezésre álló 3-4 nap alatt a magyar regyveres erők létszámát, akár részleges behívásokkal, akár általános mozgositással vagy a népfelkelés meghirdetésével könnyedés duplájára, akár háromszorosára lehetett volna felemelni. És akkor még nem említettem az erkolcsi erőt, ami egy a hazáját, szabadságát, függetlenségét védő katona lelki elszántságából adódik, szemben azzal a katonával, akit csak a vakregyelem tart a sorban és azt sem tudja, hogy ki ellen és miért kell harcolnia, esetleg meghalnia.

Láthatjuk tehát, hogy az élő erőkben mutatkozó fölényt mint létszámban, mint harci elszántságban a magunk javára billenthetjük volna ha a vezetésben nem huzódnak meg azok az áruló erők, amelyek a Szovjetunióval való szakítás t semmi szín alatt nem akarták, hiszen egészszteniájuk, jövőendő jólétük függött a Szovjetunióhoz való szoros tartozástól.

A technikai eszközök, a regyverzet terén nem voltak ilyen kedvező kilátásaink, még akkor sem ha a végső ellenállásra szánjuk el magunkat. Ugyanis a regyverek számát tekintve a harcokocsik, a rohamlövegek és a páncélgépkocsik tekintetében a szovjetek legnagyobb, mintegy 8-10-szeres fölényben voltak. Ráadásul, míg a magyar hadsereg páncélos erőinek zömét a II.Világháborút kiszolgált T-34-esek és SZU-76 mm-es rohamlövegek képezték, /a T-34-ben 76 mm-es, illetve 82 mm-es lövegekkel/ addig a szovjet páncélos csapatok T-54-es közepes és ISZ-3 típusú nehéz harcokocsikkal voltak felregyverezve, az előbbiben 100 mm-es, az ISZ-3-ban 122 mm-es löveggel. A rohamlövegek nagy rész 152 mm-es nehéz, SZU-152-es rohamlöveg volt.

A tüzérségi csapatoknál a magyar lövegek számbeli fölénye megvolt, de itt is nagy volt a szovjetek minőségi fölénye. Míg a magyar tüzérség gépvontatású lövegekkel rendelkezett, melyek nagy része a II.Világháboruban leharcolt 122 mm-es tarackból, 76 mm-től 45 mm-es páncéltörő ágyúból, valamint 82 mm-es légvédelmi ágyúból és 37 mm-es légvédelmi géppágyúból állt, addig a szovjet hadsereg már részben

önjáró lövegekkel, modernabb, pontosabb, nagyobb ürméretű tüzérségi anyaggal volt felszerelve.

Azonban mindezt összevetve sem volt meg a szükségesnek vélt kilencszeres fölény tüzerszközökben.

Hasonló volt a helyzet a légierőknél is. A hozzávetőleg egyforma gépszám mellett a minőségi fölény a szovjetek oldalán állt. Azonban a fő hiba az volt, hogy még ez a minőségileg gyengébb légierőt is tértelenségre kárhoztatta a vezetés, és mint láttuk a repülőtereket már november 2-án és 3-án megszállták a szovjet páncélos csapatok, tehát ha akartak volna, sem tudtak a magyar gépek akcióba lépni.

De nézzük időrendi sorrendben a nap eseményeit.

Most még vazlatosan sem említem a világpolitika más eseményeit, mert a szovjetek támadása Magyarország, a magyar nép szempontjából minden más eseményt tizedrendűvé devalválta.

Mindenekelőtt azt vizsgáljuk meg, mi történt Tökölön, ahová, mint az előző fejezetben láttuk elindult a magyar küldöttség, hogy a szovjet csapatok kivonulásának részleteit megtárgyalja.

Megdöbentő a legfelsőbb magyar katonai vezetés vakága! Ebben az időben mindenki előtt világos volt, hogy a szovjetek újabb támadásra készülnek. A felderítési adatok a szovjet csapatok számáról és mozgásirányáról, a jelentések a repülőterek elhagyásáról, a stratégiai pontok körülvételéről a vezetés rendelkezésére álltak. Mégsem történt semmi ezek ellensúlyozására. Vajon miért? Hiszen a tárgyaló küldöttség két tagja Maléter vezérőrnagy és Szücs ezredes jól képzett, harctéri tapasztalatokkal rendelkező igazig-vérig katona volt, nekik látni kellett a valóságot! Ónátatlanul felmerül a kérdés: Nem arra számítottak-e, hogy a szovjetek kel megegyeznek a forradalom leverésére, úgy, hogy utána ők maradhassanak a honvédség vezetői és a reformkommunista politikusokkal együtt megvalósítsák a "demokratikus szocializmust"?

Ebből a szempontból érdemes feleleveníteni a tárgyalóküldöttség tagjainak előéletét:

Maléter Pál partizánmultról és kommunista elkötelezettsége mindenki előtt ismert volt, amiről az olvasó is meggyőződhetett az első fejezetben.

Szücs Miklós ezredes életutja hasonló volt Maléter Páléhoz. 1921-ben született, érettségi után elvégzi a Ludovika Akadémiát és a háboru végén rövid ideig frontszolgálatot teljesít. 1945-ben belép a demokratikus hadseregbe és 28 évesen már a vezérkar hadműveleti osztályának vezetője. Ekkor Moszkvába küldik, ahol elvégzi a Vezérkari Akadémiát.

1956-ban 35 éves és már aláírták tábornoki kinevezését, mikor október 23-án kitört a forradalom. Szücs Miklós dolgozta ki október 27-én azt a hadműveleti tervet és egyeztetette a szovjet parancsnokaival, ami a forradalom legerősebb és legkövetkezetesebb központjának a Corvin köznek a felszámolását tűzte ki céljául.

Kovács István életutját és a forradalom alatti ténykedését az előzőekben már megismertük.

Arra nem számítottak ezek a katonák, hogy a szovjetek ellenséggként kezelik és letartóztatják őket. Bár még így is hajlandók lettek volna az együttműködésre, de az események másként alakultak. A küldöttség legképzettebb katona tagja Szücs ezredes volt, aki később könyvében a szemtanu hitelességével és a szenvedő résztvevő érzésével írja le ennek a következő néhány órának a történetét.

"Este 8 órakor két személygépkocsival és egy rádióskocsival, megfelelő fegyveres biztosítás mellett, elindultunk Tökölre.

A "tárgyalásra" a tököli szovjet parancsnokság egyik irodahelyiségében került sor.

Már a tárgyalás megkezdésekor érezni lehetett, hogy valami készül. Amikor a "tárgyalóterembe" érkeztünk, a szovjet delegáció még nem volt ott. Leültettek bennünket egy hosszú asztal mellé, amellyel szemben - attól mintegy 3-4 méterre - állt a szovjet delegáció asztala. Malinyinék kb. 5-6 perccel utánunk érkeztek a terembe. Malinyin még a délelőttinél is hűvösebben -kézfogás nélkül- üdvözölte a magyar delegációt. Azzal kezdte, hogy Moszkvával a nap folyamán sajnos nem tudott telefon-össze-

köttefést teremteni /?/, és így nem tudta feletteseit a délelőtti megbeszélésről tájékoztatni. Tulajdonképpen mást nem is mondott, máris kivágódott a hátunk mögött levő ajtó, és egy altábornagy vezetésével - később tudtam meg, hogy ő Szerov, a szovjet állambiztonsági szolgálat főnöke volt - berontott nyolc géppisztolyos állambiztonsági altiszt, oldalunkba nyomták a géppisztolyaikat, és elvették pisztolyainkat. Az állambiztonságiak megjelenésekor a szovjet delegáció tagjai azonnal elhagyták a termet. Az egész szinte pillanatok alatt zajlott le. Maléter megpróbált oroszul tiltakozni, de Szerov ezt válaszra sem méltatta, intett az embereinek, hogy vezessenek el bennünket.

A szovjet tárgyaló fél által történt letartóztatásomnak volt egy szubjektív oldala is. A csak katonákból álló szovjet delegáció tagjaival napokon át a legszorosabban együttműködve dolgoztam a minisztériumban, ismertek, tudták, hogy minden tőlem telhetőt megtettem a kormány által a hadsereg elé tűzött reladat végrehajtása érdekében /vagy talán olyan foku volt a bizalmatlanságuk velem és munkatársaimmal szemben, hogy úgy gondolták, becsapjuk őket?/, ennek ellenére géppisztolyt nyomtak az oldalamba.

Éjjél után egy géppisztolyos őrmester szólított a zárkából. A sötét, teljesen kihalt uton a laktanya hátsó vége felé indultunk el. Meg voltam győződve róla, hogy kivégeznek. Nem ez történt.

Az őrmester Malinyin törzséhez kísért. Ott az a fiatal ezredes, Malinyin hadműveleti tisztje, aki vele együtt érkezett Budapestre Moszkvából, és akivel az előző napokban együtt dolgoztam a vezérkar épületében, közölte velem, hogy a szovjet csapatok hajnalban bevonulnak Budapestre. Elém tette a város térképét, és arra kért, tájékoztassam, hol, melyik körzetben számíthatnak számottevő fegyveres ellenállásra. A kérés hallatán először ágálni kezdett bennem a sértett önérzet, az ok nélkül letartóztatott "ellenség" ellenszeve, de aztán erőt vett rajtam a kötelességtudat, az ügy iránti felelősségérzet, és részletes tájékoztatást adtam az ezredesnek.

Reggel 8 óra körül kivezettek a fogdából, és a laktanyaudvarra vittek bennünket. Harckocsik, páncélgépkocsik és teherautók sorakoztak ott egymás mögött. A járművek közelében egy csomó polgári ruhás személy álldogált géppisztollyal felfegyverezve. Felismertül

köztük Piros László belügyminisztert és több magas rangú államvédelmi tisztet.

Néhány perc múlva beszállítottak bennünket egy páncéltáncosba. Magas rangú szovjet tisztok ültek közénk és mellénk." 1.

Megáll az ember esze! Az árulásnak ez az egyértelmű módja nemcsak egy katonát háborít fel, hanem az egyszerű, katonai kérdésekben laikus embert is elborzaszt.

Az ellenség által letartóztatott, fogságba vetett parancsnok, aki nek esküben és szolgálati szabályzatban rögzített kötelessége, hogy fogságba esés esetén semmilyen katonai adatot nem szolgáltathat ki, az ellenség térképén bejelöli, hogy a magyar csapatok hol helyezkednek el és részletes tájékoztatást ad arról, hogy a szovjet csapatok hol számíthatnak jelentősebb ellenállásra.

Ugy gondolom minden állam hadseregében az érvényben lévő hadbírószági paragrafusok erre az esetre a legszigorubb büntetést írják elő.

Ezzel szemben Szücs Miklósnak a "haja szála sem görbült meg." Igaz, Nagy Imre per befejezéséig vizsgálati fogságban tartották, nehogy eljárjon a szája és esetleg olyan nyilatkozatot tegyen, ami nem egyezik a Nagy Imre per koncepciójával, de a per után soráról így ír:

"A Nagy Imre-per befejezése és a halálos ítéletek végrehajtása után, 1958. augusztus végén szabadlábba helyeztek.

Uszta Gyula altábornagynál, a honvédelmi miniszter helyettesénél kellett jelentkeznem. Uszta, akit régóta ismertem, és akivel egy éven át együtt tanultam Moszkvában a vezérkar akadémiáján, és aki az ellenem lefolytatott vizsgálat eredményéről 1958-ban részletesen tájékoztattak, szívélyesen üdvözölt. Intézkedett, hogy másnap az 1.sz. Honvéd Kórnázban alaposan vizsgáljanak meg, hogy egészségem rendben van-e, utasította a minisztérium pénzügyi csoportfőnökét, hogy a vizsgálati fogságban töltött időre fizessék ki ezredesi törzsilletményemet, majd felajánlotta, hogy menjek vissza a vezérkarhoz korábbi /hadművelési csoportfőnöki/ beosztásomba." 2.

Ez lett volna az árulás jutalma!?

De térjünk vissza Tökölre, mi történt a küldöttség többi tagjával miután letartóztatták őket?

Berki Mihály tábornok, akinek beosztásánál fogva 1989-ben módja volt az összes korabeli jelentést és peranyagot tanulmányozni és ezáltal talán legjobb ismerője lett a korszak katonai történetének, könyvében így írja le az eseményeket:

"A kihallgató csoportok azonnal munkához láttak és kb. hajnali négy óráig folytak a beszélgetések. Maléter felajánlotta, hogy rádióbeszédben hajlandó felszólítani a magyar alakulatokat, hogy ne lőjenek.

Kovács István vezérőrnagyot felkereste Piros László és elmondta neki, hogy a proletárdiktatura megmentése csak a szovjet csapatok beavatkozása útján vált lenetséggé. A vezérkari főnök táviratot küldött a minisztériumba, amelyben azt üzente, hogy a szovjet csapatokat nem szabad megtámadni. Levelet írt Uszta Gyulának és Váradi Gyulának, amelyben kérte őket, hogy senkinek ne engedjék felvenni a harcot a szovjetekkel. A levéllel 4-én a reggeli órakban érkezett meg Széles Róbert főhadnagy a páncélos-és gépjárműcsoportfőnökségre.

Mecséri János szedés elkísérte Malétereket Tökölre, és akit 4-én nulla órakor szintén letartóztattak, hajnalban felhívta távbeszélő a Parlamentet és közölte Matusik Lajos századossal, hogy szovjet csapatok vonulnak be Budapestre és megparancsolta, hogy a hadosztály ne tanusítson ellenállást.

November 4-én a minisztériumban tartozkodott Janza Károly altábornagy, Uszta Gyula, Váradi Gyula, Kovács Imre vezérőrnagyok. Janza haladéktalanul parancsot adott a Parlament őrségének, hogy ne lőjenek. A magasabbegységek parancsnokait is hívták egymás után és Janza, Váradi, valamint az ügyeletes tisztek adták utasítást, hogy ne tanusítsanak ellenállást. Végigjárták az irodá és mindenütt közölték, hogy meg kell akadályozni az ellenállást, olyan utasításokat kell adni - mondották -, hogy a szovjeteket engedjék be a laktanyákba." 3.

Igy viselkedtek és cselekedtek a honvédség legróbb vezetői, a nonvédelmi miniszter, a vezérkar főnöke, a hadműveleti csoportfőnök és az egyetlen "átállt" hadosztály parancsnoka, valamint a Honvédelmi Minisztériumban tartozkodó vezető tábornokok.

Ezeket az embereket magasztalta az előző napokban a sajtó, mint a forradalom hőseit, akiknek árulása és kétszínűsége ezekben az órákban mutatkozott meg teljes valóságában.

Azonban az igazsághoz tartozik az is, hogy nem mindenki vált árulóvá. Pl. a Honvédelmi Minisztériumban Zóltó László ezredes, amikor tudomást szerzett a hajnali szovjet támadásról, riadóztatni akarta a nadsereget és minden erejével tiltakozott a fegyverletétel ellen. A Honvédelmi Minisztérium áruló tisztjei azonban egy szobába terelték és elszigetelték a környezetétől, nem adva neki lehetőséget a kapcsolat-teremtésre.

A Berecz János által szerkesztett "Visszaemlékezések 1956" kötetben Úszta Gyula így dicsőít el hőstettével:

"Az ellenforradalom fegyveres irányító csoportja a Honvédelmi Minisztériumban működött. November 3-an este jött hozzám valaki és közölte, hogy a szovjet csapatok megindultak /sic! G.P. megj./. Az ellenforradalmárok kezdtek kiadni a parancsnokat, hogy mindenütt szálljanak szembe a szovjet csapatokkal. A cselekvés mellett döntöttem. Magam mellé gyűjtöttem néhány tisztet. Váratlan rájuk rogtunk és letartóztattuk az irányító törzset. Kényszerítettük őket, hogy az addig kiadottakkal ellentétes parancsokat küldjenek a csapatokhoz, vagyis: nem szabad löni a szovjet alakulatokra! Ügyeltünk arra, hogy rádióon minden-hova kiadják az utasításainkat. Folyt a parancsunk kiadása, amikor odajött hozzám Ugrai Ferenc /ezredes/ elvtárs és megkérdezte, hallottam-e a rádió közleményét? Mondtam nem hallottam, mivel éppen mással vagyunk elfoglaltva. Erre közölte, hogy vették a szolnoki rádió adását: megalakult a Forradalmi Munkás-paraszt Kormány.

...Hajnalban megjelentek a szovjet csapatok a Honvédelmi Minisztériumnál is. Bennünket, akik akkor az épületben voltunk, tehergépkocsival kivittek Tökölre...". 4.

A másik vezető, aki hű maradt a forradalomhoz és Nagy Imréhez, Király Béla, aki így írja le ezeket a válságos órákat:

"Körülbelül éjfél tájban futottak be az első jelentések - Kis-kunhalasról, Kecskemétről és sorozatosan más helyőrségekből is -, hogy a szovjet agresszorok figyelmeztetés nélkül tüzet nyitottak a laktanyákra és megadásra szólították fel a nonvéd-csapatokat. Minden jelentésről külön-külön azonnal jelentést tettem Nagy Imrének.

Röviddel éjfél után Budapest külső védelmi övéből is kezdtek jelentések érkezni arról, hogy szovjet csapatok felderítő vállalkozásokat hajtottak végre egyes védelmi állások ellen. Ismét felhívtam Nagy Imre miniszterelnököt és ekkor életem legdrámaibb beszélgetése zajlott le közöttünk.

"Miniszterelnök Bajtárs! Immár kétségtelen, hogy a Szovjetunió háborút indított ellenünk. Az első szovjet hullámok már Budapest külső védelmi övét támadják. Nincs megbízható kapcsolatunk minden védelmi állással és körzettel. Mivel mostanáig arra utasítottuk a csapatainkat, hogy ne tüzeljenek, sok parancsnok nagyon bizonytalan lenet. Lenet, hogy csak későn intézkednek majd, a szovjet csapatok lerohannak rájuk. Egyetlen választásunk van: vagy a Miniszterelnök Bajtárs, vagy én azonnal adjunk ki egy kiáltványt. Ertesítsük csapatainkat, hogy háborúban állunk a Szovjetunióval, ennek tudatában kezdjék meg védelmi harcukat!"

"Ez politikai ügy, mint vezérkari tisztnek tudnia kell, hogy ilyen nyilatkozatot tenni a kormány, és nem a katonaság dolga. Megtiltom, hogy ilyen kiáltványt bocsásson ki!"

"Tökéletesen tisztában vagyok ezzel. Eppen ezért javasoltam, hogy a Miniszterelnök Bajtárs adja ki a kiáltványt, vagy ha úgy kívánja, az Ön beleegyezésével kiadom én."

"Nem. Semmiképpen nem adhat ki ilyen kiáltványt - mondta Nagy Imre. - Ez háborút jelentene és mi nem akarunk, és nem is vállalhatunk háborút a Szovjetunióval. Különbösen is, Andropov nagy követ itt van mellettem. Arról tájékoztat, hogy a Szovjetuniónak nincs szándéka Magyarországot megverni leigázni. Közös próbáljuk Moszkvát felhívni tájékoztatásért. Most mennem kell. Kérem tájékoztasson továbbra is az eseményekről!"

Andropov, úgy látszik ugyanúgy áttegezte Nagy Imrét ezen az

éjszakán, mint ahogy nekem hazudott két nappal korábban. A telefonkagylót természetesen Nagy Imre minden igyekezete ellenére sem vették fel Moszkvában. A szovjet kormány mondanivalóját tüzéségük közvetítette, nem a telefon.

A hozzám beérkező jelentések egyre drámaibbakká váltak. A szovjet csapatok az Üllői ut irányában áttörték a gyenge és fel sem riasztott védelmi övet. A honvédek tájékozatlanok voltak arról, hogy pontosan mi is történik. Már 4 óra lehetett, amikor a Népköztársaság utja felől egy szovjet páncélos oszlop közeledett hadiszállásunk felé. Az őrség riadóállapotban volt, de nem volt páncélelhárító fegyverünk. Én a második emeleti ablakból néztem ki, s láttam ahogy harckocsi harckocsi után lassan halad felénk. Nevetségesnek tűnt ebben a tragikus helyzetben, hogy az egyik harckocsi után egy tácori konyha volt felkapcsolva. Minden harckocsi tornya zárva, lövegeik tüzre készen állottak.

Nekünk csak egy választásunk volt: megvárni, hogy vajon minket támadnak-e meg, vagy tovább mennek. Bizonyos rökü megkönnyebbülést keltett, hogy az oszlop nem támadott meg minket, hanem a Parlament felé kanyarodott. Volt egy kis időnk az elhatározásra ..

Felvettem a Nagy Imrével összekötő telefont és azonnal hallottam Nagy Imre hangját.

"Miniszterelnök Bajtárs, szovjet csapatok több helyen áttörték a védelmi övet és mélyen behatoltak a fővárosba. Egy harckocsi oszlop éppen most halad el a mi épületünk előtt és az eleje a Parlament felé veszi útját. Számolom a harckocsikat: egy...kettő... ..tizenhat..."

Egy pár pillanatig csend volt, s aztán a miniszterelnök hangja erős és határozott lett. Nem volt már olyan bizonytalan, mint órákkal ezelőtt. Sem remény, sem tétovázás nem csendült ki hangjából, de amit mondott az végtelenül meglepett:

"Köszönöm, nem kérek több jelentést." - Ezzel elbucszott és letette a kagylót. Ez volt az utolsó mondat, amit közvetlenül nekem mondott.

Töprengtem, hogy mit jelent az, hogy az ellenség agressziója idején a miniszterelnök nem kíván a fegyveres erők főparancsnokától további jelentést. Az is biztos volt, hogy nem maradhatunk a Deák téren, hacsak nem akarjuk magunkat megadni, de azt nem akartuk.

Összehívtam a Főparancsnokság törzsét és a főhadiszállást biztosító szabadságharcos zászlóalj tisztjeit.

"Háboruban állunk a Szovjetunióval. Itt nem maradhatunk. Atmegyünk a váltóállásra. Azonnal gépkocsikra szállni, kövessetek! A budai vár lesz az első hely, ahol megállunk. Az ügyeletes tiszt riadóztassa az ottani egyetemi szabadságharcos ezredet, hogy készüljenek vel a hozzánk csatlakozásra!"

A Főparancsnokság halljában Kopácsi Sándor meghatottan megölelt és azt mondta: "A végsőkig kitartok melletted, de most a Parlament-be kell mennem. Onnan egyenesen a váltóállásra megyek majd, és csatlakozom újra a főparancsnoksághoz."

Kezet ráztam Kopácsi Sándorral, de éreztem, hogy nem találkozunk a közeljövőben. Közben egy golyó átlőtte a mellettem álló Décsy János lábujját úgy, hogy elsősegélynyújtás után tudtuk csak kocsira tenni.

A zászlóalj már gépkocsikon volt. Besszálltam a parancsnoki kocsiba és elindultunk a Lánchíd felé. Ahogy a Széchenyi térre értünk, teljes csend fogadott bennünket. Sehol semmi nem mozgott, sem ellen-ségnek, sem barátoknak nem volt nyoma sem. Kőbánya felől tüzérségi tűz hallatszott, de a közvetlen közelben nem volt még harc. Az volt a célunk, hogy eljussunk a Szabadsághegyen lévő Manrézába, a volt Jezsuita lelkigyakorlatos házba, most határőrségi épületbe, mert az volt a váltóállásunk. A helyiség be volt rendezve hadiszállásnak, el volt látva telefonokkal, rádióval és a vezetés egyéb eszközeivel. Onnan kivántuk újra felvenni a vezetés fonálát, kapcsolatot teremteni Nagy Imrével, tájékoztatni őt a helyzetről, annak ellenére, hogy nem kivánt több jelentést." 5.

Végre hajnali 5,15-kor megszólalt a Szabad Kossuth Rádió és felhangzott Nagy Imre történelmi szózata:

"Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának Elnöke!

Ma hajnalban szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van! Ezt közlöm az Ország Népeivel és a világ közvéleményével."

Nagy Imre rádióbeszéde a hadsereg tagjaiban különböző reakciót vál-

tott ki. Voltak, akiknél az első reagálás hasonló volt, mint Király Béláé. Fegyvert nem letenni! Szembeszállni a támadókkal! A tuleróvel szemben pedig a partizánharc módszerével kell felvenni a harcot. Sajnos az ilyen parancsnokok csak elvétve akadtak a hadseregben. A többség a megadás, a fegyverletétel mellett döntött, vagy egyszerűen be sem ment a laktanyába, magára hagyva egységét. Ezek a tisztek később arra hivatkoztak, hogy a szolnoki rádióból hallották Münnich Ferenc parancsát, hogy ne lőjjenek a szovjet csapatokra.

De nézzük meg mit mondott a szolnoki rádió?:

"Nyílt levél a magyar dolgozó néphez!

Honfitársaink! Munkás és Paraszt testvéreink!

Az alulirottak: Apró Antal, Kádár János, Kossa István és Münnich Ferenc miniszterek, Nagy Imre kormányának volt tagjai bejelentjük, hogy 1956. november 1-én, megszakítva ezzel a kormánnyal minden kapcsolatunkat, kiléptünk a kormányból és kezdeményeztük a Magyar Forradalmi munkás-paraszt kormány megalakítását.

Erre a felelős lépésünkre annak felismerése késztetett, hogy a reakció nyomása alá került és tehetetlenné vált Nagy Imre kormányán belül nem volt többé semmi módunk cselekvésre a népköztársaságunkat, a munkás-paraszt hatalmat, szocialista vívmányainkat megsemmisítéssel fenyegető, mind nagyobb erővel jelentkező ellenforradalmi veszéllyel szemben.

Meggyilkolták a munkásmozgalom többévtizedes multra visszatekintő megbecsült harcosait: Mező Imrét, a nagybudapesti pártbizottság titkárát, Kalmár elvtársat, a munkásmozgalom régi csepeli harcosát, Sziklai Pándor ezredest, a hadtörténelmi muzeum igazgatóját. Ezeken kívül tömegesen irották ki a munkásosztály és parasztság más közmegebecsülésben állott fiait.

Nem nézhetünk tovább tétlenül a cselekvésre képtelenné vált kormány tagjaiként, hogy a demokrácia leple alatt ellenforradalmi terroristák és banditák állati módon gyakorolják az illegális munkás-és paraszt testvéreinket, rettegésben tartják békés állampolgárainkat, anarchiába döntsék Hazánkat és hosszu időre az ellenforradalom idejébe hajtsák egész népünket.

Magyar dolgozók, honfitársak, munkás-testvéreink, elvtársak!

Elhatároztuk, hogy minden erőnkkel küzdünk a reakció, a fasizmus fenyegető veszélye és azok népgyilkos bandái ellen.

Felnívjuk népköztársaságunk minden hű fiát, a szocializmus minden hívét, elsősorban a kommunistákat, a munkásokat, bányászokat, a parasztság és értelmiség legjobb fiait, támogassák a Magyar Forradalmi munkás-paraszt kormány minden intézkedését, egész népfelszabadító harcát.

Budapest, 1956. november 4-én.

Apró Antal s.k. Kádár János s.k. Kassa István s.k.

Doktor Münnich Ferenc s.k."

Ez a rádióadás 7,40-kor hangzott el és még nincs benne szó a fegyverletételről. Csak jóval később hangzott el a katonákhoz szóló felhívás:

"Elrendelem, hogy a Magyar Néphadsereg egységei ne tüzeljenek a szovjet egységekkel szemben. Parlamentereket küldjenek az odaérkező csapat elé.

1956. november 4. Münnich Ferenc altábornagy."

Ekkorra azonban a csapatok nagy része már önállóan, felsőbb parancs, vagy utasítás nélkül letette a fegyvert.

Lássuk ezután a dokumentumokat, hogy mit jelentettek a csapatok a Honvédelmi Minisztériumnak november 4-ről:

Mint már az előzőekben említettem, ebben az időben minden egyetemen működött katonai tanszék, melynek az volt a feladata, hogy a végzett hallgatók az ötödik tanév végén tartalékos tiszti képesítéssel is rendelkezzenek.

A forradalom alatt ezek a tanszékek lettek volna hivatva arra, hogy az egyetemi hallgatókból nemzetőr századokat, zászlóaljkat alakítsanak. A hallgatókban megvolt a lelkesedés, de a tanszékek tisztjei közül legtöbbször ebben nem osztoztak. Pedig némely helyen példamutató eredményeket értek el az egyetemen. Mint az előző fejezetben olvashattak, hogy pl. Sopronban és Miskolcon a legkritikusabb napokban, mikor a fegyveres testületek szétoszlottak, egyedül az egyetemisták tartották fenn a rendet a városban. Vagy nézzük a budapesti Műszaki Egyetemet. Nem beszélve arról, hogy október 23-án innen indult el a

tüntetés, a műegyetemisták ott voltak mindenütt, ahol a forradalmi események zajlottak, a rádiónál, a Kiliánánál, a fegyvergyárnál, stb. Amikor pedig a nemzetőr egységeket szervezték, a műegyetemi zászlóalj ezreddé alakult, már páncélosaik és tüzérségi lövegeik is voltak és még nagyobb egységgé is szervezkedtek volna, ha nem következik be a november 4-i támadás. A műegyetemről szólva feltétlenül meg kell emlékezni Marian alezredestről, az egyetemi katonai tanszék vezetőjéről, aki irányítója és fő tervezője volt nemcsak az egyetem, hanem az egész budapesti nemzetőrségek felállításának.

Nézzük meg, hogy november 4-én a döntő pillanatban hogyan viselkedett a katonai tanszékek tisztjeinek többsége, amikor legnagyobb szükség lett volna a szervező, irányító munkára:

Budapestről a jogi karról jelentik: november 4-én hajnalban az épületben Németh őrnagy, Pataki hadnagy és 20 nemzetőr tartózkodott. Elrendelték a riadot! 8.00-kor Németh őrnagy hazamegy, Pataki hadnagy pedig felhívja Kardos alezredest, a kerületi nemzetőr parancsnokot és utasítást kér. Az utasítás: fegyverletétel! Ezt vonakodva bár, de végrehajtják. 11.00 és 14.00 között "regyverések" szivárognak be az épületbe és védelemre rendezkedtek be. A tanszékről ekkor már senki nincs ott." 6.

A Budapesti Közgazdasági Egyetem jelenti: "03 n-kor szovjet harcokocsik vonulnak az épület felé. A 60-os nemzetőrséget a tisztek lefegyverzik! Végkövetkeztetés: A tanszék tisztjei a fenti események ideje alatt fegyelmezetten látták el szolgálatukat, és nem vettek részt regyveres harcban." 7.

A Budapesti Orvostudományi Egyetem jelenti: "Az egyetemisták az Üllői ut 26. központi alagsorában helyezték el regyvereiket, majd a betegek óvóhelyre való szállításában és ellátásában vettek részt. A tisztek pedig otthonukba távoztak." 8.

Miskolc, Nehézipari Műszaki Egyetem: "Az egyetem előtt elvonuló szovjet ~~zásközönségre~~ páncélosokra rélóttek. Rövid vüzharc után az egyetemistákat lefegyverzik." 9.

Sopron, Erdőmérnöki Egyetem: "Két egyetemista századdal Farkas százados vette át Sopron védelmét! Megoldotta Sopron sorsát!

Két századdal kiment Sopron ele. Ő maga pedig felvette a kapcsolatot a közeledő szovjet erőkkel, és felvonult a fertődi tüzerekkel. A lövegekből kiszedték az ütőszeget, a gránátokat gyújtó nélkül szállították a tüzelőállásba. A szovjet csapatok így nyugodtan közelítették meg a tüzelőállásokat, mert tudták, hogy a lövegek nem működnek." 10.

Szeged, József Attila Egyetem: Lazur Barna főhadnagy a nemzetőrség egyik parancsnoka magára hagyja a hallgatókat és Jugóba menekül. 11.

Debrecen, Kossuth Lajos Egyetem: "Tóth főhadnagy nemzetőr egységet akart szervezni. "Nem sokat ért a lövészdolgokhoz, ez arra ösztönözte a tanszék tisztjeit, hogy ne csináljanak semmit." 12.

Pécs, Janus Pannonius Egyetem: "Nem volna értelme felvenni a harcot, a tulerőben lévő szovjet csapatokkal. Ezt 3-án este a tanszékvezető mondta.

Másnap hajnalban Szabó őrnagy: "A saját elhatározásomból összehívtam a beosztott századparancsnokokat, utasítást adtam, hogy az összes fegyvereket hordják le és rakják le a kijelölt helyre. Majd hazamentem."

Méder főhadnagy: 03 h-kor hazamentem tisztálkodni. 7 h-kor visszajöttem és a hallgatók kijelentették, hogy a Mecsekbe vagy nyugatra akarnak menni. Parancsot adtam, hogy nem menetnek sehova. Mivel a parancsomat nem hajtották végre, kirepedésre juttattam, hogy utjaink elválnak és ezzel hazaindultam." 13.

A II.Rákóczi Ferenc Katonai középiskola jelentésében azt olvashatjuk, hogy november 4-én a szovjetek körbevették a laktanyát, ekkor a tisztek sorakoztatták fegyver nélkül a hallgatókat, a szovjetek pedig megkezdték a testi motozást. Egyes hallgatók ijedten kiáltottak parancsnokaik felé, mikor a szovjet katonák órákat, gyűrűket, öngyújtókat és egyéb értékeket zabráltak el. A tisztek tiltakoztak, mire a zabrárlások megszűntek. Ezután a szovjetek felszólították a parancsnokságot, hogy az élelmet ürítsék ki. A magyar parancsnokság kérte a szovjet parancsnokot, hogy legalább egy napig maradassanak, a vidéken lakó hallgatók, mivel nem tudnak hazautazni. A szovjet parancsnokság ehhez nem

járult hozzá, így a gyermekeket a környéken lakó házak, lakások gazdái fogadtak be. 13/a.

A páncélos és gépkocsizó csoportfőnökség jelenti: "Váradi vezérőrnagy a miniszteri készüléken adja ki a parancsot, melyben a legszigorubban megtiltja a fegyverhasználatot a szovjet csapatok ellen." 14.

Budapestre rendelt) *jelenti*
A Bajáról ~~jelenti~~ a lövészezred parancsnoksága: Reggel 3.00-kor fegyverek döngésére ébredtünk. Miután riadóra az ezred parancsot nem kapott, felhívtuk a minisztériumot, a hadosztályparancsnokságot és kértünk utasítást. Miután parancsot, semminemű intézkedést ezen időszakban nem kaptunk, a személnyi állománynak pihenőt rendeltünk el. Nagy Imre bejelentése után, hogy csapataink harcban állnak és hogy a kormány a helyén van, a parancsnokság és a Forradalmi Katonai Tanács úgy döntött, hogy a Nagy kormány érdekében nem rognak fegyvert a szovjet csapatok ellen.

7 h-kor szovjet csapatok körülfogták a laktanyát. Az ezredparancsnok Kelemen százados kíséretében kiment a szovjet parancsnokhoz tárgyalni. E tárgyalás eredményeként 7,30 -kor a szovjet csapatoknak átadtuk fegyvereinket. Katonáink a fegyverátadásakor sokan könnyeztek. Ezután az ezred katonái és tisztjei elhagyták a Bajcsy Zsilinszky laktanyát, és szétszéledtek.

(Kerepesi st - Róbert k. kőműv sávok)
Baján a laktanyában november 4-ig semmi különös esemény nem történt. November 4-én a délelőtti órákban a város Forradalmi Bizottsága a laktanyában maradt parancsnokot, Szakács László századost kirendelte, azzal a céllal, hogy megszervezzék Baja város védelmét. Miután azonban a jelenlévő katonai vezetők ezt céltalannak tartották és nem járultak hozzá, mert értelmetlennek határozták meg a védelem végrehajtását.

Ugyanebben az időben már a nemzetőrség fel volt fegyverezve és a többi laktanyából fegyvereket adtak ki a polgári személyeknek. Ez alatt az idő alatt történt, hogy a laktanyába felfegyverzett személyek jöttek azzal a céllal, hogy mivel a hadsereg nem szervezi meg a védelmet, ők felfegyverzik a polgári lakosság többi részét és ezzel a Dunántúlra vonulnak, a hegyekben védelemre ren-

dezkednek be.

Igy alakulatunkhoz is több gépkocsival, felfegyverzett személyek jöttek be és hozzávetőlegesen 118 pisztolyt, 377 géppisztolyt, 110 puskát, 259 karabélyt, 15 golyószórót és 9 géppuskát elszállítottak. Az alakulatnál szolgálatot teljesítő honvédek elhagyták szolgálati helyüket." 15.

Bajáron jelenti a harcokszó ezred parancsnoksága: "Hajnalban tudomást szereztünk a kormány felhívásáról és elrendeltük az egységünkönél a harci riadót és vártuk a további fejleményeket.

A bajai nemzeti bizottság kérte Baja város védelmének megszervezését. Azonban az alakulatok parancsnokai és a nemzeti bizottság elnöke egyöntetűen elhatározták, hogy semmiféle fegyveres ellenállást nem rejtenek ki.

A városból közben civilek közeledtek a laktanyába és fegyvereket követeltek. A katonák a parancsnokaiknak a parancsait nem hajtották végre és a civileket beengedtek a laktanyába. Körülbelül délután 3 h-kor a parancsnok megérkezett a városból és kihirdette, hogy semmiféle fegyveres ellenállást nem hajtunk végre.

A legénység a parancsnokságot árulónak nevezte el és a civilekkel együtt feltörték a raktárakat, fegyvereket és ruházatot osztottak ki, majd a laktanyát gépkocsikkal és harci járművekkel elhagyták.

A tisztek legnagyobb része látta, hogy a legénység a parancsokat nem hajtja végre és a laktanyát elhagyták. Ezt megakadályozni nem tudták, ők is a laktanyából kiszállingóztak." 16.

Kiskunfélegyházáról a tüzérezred parancsnokság jelentéséből: "... Fél 7 tájban ugyancsak parancsot kaptunk a helyőrség parancsnoktól, hogy a Szeged-i utra kirendelt pácéltörő egységet azonnal vonjuk be és a lőszer behordást szüntessük meg, a bentlévő lőszert nagyjuk helybe és várjuk a további parancsot. /: A bizottság megjegyzi, hogy a páncél védelmet gyakorlatban nem terveztük meg: hivatkozva arra, hogy a gépkocsikat nem tudjuk beindítani, így késve indultak el, de mire kiérték volna be lettek rendelve:/

Nagy Imre beszédének elhangzása után, melyet a rádión

keresztül hallgatott meg az egység, egységünk tiszti állományának nagy része világosan látta a szovjet csapatok ténykedésének célját és megértette azt, hogy a szovjet csapatok nem elfoglalni mentek Budapestet, hanem az ellenforradalom leverésére indítottak általános támadást.

Igy az egység parancsnoka is többször kérte a Szeged-i egységének azonnali bevonultatását, ami később meg is történt, déli 13.00-ra vissza lettek rendelve.

Az egység forradalmi tanácsa látva azt, hogy az egység parancsnoksága és tiszti állományának nagy része natározottan ellenez mindenféle tevékenységet, amely a szovjet egységek ellen irányulna, követelték, hogy az egység ne tétlenkedjen, hanem vonultassuk fel valamennyi lövegünket a város és a laktanya környékére esetleges szovjet támadás elhárítására. Különösen aktívan követelte ezt a forradalmi tanács elnöksége, és Balatoni László főhadnagy, aki odáig ment, hogy a parancsnokot félrehozta és megtiltotta neki, hogy bárkivel is beszéljen a Forradalmi Tanács engedélye nélkül. A forradalmi Tanács e tevékenységét elősegítette az, hogy az előljáró Forradalmi Tanács nevében Mészáros József örgy., a ho.-tü. törf. kijött az egységhez és a következőket mondta:

"Én, mint az előljáró forradalmi tanács tagja a leghatározottabban elrendelem az előljáró forradalmi tanács nevében, hogy a szovjet elleni védelmet azonnal szervezzék meg, aki ennek nem tesz eleget forradalmi bíróság elé lesz állítva."

Ugyanezt a parancsot megkaptuk előzőleg az akkori volt helyőrség parancsnoktól is távbeszélőn keresztül.

Mikor ezt az e. parancsnok és törzse vonakodott végrehajtani, amire egyáltalán nem is került végősorban sor a Forradalmi Tanács a parancsnokot külön behívta a törri irodába és asztalt verve bejelentették, hogy a forradalmi tanács azonnal lemond, semmiréle felelősséget nem vállal, mindenféle felelősséget a parancsnokra hárít át.

Utána a forradalmi tanács egyes tagjai lementek a legénység közé és a parancsnokság ellen kezdtek uszítani, aminek eredményeképpen a másodéves legénység kb. 150-180 fő felvonult a parancsnoki épületbe élén Herman és Plavec tizedesekkel az akkori Forradalmi Tanács tagjaival követeltek, hogy azonnal szervezzük meg a harcot, vagy induljunk Budapestre segítségért.

adni a szovjetek ellen, vagy más esetben pedig szereljük le a másodéves legénységet.

Ezekután a parancsnok engedélyt kért, hogy a helytelen irányba terelő és egyes, lehet nevesni ellenforradalmárok által feltüzelt tömeg hisztériáját levezessük, engedélyt kért az előljáró parancsnoktól a másodéves harcosok leszerelésére, amit végre is hajtottunk a leszerelési könyvek kiadásával. Fegyverek és a felszerelés leadása ellenében.

Ezen a napon a városi Forradalmi Tanács nevében polgári személyek jelentek meg a laktanyában, felfegyverezve. Egy Pöröskei nevű vezetésével, aki a Bányászati Gépgyárban mérnök volt és fegyvert követeltek a parancsnokságtól, különösen sorozatlövő fegyvereket, géppisztolyt, golyószórót, azzal az indokkal, mint ahogy ők mondták, hogy vel tudják venni a harcot a "ruszkik" ellen.

Miután a parancsnokság erre nem volt hajlandó és egyetlen fegyvert nem adott ki mondván, hogy mi nem harcolunk a szovjetek ellen és nem is segítünk ebben senkit, erre a tiszteket árulóknak nevezték. Csupan 5 db géppisztolyt és egy néhány kéziggránátot vittek ki a parancsnok engedélye nélkül, amit Nagy József ndgy., adott ki az ezred regyverzeti műhely parancsnoka.

Másodéves harcosok leszerelése után, úgy a tiszti állomány, mint az első éves harcosok a helyén maradt mindenki és lehet mondani, hogy egységünk továbbra is egységes volt és az is marad, úgy fegyverben, mint más anvagban az egységünket kár nem érte. Meg kell jegyezni, hogy a reggel kiadott kéziggránátot és géppisztolyt, sok más fegyverrel együtt összeszedtük és behoztuk a laktanyába." 17.

Szegedről a légvédelmi tüzérszotály parancsnoksága jelenti: "... 1956.11.hó 4-én 07.00-n-kor amikor világossá vált, hogy a Nagy Imre kormány csődöt mondott és a Szovjet csapatok beavatoztak Budapesten az ellenforradalom leverésére, az alakulat részére a szegedi Forr.Kat.Tanács újabb harci riadót rendelt el, az alakulat pk-at a Forr.Kat.Tanács behívta és elrendelték a pk-nak, hogy a szovjetekre nem kell lőni. Ezt a parancsot a szegedi Forr.Tanács elnöke személyesen távbeszélőn kapta a Ho.pk-t.1.

1956.11.4-én a déli órákban nagyobb létszámú polgári személy gyülekezett a laktanya előtt és fegyvert követeltek, azonban a fegyvert nem kaptak szét lettek oszlatva.

1956.11.hó 4-én az előljáró parancsnoksággal az alakulat összeköttetése megszakadt. Ettől az időtől kezdve a szegedi kat.rorr.tanácsból sem kaptunk semmi utasítást.

1956.11.hó 4-én 17.00 n-kor Kertész Lajos hdgy. vezetésével 3 polgári személy jött be a laktanyába azzal, hogy a szegedi rorr.tanács kiküldöttjei. Összehívták az alakulat személyi állományát és az egyik polgári személy kinek neve ismeretlen, beszédet tartott a személyi állománynak. A beszéd nyílt ellenforradalmi uszítás volt. Beszédében megemlítette, hogy nincs parancsnok, tisztekben nem biznak, az újonnan alakult Kádár kormányt nem ismerik el, nem kell kommunizmus.

Szeged népe azt követeli önöktől, hogy akadályozzák meg a szovjet csapatok Szeged területére történő bevonulását. Szervezzünk partizán csoportot, annak válasszunk egy parancsnokát és minden erővel harcoljunk a szovjetek ellen. Aki nem akar harcolni, az tegye le a fegyverét és adja át a harcolni kívánó polgári személyeknek s utána menjen hazá, semmi bántódása nem lesz. Felvetették, hogy a szegedi rorr.kat.tanácsban új küldötteket válasszanak, mivel az előző forradalmi kat.tanács tagjai nem voltak eléggé aktívak. Felvetették többek között azt, hogy az újonnan megválasztott küldött lehetőleg honvéd legyen, mert a tisztekbe nem biznak, erre felszólították a személyi állományt, hogy önként jelentkezőket kérnek akik vállalják a forradalmi tanáccsal való együttműködést. Az új rorr.tanácsba önként jelentettek Rácz József hdgy. és Agh Ferenc örv. Ezen két személyt elvitték a rorr.tanács ülésére azonnal.

1956.11.hó 4-én 18.00 n-kor a pk. összehívta a tiszteket és a tsz.tt -ket. Az értekezleten a tisztek kérték a pk.alhatározást. Elhatározása az volt, hogy egységben maradunk és megvédjük a laktanyát.

Azon idő alatt míg a pk.a megbeszéléseket folytatta a tisztekkel, az őrség tagjai otthagyták a helyüket és eltűntek. Az őrség megszűnése után a laktanyába nagylétszámú polgári személy jött be. Fegyvert és egyéb felszerelést követeltek. Ezen időben tértek vissza az újonnan jelentkező katonai tanács tagjai azzal, hogy azonnal el kell foglalni a tiszteállásokat, mert már közelednek

a szovjet nk-ik Szeged felé. Erre az időpontra azonban a tisztek és harcosok nagy része eltűntek a laktanyából, így a kat.tanács tagjai ismét visszamentek a forr.tanács-hoz és jelentették az eseményeket. Erre a szegedi forr.tanács hangos bemondón keresztül felhívást intézett Szeged Nébéhez a következő szöveggel.

Gk.vezetők, lövegkezelők, valamint azon személyek, akiknek fegyver és ruha kell, jelentkezzenek az alakulat laktanyájában. Erre a felhívásra azonnal reagáltak és nagyobb csoportokban vonultak a polgári személyek a laktanyaiba, hogy eleget tegyenek a felhívásnak. A forr.Tanács megbízásából egy Horthysta szds. ellenőrizte a polgári személyek felszerelését és a riadó végrehajtását. A riadó elrendelése előtt az alakulat katonái közül kb. egy 20 fős küldöttség vonult fel a pk-hoz azzal a követeléssel, hogy mondja meg, mi a szándéka mivel ők úgy hallották, hogy nem akar a szovjetek ellen harcolni. A csoport vezetője Szántó Iván szkv. volt és kijelentették, hogy nem hagyják cserben a forr.tanács tagjait és intézkedéseit.

Amikor a polgári személyek nagycsoportjai meglepték a laktanyát a pk.kocsira ültette a még meglévő katonákat és 4 löveggel és 10 gk-val az ő vezetésével elhagyták a laktanya területét, azzal a céllal, hogy a meglévő személyi állományt és fegyverzetet kivonja a szovjet csapatok elleni harcból, amely ellenkező esetben a polgári személyek közé került volna. A fent említett személyekkel és anyasokkal a pk. a volt Sövényházi táborhelyre vonult, menetközben azonban a gk-án lévő katonák 60 %-a megszökött..." 13.

Kiskunfélegyházáról a h iradó zászlóalj parancsnokság jelentéséből:

"A hadosztály katonai tanácsa előző napi intézkedéseit visszavonva, megszüntette a laktanya védelmét, valamint parancsot adott a másodéves harcosok azonnali leszerelésére. Ezek után a fegyelmi helyzet teljesen felbomlott, ahogy megtudtuk a leszerelést, rögtön mindenki menni akart, ottahagyva mindent, sokan úgy mentek, otthagya örségeiket, fegyverrel, mindennel. Ugyanez volt a első éves harcosokkal is. Sok, a másodévesekkel együtt megszökött, /24 fő/ valamint két tiszt is. A nagy zürzavarra utal az, hogy még 2 db szállító gépkocsit is elvittek engedély nélkül a leszerelők." 10.

Kaposvárról jelenti a lövészhadosztályparancsnoksága: "A szovjet erők hajnalban 3.00-5.00 között megszállták a kaposvári helyőrségben lévő objektumokat. /Pártbizottság, börtön, posta, lak-tanyák, stb./ A pártbizottság épületénél fegyveres összetűzésre került sor. A nemzetőrség tagjai, diákok tüzet nyitottak a szovjet csapatokra. Rövid tűzharc után 4 szovjet katona, egy magyar katona és két diák halt meg, többen közülük két honvéd megsebesült.

A börtönből a pártbizottsági tagokat és a hadosztálytörzsből, valamint a taszári hegységből letartoztatott katonai személyeket kiszabadították. A kiszabadított elvtársak a szovjetekkel együtt a városi tanács épületébe vonultak és visszaállították a népi hatalom szervét a Tanácsot.

Intézkedtek a rend és a nyugalom helyreállítására, valamint az ellenforradalmárok kézrekerítésére.

Matics ezredes elvtárs parancsot adott a karhatalom létrehozására. A Forradalmi Katonai Tanács tagjai, illetve azok a személyek, akik átvették a hadosztály irányítást, és abban aktívan résztvettek, le lettek tartóztatva.

A hadosztályparancsnok a szovjet katonai parancsnokkal egyetértésben intézkedéseket tett a helyőrségben előzőleg az IKT által kiadott fegyverek összeszedésére.

November 4-én éjjel a hadosztályparancsnok és Borbola Mihály százados egy kisebb szovjet páncélos egységgel Nagykanizsára mentek, azzal a feladattal, hogy az ellenforradalmárok által bebörtönzött személyeket kiengedjék, megszállják az objektumokat és visszaállít a népi hatalmat.

Egyidőben ugyanezt a feladatot hajtotta végre Molnár Lajos százado politikai osztályvezető helyettes Nagyatádon egy szovjet páncélos csoport segítségével. Másnap Nyiri Tibor őrnagy politikai osztályvezető egy páncélos csoporttal Marcali helyőrségben tevékenykedett

20

Kaposvárról a lövészezred parancsnokság jelenti: "Reggel 4,30 -kor a szovjet csapatok az egész ország területén akcióba léptek.

A Budapesten fentlévő egység parancsot kap, hogy nem szabad löni és ha kérik, a fegyvert át kell adni, valamint parancsot kaptak a fehér zászló kitűzésére.

A Forradalmi Katonai Tanács tagjai azonban a szovjet csapatokkal szembeni ellenállásra agitálnak, árulásnak nevezik a fehér zászló kitevését. Az esetet a hadsereg forradalmi tanácsának akarják jelenteni, amely azonban már reggel 3 óra 30-kor az ezred mentőautóján elhagyta a HM épületét.

A Budapesten szétszórt ellenforradalmárok egy csoportja, két katona, négy rendőr és még többen, főleg civilek mindenáron a szovjet csapatokkal szembeni ellenállást tervezték. A Nemzeti Bank épületénél rájuk akartak lőni. Ploncz százados és csapata ezeket lefegyverezte. " 22.

Táborfalváról jelenti a tüzérezred parancsnoksága: "4,30-kor 4 db harckocsi bejött a kapun. Az első harckocsi eltiporta a kapuban lévő löveget. Egy másik harckocsi az iskola előtti térre fordulva lőtt harckocsi ágyúval az iskola épületébe, melynek következtében egy halott és egy könnyű sebesült lett. Ugyanez a harckocsi még két lövést adott le, egyet a légénységi konyhánál lévő gépkocsiba, másikat a zárolt lövegek telephelyén lévő lövegekre. Az egész akció következtében 9 db 122 mm-es löveg vált hadihasználatatlanná és 9 db gépkocsit tiportak össze. Az akció alatt a szovjet harckocsik nemcsak harckocsiágyut használtak, hanem géppuskával szinte állandóan lőttek. A hadosztályparancsnoknak jelentettük az eseményeket, aki parancsot adott a regyverek letételére." 23.

Dombóvárról jelenti a tüzérezred parancsnoksága: "... Hajnali 04.00-kor a szovjet hadsereg páncélosai bevonultak a laktanyába. A laktanyában semmilyen ellenállás nem volt. A kintlévő fegyverek összeszedték, ezzel minden összetűzésnek elejét vették. Ekkor kiszabadult az ezredparancsnok is. A harcosokat félreértésből kioldólag hazaküldték. A légénységi állomány b fő kivételével hazament." 24.

Bajáról a tüzérosztály parancsnoksága jelenti: "A kora reggeli órákban a város katonai bizottsága a parancsnokokat berendelte és elrendelte a teljes menetkészültséget azal, hogy az alakulatok Dunántúlra csoportosítsák át. A parancsnok parancsára az osztály a riadót végrenajtottá, a löszert a meghatározottak szerint a

harcosoknak kiadták, és a lövegekhez a gránátokat az osztály által szállítandó mennyiségben a gépkocsikra felrakták.

A délelőtt folyamán azonban a Nemzeti Bizottság úgy döntött, hogy az alakulatot nem vonja át a Dunántulra, hanem az marad a saját laktanyája területén. A parancsnok elrendelte a riadó befejezését, azonban a harcosok nem voltak hajlandók saját fegyvereiket és a kiosztott lőszert leadni, azzal az indoklással, hogy ha a fegyverüket kezükből kiadják, úgy a tisztek kényszeríteni fogják őket arra, hogy továbbra is a laktanya területén maradjanak.

A délután folyamán a Dunántulra igyekvő fegyveres, /magukat szabadságharcosoknak nevező egyének/ a laktanya előtt vonultak el a Duna hidon át és többen közülük bejöttek a laktanya területére és arra biztatták a személyi állományt, hogy menjen velük a Dunántulra harcolni az oroszok ellen. Ennek a felhívásnak senki nem tett eleget, sőt kizavarták őket a laktanya területéről. A későbbi csoportok behatoltak a laktanyába és az otttartózkodó honvéd személyeket gyávának és hazaárulónak nevezték. " 25.

Nagyatádról a páncéltörő tüzérosztály parancsnokság jelenti:

"Hajnalban már mind három üteg tüzelőállásban volt, várva a további fejleményeket és parancsot.

Konkrét hírt kaptunk, hogy a szovjet harcokocsizó egységek e nap virradóra a nagyobb városokat körülzárták, így a közelünkben lévő Kaposvárt is, ahol a hon. parancsnokságunk székel. Ennek tudatában ugyanakkor nagyobb lett a biztonsági érzésünk. Így kora reggel a parancsnok bajtárssal megbeszélve önként jelentkezőkkel elhatároztuk, hogy kiszabadítjuk a börtönből az elhárító tiszteket, így négy fő ezt a feladatot végre is hajtott.

Ezidoben már nem bizott bennünk a nagyatádi forradalmi tanács, amely azt kívánta tőlünk, hogy vegyük fel a harcot a szovjet harcokocsikkal szemben ha jönnek Nagyatád községbe. E bizalmatlanság elhárító tisztjeink kizavartásával csak fokozódott.

Ütegeink tüzelőállásban voltak, éppen ezért reggel a pk. bajtárs, törf. ntr. körbejártuk a tüzelőállásokat és külön megbeszéltük az üpk.-al, ha jönnek harcokocsik ne nyissanak rájuk tüzet, később pedig azt az utasítást adtuk részükre, hogy manőverezzenek be a laktanyába.

Erre a hírre több "forradalmi" katona otthagya ütegét és eltávozott fegyverrel és honvédségi ruházattal együtt a környékbe otthonába, utközben elszórták fegyvereiket.

Ugyanakkor az őrségben lévő katonák elhagyva felállítási helyüket, fegyverrel együtt eltávoztak haza.

Még ez nap délután megérkezett a Pécsre vezényelt ezred katonáinak egy részé és azt a hírt hozták, hogy a szovjet egységek Pécsre feloszlatták őket és azt mondták, hogy menjenek haza, majd lesz még Magyar Hadsereg.

Ez a hír igen komoly kihatással volt a mi katonáinkra is, habár pk. bajtárs ezt a hangulatot a legnagyobb mértékben leszerelte, mivel megígérte a katonáknak, ha esetleg feloszlik az osztály személyesen fogja őket hazaszállítani.

Ezidőtől nem volt meg a teljes bizalmunk katonáinkban, mivel ők is jobban hallgattak a nagyatádi forradalmi tanács tagjaira és minden áron fel akarták fenni a harcot a szovjet csapatok ellen. Annal is inkább fokozódott a bizalmatlanságunk katonáink iránt, mivel a fő forradalmi katonánk Leopold Jenő honvéd kézigaznattal felszerelve járkált köztünk még fogdába nem tettük, onnan pedig az őrség feloszlásával megszokott, ugyancsak vele együtt szokott meg a letartóztatott Rigó Pál őrm. aki azért lett letartóztatva, mert ezen a napon a forradalmi tanács egyik tagjának löszert csempészett ki, amelyen rajtakaptuk. Közben jelentés érkezett, hogy 5-én virradó éjjelre a civil lakosság megtámadja a laktanyát, mivel nem akartuk felvenni a Szovjet csapatokkal a harcot, így a laktanya biztosítását a tisztikarból és a tsz. tiszt-nelyettesektől szerveztük meg.

Ugyanakkor a tisztek szolgálatot láttak el a laktanya egyéb része is, viszont ez idő alatt a körletben lévő katonák feltörték a különböző raktárakat és nagy mennyiségű honvédségi anyagot onnan elvittek, mely utólagos megállapítás alapján osztályunknál 313 413.42 -iorint összeget tesz ki. Ugyanakkor megpróbáltak az ezredhez hasonlóan gk-ikat is vinni magukkal, ill. azzal menni. E azonban a Pk.bajtárs, a ndtp.f nők személyesen megakadályozták és utasítást kapott a gjm.szolg.f.nők, hogy a gk-ikból az akkumulátorokat egy helyiségbe szedje le, valamint a gyujtást keverje össze.

Ez este még megpróbáltuk a Járási Pártbizottság tagjait kiszabadítani a börtönből, de ez már nem sikerült, mivel a nemzeti bizottság megerősítette a börtön őrséget, fegyveres harcra nem akartunk bocsátkozni, mivel céltalan lett volna. Erőszéig a laktanyát biztosítottuk, vártuk a jelzett támadást, ill.a szovjet

csapatok megérkezését." 26.

Marcaliból jelenti a narcokocsizó ezred parancsnoksága:

"Vasárnap reggel a tisztek a rádió felhívására mentek be a laktanyába, mielőtt még a hadosztály parancsnok által elrendelt riadó kiértesíthető lett volna. A laktanyában a legénység már teljesen felszerelve talpon volt.

A szovjetellenes hangulat főleg a legénységnél magas fokra emelkedett. Sokan a forradalom ügyét látták elárulva a szovjet csapatok beavatkozásában és készek lettek volna ellenük a narcot regyveresen is felvenni. A parancsnokság tanácstalanul állott az események következtében és képtelen volt a vasárnapra kialakult politikai helyzetet helyesen értelmezni. Ennek következtében a legénység számára adott felvilágosítás nem volt meggyőző, s természetesen szokat nem is elégtette ki. Időközben a politikai munkások közül Drabon szds. pk. pol. h. bejött az alakulathoz a többi politikai munkás és a parancsnok helyettes pedig az ezredparancsnok parancsára vonult be.

A laktanyaudvaron a legénység csoportosult és önállóan beszélgette és értékelte az eseményeket. A tisztek tanácstalanul csoportosultak, a legénység bizalmatlan volt már a csapattisztekkel szemben is. Így minden meggyőző kísérlet a tisztek részéről hatástalan volt. A légkör egyre forróbb lett és minden pillanatban várható volt a legénység lázadása.

A zűrzavart betetőzték a Szabad Europa rádió közlései, melyeket a legénység határozott követelésére kapcsoltak be a stúdióban. A Forradalmi Katonai Tanács, mint egységes irányító szerv megszűnt. A parancsnok mellett csak a Tanács tiszti tagjai állottak. Tevékenységük azonban semmi sem volt.

A kezdődő bomlást megállítani nem tudták.

A szomszédos helyőrségekből érkezett ellenőrizhetetlen hírek még csak fokozták az elégedetlenséget és stitották a gyűlöletet a szovjet csapatok ellen.

Az ezredparancsnoki irodában összegyűltek a helyőrség alakulatainak parancsnokai. Egészséges döntést azonban nem tudtak hozni.

Az előljáró parancsnokságok mind a kaposvári, mind a keszthelyi semmiféle konkrét intézkedést vagy parancsot nem adtak a helyzetre vonatkozóan.

Közben a legénység körében a bomlás megindult. A kezdeményezés a tisztkatonák részéről indult meg, akik önhatalmúlag hirtokukba

vették a gépkocsikat és csoportosan kezdték elhagyni a laktanyát. A fejetlenséget betetőzte Varga őrnagy, az akkori helyőrség parancsnok felhívása, aki partizánharcokra szólitotta fel a katonákat és maga is egysége nevében biztosította a személyi állományt, hogy a helyőrséghez vezető utakat a harcokocsik ellen aláaknázza." 27.

Bajáról jelenti a műszaki zászlóalj parancsnoksága:

"4-én hajnalban a kormány felhívására értesültünk a szovjet beavatkozásról. Ennek eredményeképpen újabb harcokészültséget fogantatosítottunk. A polgáriaknak azon javaslatát, hogy vegyünk fel a harcot a szovjetek ellen, esztelenségnek tartottuk, majd azon javaslatot is elvetettük, hogy az egység a felfegyverzett nemzetőrséggel Dunántulra távozzanak. Ezidőben jött a kalocsai műszaki dandártól az alakulathoz Kocsis szd., aki rövid röpgyűlést tartott, hogy őket a szovjet csapatok körülvették és lefegyverezték és szétzüllesztették. Azt mondotta, hogy mi ezt előszük meg, felszerelésünket és fegyverzetünket mentsük meg, mert a szovjet csapatok ugy is elvénzik és elszállítják. Ezután történt meg az, hogy az egység személyi állománya a gépjárművekre felrakott felszerelésekkel Baja és Kiskunhalas körzetében lévő falvakban és tanyákban huzódott szét, mivel a legénységi állomány legnagyobb része a környékből való volt. A laktanya délutáni órákban a még meglévő felszereléssel őrizetlenül maradt. A polgári személyek részrevéve az őrizetlenséget, kik az előző események folyamán fegyverrel rendelkeztek, feladtak a harci elszántságukból, hogy Dunántulra távozzanak, inkább a laktanyában még meglévő honvédségi felszerelések eltulajdonításához fogtak. Ezt a folyamatot az alakulat tisztjeinek nov.5-én hajnalban való bejövetelük gátolta meg. Ezután a laktanya őrzését az alakulat tiszt és tsz. tts-ei látták el. Az alakulat vesztesége ezen az egy napon, ill. november 4-én csupán anyagban kb. 3.000.000 Ft értékű." 28.

A Budapestre vezényelt Kecskeméti lövészezred parancsnokság jelenti:

"1956.nov.4-én hajnalba mikor Hazy Imre rádión keresztül bejelen-

tette a semleges Magyarországot és, hogy a szovjet csapatok megtámadták Budapestet és felhívta a hadsereget is a szovjet csapatok elleni harcra. Ekkor az e. Katonai Forradalmi Tanácsa összeült hogy megbeszélje az e. további ténykedését. A Forradalmi Tanács úgy döntött, hogy nem vesz részt a szovjet csapatok elleni harcban és így nem hajtja végre Nagy Imre felhívását. Éppen ezért a ke-
rületekben kiküldött rendfenntartó csoportokat az e. ütőképességének megtartása céljából 4-én reggelre bevonta és a honp. beleegyezésével visszavonult Kecskemétre a béke helyőrségbe.

Az ezred a menetét két menetvonalon tervezte végrehajtani.

1.sz.menetvonalon: a hk.zj., ek.tü-ek és a htp. lépcső, valamint az e. tö.indult el./: l.zj. :/

2.sz.menetvonalon: a 2.zj., ek.hir.sz. és a 120 mm av.üteg indult el. Az 1.sz.menetvonalon menetelő egység 4-én délutánra beérkeztek a béke helyőrségbe. Beérkezésükkor a szovjet csapatok felszólításátadták fegyverüket.

A 2.sz.menetvonalon menetelő egységek a Népligetig jutottak el, itt a Népligetbe tartózkodó szovjetek egy gp.sorozatot adták le, a menetelő egységre, melynek következtében a fején megsebesült Kathi Imre honv. Mivel a 2.zj. és a vele menetelő ek.alegységek nem akartak tűzharcba bocsátkozni a szovjet csapatokkal a pk.pcs-ára az oszlop befordult a Kőbányai útra, ott az egyik üzem udvarán összevonta az egységet és a parlamentert küldött a szovjet pk-hoz.

Kértük a szovjet pk-t, hogy járuljon hozzá a zj.kivonulásához, hogy bevonulhasson a béke helyőrségbe, mivel nem akartuk a szovjet csapatok ellen harcolni. A szovjet pk. azt az utasítást adta, hogy vonuljunk be a Zrínyi Akadémia területére és az ott tartózkodó szovjet alegység parancsnokának adjuk át a fegyvereket és néhány nap múlva amikor a város megtisztítását végrehajtják fogunk adni szovjet-magyar nyelvű nyílt parancsot esetleg szovjet gk-t is, aki hazavezet bennünket a béke helyőrségbe. A zj. és a vele tartózkodó ek.alegységek a fegyvert átadta a szovjeteknek és a Zrínyi lakatya területén tartózkodott 11-ig." 29.

Orgoványból jelenti a légvédelmi tüzérsztyály parancsnoksága:

"Nov.4-re virradóra rádióon osztályunk személyi állománya hallgatta Nagy Imre felhívását. Így alakulatunknál is megingott az eddigi állandó rend és nyugalom. Az orgoványi nemzetőrséghez a hadtest
forradalmi tanácsának utasítására vittek ki fegyvereket abból a

célból, hogy partizáncsoportokat szervezzünk a szovjet csapatok ellen. A fegyverek kiosztására nem került sor, mert nem tartottuk célszerűnek, hogy polgári személyek kezébe fegyvert adjunk. A partizánharc szervezője Mihalkó szakaszvezető és Marics Máttyás őrvezető volt. " 30.

[Csongrádról jelenti a műszaki zászlóalj parancsnoksága:

"Reggel, amikor a Kossuth rádió bemondta, hogy a szovjet csapatok megtámadták Budapestet, egységünknel a forradalmi katonai tanács a következő intézkedéseket fogantatosította: Csongrád Városi Nemzet Bizottságával egyetértésben felhívással fordultunk a város lakosságához, hogy minden katonaviselt ember vonuljon azonnal a laktanyába, amit a hangos híradón állandóan ismertettek, mire a lakosság egy kis része megkezdte a bevonulást a laktanyába. Ezzel párhuzamosan ugyancsak az FKT intézkedésére Szabó Béla főhadnagy századparancsnok vezetésével térkőpen kidolgozták a fő közlekedési utak leaknázásának tervét, amit részben végre is hajtottak. Ebben segítséget nyújtott Palásthy Béla őrnagy is. Ugyanez idő alatt az FKT intézkedésére elrendelték az élelem, a robbanóanyag és egyéb felszerelések kiszállítását a tanács és jórásbíróság épületébe azzal az elhatározással, hogy elhagyjuk a laktanyát és védelemre rendezkedünk be a Tisza partján.

Mindezzel párhuzamosan a civilek felszerelése tovább folyt és 10 órára körülbelül 100-120 fő civil lett felszerelve.

A felszerelés után a zászlóaljparancsnok javaslatára a katonatanács egyes tagjainak beleegyezésével megkezdték a lerakott aknák felszedését és a civilek leszerelését, ami 13.00-ra végre is lett hajtvva.

Az SZKT arra az elhatározásra jutott, hogy teljesen értelmetlen az ellenállás szervezése." 31.

Kiskunmajsáról az ezredparancsnok jelentéséből: A Bp-re vezényelt 1-2 zászlóaljnak november 4-i történetét idézem, de érdemes felfigyelni egy kis részre, ami november 9-re vonatkozik. Ebből világosan kitűnik, hogy a nemzetőr csapatok, akiket a jelentés csak fegyveres civileknek nevez, még 9-én is szervezték az ellenállást.

"A Budapesten lévő 1-2. zászlóalj a harci eseményekre úgy reagált, hogy az objektumoknál lévő csapatok átadták a fegyvereket a szovjet csapatoknak, ugyanez történt az ezredparancsnok elhelyezési körletében is. A fegyverek leadását megelőzően egy kb. 20 fős csoport követelte a szovjet csapatok ellen való harcbszállást. Ezt az ezredparancsnoknak, valamint több beosztott tiszt segítségével sikerült megakadályozni azzal, hogy ezeket a személyeket azon kijelentésükre, hogy ugyanis megszöknek, ha nem engedik el őket, elengedte. Garas hadnagy a 120 mm-es aknavető s üteg szakaszparancsnoka vezetésével többen az MPH iskola növendékeit tanította a fegyverek kezelésére, majd innen az Illatos u-i iskolába vonultak. Itt csatlakoztak az iskolában lévő civilekhez és további ténykedésükről nem tudunk.

A kiskunmajsai helyőrségben a 4-i események hatásán Papp őrnagy elrendelte a páncélvédelmet a fontosabb utcakaszokon azzal a céllal, hogy a község felé jövő szovjet csapatokat feltartóztassák. Ugyanekkor az időben intézkedett a nemzetőrség riadóztatására is. Papp őrnagy parancsára Gajdos István hadnagy a 31. lövészezred tüzérfőnöke, mint a nemzetőrség parancsnoka, a laktanyában felvételezett gyújtópalackokat és kézigránátokat szétosztotta a rendőrség és nemzetőrség tagjai között. A nemzetőrség tagjai a Kiskunhalas és Soltvadkerti utat megszállták azzal a céllal, hogy a szovjet csapatok ellen felvegyék a harcot. Ezen intézkedések után a parancsnokság tisztjei mérlegelték a helyzetet, és olyan irányú javaslattal voltak Papp őrnagy felé, hogy a kintlévő páncéltörőket, valamint a nemzetőrség tagjait vonják be, mert csatlakoztak a szovjet csapatok elleni harc. Ennek alapján Papp őrnagy beleegyezését adta, hogy Gajdos őrnagy és Hódos százados bevonja a kintlévő erőket. A renti intézkedések ellenére az egység forradalmi bizottságába beválasztott Szilágyi Imre hadnagy és Kajli István szakaszvezető erős agitációt fejtett ki az ellen az intézkedés ellen, és továbbra is a szovjet csapatok elleni harcra uszított.

A fegyveres erők bevonása után az előzőleg felfegyverzett nemzetőrséget teljesen lefegyvereztük, ugyancsak a legénységi és a tiszthelyettesi állományt is.

November 4-e után az ezred első és második zászlóalja november 9-ig tartózkodott a budapesti Kiss János laktanyában szovjet felügyelet alatt. 9-én 14.00-kor felkészült egységünk a Kiskunmajsa helyőrségbe való bevonulásra. A kivonulást Budapestről a szovjet hadsereg biztosította. Pesterzsébeten, ahol már szovjet kíséretünk nem volt, a Juta dombnál a fegyveres civilek megállították az oszlopot és kényszerítették bennünket a szovjet hadsereg elleni harcra. Az ezred egy részének Botond őrnagy vezetésével, kerülő úton sikerült az ellenforradalmi csoportot otthagyni. Az ezredből ottig tartak Vinai András főhadnagyot, Jancsiki Pál hadnagyot, Vémann István hadnagyot és Laczkó Lukács hadnagyot, s arra kényszerítették őket, hogy lépjenek be közéjük és harcoljanak a szovjet csapatok ellen. A fenti tiszt bajtársainak sikerült az éj folyamán megszökni." 32.

Szentesről jelenti a légvédelmi tüzérsztály parancsnoksága:

"Az alakulatnál különösebb akció nem volt, mint a szegedi páncéltörő tüzérsztály 4 db 76-os lövegét lőszerezéssel, javadalmazással együtt a Mindszenty Tisza parttól a laktanyából benoztunk, mert tudomásunk volt arról, hogy ott szovjet ellenes harcot akarnak kirejteni." 33.

Szolnokról a műszaki zászlóalj parancsnokság jelentéséből:

"November 3-án 18.00 körül jött meg Kiss százados aki Kecskeméten volt a hadtestnél és ő mondta, hogy ott a szovjet hadsereg foglalja el a laktanyákat, neki is úgy kellett elszöknie a szántásokon keresztül. Mányoki főhadnagy a forradalmi bizottság tagja ekkor elhatározta, hogy a zászlóalj anyagát /runázat, fegyverzet, gépkocsi, / kiadja a polgári lakosságnak. Akkor jött meg Kobasz százados Tiszarövidvárról és azonnal megtiltotta az anyagok kiadását. Ezután a személyi állományt megnyugtatta, hogy vonuljanak a községekbe és fekdjenek le. Ezután az objektumokat őrző egységeket értesítette, hogy ha civil lakosság kéri az objektumot elfoglalni, azt védjék

meg, ellenben a szovjet katonákra ne lőjjenek, ha le akarják őket fegyverezni, azt adják át. Kopasz százados ekkor kiment a parancsnok lakására és jelentette az eseményeket. November 4-én réli 3-kor Kopasz századost felkeltette az ügyeletes tiszt /Szijjártó hadnagy/, hogy a hadosztályról telefonáltak, hogy a szovjatek jönnek elfoglalni a laktanyát. Utasította a laktanya őrségét, hogy a szovjet katonákra rá ne lőjjön senki. Ezután Kopasz százados azt a parancsot kapta a szovjet parancsnoktól, hogy 15 perc alatt az összes fegyvereket rakják le az őrszoba elé. Ez megtörtént, majd Kopasz századost ki-nevezték a zászlóalj ideiglenes parancsnokának." 34.

Székesrehérvárról a hadtestparancsnokság jelentéséből:

Felsőbb utasításra továbbítják a csapatok felé azt az előzőleg kiadott parancsot, hogy a tüzérségi lövegekből szedjék ki az ütőszeget, hogy véletlenül se legyenek azok használva. Ezt nagyon sok egység végrehajtotta, sőt egyesek az ütőszeget átadták a szovjetelemeknek. 35.

Tabolcáról jelenti az ottani lövészezred parancsnokság:

"Mikor tudomásunkra jutott, hogy a szovjet csapatok támadást indítottak Budapest ellen, Varga Tibor őrnagy javasolta, hogy az ezred rendelkezjen be védelemre. 9.00-kor az alakulat parancsnoksága úgy döntött, hogy nem veszik fel a harcot a szovjetelek ellen. Ekkor Varga őrnagy partizánmódon szólította fel a katonákat." 36.

Karcagról jelenti a püncéltörő tüzérosztály parancsnoksága:

"Az alakulatnál egyre jobban terjed a pánics, hogy a szovjetelek ellen fel kell venni a harcot. Ennek ró szöszölői Lőrincz István hadnagy, Csányi hadnagy, Sánta hadnagy. November 4-én Nagy Imre rádiószózata után elrendelik a harcot. A nemzetőrség részére fegyvereket osztanak ki. Ezt a te szervező Antal százados." 37.

Ócsáról jelenti a "Hírszerző" parancsnoksága:

"A helyi egység védelemre készült harcértékét. De engedett az ellenfelek támadásának. Az együttműködés a szovjet csapatokkal szinte védelem nélkül volt. Már november 5-én

12 löveget és hozzávaló lőszert Budapestre szállítottunk és átadtuk a szovjet csapatoknak." 38.

A november 4-i dokumentumok ismertetését a kiskunfélegyházi lövészhadosztály parancsnokságának jelentésével fejezem be. Az eddigi gyakorlattól eltérően ehhez a jelentéshez néhány apró kommentárt fűzök, mert a jelentés^a rövidségével és tömörségével egy-egy odavetett szóval, vagy mondattal hiven tükrözi szinte az egész nonvédség állásfoglalását.

"A hajnali órákban a törzs tudomására jutott a budapesti helyzet. Feljebb utasításra meg kellett szervezni a lakótanyák védelmét. Ezt a parancsot Szabadella őrnagy végrehajtotta ill. végrehajtottta, sőt a tűzparancsot is kiadta. Szegedről a tűzérosztályt berendelte. Több küldöttséget követelte a forradalmi tanácstól a fegyverek szétosztását. Ezt határozat nem történt. A Forradalmi Katonai Tanács szétesztlott. Péntes László alezredes a nemzetőrség parancsnoka aktívan közreműködött a fegyverek szétosztásában. Munkájában segítették a tűzérezred és a harcokoszred forradalmi tanácsának tagjai is."

A jelentés eddigi részéből az alábbi következtetés olvasható ki. Az az odavetett mondat, hogy az "FKT szétesztlott" a következőt jelenti. Az FKT tagjainak döntő többsége nem érezte magának a forradalmat. Annak fegyveres védelmében nem akart résztveenni. A forradalom ellen felléoni viszont gyáva volt, tehát a kiállítás, a felelősségvállalás helyett "szétesztlott".

Ugyanakkor voltak az FKT-ban olyan tagjai is, akiknek az első ösztönös reakciója az volt, hogy fegyvert kell fogni és a katonai eskükhöz hiven fel kell venni a harcot a betolakodókkal még akkor is, ha tulerővel szemben nincs kilátás a győzelemre. De nézzük tovább a jelentést:

"A tűzparancs kiadása után fél óra elteltével Szabadella őrnagy visszavonta a parancsát. A tűzelőállásból az őtgek bevonultak. A rend és fegyelem teljesen felbomlott a törzsben. A másodéves katonák többsége megszökött. A vegyvédelmi század tisztjeivel, a felkerítő század tisztjeivel, a törzsűteg harcossai és tisztelnvettesei elmentek. Ezt követően több elsőéves katona is megszökött."

Nem tudok megverben író, haradréss alakulat tisztjei számára nagyobb szerevet elképzelni, mint ezt a gyáva szétesztlést,

az egyetlen puskalövés nélküli órák alatti felbomlást, a katonai eskünek és a vállalt forradalom magasztos eszméinek ilyen lélektelen megtagadását.

A jelentés a következő mondatokkal fejeződik be:

"A Budapesten lévő törzs 4 óra 30-kor kapott parancsot a fegyverletételre, amit a Budapesten tartózkodó egységek fegyelmezetten végre is hajtottak. 06.00-kor hat szovjet katona leeregyvezte a törzset. A hadosztály parancsnoka több esetben tárgyalta a szovjet csapatokkal." 39.

- Ehhez a jelentéshez azt hiszem nem kell bővebb kommentár! -

Tisztelt Olvasó. [Az előző dokumentumokból világosan megmutatkozott, hogy a hadsereg legfelsőbb vezetése és a legtöbb csapatparancsnok november 4-én elárulta a forradalmat és a Nagy Imre kormányt. Erre nincs mentség! Az utólagos mentegetőzés és önigazolás csak szánalmas magyarázata az árulásnak és a gyávaságnak.]

Azonban mielőtt az egész hadsereget elítélnénk, ismerkedjünk meg azokkal a hősi cselekedetekkel, amikor egyes alakulatok esküjükhöz hiven felvették a küzdelmet a túlerőben lévő szovjet csapatokkal. Nem egy helyen visszavonulásra kényszerítették azokat, időt adva a többi harcolónak a védelem megszervezésére, ami egyes helyeken még 9-én is szervezetten folyt.

Ezekről a harcokról nincsenek részletes jelentések, csak a peranyagok tanulmányozása kapcsán, a "vádoltak" és tanuk vallomása, valamint a felelősségrevonás alól szerecsésen megmenekültek visszaemlékezései alapján szereznünk tudomást. Itt felbecsülhetetlen, úttörő munkát végzett Berki Mihály tábornok, aki először összegente könyvében a november 4-i katonai ellenállás adatait, ami sajnos csak arra volt elegendő, hogy megmentse a hadsereg becsületét.

De lássuk, milyen harcok voltak november 4-i szovjet támadás után. Ehhez segítségül hívom Berki Mihály tábornokot, aki legjobb ismerője az országban 1956 katonai történetének. Ő így írja le könyvében az eseményeket:

"Az előzőekben említett tököli kihallgatások befejezése után a szovjet KGB-sekkel és magyar ÁVH-sokkal álló csapat nem

Csepelen keresztül, hanem kerülőúton délről közelítette meg Soroksárt, amelynek szegélyén az 51. légvédelmi tüzérsztály ütegei helyezkedtek el. Maléter egy KGB-s őrnaggyal, egy magyar AVH-s tiszttel és a vezetővel ült egy személygépkocsiban.

[Az oszlopot egy harckocsi vezette. A szovjet páncélos a festékgyárnál közeledett, amikor Rémiás Pál hadnagy személyesen leadta az első lövést, hogy példát mutasson az ütegeknek. Erre a másik két üteg is tüzet nyitott.

Kicska János hadnagy és az ütegeinek a katonái a megrongált harcjárművekből kiugráló szovjet katonákat egyéni fegyverekkel lőtték.

Amikor az első lövés elhangzott, Meszes hadnagy a 31. lövészezred 7. századának itt lévő szakaszát riadoztatta. A feléjük közeledett szovjet gépesített egységre /személygépkocsik, harckocsik, sorozatvetők és tehergépkocsik/ ők is tüzet nyitottak.

A tehergépkocsin magyar AVH-sok ültek. Kilőtték egy személygépkocsit, egy harckocsit, és egy sorozatvetőt. Több AVH-s és szovjet katona meghalt és sok volt a sebesült, az élők egy része a mészáriba menekült. A kilőtt személygépkocsi utasai közül csak Maléter és a gépkocsivezető maradt életben. A gépkocsikról leugráló AVH-sok és KGB-sek elriogtak néhány fegyveres civilt, akiket helyben lőtték, majd visszahúzódtak Ócsa felé. A tüzharc észlelésekor a Budapestet oldalmazó tüzrendszerben lévő MN 2960 légvédelmi tüzérezred kilépett a rendszerből és 4 löveggel tüzelőállást rögzített a papírgyár és a jéggyár között, majd amikor 10 órakor Budapest felől harckocsik, sorozatvetők és tehergépkocsik jöttek, ők is tüzet nyitottak. Kilőtték 2 harckocsit, egy lösszer szállító gépkocsit, 1 sorozatvetőt és egy tehergépkocsit. Több halott és sebesült maradt a helyszínen. " 40.

Lássuk most, hogy ugyanezt a Soroksári uti összecsapást, hogyan írja le Szűcs Miklós ezredes, aki személyes résztvevője volt az eseményeknek:

"Reggel 8 óra körül kivontak a fogdából, és a laktanyaudvarra vittek bennünket. Harckocsik, páncélgépkocsik és teherautók sorakoztak ott egymás mögött. A járművek közelében egy csomó polgári ruhás személy áldozott géppisztollyal fellegyerezve. Felismertük közöttük Rémiás Pál főlehelő helyettesét és több magyar harcos légvédelmi tisztest.

Néhány perc múlva beszállítottak bennünket egy páncélgépkocsiba. Magas rangú szovjet tisztek ültek közénk és mellénk. Csak néhány kilométert tudtunk megtenni, amikor az oszlopra két oldalról géppályuk, géppuskák és géppisztolyok tüze zúdult. Az oszlop megállt, a szovjet harckocsik és páncélgépkocsik tüzet nyitottak. A gyilkos tüzeles körülbelül öt percig tartott, aztán a szovjet járművek visszafordultak, visszamentünk a tökoli szovjet laktanyába. A váratlan tüzrajtaütés sok szovjet áldozatot követelt. Abban a nyitott páncélgépkocsiban, amelyben ültünk, egy szovjet ezredes, a Szovjetunió hőse meghalt, két tiszt súlyosan megsebesült. Kovácsnak a köpenyét, nekem a sapkámat lyuggatták át a golyók." 41.

Folytassuk most a harcok ismertetését Berki Minály könyvéből vett idézettel:

"Az MN 2690 noni légvédelmi ezred más alegységei Kőbányán voltak tüzelőállásokban. November 4-én délelőtt a kőbányai Csajkovszkij parkból polgári fegyveres csoportok mentak hozzájuk és fegyvereket kértek. Átadtak nekik 25 puskát, de 11 óra tájban új csoport érkezett, akik nemzetőröknek mondták magukat, már nem kézfegyvereket, hanem lövegeket kértek. Az útegénél 30 katona és 6 tiszt volt. A nemzetőrök elvitték 6 löveget és csatlakozott hozzájuk kb. 16 katona is. A lövegek közül kettőt a Jászberényi utca, majd a kőbányai élessarokra, 3 darabot a Zalka Máté térre, egyet pedig a Csajkovszkij parkban helyeztek tüzelőállásba. 13 órakor az élessarvart megközelítette 4 szovjet harckocsi, mire Silve Sámuel tizedes, lövegráparancsnok, valamint beosztottai tüzet nyitottak. 3 harckocsi kigyulladt. A nemzetőrök kézfegyverekkel megrohmozták az égő harckocsikat és felvöldözték az azokból kiugraló katonákat.

November 5-én ismét egyórás tüzharc zajlott le. November 6-a, 7-e csendes volt. 6-án a felkelők löszert "vételeztek" az elhagyott tüzelőállásokból. 8-án a szovjetek egy nagyobb erővel megtámadták a lövegeket, mire a fegyveresek szétszéledtek.

November 4-én a Csepelen berendezkedett civil fegyveresek is a szovjetek elleni harcra készülődtek. A 31-én megszervezett öt nemzetőr század jelentős erőt képviselt, parancsnokuk Major Enné,

helyettese Burai István volt. 4-én reggel a Csepel-szigeten elhelyezett MN 9318 noni légvédelmi alakulatnál felbomlott a rend. Kovács József őrnagy a katonákat ki akarta vonni, de a 6.üteg kivételével a szovjetek elhagyták a tüzelőállásokat a lövegekkel együtt. Kőrösi Sándor főhadnagy kapott parancsot, hogy derítse fel a laktanyába vezető utat és vegye fel a kapcsolatot a 6.üteggel. A 6.üteg katonáinak egy része elindult haza, más része Csepel felé haladt és Kőrösit kérték, hogy vegye át a parancsnokságot. A főhadnagy engedett és az Imre térre mentek, ahol a többi katona már a harcálláspontról elvontatott lövegekkel bajlódott. Kőrösi beosztotta a mintegy 20 katonát az 5 löveghez és kiegészítette az állományt nemzetőrökkel, páncélgránátokat hozatott az elhagyott harcálláspontról. A szovjetek délután jelentek meg. A nemzetőrök követelték, hogy nyissanak tüzet. Honyecz András honved kilőtt egy páncélozott szállítójárművet és egy narckocsit. A kiugrázó katonákat lelővöldözték. Kőrösi 4-én hívta a harcállásponton maradt tisztjait is az Imre térre, de azok nem mentek. 5-én és 6-án nem mutatkoztak szovjetek. 7-én lelőtték egy IL-28-as repülőgépet, amelynek 3 fős személyzete meghalt. 8-án egy szerelvényt toltak az arra közeledő szovjet narckocsioszlop elé. A kocsikban üzemanyag volt. Honyecz ismét kilőtt egy narckocsit.

9-én a szovjetek felszólították őket, hogy adják meg magukat. Mivel ekkor már nem 1-2 narckocsival kellett volna szembeszállni, a regyverések az esti szürkületben szétjutottak.

Egy kisebb ellenállási göcöt képzett az a 80-90 fős civil/regyveres, aki Pércsi Lajos őrnagy vezetésével az Óbudai Schmitt-kastélyban nuzta meg magát november 4. és 8.között. Amilyen átvonulási szállásnak is beillt a kastély, ahol időnként 300-400 is tartózkodott. Pércsi 5-én beszédet mondott és megkérdezte, hogy elfogadják-e parancsnoknak. Rajukat, szakaszokat szervezett, kijelölte az elhelyezési körleteket, fűszert osztatott. Több ágyut, aknavetőt, repouskat, golyószórót és sok gyakorlati regyvert fordított át. Egy csoport Erdősi főhadnagy vezetésével felrobbantotta a Mátyáshegyen elhelyezett adó-vevőt. November 5-én lőtték a Becsi úton haladó szovjeteket. Pércsi 5-én éjjel szételkölt, majd 16-án elment az Akadémia felé. A kastélyban maradt regyveres

csoporthoz 7-én tüzet nyitott egy tehergépkocsi-oszlopára. Megölték összesen 9 szovjet és 2 magyar katonát és sok millió forintnyi kárt okoztak. A csoport 8-án feloszlott.

Budapesten e néhány - az egységétől elszakadt - katona kivételével nem volt ellenállás. Szervezett katonai alakulat nem folytatott harcot." 42.

Külös Imre áll rendelkezni Dunapenteléről, /1956 előtt Sztálinváros/ ahol az egész város és az ott elhelyezett légvédelmi tüzéregység november 4-e után megszervezte a város védelmét és rádióadón keresztül sugározta a jelzéseket, ezzel is tartva a lelket a még harcolókban és tudatva a világgal, hogy még nincs minden elveszve. Úszunk, mit ír erről Berki Mihály?

"Dunapentelén a bíróság által elmebetegnek felbüntetett/ Pados^{#1} által vezetett Nemzeti Bizottság tagjai látva, hogy az általuk kijelölt főparancsnok nem érti a dolgot, kihozták a börtönből Nagyéri^{#2} századost és kinevezték főparancsnoknak, de előbb Pados előtt feleltek. November 5-én a kiegészítő parancsnokság légvédelmi képzettségű embereket hívott be. Nagyéri százados kijelölte a védelmi szakaszokat, benzinespalackokat gyártatott műszaki zárakat létesített, léggránátokat élesített és röplapokat szóratott.

November 6-án szovjet parlamenterek érkeztek. Külös Imre,^{#3} aki a régi hadseregben őrnagy volt, ki akarta végezni a szovjeteket kísérő magyar tolmács tiszteteket, mint árulókat. A szovjetek azt kérték, hogy november 7-én 04 óráig adják át Dunapentelét, vagy erőszakkal foglalják el azt. November 7-én megkezdődött a harc, illetve a szovjet erők támadása. Lőtték 25 percig a Nagyvenyim mellett tüzelőállást foglalt 4.üteget. 14.30-kor

#1 Pados István szül:1903. a nemzeti bizottság elnöke, 1957-ben életfogytiglani börtönbüntetést kap.

#2 Nagyéri Miklós százados, szül:1923. az egység parancsnoka. Azért volt elzárva letartóztatásban, mert okt.26-27-én lövött a fegyvert követelő tümegre, melynek több halálos és sebesült áldozata lett. Büntetése életfogytiglan.

#3 Külös Imre szül:1890. a Horthy hadseregben őrnagy volt. Ítélete 10 év.

8 db MIG-17-es támadta az űtegeket, az űtegek pedig tüzet nyitottak a repülőgépekre.

Az Erzsiben lévő 122 milliméteres szovjet tarackosűteg és az Adony környékén elhelyezett nehűzaknavetű-űteg lűtte a várost, amelyet közben 51 harcokcsi kűrűlzárt. A védelem 16.30-ra űszoemlott, a katonák elhagyták a tűzelűállásokat. Kűllűs Imre az "árulű" katonákat, akik elhagyták a lűvegeket, ki akarta végeztetni. A harc 8 halottat, 35 sebesűltet követelt. Harcképtelenné vált 41 kűzepes és kűnnyű légvedelmi lűveg és leűgett az erred M runűzati raktára." 43.

Dunapentele elfoglalásával a honvédűsűg utolsű szervezett katonai ellenállása hefejezűdűtt. Ezután nűg nűhány napig a kűlűnbűzű felkűlűűsű és nemzetűrsű egysűgek soraiban találunk katonákat, azonban ezek nem szervezettűszerű egysűgek, hanem a szabadsűgharcosokkal egyűnűleg egyűtt harcolű hűzafűtek voltak. Most pedig lűsűk, hogy mi tűrtűnt a nemzetűrsűg fűparancsnoksűgűn, miután a Deák tűrrűl a Szabadsűg-hegyre telepűlt.

Kirűly Bűla így ír errűl kűnyvűben:

"A Szabadsűg-hegyen tűbb vedelmi vonulat űpitettűnk ki, nem mintha arról lett volna szű, hogy sztűlingrűddű változtassuk a hegyet. Vedelmi harcnak csak akkor van űrtelme, ha kűsűbb meg lehet venni a tűmadű ellensűget egy elsoprű ellentamadással. Nekűnk, magyaroknak ellentűmadásra erűnk nem volt űs kűlfűld-rűl nem kűrtűnk, de nem is várnattűnk volna segítsűget. A hegy vedelműnek, csakűgy, mint Budapest vedelműnek egy nappal korábban csak az a jelentűsűge lehetett, hogy feltartűztassuk az agresszorokat addig, amig a kűrműny valaműlyen politikai megoldást tud kieszkűzűlni. Műc nem tudtűk, hogy nincs tűbb magyar kűrműny. Ha lett volna is, a Szovjetűniű brutális totális hűborut indított ellenűnk, amelyben egyűtlen politikai megoldás van: a gyűzűnek totális gyűzelme, az űlűbzatnak feltűtel nűlkűli megadása. űn a Nemzetűrsűg Fűparancsnoksűgűt űs a Forradalmi Karnatalmi Bizottűsűgot azűrt tartottűm tűvűbbre is űletben, hogy ha Nagy Imre - űs ezzel a magyar kűrműny - isműt elűkerűl, a rendelkezűsűre bocsűtűnassuk magunkat. A Szabadsűg-hegyen újra szűmbavettűk a parancsnoksűgi tűrűzset.

A legtöbb tag jelen volt és kész volt munkára. Erősítettük a védőállásokat és szünet nélkül kerestük a kapcsolatot Nagy Imrével. A kormányvezetők helyett az első telefonhívást a Politikai Tiszti Akadémiáról kaptuk, amely a Hűvösvölgyben, a volt Bolyai Műszaki Akadémia épületében volt. 11 óra felé ott már nagy csoport gyűlt össze. A jelenlévők különböző szabadságharcos, munkás és ifjúsági csoportokat képviseltek. Görgényi Dániel vezérőrnagy /a műszaki csapatok volt parancsnoka, akit én neveztem ki Marián ezredes helyébe az egyetemista dandár parancsnokává/ elnökölt a gyűlésen. Görgényi tábornok hívott:

"Béla, az itteni gyűlés nevében kérlek, hogy gyere ide. A gyűlés határozatot hozott a következőkről: parlamentereket kell a szovjet parancsnoksághoz küldeni és fegyverszünetet kell felajánlani. A fegyverszünet magyar feltétele, hogy senki ellen büntető eljárást nem fogantatosítanak és különösen Maléter és Király tábornokok személyi biztonságát garantálja a szovjet parancsnokság. Béla, arra kérlek, gyere le, te is írd alá ezt a határozatot mielőtt a szovjet parancsnokságnak átadjuk. Kérlek, szólítsd fel a Főparancsnokság tagjait, hogy jöjjenek ők is veled."

"Kedves Dániel - mondtam -, nagyra becsülöm a fáradozásotokat, tájékoztatom is a Főparancsnokság tagjait javaslatotokról. De én a magam részéről nem megyek le."

Uj, naiv, jóindulatu kísérlet, de hiábavaló - gondoltam -, de ahogy megígértem, összehívtam a Főparancsnokság tagjait és elmondtam, hogy mi folyik a gyűlésen. Megvitatták a kérdést, de én nem vettem részt a vitában. Nem akartam befolyasolni a fiatalokat. A Görgényi-iréle kezdeményezést viszont naivnak tartottam. Ha a Nagy-kormány még létezik és képes egyezményt létrehozni az ellenséggel, annak feltétel nélkül alávetem magamat. De ha politikai megoldás a törvényes kormány révén nem lehetséges, akkor olyan csoportok, mint Görgényi tábornoké, ugyanis niába próbálkoznak a szovjettel. Ha tudtam volna, hogy a Nagy Imre kormány már nem létezik, akkor azt tanácsoltam volna a szabadságharcosoknak, hogy szüntessék be a reménytelen harcot és mentssék egyénileg ami életet és közvagyonot még menthetünk. De akkor még azt hittem, hogy a Nagy Imre-kormány valahol valahogyan felszínre jön majd, és életjelt ad magáról.

Marián István ezredes honnászáltságában azt javasolta, hogy az

egész parancsnokság egy emberként menjen le. Az együttes cselekvésnek hatása lehet az eseményekre. Azt persze nem magyarázta meg, hogy hogyan lehet hatása és milyen eseményekre. A szabadságnarcosok tulnyomó többsége nem volt hajlandó lemenni. Többen kijelentették, hogy inkább külföldre mennek, ha tudnak, mintsem hogy még egyszer olyan körülmények között kelljen élniük, amelyben a szovjet uralkodik. A többség velem együtt arra számított, hogy hallunk még Nagy Imréről és Nagy Imrétől. Anélkül, hogy szóltam volna a vita során, ezzel zártam be a megbeszélést:

"Itt mindenkinek a saját lelkiismeretét kell követnie. Az is becsületes, ha valaki menteni próbálja, ami menthető. Az is becsületes, ha valaki harcolni akar, és az is, ha egyenesen Nyugatnak veszi az útját. Most arra kérem azokat, akik Görgényi tabornokhoz akarnak csatlakozni, hogy zonnal induljanak. Kerüljünk minden ceremóniát és érzékenykedést. 'Aki akar, menjen, de zonnal.'"

Marián ezredes zonnal indult. Réltucat riatal követte. Egy főhadnagy, aki hosszú időn át alárendeltém volt és akit tisztultem, azt mondta: "Megérttem, hogy vezérőrnagy bajtárs nem jön, mert úgy látom, nem jön. Én azonban megyek, mert itthon akarok maradni. Megpróbálok valamilyen regyveres alakulatba bekerülni. Mennél több magamfajta ember visel majd regyvert, annál kevesebb regyver lesz árulók kezében." - Ezzel tisztelgett és ő is elment. A többség maradt.

Délrele új telefonhívást kaptam a Honvédelmi Minisztériumból. Olyan személy hívott, akinek a hívására egyáltalán nem számítottam: a sztálinista Bata István, a volt honvédelmi miniszter volt a telefonnál:

"Király bajtárs, itt vagyunk a Honvédelmi Minisztériumban számosan köztünk van Tóth Lajos vezérőrnagy és mások. Mindnyájunk nevében beszélek." - Azt hiszem, azért említette Tóth Lajost, mert a tanítványom volt és akkor igaz embernek tartottam. Hogy mit csinált a letartóztatásom után, azt nem tudom, de 1951 előtt először mint tanítványom, ezután, mint a székesfehérvári hadtest parancsnoka, alárendeltém volt és nagyon meg voltam vele elégedve. En terjesztettem elő hadtestparancsnoki kinevezésre. - "Arra kérjük - folytatva Bata -, jöjjön ide. álljon a rádió elé és rendelje el a tüzszünetet. Budapest ég, szerencsétlenek halnak meg, felmérhetetlen anyagi veszteséget szenved az ország. Ön

meg tudja akadályozni ezt az esztelen vérontást."

Tulajdonképpen egyetértettem azzal, amit mondott. A vérvesztés és az anyagi veszteség máris relmérhetetlen volt és teljesen hiábavaló a forradalomnak ebben a fázisában. Ésszerű lett volna a küzdelmet azonnal megszüntetni és életet menteni. Ugyanakkor Bata társaságában tüzzsünetet hirdetni nemcsak személyileg megálázó, de nagyon kétes vállalkozás is lett volna. Az is lehet, hogy a rádiófelhívás után azonnal lelőttek vagy letartóztattak volna. De mégna békésen fogadtak volna is Batáék, Görgey Artur tragikus szelleme ott lebegett a gondolataim között, mert na most, 1956. november 4-én a rádióban tüzzsünetet hirdetek, az kísértetiesen emlékeztetne a világsi fegyverletételre. Mégis a lángokban álló Budapestre letekintve arra gondoltam: nem erkölcsi kötelességem-e elrendelni a tüzet szüntess!-t és ezzel vállalni Görgey sorsát, de menteni magyar életet és vagyont? Nagy Imre utolsó szózata viszont azt hangsúlyozta, hogy

"csapataink harcban állnak - a kormány a nyelven van". És most a tüzzsünet kikiáltására nem egy sztálinista Bata István unszol. Nem, nem tehetem ezt meg döntésemként, mert Bata folytatta a könyörgést:

"Király bajtárs, jöjjön le. Alljon a mikrofon elé és hirdesse ki a tüzzsünetet!" - monda Bata és szünetet tartott, hogy hallja igenlő válaszomat. De én nem feleltem. - "Király bajtárs, fasiszta bandák garázdálkodnak Budapesten, ezt meg kell akadályozni!"

Erre a gyalázkodásra már energikusan feleltem:

"Nem látok fasiszta bandákat garázdálkodni, csak a szovjet agresszorok tüzét látom és hallom" - mondtam.

"Szóval nem akar lejönni?"

"Nem megyek!"

"Hát elválnak utjaink?"

"Nem első ízben" - feleltem és letettem a kagylót!" 44.

Itt fel kell hívnom a Tisztelt Olvasó figyelmét arra, hogy Király Béla azt írja, hogy a Honvédelmi Minisztériumból Bata István volt honvédelmi miniszter hívta fel telefonon. A korabeli dokumentumok szerint Bata István ekkor a Szovjetunióban volt. Tehát Király Béla nem beszélgetett Batával, ha csak valamelyik HM-beli áruzó nem Bata nevében hívta fel Király Bélet, hogy ezzel próbáljon rá hatni.

Mikor nyilvánvalóvá vált, hogy az ellenállás kilátástalan, Király Béla és szűk törzse Nagykovácsin, a Vértess, és a Bakonyon keresztül, részben harcolva, november 16-án Auszriába menekült.

E szomorú napnak a leírását rejezzük be annak a szabadságharcos csapat parancsnokának visszaemlékezésével, akinek harcosai október 23. és 28. között legnagyobb veszteségeket okozták a szovjet hadseregnek és döntő mértékben hozzájárultak a forradalom győzelméhez. A Corvin-köz szenvedte el a legsúlyosabb veszteségeket, ezért büszkén vallhatják, hogy vérrrel áldoztak a forradalomért, és sok-sok fiatal élettel pecsételték meg azt az esküt, amit a független magyar ország megvédelésére tettek. Így emlékszik vissza Pongrácz Gergely erre a napra:

"1956. november 4-ét minden okkal nevezhetem életem legborzalmasabb napjának. Véres, szomorú vasárnapra ébredtek a corvinisták az Budapest egész lakosságga. Ezen az egy napon több veszteségünk volt, mint az egész forradalom alatt. Ami most kezdődött, már nem az a forradalom volt, amely október 23-án ayózott. Az orosz támadás, ami az hajnalban indult meg, háboru a két ország között, melyet egyfelől a 9 és félmilliós Magyarorszá másfelől a több mint 200 milliós Szovjetunió vezet minden hadüzenet nélkül. 200.000 orosz katonát vontott az első fővárosra és ezt a tányt, minden magát kommuniztának nevező ember akiben minimális becsület is van, legnagyobb szégyenének tekintheti.

A történelem azonban nem felejt, hiszem hogy minden nemzetnek a megérdemelt módon jogja kizsoltani szeretartásának gyümölcseit. Azt is hiszem, hogy azok a nemzetek, amelyek a történelem folyamán eltűntek a világ térképéről, nem szegénységtől, hanem gyévaságuk miatt tűntek el. De amit a legjobban hiszek, tudok: az az hogy míg a magyar nemzet harcosai megtartják azt a bátor, önfeláldozó szellemet, amely ezer éven át vezérelte őket, addig csak idő kérdése, hogy hányan ismét visszanyerje szabadságát.

Még csak volt 5 óra november 4-én hajnalban, mikor a fiuk szorral ébresztették: "Bajunk, itt vannak az oroszok!" Azonban hiába beszélték és próbálták, mert hamarú idő kellett ahhoz, hogy magához térjek. Mikor megértettem a helyzetet, szaladva mentünk a mozihoz, ahol a két helyettesem már intézkedett. A felkelők elmozdították a gépkocsikat és mert a harcok már nem

kezdődtek el ezen a környéken, volt időm felmenni néhány emeletre és megnézni a bajtársaimat. A lövések akkor már egyre közelebből hallatszóttak.

Már világosodott, amikor az egyik forradalmár szaladva jött és mondta, hogy a Kisfaludy utcában nagy bajok vannak. Falábu Jancsi és a hirasós százados a mozi előtt várnak - lihegte - menjek amilyen gyorsan csak tudok. Szaladva értem a mozi elé, ahol Falábu Jancsi és a hirasós százados, akit Haász Jánosnak hívtak, elmondták az eseményeket. A Kisfaludy utca és az Üllői ut sarkára, a mi páncélosunk mellé beállt egy orosz tank, és tűz alatt tartotta az egész Kisfaludy utcát. Minden mozgásra nemcsak a gépfegyvereit, hanem a lövegét is használja és ezzel teljesen elszigetel bennünket a Práter utcai iskolától, ahonnan a bajtársai tudnak átjönni.

- Mi a veszteségünk eddig? - kérdeztem.

- Nagy! - válaszolta a hirasós százados. - Már van vagy 15 halottunk a Kisfaludy utcában és mindenkit kivisszük, aki az iskolából át akar jönni. Gyorsan kell tenni valamit!

Falábu Jancsinak mondtam, hogy a fal fedezete mellett közelitse meg azt az ajtót, melyen keresztül hársaink kijönnek az iskolából és kiáltson nekik, hogy mindenki maradjon a helyén. Senki ne tegye ki a lábát azon az ajtón addig, amíg arra parancsot nem kap tőlem.

A berzinkuthoz közel eső fal mellett álltunk Jánossal, amikor a mozi épületét megkerülve hozzánk jött Falábu Jancsi, vigyázzba állt előttem és tisztelgően szólt:

- Főparancsnok bajtárs, engedélyt kérek az új, 55 mm-es löveg használatára. Azt hiszem azal ki tudom nyírni a ruszki tankot.

- Mit akarsz csinálni Jancsi? - kérdeztem.

- Két ember kell segítségnek. A másik oldalon, ott ahol most áll, betöltjük és várunk, amíg a tank 76-os lövege tüzel. Akkor hirtelen befordítjuk, s még mielőtt a tank újratölthet, meg a mi lövésünk!

- Rendben van Jancsi. Próbáljátok meg, de nagyon vigyázzatok, nehogy a tank megelőzzön a lövéssel. Más megoldásunk most már ugyanis maradt.

Jancsi elment és Jánossal a kerítésen keresztül, amely körülvette a mozi mögötti kertet, figyeltük munkájukat. A két felkelő a löveg két kerekét forgatta, Jancsi pedig a talpat vitte és a job kezére csavarta az elsőtő szerkezetre erősített kötelet. Vártak. A tank lövege hatalmasat csattant. Most! Kiáltotta Jancsi és a kis löveget berordították a helyére. Azonban mielőtt meghúzhatta volna Jancsi a kötelet, az orosz tank lövege ismét tüzelt. A kis löveget találat érte, s mindhárman elterültek a földön.

Alig néhány perccel Falábu Jancsi halála után, ismét hatalmas ordítás rázta meg a Corvin köz ablakait. "Lg a ruszki tank! Kinyirtuk a tankot!" - kiabálták a felkelők. Hiába kérdeztem, hogy ki dobta a benzines löveget a tankra, senki sem tudta. A harcosok az iskolából átjöttek a Corvin közbe és csatlakoztak azokhoz, akik már korra reggel óta a köruton a gyalogysági támadásokat verték vissza. A friss erőnek és az orosz tank megsemmisítése következtében kialakult hangulatnak köszönhető, hogy ugy 2 óra felé csendesedett a harc. A környéket tüst, kiégett oroszpáncélosok és halottak takarták. Délután 4 óra felé már ismét csend uralkodott a Corvinban, csak a távolabbi részekről hallottunk egy-egy lövést. Leirhatatlan boldogság uralkodott mindenkin, amiért ezt az első, óriási támadást vissza tudtuk venni.

Már sötétedett, amikor összehívtam a század-és századparancsnokokat egy rövid megbeszélésre. Sorban beszámoltak az egységeikben történt eseményekről és azokról a veszteségekről, melyek a mai napon értek bennünket. A parancsnokok mellé beosztott tiszték, három kivételével eltűntek. Az én "tanácsadómat" Dienes Ödön ezredest is hiába kerestük. Iván-Kovácsot a hajnali óráktól kezdve nem látta neki. A nap folyamán azokkal együtt, akik a segélyhelyen haltak meg, 52 halottunk volt, huszonnárom súlyos sebesültet vitték kórházba. Fegyverrel, lőszernel és benzinelöveggel jól el voltunk látva. A hangulat jó volt, amit elsősorban a mai győzelemnek lenetett köszönni. "Éitartunk, ameddig lenet!" - mondtuk egymásnak és önnagunknak.

Éjrélehez közeledett, amikor Erdőssel találkoztam, az iskola

menzáján, ahol a szakácstól még kaptam valami harapnivalót, Doki, Jutka, Puri, Zanza és még néhányan átbeszéltük a nap eseményeit. Erdős említette, hogy az oroszok vöröskeresztes teherautókkal megint összeszedték halottjaikat. Nyolc teherautóval vitték el. Ugy éreztem, hogy vigasztalni akar bennünket súlyos veszteségeinkért.

Elkeseredett volt a hangulat, de mégis mindenkinek az volt a véleménye, hogy tartsunk ki. Azok, akik akartak, elmentek. A tisztek eltűnése is hántott bennünket, mert ők voltak a képzett katonák. Most amikor megint megindultak az orosz támadások, a felkelők ismét magukra maradtak. Erdős jelentése szerint még mindig volt vagy hatszáz mindenre elszánt corvinista a környéken. Fegyverrel, lőszerezrel és benzinesüveggel jól el voltunk látva és a csoport óriási tüzerőt jelentett. Ezt tapasztalhatták az oroszok is

A forradalmárok és szabadságharcosok egymástól elszigetelt csoportjai november 4-én este még reménykedtek. Elevenen élt bennük az előző napok lelkes hangulata. Az a tudat, amit a sajtó, a rádió már napok óta hirdetett, hogy az egész nemzet, így a hadsereg is magáévá tette a forradalom követeléseit. Ugy gondolták, hogy hozzájuk hasonlóan mindenki, elsősorban a hadsereg felveszi a harcot a támadókkal szemben.

Ekkor még nem tudták, hogy a hadsereg elárulta a forradalmat és néhány kisebb egységtől eltekintve, egyetlen hadosztály, ezred, de még zászlóalj sem fordult szembe a szovjetekkel. Nem tudták, hogy a forradalom sorsa megpecsételődt, hogy a szovjet hadsereg roppant erejű támadása és a hadsereg árulása minden ellenállást eleve kudarokra kárhoztatott.

A november 4-ét követő összecsapások, csak elkeseredett utóvédharcok és a pusztta élet megmentéséért folytatott küzdelmek voltak.

November 5-től már nemcsak a szovjet csapatok ellen kellett harcolni, hanem a szovjet csapatok mögött visszaforduló ÁVH-sokból, elkergetett pártfunkcionáriusokból és sajnos katonákból is összeverbuválódott pufajkások ellen is.

A hadsereg november 4-i árulása a szabadságharc halálát jelentette. A Jutadomb, az Éles sarok, a Corvin köz, Csepel, Dunapentele a haláltusa egy-egy végvonaglása volt. Mégis -e végsőkéig kitartó forradalmárok mentették meg a nemzet, a katonák becsületét. Az ő hősiességük világított égő fályaként a sötétség, az elnyomatás éveiben és tartotta a reményt azokban, akik lélekben soha nem mondtak le '56 magasztos eszméiről.

Tudták ezt a Kádár-rendszer szekértolói is és ezért pusztították tüzzel-vassal '56-nak még az emlékét is. Ezért tiltották még a temetőben is a forradalmárok sírjainak ápolását.

A 301-es parcellában jeltelen sírokban kaparták el a kivégzetteket. A Kerepesi temető 21-es parcelláját áthatolhatatlan sövényvel vették körül és halottak napján csak a hozzátartozókat engedték a rendőrök a sírok közelébe. Még a halott forradalmárok szelleme is félelemmel töltötte el a gyilkosokat és kollaboránsokat.

Nem véletlen, hogy a nemzeti újjászületésünk kezdetén, 1988-89-ben -e két temetői parcella feltárása és nemzeti kegyhellyé tétele volt az első lépés, amely 56 szellemét felélesztette és rövid, alig két év alatt a kommunista diktatúra bukásához vezetett.

Dokumentumok IV. /nov.4./

1. Szücs M. Ezredes voltam 1956-ban	124-127.o.
2. uo.	145.o.
3. Berki M. Hadsereg vezetés nélkül	175-176.o.
4. Berecz János szerk.: "Visszaemlékezések 1956.	271.á.
5. Király B. Honvédségből Néphadsereg	279-281.
6. 1956. Ellenforradalom iratai	1.cs. 569.o.
7. uo.	573.o.
8. uo.	576.o.
9. uo.	589.o.
10. uo.	599.o.
11. uo.	604.o.
12. uo.	607.o.
13. uo.	617.o.
14. uo.	95.o.
15. uo.	2.cs. 93.o.
16. uo.	95.o.
17. uo.	137-138.o.
18. uo.	144-145.o.
19. uo.	166.o.
20. uo.	208.o.
21. uo.	224.o.
22. uo.	275.o.
23. uo.	423.o.
24. uo.	286.o.
25. uo.	305.o.
26. uo.	294.-96.o.
27. uo.	316.o.
28. uo.	347.o.
29. uo.	383.o.
30. uo.	430.o.
31. uo.	436.o.
32. uo.	120.o.
33. uo.	27.o.
34. uo.	40.o.
35. uo.	3.cs. 57.o.
36. uo.	215.o.
37. uo.	4.cs. 183.o.
38. uo.	307.o.
39. uo.	2.cs. 72.o.
40. Berki M. Hadsereg vezetés nélkül	178-179.o.
41. Szücs M. Ezredes voltam 1956-ban	127-128.o.
42. Berki M. Hadsereg vezetés nélkül	179-181.
43. uo.	186.o.
44. Király B. Honvédségből Néphadsereg	283-86.o.
45. Pongrácz G. Corvin köz 1956.	207-220.

V.

BEFEJEZÉS

A szovjetek hitszegő támadása november 4-én váratlanul érte a magyar és világgözüvéleményt. Kevesen gondoltak arra, hogy a szovjet vezetés a nemzetközi és az általános emberi, erkölcsi normákat semmibevéve, előzőnap i nyilatkozataival ellentétes akcióba kezd.

Talán csak a magyar hadsereg vezetői voltak kivételek, hiszen a beérkező jelentések alapján a szovjetek "baráti" helyenkénti tájékoztatásai alapján világosan kellett látniuk a rövidesen bekövetkező támadástól. Ennek elhárítására azonban jóformán semmit nem tettek, sőt a többség a forradalom győzelmétől egzisztenciáját féltve, valósággal várta, hogy a szovjetek leverjék a forradalmat és visszaállítsák a régi rendet.

Ezt most összefoglalásként néhány számadattal érzékeltetem, mert a számoknál nem lehet perbeszállni, azok bizonyító értékűek. Meg kell jegyezmem, hogy a közölt számadatok csak hozzávetőlegesek és a nagyságrendeket érzékeltetik. A pontos számadatok a Hadtörténeti Intézet levéltárában található k, és az ottani kutatáshoz nem kaptam engedélyt. A pontos adatok közlése a jövő kutatóinak feladata, hacsak a dokumentumok nem kerülnek időközben megsemmisítésre.

Egyetlen segítséget ebben a vonatkozásban dr. Berki Mihály tábornoktól kaptam, aki rendelkezésemre bocsátotta a "Magyar Néphadsereg felbomlása, 1956-ban" című doktori értekezésének idevonatkozó részeit, és így lehetőségem van néhány számadat hiteles és pontos közlésére.

1956-ban a hadseregben mintegy 21-22 ezer hivatásos tiszt teljesített szolgálatot.

1956 után a forradalom alatti tevékenysége miatt 1335 fő lett felelősségre vonva. Ebből 306 fővel szemben megszüntették az eljárást. Büntetésből leszereltek 668 főt.

/ 4 tábornok, 108 főtsiszt, 556 tiszt. /

Bíróság elé állítottak 361 főt, itt együtt szerepelnek a bíróság előtt a katonák és a tisztek. A 361 főből kivégeztek 26 főt, ezek közül 15 tiszt és 11 katona.

A felelősségre vont mintegy 1000 tiszt a tisztikarnak kb. 5 %-át tette ki. Azonban senkit ne tévesszen meg ez a szám. Jó lett volna, ha 1000 tiszt fegyveresen vesz részt a szabadságharcban. Az igazság az, hogy a leszerelt és bíróság elé állított tisztek döntő többsége nem azért lett elmarasztalva, mert a szovjet hadsereg ellen lépett fel, hanem azért, mert nem elég szilárdan vette ki részét a "proletárdiktatura" védelmében, vagyis a "kritikus időben megingott".

Jellemző ezeknek a tiszteknek a magatartására, hogy

egyáltalán nem érezték magukat "bűnösnek". Ami abból is kitűnik, hogy csak elenyésző töredékük menekült külföldre. Ugyanis Kádár kijelentette, hogy a forradalomban való részvételért senkit nem vonnak felelősségre. A legtöbben november 15-e után aláírták a tiszti nyilatkozatot és csak a nagy bűnbak keresés időszakában, 1957.tavaszan-nyarán lettek felelősségre vonva.

Konkrétan, a szovjet hadsereg elleni fegyveres harcban való részvételért mindössze 163 katona, ebből 44 tiszt lett elítélve. Ezek közül 22 főt, köztük 10 tisztet végeztek ki.

Álljon itt az 1956 után kivégzett 10 tiszt neve, akik a fegyveres ellenállásért lettek kivégezve:

Szendi ^DRezső alezredes

Szabó Pál őrnagy

^PBércsi Lajos őrnagy

Andi József főhadnagy

Kicska János főhadnagy

Kozákh G.György főhadnagy

Körösi Sándor főhadnagy

Csiki Lajos hadnagy

Erdósi Ferenc hadnagy

Rémiás Pál hadnagy

A forradalomban való részvételért ezen kívül még 5 tisztet végeztek ki:

Maléter Pál vezérőrnagy
Mecséri János ezredes
Pálinkás Antal őrnagy
Szántó Farkas Béla főhadnagy
Farkas Mihály hadnagy

Ezzel szemben december 1-ig kb. 16.000 tiszt írta alá a tiszti nyilatkozatot. Ezek közül többezren már november 4-én és 5-én együttműködtek a szovjetekkel és a kádári rendcsinálás legmagasabb kitüntetését, a "Munkás-^raraszt Hatalomért" emlékérmét 12.200 tiszt kapta meg.

És most számoljunk egy kicsit:

A forradalommal szemben állt október 23. és november 3. között 21.000 fő.

A forradalommal szimpatizált, ezért elítélve, leszerelve 1.000 fő. Az arány 21:1.

A szabadságharcban fegyveresen résztvett, nov.4-e után 44 fő.

A kádári rendcsinálásban résztvett 12.200 fő.

Itt az arány 277:1.

Ezek bizony szomorú szám adatok, de világosan megmutatják, hogy a honvédség és főleg annak parancsnoki kara hogyan viszonyult a forradalomhoz, illetve a szabadságharchoz.

Sajnos ezt bizonyítják azok az összefoglaló és értékelő könyvek, amelyek az elmúlt évtizedekben születtek és azt igyekeztek bebizonyítani, hogy a hadsereg mindig az "ellenforradalom" leverését tekintette fő feladatának és ezt "becsülettel" teljesítette is.

Tudjuk, hogy ezek a "művek" tele vannak ferditésekkel, csusztatásokkal, hamisításokkal és hazugságokkal, de a tények és a szám adatok, melyeket közölnek, önmagukért beszélnek.

Elvénítsünk fel!

~~Lássunk~~ ezek közül egy-két rövid szemelvényt:

1979-ben jelent meg Mucs Sándor-Zágoni Ernő:
"A Magyar Néphadsereg története 1945-től
1959-ig."

Lássuk mit irnak a hadsereg 1956. november 4-i szerepléséről?

" A Magyar Néphadsereg alakulatai november 4-én nem teljesítették az áruló

Nagy Imre-kormány ellenállásra felszólító felhívását. Végrehajtották viszont dr.Münnich Ferenc altábornagynak, a fegyveres erők miniszterének a Honvédelmi Minisztériumon keresztül a csapatokhoz eljuttatott utasítását:

"Elrendelem, hogy a magyar néphadsereg egységei ne tüzeljenek a szovjet egységekkel szemben. Parlamentereket küldjenek az oda érkező csapatok elé."

Ennek megfelelően általános jelenség volt, hogy néphadseregünk alakulatai az ellenforradalmárokkal szemben megvédték objektumaikat és fegyvereiket, s baráti szellemben együttműködtek a szovjet csapatokkal.

Sőt néphadseregünk több alakulata - más forradalmi erőkkel együtt - központi utasításra nem várva, már november 4-től együttműködött a szovjet csapatokkal a hatalom megvédésében, a rend helyreállításában."

Még egyértelműbben mutatja a honvédség vezetőinek árulását, Szabó Árpád: "A magyar forradalmi-honvéd karhatalom" című könyve, amelyik Uszta Gyula előszavával 1976-ban jelent meg:

"A magyar néphadsereg politikailag szilárd alakulatai felléptek az ellenforradalom leverése, a rend fenntartása érdekében. Erre a célra több helyen külön alegységeket is szerveztek. Így pl.; Kiskunhalason, Cegléden, Kecskeméten, Kaposvárott, Kalocsán, Baján és más helyőrségekben. A Honvédelmi Minisztériumban pedig november 3-án Uszta Gyula vezetésével, a szovjet csapatokkal kapcsolatot kereső tiszti csoport alakult az ellenforradalom leverésére. Tevékenységük a forradalmi központ fellépésekor intenzív jelleget öltött.

A szovjet csapatok hadműveletének sikerét segítette az, hogy a magyar fegyveres erők /néphadsereg, rendőrség, határőrség, karhatalom/ nem voltak hajlandók Nagy Imre utasításait, valamint Király Béla szovjet csapatok ellen harcra hívó parancsát teljesíteni. Sőt ahol tehatték - Budapesten és vidéken is - segítették a szovjet csapatok tevékenységét.

A magyar forradalmi munkásmozgalom története című kiadvány III. kötete a 258-59. oldalon a magyar néphadsereg akkori helyzetéről az alábbi értékelést adja: "Azt ugyan elérték, hogy a hadsereg korábbi

vezérkara - amelyet a szektások politikai és katonai tehetetlensége és az árulás megbénított - szétesett. Az események alakulása, valamint saját tétlenségük miatt is a néphadsereg egységei demoralizálódtak, számos alakulat fegyelme meglazult, felbomlott. Azt a jobboldali erők azonban hiába remélték, hogy a néphadsereg bármelyik ezredét mozgósíthatják a forradalmi kormány és a szovjet csapatok ellen. Minden ilyen kísérletük meddőnek bizonyult.

A néphadsereg több alakulata a legnehezebb napokban is megőrizte intaktságát. Ezekből szerveződött november 4-e után az 1., a 2. és a 3. Forradalmi Honvéd Karhatalmi Ezred. A néphadsereg más egységei is bekapcsolódtak a karhatalmi feladatok ellátásába. A hadsereg politikailag szilárd erői a november 4-i fordulat után azonnal az új forradalmi kormány és a párt Ideiglenes Központi Bizottsága mellé állnak."

Szinte általános jelenség volt, hogy a néphadsereg alakulatai - a helyőrségekbe bevonult szovjet csapatokkal együtt - igyekeztek a törvényes rendet megszilárdítani, az állami és honvédségi vagyont védeni, több helyen pedig felsőbb utasítás nélkül megkezdték a karhatalmi csoportok alakítását. A sorállományt további parancsig szabadságolták."

1981-ben a forradalom és szabadságharc vérbefojtásának 25.évfordulóján a hazaárulók és kollaboránsok már úgy érezték, hogy hatalmukat és utódjaik hatalmát örök időkre megteremtették és egyre nagyobb számban jelentették meg azokat a kiadványokat, amelyekkel 25 év előtti árulásukat, dicsőséges forradalmi tetteként tüntették fel.

A Népszabadság és Kossuth Kiadó "Ez történt" címmel cikksorozatot adott ki az 1956-os "ellenforradalomról", ennek 57. oldalán találunk utalást a hadsereg november 4-i szereplésére:

"Dr. Münnich Ferenc, a fegyveres erők minisztere azt a nyílt levelet olvasta fel, amelyben bejelentette: a Nagy Imre-kormány négy volt tagja, Apró Antal, Kossa István, Kádár János és ő maga már november 1-én megszakította ezzel a kormánnyal minden kapcsolatát. Ugyancsak ő írta alá azt a távmondatot, amely november 4-én hajnalban minden magyar katonai alakulattal tudatta: "Elrendelem, hogy a magyar néphadsereg egységei ne tüzeljenek a szovjet egységekkel szemben."

A parancs eljuttatásáról egy, a Honvédelmi Minisztériumban mindvégig ott tartózkodó főtisztii csoport gondoskodott, amelynek addigra már volt kapcsolata az "eltűnt" kommunista vezetőkkel.

Egy sor katonai alakulat parancsnoka ennek nyomán már november 4-én felvette a kapcsolatot a szovjet egységek parancsnokaival, részt vettek környezetükön a rend helyreállításában."

A hadsereg forradalommal szembeni gyászos szereplésére mutat rá Berecz János: "Ellenforradalom tollal és fegyverrel" című könyvének 148-149. oldalán:

"Az ellenforradalmi fegyveres csoportok gyors szétzuzásában alapvető szerepe volt a szovjet csapatok jól megválasztott harci taktikájának. ...

Hatékonyan hozzájárul a fegyveres harc gyors befejezéséhez az a tény is, hogy a Magyar Néphadsereg egyetlen egysége sem harcolt szervezetten a szovjet csapatok ellen. Ez igen fontos körülmény volt, mert a kiképzett és jól felszerelt egységek harcba lépése megnehezítette és jelentősen késleltette volna az ellenforradalom szétzuzását. ...

Nem akadt egyetlen olyan magyar katonai egység sem, amely átgondolt és szakszerűen irányított harcba lépett volna a szovjet csapatok ellen. Lövöldözés volt néhány laktanya körül 4-én kora reggel, (pl. Kaposvárrott, Békéscsabán, Záhonyban, Szolnokon és Budapesten a Petőfi-, a Mátyás-laktanya stb. környékén.) De ezek a lövöldözések zömmel félreértésből keletkeztek, és nem tartottak másfél, két óránál hosszabb ideig. Dunapentelén /Sztálinváros/ néhány tüzérveteg állt az ellenforradalmárok mellé, és a november 6-án odaérkezett szovjet és magyar tisztekből álló parlamenterek felszólítására sem tették le a fegyvert. November 7-én délelőtt szovjet

De

harckocsik akciót indítottak az ütegek ellen, és 16,30-ra az ellenállás már felbomlott, a magyar katonák elhagyták állásaikat. Így itt is megszűnt a fegyveres harc.

+ Annak ellenére tehát, hogy Király tábornok általános tüzparancsot adott, és sok vidéki laktanyához csak november 5-én, 6-án, sőt néhányhoz csak november 7-én érkeztek szovjet egységek, a magyar katonák nem vették fel a harcot. Így lényegében megpecsételődt az ellenforradalmi bandák sorsa: a katonai egységek nem álltak melléjük, a lakosság nem támogatta fegyveres harcukat, ezért gyorsan el kellett bukniuk. ...

Első helyen vagyunk kötelesek adózni azon tisztek hősiességének és helytállásának, akiket korábban megbénított az árulás és a felső vezetés tehetetlensége, de november 4-én hajnalban, a döntő pillanatokban helyén volt a szívük, és az eszük, megakadályozták a fegyverbarátok elleni harcot. Mind a Honvédelmi Minisztériumban, a fegyvernemi parancsnokságokon, mind a magasabbegységek parancsnoki törzsben és lent, a kisebb egységeknél ott voltak a néphez hű tisztek, és fellépésükkel megakadályozták a tragédiát. ...

November 4-én hajnalban, amikor a Honvédelmi Minisztériumban tartózkodó főtiszték értesültek a forradalmi munkás-paraszt kormány megalakulásáról, többen érintkezésbe léptek a hozzájuk tartozó katonai egységekkel és megtiltották a harcot."

A Kádár-korszak "katonahősei" közül kiemelkedik a már többször idézett Hodosán Imre. Lássuk, hogy az ő saját szavaival a klasszikus parancsmegtagadás és hazaárulás a kommunisták szemében hogyan változott hősi cselekedetté:

"November 4-én éjjel két órakor a törzsfőnök az-
zal ébresztett, hogy valami parancs jött. A HM
riadót rendelt el. Nyomban sejtettem, hogy miről
van szó, hiszen a szovjetektől tudtuk, hogy akció-
ra készülnek. Hagytam aludni az ezredet. Egy
órával később a HM parancsát továbbítva, a had-
osztály is elrendelte a riadót. Jelentettem, hogy
már végrehajtottuk, pedig az ezred továbbra is
aludt. Négy órakor ismételten elrendelték a ria-
dót, mert mint a parancsban állt, a szovjet csa-
patok megtámadták Budapestet. Jelentettem,
hogy felderítőink jelentése alapján szó sincs tá-
madásról, a szovjet csapatok a roncs harkocsi-
jaikat vontatják ki a városból. Eközben a vezér-
kartól megkaptam azt a parancsot is, amely sze-
rint a szovjet hadsereg akcióba lépett, és a had-
sereg maradjon tétlen. A rádióban elhangzott Nagy
Imre fegyveres ellenállásra utasító felhívása.
Egymásra néztünk, végképpen megértettünk
mindent. Az elmúlt hetek huzavonáját, a Maléter-
banda megóvását a mi támadásunktól, az ellen-

forradalomnak "szent forradalom" történő felmagasztalását... Megállapítottuk, hogy egy árusítás nem is végződhetett másképpen, mint a nép ügyével való teljes szembefordulással. A vezérkartól kapott parancs után a rádió gombját tekergettük, tudtuk, hogy valami közleménynek kell következnie. És megtaláltuk az adót, amelyen a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány szólt a munkásokhoz, parasztokhoz, az ország népéhez. Az irodámban ott szorongott az ezred vezetése, a politikai munkások. Mindenkinél toll, meg papír, és irtuk a felhívás szövegét. A sok-sok mozaikból - ki mit tudott lejegyzett - összeállítottuk a felhívás teljes szövegét. Fennhangon olvastuk és könnyeztünk. Elképzelni is nehéz volt, hogy milyen nyomás alól szabadultunk fel. Egyszerre világosan és érthetően tudtára adták mindannyiunknak, hogy mi cselekedtünk helyesen, amikor tántoríthatatlanul kiálltunk a néphatalom védelmében. Tudtuk, hogy az igazság és az erő a mi oldalunkon áll. Vártuk a szovjet csapatokat. Akkor már talpon volt mindenki. A távoli moraj egyre erősebb dübörgéssé vált. A harckocsik ismert hangja egy csapásra elűzte a fásultságunkat, lehangoltságunkat."

Az előzőekben ismeretett dokumentumértékű nyilatkozatok, cikkek, szemelvények egyértelműen alátámasztják és bizonyítják azt, amit a könyvben felsorolt, október 23. és november 4. közötti jelentések ismertetésével mutattam be.

A honvédség legfelsőbb vezetői és magasabb beosztású parancsnokai szinte egy emberként árulták el a forradalmat, beleértve azokat is, akik október 29. és november 3. között valamilyen forradalmi bizottságban tevékenykedtek, hiszen a döntő pillanatban ők is elárulva a forradalmat, a fegyverletétel mellett döntöttek.

A forradalmároknak és a szabadságharcosoknak kijáró tiszteletet csupán az a néhány száz katona és tiszt érdemli meg, akik legtöbbször halálos ítéletet kaptak a megtorlás éveiben és közülük 26-ot ki is végeztek. Továbbá azok, akik a harcok alatt megsebesültek, hősi halált haltak, vagy igazolhatóan résztvettek a forradalomban és a súlyos ítélet elől külföldre menekültek. Méltatlan és igazságtalan eljárás a forradalom halott és élő hőseivel szemben az, hogy a Történelmi Igazságtétel Bizottság vezetői elsősorban azokat a tábornokokat és tiszteket javasolták rehabilitálásra és előléptetésre, akik 1956-ban október 23. és 28. között csak a forradalmárok ellen harcoltak és november 4-én csak néhányan vállalták a fegyveres ellenállást a szovjetekkel szemben a Nagy Imre kormány védelmében.

Szinte szó sem esik azokról a valóban forradalmárokról és szabadságharcosokról, akik október 23. és 28. között győzelemre vitték a forradalmat és november 4-e után is harcoltak mindaddig, ameddig a legkisebb remény is volt a kivivott szabadság megvédésére.

Néhány szó a dokumentumokról:

A könyvben felhasznált jelentések, parancsok, visszaemlékezések, peranyagok és szemelvények 35 év távlatából egyértelműen ténybizonyító dokumentumként fogadhatók el!

Sok "jóindulatu" figyelmeztetést kaptam, hogy ezeknek jelentős része a kádári időkben született és ezért a félelem, az egzisztenciális kényszer hatása alatt keletkeztek. Ezért nem fogadhatók el hiteles dokumentumként.

Ez hamis érvelés! Ezzel csak a reformkommunisták és a hadseregbe magukat napjainkba átmentő kommunisták próbálják magukat igazolni. Azonban egy emberöltő elteltével, ha a tanúk már nem lesznek az élők sorában, a jövő történelemkutatóinak csak ezek a dokumentumok állnak majd rendelkezésre az igazság kiderítéséhez.

Tehát a levéltári anyag, melynek egy részét most sikerült közreadnom, bizonyító erejű, és ezért féltő, hogy a még élő résztvevők a lelepleződés elkerülésére, összeköttetéseiket felhasználva igyekeznek a dokumentumokat eltüntetni, vagy a nyilvánosság elől elzárni.

Ezért kérek minden Tisztelt Olvasót, hogy akinek módjában áll, hasson oda, hogy az 1956-os forradalom és

szabadságharc igaz, tárgyilagos, tényeken alapuló történelmének megírásához nélkülözhetetlen dokumentumok sértetlenül és hiánytalanul maradjanak meg az utókornak, és azok hozzáférhetőek legyenek minden kutató számára.

Mellékletek:

Könyvem megírásánál a dokumentumok közreadásánál a szemelvények összeválogatásánál azt az egyedüli szempontot tűztem ki magam elé, hogy csak olyan tényeket közöljek, amelyek valóban megtörténtek és ez a helyszínek, az időpontok, a nevek egyeztetésével egyértelműen bizonyíthatók.

Ezért elhatároztam, hogy a kutatómunkám során a jelentésekből összeíro^m~~tt~~ azoknak a katonáknak a nevét, rendfokozatát, helyőrségét és mellékletként közreadom, akik a forradalom és szabadságharc szempontjából pozitív cselekedeteikkel tűntek ki, tehát azokat, akik a jelentésekben úgy szerepelnek, hogy szimpatizáltak, vagy lepaktáltak az "ellenforradalmárokkal".

Azonban, amikor ezek nevét összesítettem, a rendelkezésemre álló dokumentumokból, mindössze 346 tiszt nevét tudtam összeírni. Ugyanakkor Berki Mihály doktori értekezéséből tudom, hogy összesen 1029 tiszt ellen indult vizsgálat, így az általam összeállított névsor csak

töredékét tartalmazza a valóban meghurcoltaknak. Azt sem tudtam megállapítani, hogy a 346 tiszt közül ki van még az élők sorában és hogy a forradalom leverése után hogyan alakult az életük. Ezek a tisztek mindenképpen megérdemelnék, hogy neveik meg legyenek örökitve, mert ha rövid időre is, de azonosulni tudtak a forradalommal. Azonban úgy érzem ez méltatlan lenne a többi 6-700 forradalommal együttérző tiszttel szemben, ugyanis az ő neveiket nem volt módomban kikutatni. Így elálltam a névsor közreadásától, ez a jövő történészeinek és kutatóinak legyen a feladata!

Ugyancsak mellékletként kívántam közreadni azoknak a nevét, rendfokozatát, beosztását, akiket úgy jellemeztek a jelentések, hogy "helytálltak a néphatalom védelmében", vagyis a forradalom és szabadságharc ellen léptek fel.

A kézirat elkészültével a kiadók, lektorok, a bírálók és mindazok, akik tudomást szereztek készülő könyvemről lebeszéltek a névsor közreadásától, mivel ezzel sok kellemetlenséget és ellenséget szereznek magának és a kiadónak. Ugyanis a kádári "rendcsinálás" kitervelői és végrehajtói közül még nagyon sokan aktív szolgálatban, vezető beosztásban vannak, vagy mint kiemelt nyugdíjasok, befolyásos emberek ismerői és így kezük messzire elér. A "demokratikus szocializmus" hirdető régi reformkommunisták közül is még sokan életben vannak, napjainkban

lettek rehabilitálva, nagyon jó összeköttetésekkel rendelkeznek, különösen a sajtónál. Így elképzelhető, hogy a "személyiségi jogok megsértése" címén számtalan pert zudítanak a kiadó és az én nyakamba. Így az utóbbi névsor közreadásától is kénytelen voltam eltekinteni, különben is ez a névsor sajnos elég hosszú lett volna.

Tájékoztatásul azonban közlöm, hogy a "Munkás-Paraszt Hatalomért" érdemérmét több mint 18.000 ember, ezek közül 12.200 katona, főleg tiszt kapta meg, és ezek nevei megtalálhatók a könyvtárban, ahol őrzik a kitüntetettekről kiadott könyveket.

Bibliográfia

I. 1956-1988-ig Magyarországon megjelent könyvek

- Akcióban a néphatalom megvédéséért és megújulásáért. összeáll. Magyar Miklós és Széchy András. Bp. Belügyminisztérium, 1988.
- Berecz János: Ellenforradalom tollal és fegyverrel, 1956. Bp. Kossuth, 1969. /2.kiad. 1981., 3.kiad.1986./
- Bozsik Valéria: A nógrádi kommunisták harca az ellenforradalom ellen. Bp. Kossuth, 1957.
- Déri Ernő - Pataki László: Az ellenforradalom Miskolcon. Bp. Kossuth, 1957.
- Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben. 1-4.köt. Bukarest, /Magyar/ Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala - Állami Politikai könyvkiadó /Bukarest/ 1957. /Az un. Fehér könyv első négy kötete./
- Ellenforradalmi események Tolna megyében. Szekszárd, Megyei Tanács, 1957.
- Az ellenforradalom Komárom megyei eseményei. h.n., k.n., 1957.
- Ellenforradalom Magyarországon, 1956. Tanulmányok. I.kötet. Bp. Kossuth, 1958.
- Ellenforradalom Szabolcs-Szatmár megyében. Nyiregyháza, k.n., é.n.
- Az ellenforradalom támadása Győr megyében. Bp.Kossuth, 1958.
- Az ellenforradalom támadása a néphatalom ellen Pest megyében, Bp. Kossuth, 1957.
- Az ellenforradalom tényei Hajdu-Biharban, Debrecen, k.n., 1957.
- Az 1956 október-bovemberi ellenforradalom a marxizmus-leninizmus fényében. Bp. Kossuth, 1958.
- Ez történt. Cikksorozat az 1956-os ellenforradalomról. Szerk. Rényi Péter. Bp. Népszabadság - Kossuth, 1981.
- Fehér könyv az ellenforradalom Veszprém megyei tevékenységéről. Veszprém, MSZMP Veszprém Megyei Bizottsága, 1957.
- Fontosabb adatok az 1956 október-decemberi időszakról. Bp. KSH, 1957.
- Gyurkó László: 1956. Előtanulmány és oknyomozás. Bp. Magvető, 1987.
- Havasi Tamás - Herczeg János - Kerek György: A Rádió ostroma. Bp. Kossuth, 1957. /Álnevek! Valószínűleg Fellegi Tamás, Nemes János és Kalmár György./

- Hollós Ervin: Kik voltak, mit akartak? Bp. Kossuth, 1967. /2.kiad.1967, 3.kiad.1976./
- Hollós Ervin-Lajtai Vera: Drámai napok. 1956.október 23. - november 4. Bp. Kossuth, 1986.
- Hollós Ervin - Lajtai Vera: Hidegháború Magyarország ellen. 1956. Bp. Kossuth, 1982.
- Hollós Ervin-Lajtai Vera: Köztársaság tér, 1956. Bp. Kossuth, 1974.
- Hunyadi Károly: A munkás-paraszt hatalom védelmében. A fegyveres erők hősi halottai 1956-57. Bp. Zrínyi, 1981.
- Kállai Gyula: A magyarországi ellenforradalom a marxizmus-leninizmus fényében. Bp. Kossuth, 1957.
- Lovas Márton: Mi történt Budapesten október 23-tól november 4-ig. Bp. Kossuth, 1957.
- Molnár János: Ellenforradalom Magyarországon 1956-ban. A polgári magyarázatok bírálata. Bp. Akadémiai, 1967.
- Molnár János: A Nagybudapesti Központi Munkástanács. Bp. Akadémiai, 1969.
- Nagy Imre és bűntársai ellenforradalmi összeesküvése. Bp. Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala, 1958. /Az un. Fehér könyv 5.kötete./
- "Neved ismerjük, tettetted nem felejtjük ...". A Belügyminisztérium hősi halottai az 1956-os ellenforradalom elleni küzdelemben. Összeáll.: Tóth Judit. Bp. Belügyminisztérium, 1986.
- Sólyom József: Harcba az ellenforradalommal. Bp. Móra, 1957.
- Sólyom József: Széna-téri handiták. Bp. Kossuth, 1958.
- Testvérpártok a magyarországi eseményekről. Bp. Kossuth, 1957.
- Thiery Árpád: Vádirat. Az ellenforradalom Veszprém megyében. Bp. Kossuth, 1957.
- Vass Henrik: A magyarországi 1956.októberi ellenforradalom történetének néhány kérdése. Bp. Kossuth, 1958.
- A néphatalom védelmében. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1984.
- Szabó Árpád: A Magyar Forradalmi Honvéd Karhatalom. Zrínyi, 1977.
- Mucs Sándor-Zágoni Ernő: A Magyar Néphadsereg Története: 1945-1959. Zrínyi, 1979.
- A magyar forradalmi munkásmozgalom története. Kossuth, 1970.
- Hodosán Imre: Cselédkönyvtől a tölgyfalombig.
- Sziklai Sándorné: Lobogó élet. Zrínyi, Bp. 1984.
- Rényi Péter: Szabad földről üzenik. Kossuth, 1957.
- Kántor Zsuzsa: Práter utca. Móra Ferenc könyvkiadó 1957.
- Szenes Imre: Az utolsó napjuk, Kossuth, 1957.
- Serfőző László-Sterl István: ... és nem lett világháború. Zrínyi, 1984.

II. 1956 után külföldön megjelent magyarnyelvű könyvek

- 1956. A forradalom sajtója. Vál.és bev. Nagy Ernő. Giromagny, Szerző, 1983.
- Az 1956-os magyar forradalomról. Bazel, Magyar Forradalmi Szocialisták Szövetsége, 1964. /trockista!/
 - Feketekúty László: 1956 október. A magyar forradalom történelmi kiértékelése. Brüsszel, Magyar Ház, 1966.
 - A forradalom tanúi, 1956. München, Nemzetőr, 1981. /Az ENSZ különbizottságának a jelentése./
 - Gosztonyi Péter: Az 1956-os forradalom története. München, Griff, 1981.
 - Az igazság a Nagy Imre- ügyben. Brüsszel, Petőfi kör, 1959.
 - Juhász Vilmos: A szabadságharc követelése. 1956. New York, Free Europe Press, é.n.
 - Király Béla: Az első háboru szocialista országok között. New Brunswick, N.J., Magyar Öregdiák Szövetség - Bessenyei György kör, 1981.
 - Lomax. Bill: Magyarország, 1956. Párizs, Magyar Füzetek, 1982.
 - A magyar forradalom és szabadságharc a hazai rádióadások tükrében. 1956. október 23-november 9. New York, Free Europe Press, é.n.
 - A magyar munkástanácsok 1956-ban. Dokumentumok. Sajtó alá rendezte: Kemény István- Bill Lomax. Párizs, Magyar Füzetek, 1986.
 - Mányoky-Németh Károly: 1956.október 23. Toronto, k.n. 1972.
 - Méray Tibor: Nagy Imre élete és halála. München, Griff, 1978.
 - Molnár Miklós-Nagy László: Két világ között - Nagy Imre utja. Brüsszel, Nagy Imre Intézet, 1959.
 - Molnár Miklós-Nagy László: Reformátor vagy forradalmár volt-e Nagy Imre? Párizs, Magyar Füzetek, 1983.
- Páll György: A Magyar Néphadsereg szerepe a szabadságharcban, 1956. New York, Free Europe Press, 1957.
- Pongrácz Gergely: Corvin köz - 1956. Chicago, Framo Publ., 1982.
- Széplaki József: Valahonnan valahová. Epizódok az 1956-os magyar forradalomról. Boston, k.n., 1966.
- Tanulmányok a magyar forradalomról. Szerk. Borbándi Gyula és Molnár József. München, Auróra, 1966.
- Tollas Tibor: Gloria victis. Az 1956-os magyar szabadságharc költői visszahngja a nagyvilágban. München, Nemzetőr, 1966.
- Erdey Sándor: A recski tábor rabjai, München, 1988.
- Oltványi László: Harcok Dél-Budapesten 1956.

III. 1988. után itthon megjelent könyvek

- Aczél Tamás-Méray Tibor: Tisztító vihar. Szeged, JATE kiadó 1989.
- Cosic, Dobrica: 7 nap Budapesten. 1956. október 23-30. Bp. Bethlen Gábor Könyvkiadó, 1989.
- Egy népfelkelés dokumentumai 1956. Válogatta és szerkesztette: Korányi G. Tamás. Bp. Tudósítások K. 1989.
- Ember Judit: Menedékjog - 1956. Nagy Imre csoport elrablása. /Bp./ Szabad Tér K. 1989.
- Börsi István: Emlékezés a régi szép időkre. /Bp./ Napra-Forgó Kft, 1989. 2. kiad. /az első, 1988-as kiadás: Katalizátor Iroda/
- 1956. Az Egyesült Nemzetek Szervezete különbizottságának jelentése. Angolból ford: dr. Stankovich Victor. Bp. Hunnia Kiadó, 1989.
- 1956 a sajtó tükrében /1956. okt. 22.-nov. 5./ Válogatta: Izsák Lajos és Szabó József. Bp. Kossuth, 1989.
- 1956 sajtója /1956. okt. 23.-nov. 4./ A lapokat összegyűjtötte: Nagy Ernő /Franciaország/. Bp. Tudósítások K. 1989.
- 1956. sajtója -okt. 23.-nov. 4. Válogatta: Szalay Hanna, Bp. Kolonel Kft. 1989.
- A forradalom hangja. Magyarországi rádióadások 1956. okt. 23.-nov. 9. Free Europe Press, New York, 1957. Bp. Századvég K. - Nyilvánosság Klub 1989.
- Halottaink, 1956. I-II. Szerkesztette: Balassa János, Gehér József, Kurdi Zoltán, Mécs Imre, Modor Ádám, Moldován László, Rózsa Gábor Bp. Katalizátor Iroda, 1989.
- 301 - Szerkesztette: Kapitány Éva /Bp./ Aura K. 1989.
- HUNGARICUS /Fekete Sándor/: Az 1956-os felkelés okairól és tanulságairól. Bp. Kossuth, 1989.
- Az igazság a Nagy Imre ügyben. Az Európai Petőfi Kör hasonmás kiadás Bp. Századvég K. - Nyilvánosság Klub, 1989.
- In memoriam Nagy Imre. Emlékezés egy miniszterelnökre. Válogatta: Tóbiás Áron, Bp. Szabad Tér K. 1989.
- Jalta és Suez között. 1956 a világpolitikában. Szerkesztette: Gábor Luca, Bp. Tudósítások K. 1989.
- Király Béla: Honvédségből néphadsereg. Bp. Co-Nexus Print-er Kft. 1989.
- Literatura 1989/1-2. Az MTA Irodalomtudományi Intézetének folyóirata, Bp. Akadémiai K. 1989.
- Lomax, Bill: Magyarország 1956. Bp. Auróra K. 1989.
- Marosán György: A tanúk még élnek, Bp. Hírlapkiadó V. 1989.
- Méray Tibor: Nagy Imre élete és halála. Bp. Katalizátor Iroda, 1989.

- Montanelli, Indro: 1956. Budapest. Bp. Püski, 1989.
- A Nagy Imre-vonal. Válogatás: Dér Ferenc. Bp. Reform Rt. 1989.
- Ómolnár Miklós: 12 nap, amely ... /1956. okt. 23-nov. 4./ Bp. Szabad tér K. 1989.
- Pomogáts Béla: Irodalmunk szabadságharca. Egy esztendő irodalmi élete 1956. Bp. Gondolat 1989.
- Pongrácz Gergely- Corvin köz 1956. Bp. Magyar Szinkör Kiszövetkezet 1989.
- Századvég 1989/1-2. A Bibó István Szakkollégium társadalomelméleti folyóirata. Főszerkesztő: Gyurgyák János. Bp. Héttorony K. 1989.
- Szücs Miklós: Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarnál /Bp./ Szabad Tér K. 1989.
- Tetemrehívás 1958-1988. Párizs-Budapest. Összeállította: Rainer M. János 2. kiad. Bp. Bibliotéka, 1989.
- Titkos jelentések 1956. október 23. - nov. 4. Válogatta: Geréb Sándor Bp. Hírlapkiadó V. 1989.
- Kopácsi Sándor; Életfogytiglan /Szikra/ 1989
- Berki Mihály; Hadsereg vezetés nélkül 1989
